

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd

**Za císaře, krále a zemi: České vyslanectví na stálém
říšském sněmu v Řezně a vyslanec František Karel
Vratislav z Mitrovic (1709-1723)**

Mgr. Filip Vávra

Dizertační práce

Pardubice 2023

Prohlášení

Prohlašuji:

Práci s názvem *Za císaře, krále a zemi: České vyslanectví na stálém říšském sněmu v Řezně a vyslanec František Karel Vratislav z Mitrovic (1709-1723)* jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích, 22. září 2023

Mgr. Filip Vávra

Poděkování

Na konci každého textu stojí autor, který pak za celé dílo nese po právu odpovědnost. Na jeho počátku a v průběhu jeho tvorby však existuje nemalé množství lidí, bez nichž by daná práce sice možná vznikla, zcela jistě však v jiné a - řekněme si to otevřeně - kvalitativně mnohem horší podobě. Na předním místě bych chtěl vyjádřit díky svému školiteli doc. Mgr. Jiřímu Kubešovi, Ph.D., který nehleděl na počet hodin strávených rozpravou o Františku Karlovi Vratislavovi a stálém říšském sněmu a neustále přicházel s řadou podnětných připomínek, který text posouvaly dál. PhDr. Vítězslavu Prchalovi, Ph.D. děkuji sice v pořadí na druhém místě, zásluhy však nemá menší než prvně jmenovaný. Byl to on, kdo přišel jako první s nápadem zpracovat Vratislavovu řezenskou misi do podoby dizertační práce. Byl to rovněž on, kdo mne před lety přivedl k dějinám diplomacie a ke studiu raného novověku vůbec. Oba dva mi také ve vrchovaté míře nezištně poskytovali další prameny a literaturu ze svých takřka bezendných fototék.

Práce by v této podobě nemohla vzniknout bez podpory stipendijních programů, díky nimž jsem mohl vyjet do zahraničí nasbírat cenné informace z těžko přístupné cizojazyčné literatury a utvořit si důležité kontakty s badateli na univerzitách a v dalších institucích. Děkuji proto Prof. Dr. Michaelu Rohrschneiderovi z univerzity v Bonnu, kam jsem měl možnost vycestovat díky stipendiu DAAD; Jonasi Bechtoldovi, M.A., který se mě v neznámém prostředí ujal a seznamoval mne s děním na místní univerzitě v nelehké době počínajících covidových restrikcí. Děkuji Prof. Dr. Harriet Rudolph z univerzity v Řezně, kde jsem mohl zůstat díky stipendiu BTHA/BAYHOST celý semestr i v době druhé covidové uzávěry a účastnit se místních seminářů. Zvláštní poděkování náleží vážené kolegyni a kamarádce Mgr. Nele Michalicové za poskytnutí některých Vratislavových dopisů z Polska a drahému příteli Bc. Petru Šatarovi za více než časté konzultace o raném novověku i o všem ostatním.

Není možné zde vyjmenovat všechny další historiky, historičky, archiváře, knihovníky, kolegyně a kolegy, kteří mě na mé cestě za nejvyšším univerzitním gradem byli nápomocní, proto již jen souhrnně: děkuji všem pracovníkům Národního archivu v Praze a Archivu Národního muzea, kteří s laskavostí sobě vlastní trpěli mé zdlouhavé návštěvy v badatelnách až do pozdních odpoledních hodin; děkuji rodině Vratislavů z Mitrovic, jmenovitě paní Marii Novákové, za možnost bádát v jejich rodinném archivu; děkuji knihovníkům Univerzitní knihovny Univerzity Pardubice a Krajské knihovny Pardubice za zásobení dostatečným množstvím kvalitní literatury; děkuji všem svým kolegům a přátelům z Ústavu historických věd Fakulty Filozofické Univerzity Pardubice, s nimž jsem měl možnost o své „vědě“ rozmlouvat.

Zdaleka nejvíce díků si však zaslouží má rodina, které mne beze zbytku podporovala v tomto i v předchozím studiu. Bez zázemí, které vytvořili, bych vše zvládal s mnohem většími obtížemi. Největší oběť na oltář vědy však přinesla má žena Ája, která měla pro mou vědeckou činnost (bůhví proč) pochopení, přestože to znamenalo dny a noci, týdny a měsíce strávené u počítače místo v jejím objetí. Práci konečně připisuji dcerunce Toničce, která přicházela na svět v bolestech nesrovnatelně větších, než za jakých se rodil předkládaný text, a která sice ještě z ničeho, o čem je zde pojednáno, nemá rozum, již nyní nám však do našich životů poskytuje tolik potřebné světlo.

Při tvorbě práce byla použita databáze Bibliografie dějin Českých zemí.¹

¹ BIBLIOGRAFIE DĚJIN ČESKÝCH ZEMÍ: HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, Bibliografie dějin Českých zemí, *biblio.hiu.cas.cz* [online, cit. 2023-04-20], dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/>.

Anotace

Práce se zabývá českým vyslancem hrabětem Františkem Karlem Vratislavem z Mitrovic a jeho působením u stálého říšského sněmu v Řezně v letech 1709-1723. Text je zaměřen na kulturně historické fenomény v životě barokního vyslance – aristokrata, tedy zejména na ceremoniál, slavnosti, bydlení či cestování. Díky analýze vyslancova působení můžeme následně také zjišťovat, jak fungoval sněm jako celek a jakou roli v jeho aparátu hrál český vyslanec. Zároveň můžeme práci v širším smyslu chápat jako příspěvek k dalšímu poznání doby baroka a vztahů českých zemí a svaté říše římské.

Klíčová slova

diplomacie – stálý říšský sněm v Řezně – František Karel Vratislav z Mitrovic – baroko – 18. století

Annotation

This dissertation concerns the Bohemian envoy Franz Karl Wratislaw von Mitrowitz and his diplomatic mission to the Perpetual Imperial Diet in Regensburg (1709-1723). Text is focused on the cultural-historical phenomena in the life of the baroque envoy – aristocrat: ceremonial, festivities, housing or travelling. Because of the analyse of the diplomat's stay we can figure out, how the Diet actually functioned and what role played there the Bohemian envoy. In broader picture we can see the work as a contribution to the further research of baroque period and relationship between Bohemian Crown and Holy Roman Empire.

Keywords

diplomacy – Perpetual Imperial Diet in Regensburg – Franz Karl Wratislaw von Mitrowitz – baroque – 18th century

Obsah

I. ÚVOD	1
II. PRAMENNÁ ZÁKLADNA, LITERATURA, METODOLOGIE	5
1. Prameny	5
2. Literatura	8
3. Metodologie.....	17
III. STÁLÝ ŘÍŠSKÝ SNĚM V ŘEZNĚ	24
IV. HABSBUŘTÍ VYSLANCI NA STÁLÉM ŘÍŠSKÉM SNĚMU V ŘEZNĚ	32
V. FRANTIŠEK KAREL VRATISLAV Z MITROVIC U ŘÍŠSKÉHO SNĚMU: Původ, životní osudy a kariéra diplomata	53
VI. HRABĚ VRATISLAV JAKO VYSLANEC V ŘEZNĚ	62
1. Příjezd vyslance – instrukce, audience, relace a počátek mise.....	62
2. Sněmovní politika, morová epidemie a stěhování sněmu do Augsburgu (1713-1714)....	78
3. Ceremoniál a slavnosti.....	90
4. Bydlení.....	116
5. Rodina a osobní záležitosti	123
6. Závěr diplomatické mise a odjezd vyslance	131
VII. ZÁVĚR	138
Přílohy	145
1. Textová příloha.....	145
1a. Počty relací (1709-1723) a dopisů Janu Václavovi Vratislavovi (1709-1711).....	145
1b. Edice vyslanecké instrukce pro Františka Karla Vratislava z Mitrovic ke stálému říšskému sněmu v Řezně, Vídeň, 28. 12. 1708	152
1c. Edice nájemní smlouvy pro Františka Karla Vratislava z Mitrovic na dva Pürklovské zahradní domy, Řezno, duben 1716.....	161
2. Obrazová příloha	163
Summary	180

Seznam pramenů a literatury	187
1. Nevydané prameny	187
2. Vydané prameny.....	188
3. Staré tisky a literatura před rokem 1900.....	189
4. Sekundární literatura.....	193
5. Internetové zdroje	229
Seznam zkratk	230
Seznam příloh	235
1. Tabulky.....	235
2. Textová příloha.....	235
3. Obrazová příloha	235

„Historie říká to, co je pravda, a věda vyslovuje to, co je skryté“² (Paul Veyne)

I. Úvod

Předkládaná dizertační práce se zabývá vyslancem Františkem Karlem Vratislavem z Mitrovic a jeho působením ve funkci českého vyslance u stálého říšského sněmu v Řezně, od jehož odjezdu z této mise uplynulo letos v srpnu právě 300 let. Pod pojmy říšský, stará říše nebo jen říše bude chápán středověký a raně novověký státní útvar s plným názvem Svátá říše římská národa německého. Nebude se tedy jednat ani o antickou římskou říši, ani o nacistické Německo 20. století, tzv. třetí říši.

Svým tématem se práce hlásí k výzkumu dějin raně novověké diplomacie, který v poslední době zažívá značný rozmach. V jejich rámci půjde o kulturní dějiny, zvláštní pozornost bude tedy zaměřena na fenomény všedního a svátečního života, ceremoniál, bydlení a obecně na skutečnou pracovní náplň raně novověkého diplomata. Původně měl být text o dvou českých vyslancích a jejich vzájemné komparaci – o Vratislavovi a Františkovi Filipovi ze Šternberka, který zastával stejný úřad zhruba o dvacet let později. Vzhledem k množství pramenů a absenci jakéhokoli předchozího výzkumu o Šternberkově osobě bylo nakonec rozhodnuto téma zúžit „jen“ na misi hraběte Vratislava.³ Svou roli zde hrál i fakt, že jeho působení v Řezně trvalo dlouhých čtrnáct let a bylo suverénně nejdelší ze všech českých vyslanců, kteří kdy u stálého říšského sněmu působili.

Práce je – mimo úvod a závěr – rozčleněna na celkem pět kapitol. První (II.) se bude věnovat seznámení s použitými prameny, literaturou a metodologií. Pramenná základna je základním stavebním kamenem celé práce, která je vystavěna na důkladné pramenné analýze. Z největší části ji tvoří vyslanecká (úřední) korespondence, která je doplněna jinými typy pramenů, jako je vyslanecká instrukce, účty a osobní korespondence. V pasáži o sekundární literatuře bude důraz kladen na dobovou literaturu 18. století a následně na texty nové a nejinspirativnější. Z hlediska metodologie byla zkoumána řada přístupů, jak danou problematiku nejlépe uchopit. Jako nejslibnější se zprvu jevila teorie sociálních systémů Niklase Luhmanna, která se ale pro dané téma následně ukázala jako nepříliš vhodná. Nakonec bylo přistoupeno ke kombinaci dvou přístupů využívaných již dříve pro výzkum předmoderních dějin a kultur: je to symbolické jednání a ceremoniál podle Barbary Stollberg-Rilinger a

² VEYNE, Paul, *Jak se píšou dějiny*, Červený Kostelec 2010, s. 310.

³ Jediná soudobá práce se věnuje až pozdější době: ANSORGOVÁ, Kristýna, *František Filip ze Šternberka jako císařský vyslanec v Polsku a Sasku v letech 1749–1764*, Praha 2020, diplomová práce.

aktérské dějiny Hillarda von Thiessena. Prvně jmenovaná vychází z Bourdieuovy teorie symbolického kapitálu a Geertzovy symbolické antropologie, a tedy z představy, že stará říše stála a padala s ritualizovaným chováním, které nebylo jen vnějším odrazem skutečnosti, ale které skutečnost samu konstituovalo. Ceremoniál je také prostředkem, dodává B. Stollberg-Rillinger, jak říši a její součásti (stavy, sněm) v úplnosti popsat.⁴ Druhým přístupem jsou aktérské dějiny, které vycházejí ze sociální antropologie a které pro dějiny diplomacie „objevil“ H. von Thiesen. Jedná se o koncept, který akcentuje jedince a jeho roli v dějinném procesu. Takto pojaté historické bádání se zaměřuje na konkrétního člověka, nikoli na „velké dějiny“ mezinárodních vztahů nebo mírových smluv. Kombinace obou těchto přístupů má tedy za cíl vyprávět příběh jednoho konkrétního člověka, který však nežil osamocen a díky znalosti jeho životních osudů můžeme nahlížet další fenomény doby (české vyslanectví v Řezně, stálý říšský sněm) a zasadit jeho aktivity do vhodných dobových kontextů.

Druhá (III.) kapitola pojedná o stálém říšském sněmu. Zde bude učiněn výklad o tom, z čeho se sněm skládal a jak fungoval; popsán bude rovněž celý rozhodovací proces. Třetí (IV.) kapitola je věnována sněmovním vyslancům s důrazem na vyslance z Českého království. Čtvrtá kapitola (V.) se pak již obrací k osobě Františka Karla Vratislava, jeho původu, životu a kariéře. Jádro práce tvoří kapitola poslední, pátá (VI.). Ta je již zaměřena na vybrané konkrétní fenomény vyslancova života v místě jeho působení: příjezd, politiku, morovou epidemii, ceremoniál, slavnosti, bydlení, rodinu, cestování a závěr mise. Vyjmenované fenomény byly vybrány tak, aby poskytovaly, pokud možno komplexní, pohled na život diplomata v daném místě a době. Při výběru byla zároveň brána v potaz pramenná základna, která umožnila některé fenomény rozpracovat detailněji, zatímco jiné aspekty nebylo možné tak důkladně popsat, a proto jsou svým rozsahem kratší.

Cílů si práce klade několik: Za prvé: detailně osvětlit řezenskou misi Františka Karla Vratislava, o které až dosud nebylo známo téměř vůbec nic. Jednalo se o první diplomatickou misi mladého českého šlechtice, na níž pak navázal úspěšnou celoživotní kariérou v diplomatickém sboru císaře Karla VI. (1685-1740) a následně i Františka I. Štěpána (1708-1765) a Marie Terezie (1717-1780). Jeho další kariéra je již poměrně dobře prozkoumaná,⁵ o

⁴ STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *On the Function of Rituals in the Holy Roman Empire*, in: Robert John Weston Evans – Michael Schaich – Peter Hamish Wilson (edd.), *The Holy Roman Empire 1495-1806*, New York 2011, s. 359-373, zde s. 371.

⁵ PRCHAL, Vítězslav – VÁVRA, Filip, *Jídlo a slavnosti na císařské ambasádě v Petrohradě ve 30. letech 18. století*, in: Blanka Jedličková – Milena Lenderová – Miroslav Kouba – Ivo Říha (edd.), *Krajiny prostřených i prázdných stolů I. Evropská gastronomie v proměnách staletí*, Pardubice 2016, s. 93-108; VÁVRA, Filip, *V hlavní roli ambasáda: Diplomatiův dům a problematika jeho držby na příkladu ruské mise Františka Karla hraběte Vratislava z Mitrovic v letech 1728–1733*, in: Jaroslav Dibelka – Jan Šimánek (edd.), *Historie 2016/2017: Sborník prací z 22. celostátní studentské vědecké konference konané 6. a 7. dubna 2017 v Českých Budějovicích, České*

to více vyčnívá toto první (a nejdelší) působení hraběte Vratislava, které dlouho zůstávalo mimo pozornost badatelů. Za druhé: práce není jen popisem kariéry jednoho vyslance, ale na jeho příkladu ukazuje, jak fungoval stálý říšský sněm, zejména z hlediska jeho rozhodovacího procesu a vyslanecké každodennosti. Jinými slovy – co vše měl vyslanec v popisu práce, s kým a kde se stýkal a případně jaké z toho měl pocity a užitek.

Ediční poznámka: Ediční příloha a citace z pramenů a literatury jsou uváděny v jazyce originálu (nejčastěji německy), „v uvozovkách“ a *kurzívou*. V rámci zachování co největší autenticity byly pramenné texty důsledně transliterovány z německé novogotické kurzívy. Slova (nebo jejich části) z cizích jazyků psaná v originále humanistickým písmem byla pro odlišení od okolního textu provedena *nekurzívně*. V duchu současných pravidel pro edice historických dokumentů byly prováděny jen minimální zásahy do originálního textu. Zachovány jsou tedy všechny archaické tvary (*bey*, *Ewer*) a všechny zvláštnosti každého pisatele. Úpravy podle současného úzu byly provedeny pouze tam, kde by to ztěžovalo pochopení (zjm. interpunkce) nebo působilo rušivě (složená slova typu *ReichsTag*, *ChurFürst*). Rovněž velká písmena originálu byla zachována pouze u vlastních a podstatných jmen a zdvořilostních zájmen a oslovení (*Uns*, *Wier*). Zkratky byly rozepsány do [hranatých závorek], <špičaté závorky> značí marginální poznámky nebo zjevné chyby. ~~Přeskrtnutý text~~ odkazuje na přeskrtnutý text originálu. Tři tečky ... odkazují na vypuštěný text v originálu. Taková pravidla jsou dnes obecně přijímána v Čechách i v zahraničí.⁶

Jména českých nebo v českých zemích usazených šlechticů a českých vyslanců u říšského sněmu jsou uvedena v jejich české podobě. Jména cizích šlechticů a dalších osob bez vztahu k českým zemím jsou psána ve své původní (nejčastěji německé) podobě. Jména cizích panovníků jsou podle převažujícího úzu uváděna v jejich české podobě. V některých sporných případech bylo přihlédnuto zejména k jednotě a plynulosti textu. Pokud jsou známá, jsou u

Budějovice 2018, s. 159-186; MICHALICOVÁ, Nela, *Ke králi i k sejmu: Císařští diplomaté a habsburská politika vůči sasko-polské unii v druhé půli vlády Augusta II. (1719–1733)*, Pardubice 2018, diplomová práce; TÁŽ, *Vyslanec hofmistrem – hofmistr vyslancem: Jeden rok o dvojí roli hraběte Františka Karla Vratislava z Mitrovic u sasko-polského dvora v roce 1726*, in: Kateřina Kovárová – Zbyněk Sviták (edd.), *Historie 2015/2016: Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.–22. dubna 2016*, Brno 2017, s. 115-134; TÁŽ, *Polská princezna Marie Josefa a její hofmistr hrabě František Karel Vratislav z Mitrovic v letech 1724–1728*, in: Wojciech Iwańczak – Agnieszka Januszek-Sieradzkiej – Janusz Smołucha (edd.), *Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i we wczesnej epoce nowożytnej*, Kraków 2018, s. 147-168.

⁶ ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období počátku 16. století do současnosti: Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002; SPÁČILOVÁ, Libuše – SPÁČIL, Vladimír – BOK, Václav, *Glosář starší němčiny k českým pramenům*, Olomouc 2014. Shrnuje WÜHRER, Jakob – SCHEUTZ, Martin, *Zu Diensten Ihrer Majestät: Hofordnungen und Instruktionsbücher am frühneuzeitlichen Wiener Hof*, Wien – München 2011, s. 263–269. Přihlédnuto také k HOJDA, Zdeněk - CHODĚJOVSKÁ, Eva - HAJNÁ, Milena - TESAŘÍKOVÁ, Alexandra, *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje II. Cestovní deník Heřmana Jakuba Černína z let 1678-1682*, Praha 2014, s. 19-22 a 28-32.

všech osob zmiňovaných v textu uvedena jejich životní data. Pokud jsou životní data dané osoby uvedena u jejího jména v příslušné tabulce, nejsou již v textu dále replikována, a to ani v případě, že první zmínka o něm/ní tabulce předchází.

„Historik nepřináší nikdy ohromující odhalení, jež převrátí naše vidění světa; banalita minulosti je tvořena bezvýznamnými jedinečnostmi, které, ani když se hromadí, nepřestávají dávat dohromady nijak zvlášť neočekávaný obraz.“⁷ (Paul Veyne)

II. Pramenná základna, literatura, metodologie

1. Prameny

Pramenná základna předkládané práce obsahuje různé druhy dokumentů. Z největší části ji tvoří diplomatické relace, tedy oficiální dopisy, které vyslanci posílali z místa svého působení svému pánovi.⁸ Relace měly ustálenou podobu, která vycházela z pravidel pro koncipování dopisů v té době. Dopis začínal zkráceným zdvořilostním oslovením císaře (*salutatio*), následovaným relativně velkou mezerou (*Brief-* nebo *Schriftspiegel*); do tohoto volného místa byl následně vepsán údaj o datu přijetí dopisu. Vlastní text začínal další zdvořilostní frází o obdržení dopisu/nařízení ze strany císaře, případně o datu poslední relace (*captatio benevolentiae/exordium*). Dále již následoval výčet informací, které chtěl autor sdělit (*narratio*). Dopis byl ukončen ujištěním o pisatelově věrnosti s díky za projevenou přízeň (*petitio*) a závěrečným pozdravem, datací a podpisem (*conclusio*).⁹ Relace nepsal vyslanec sám, pouze k nim připojoval podpis a případně též závěrečné zdvořilostní formule. V případě Františka Karla Vratislava z Mitrovic putovaly jeho relace na trase mezi Řeznem, kde se scházel stálý říšský sněm, a Vídní, kde sídlil císař a důležité správní úřady monarchie. Ze zachovaných obálek dopisů se dozvídáme, že relace byly adresovány císaři, ovšem k rukám české dvorské kanceláři ve Vídni.¹⁰ Originály relací vyslanců českého kurfiřta k říšskému sněmu z první poloviny 18. století se nacházejí v Národním archivu v Praze ve fondu českého vyslanectví v Řezně.¹¹ Pozdější dopisy jsou uloženy v *Haus-, Hof- und Staatsarchiv* ve Vídni;¹²

⁷ VEYNE, P., *Jak se píšou dějiny*, s. 15.

⁸ Na vyslanecké relace jako důležitý pramen upozorňuje EDELMAYER, Friedrich, *Gesandtschaftsberichte in der Frühen Neuzeit*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert)*, Wien – München 2004, s. 849-859.

⁹ BASTL, Beatrix, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, Tamtéž, s. 801-812; FURGER, Carmen, *Briefsteller: Das Medium „Brieff“ im 17. und frühen 18. Jahrhundert*, Köln – Weimar – Wien 2010, s. 149-157; MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Aristokratická korespondence doby vrcholného baroka – její specifika, problémy a možnosti výzkumu*, in: Ladislav Nekvapil (ed.) *Kultura psaní v dějinách*, Pardubice 2016, s. 162-182.

¹⁰ Obálek se nezachovalo mnoho, např. NA, ČVŘ 1708-1748, kart. 22, relace Františka Karla Vratislava z Mitrovic, Řezno, 18. 4. 1719, nefol.

¹¹ Tamtéž, kart. 4-100, pro F. K. Vratislava kart. 5-34, nefol.

¹² ÖStA, HHStA, *Diplomatie und Außenpolitik vor 1848*, Staatskanzlei (1500-1860), *Diplomatische Korrespondenzen (1590-1860)*, Regensburg (1662-1850), *Kurböhmische Gesandtschaft (1708-1850)*, kart. 1-7, *Weisungen (1749-1807)*, kart. 8-102, *Berichte (1749-1806)*.

k roztržení fondu došlo po roce 1918 kvůli archivní rozluce mezi Československem a Rakouskem.¹³ Ve Vídni je uložena i nepatrná část dokumentů ze staršího období, ale na jiném místě.¹⁴ Relace jsou také pramenem velmi početným – jen z Vratislavovy mise do Řezna se zachovalo téměř šest stovek dopisů.

Přesně opačná je situace u vyslaneckých instrukcí. To jsou ze své podstaty prameny solitérní – pro jednoho vyslance a jednu misi byla vydána zpravidla jen jedna. Instrukce pro F. K. Vratislava do Řezna k říšskému sněmu je uchovávána ve Vídni a její rozbor i kritická edice jsou součástí této práce.¹⁵ Další archiválie, mnohdy osobnější povahy, je možné nalézt v rodových archivech jednotlivých vyslanců. Písemnosti vzniklé z činnosti Františka Karla Vratislava se nacházejí v rodovém archivu Vratislavů v jihočeské vsi Dírná. Jedná se např. o záležitosti spojené s bydlením v Řezně nebo s cestováním; největší část tohoto fondu však zaujímají psané zprávy z evropských měst a tištěné memoriály, které byly posílány jako přílohy relací.¹⁶ Všechny dokumenty jsou psány, až na výjimky, úhlednou, německou novogotickou kurzívou. Zejména u relací je patrné, že jsou v průběhu let psány rukou několika sekretářů, případně kancelistů, podle toho, který z nich byl právě ve funkci, na rozdíl od osobních dopisů, které jsou celé psané rukou hraběte.

(Ne)výhodou téměř všech zmiňovaných písemností je fakt, že až na drobné výjimky se nacházejí ve fondech, k nimž sice existují inventáře, ale dokumenty jsou v kartonech uloženy pouze podle jednoduchého chronologického principu, bez přesnějšího roztržení a bez foliace. Nevýhoda tedy spočívá v horší orientaci v pramenném korpusu, nespornou výhodou je však vysoká šance objevení dokumentů, které bychom v daném souboru nečekali a o kterých inventáře mlčí. Takto se podařilo v Národním archivu objevit osobní korespondenci F. K. Vratislava s jeho příbuzným Janem Václavem Vratislavem (1670-1712),¹⁷ která je nenápadně

¹³ KOLLMANN, Josef, *České vyslanectví v Řezně 1708-1748*, Praha 1978, s. 3-4.

¹⁴ ÖStA, HHStA, Reichsarchive (cca 14.-19. st.), Reichskanzlei (14.-19. st.), Regensburg (1663-1806), Kurböhmische Gesandtschaft Berichte und Weisungen (1712-1802), Berichte, kart. 1, Berichte der Kurböhmischen Gesandtschaft (1713-1802), nefol. a Tamtéž, Weisungen, kart. 1-2, Weisungen an die Kurböhmische Gesandtschaft (1712-1794), nefol.

¹⁵ ÖStA, HHStA, Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatskanzlei (1500-1860), Diplomatische Korrespondenzen (1590-1860), Instruktionen (1607-1847), 10 Wi-Z (1672-1843), kart. 10-4, Wratislaw von Mitrowitz, Graf Franz Karl (1708-1733), vyslanecká instrukce pro F. K. Vratislava, Vídeň, 28. 12. 1708, fol. 1, 4-12.

¹⁶ RAV, inv. č. 285, sign. IIIC3, kart. 137-149, zástupce českého krále na říšském sněmu (1690-1727), nefol.

¹⁷ K datu narození: AHMP, Sběrka matrik, sign. MIK N403, N 1667-1688, fol. 65/69v, dostupné z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=37FF3EF25D844D6DB2DC53D3E16A92F6&scan=134#scan134>. Jeho rodiče tedy museli být oddáni dříve než v tradovaném roce 1671, rozhodně před rokem 1669, kdy se narodil jejich zřejmě první syn a starší bratr Jana Václava František Josef (pokřtěn 11. 11. 1669, zem. v dětském věku), viz Tamtéž, fol. 47/50r, dostupné z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=37FF3EF25D844D6DB2DC53D3E16A92F6&scan=98#scan98>.

uložená společně s relacemi ve fondu ČVŘ.¹⁸ Účel skoro 80 dopisů z let 1709-1711 není zcela jasný, a to z několika důvodů. Předně korespondence vykazuje nestejnou periodicitu – někdy je zasílána ve stejný den jako relace, jindy je v podstatě nahrazuje, a to i po dobu několika měsíců.¹⁹ Jan Václav jako český kancléř měl k relacím svého vzdáleného příbuzného zcela jistě přístup. Jeho nadřízený, nejvyšší kancléř a Františkův tchán Václav Norbert Oktavián Kinský (1642-1719), sídlil v této době již převážně v Čechách, kde předsedal kolegiu místodržitelů a Jan Václav byl tedy faktickou hlavou tohoto úřadu.²⁰ Navíc po obsahové stránce nejsou uvedené dopisy nijak intimní, řešila se v nich především politika; v podstatě se tedy jedná o jakousi poloúřední korespondenci. Je tedy možné, že se jednalo o projev úcty a zdvořilosti více než o potřebu informovat – František Karel vděčil Janu Václavovi za hodně, a tak posílal nejen oficiální relace, což bylo jeho povinností, ale i zvláštní dopisy přímo pro svého významného patrona. Poslední dopis je datovaný v listopadu 1711, což by časově odpovídalo výměně na postu nejvyššího kancléře, kterým se stal právě Jan Václav. Ať již byly důvody vzniku jakékoli, podstatný je fakt, že v těchto dopisech se občas objevují osobnější hodnocení a názory, které jsou v úředních relacích vzácné a umožňují nám tak lépe nahlédnout do prvních let působení mladého diplomata.

Mezi další, svým množstvím, nikoli výpovědní hodnotou, marginální, prameny patří zachované účty z roku 1722, díky nimž můžeme rekonstruovat několik cest, které hrabě Vratislav toho roku vykonal.²¹ Dále to jsou dokumenty týkající se nemovitého majetku, korespondence s kuchařkou Apolonií Terezií Prokošovou nebo prameny finanční povahy z vídeňského *Finanz- und Hofkammerarchivu*.²² Zapomínat bychom neměli na matriky, díky kterým máme možnost zpřesnit informace o narození a úmrtí lidí, jimž se celá práce hlavně věnuje.

¹⁸ NA, ČVŘ, kart. 5-9, dopisy F. K. Vratislava Janu Václavovi Vratislavovi z Mitrovic, Řezno, 22. 3. 1709 – 19. 11. 1711.

¹⁹ Vzhledem k tomu, že relace i korespondence byly zřejmě od počátku ve Vídni uchovávány dohromady, nepovažuji případnou ztrátu většího množství relací (při zachování osobních dopisů) za reálnou.

²⁰ VOKÁČOVÁ, Petra, *Příběhy o hrdé pokoře: Aristokracie českých zemí v době baroka*, Praha 2014, s. 388, 511.

²¹ RAV, inv. č. 305, sign. IIID6b, kart. 174, majetkové poměry – osobní účty, 1721-1726, nefol.

²² Tamtéž, sign. IIIC3a2, kart. 137, Nájem domu v Řezně (1716); Tamtéž, inv. č. 311, sign. IIIE5, kart. 179, kuchařka A. T. Prokošová 1728-1735, vyúčtování 1706-1722, nefol.; ÖStA Wien, FHKA, Alte Hofkammer, Hofffinanz Österreich, General Hoffzahlamtsrechnung, Hofzahlamtsbücher 1680-1701; Tamtéž, ÖStA Wien, FHKA, Indizes und Protokollbücher des Bestandes Hofffinanz 1531-1762, Hofffinanz Bücher 1733-1734.

2. Literatura

Odborná literatura k danému tématu je dostupná v nestejném množství a geografickém rozložení. K dějinám Svaté říše římské existuje bezpočet publikací, k dějinám říšských sněmů v podstatě také, s vyslanci u sněmu již pracuje jen několik autorů. To je situace v německojazyčném prostředí. V české historiografii není situace zdaleka tak uspokojivá. Je to dáno tradičním nepřilíh velkým zájmem o říšské dějiny a dějiny 18. století obecně. V poslední době je možné pozorovat zřetelný nárůst zájmu o dějiny diplomacie, a to i císařské diplomacie v 17. a 18. století. O činnosti českých vyslanců u stálého říšského sněmu však není známo prakticky nic.

Často opomíjeným zdrojem informací je dobová odborná literatura. Spisy z 18. století se ukazují jako neocenitelné zdroje zejména detailních faktických informací, které jsou v současné literatuře vlivem tradice mnohdy uváděny nesprávně či vůbec, a nešlo by je tedy ověřit jinak než z pramenů. Jedná se v zásadě o tři typy knih. Prvními jsou soupisové práce, často anonymní, přinášející seznamy vyslanců i s jejich adresami; nazývají se různě, např. *Fort-florirender Reichs-Convent*; *Kurtz-gefaßte und gründliche Beschreibung von denen Reichs-Tägen*; *Verzeichnüß Dererjenigen Chur-Fürsten, Fürsten und Ständen des Heiligen Römischen Reichs*.²³ Do stejné skupiny patří soupisy Georga Heinricha a Johanna Carla Paritiů, které kromě vyslanců obsahují také seznamy řezenských městských úředníků a hodnostářů.²⁴ Druhou skupinu tvoří právní a státoprávní spisy. Zde je možné uvést především významné německé intelektuály 17. a 18. století Samuela von Pufendorfa, Johanna Jacoba Mosera a Johanna Stephana Püttera, kteří popsali právně-historický vývoj říše a vytvořili svými texty základy, na nichž pak soustátí spočívalo až do svého zániku, a v důsledku ještě mnoho let poté.²⁵ Pro české

²³ N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent oder umständlicher Bericht von allerseits Höchst- und Hochansehnlichen Herren Gesandten ...*, Regensburg 1727, 1745, 1746, 1747, ...; N. N., *Kurtz-gefaßte und gründliche Beschreibung von denen Reichs-Tägen, insonderheit dem noch fürwährenden zu Regensburg: Nebst einer Verzeichnüß aller Stände des Reichs und deren gevollmächtigten Bothschafften und Gesandten, die sich von Anfang desselben biß 1730 auf solchem legitimiret, samt dem schemate alternantium in dem fürstlichen Collegio*, 2., rozš. vyd., Regensburg 1730; N. N., *Verzeichnüß Dererjenigen Chur-0Fürsten, Fürsten und Ständen des Heiligen Römischen Reichs, auch der an- und abwesenden Räthen, Botschafften und Gesandten, wie sich dieselbe auf dem von ... Leopoldo ... nach Dero und des Heil. Röm. Reichs-Stadt Regensburg auf dem 8. Junii 1662 ausgeschriebenen Reichs-Tag ... eingefunden, und legitimiret haben ...*, Regensburg 1746.

²⁴ PARITIUS, Georg Heinrich, *Das jetzt-lebende Regensburg, oder Kurtz-gefaste Nachricht vom Gegenwärtigen Zustand der des H. Röm. Reichs freyen Stadt Regensburg*, Regensburg 1722; TÝŽ, *Das jetzt Anno 1723 lebende Regensburg, oder Kurtz-gefaßte Nachricht vom gegenwärtigen Zustand der des Heil. Römischen Reichs Freyen Stadt Regensburg*, Regensburg 1724; PARICIUS, Johann Carl, *Allerneueste und bewährte Nachricht von der des Heil. Röm. Reichs Freyen Stadt Regensburg, sammt allen Merckwürdigkeiten, welche den alten und neuen Zustand derselben in politischen und Kirchen-Sachen betreffen, und zugleich die ansehnlichsten Gebäude dieser Stadt in schönen Kupfferstichen darstellen ...*, Regensburg 1753.

²⁵ PUFENDORF, Samuel von (ed. Horst Denzer), *Die Verfassung des deutschen Reiches*, nejnov. německé vyd., Frankfurt am Main - Leipzig 1994; MOSER, Johann Jacob, *Von denen Teutschen Reichs-Taegen: Nach denen Reichsgesetzen und dem Reichsherkommen, wie auch aus denen Teutschen Staats-Rechts-Lehrern und einiger Erfahrung*; ... I-II, Frankfurt am Main - Leipzig 1774; PÜTTER, Johann Stephan, *Historische Entwicklung der*

prostředí existuje dodnes v mnoha ohledech nepřekonaná práce Josefa Kalouska o českém státním právu.²⁶ Kalousek věnuje vztahu Čech a říše hned první kapitole své rozsáhlé monografie. *Readmisi* českého kurfiřtského hlasu z roku 1708 však v intencích své doby chápe jako ryze formální záležitost bez většího praktického významu (k *readmisi* bude více informací poskytnuto ve IV. kapitole).

Na tomto místě nesmíme opomenout prameny ke státoprávním dějinám vydané edičně.²⁷ Základní sněmovní dokumenty přitom vycházely tiskem již v 18. století.²⁸ Právní spisy se přirozeně prolínají s knihami o historii sněmu (sněmů), jeho vnitřním uspořádání a jednacím procesu; ty tvoří třetí skupinu starých tisků. Z velkého množství prací jmenujme jen základní díla Christiana Gottfrieda Oertela, Johanna Carla Königa, Johanna Basilia Küchelbeckera a Henricha Wilhelma von Bülowa.²⁹ Důležité informace je možné čerpat také z knih o dějinách města Řezna, např. od Albrechta Christoha Kaysera.³⁰ Právě posledně jmenovaný přináší mnoho informací o životě ve městě, a tím i o fungování sněmu, přestože primárně se sněmem nezabývá.

Stěžejním zdrojem je samozřejmě současná sekundární literatura. I ona stojí na starších pracích, zejména z 19. století (Otto Krauske, Eduard Vehse), o kterých však na tomto místě nebude z čistě praktických, ale také metodologických důvodů šířeji pojednáno.³¹ Ostatně ani

heutigen Staatsverfassung des Deutschen Reichs I-III, Göttingen 1786–1787.

²⁶ KALOUSEK, Josef, *České státní právo*, 2. vyd., Praha 1892.

²⁷ BUSCHMANN, Arno (ed.), *Kaiser und Reich: Verfassungsgeschichte des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation vom Beginn des 12. Jahrhunderts bis zum Jahre 1806 in Dokumenten* I-II, 2., rozš. vyd., Baden-Baden 1994; HOFMANN, Hanns Hubert (ed.), *Quellen zum Verfassungsorganismus des Heiligen Römischen Reiches deutscher Nation 1495-1815*, Darmstadt 1976.

²⁸ Kompletní seznam písemností vzniklých z činnosti sněmu v uvedeném období přináší PACHNER von EGGENSTORFF, Johann Joseph, *Vollständige Sammlung aller von Anfang des noch fürwährenden teutschen Reichs-Tags de Anno 1663 bis anhero abgefaßten Reichs-Schlüsse ...* III a IV, Regensburg 1776 a 1777. Čtvrtý díl končí rokem 1740, pro novější dobu OERTEL, Christian Gottfried, *Reichs-Tags-Diarium oder zuverlässige Nachricht von dem was unter der Regierung Kaisers Franz des Ersten auf dem Allgemeinen Deutschen Reichs-Tage ... von 1745-1765 sich ergeben I. 1745/65*, Regensburg 1766.

²⁹ OERTEL, Christian Gottfried, *Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht von der neuesten Beschaffenheit eines Reichs-Tags im Heil. Röm. Reich, und Abriß einer hinlänglichen Reichs-Tags-Bibliothek: Nebst einem Verzeichnisse der Reichs-Stände und deren Gesandten auf dem Reichs-Tage vom Jahr 1663 bis zu Ende Monats Merz 1761*, Regensburg 1761; KÖNIG, Johann Carl, *Gründliche Abhandlung von denen Teutschen Reichs-Tägen überhaupt und dem noch fürwährenden zu Regensburg insbesondere aus dem Teutschen Staats-Recht, Reichs-Tags-Handlungen und gegewärtiger Observanz hergeleitet und etworfen*, Nürnberg 1738; KÜCHELBECKER, Johann Basilius, *Zuverlässige und gründliche Nachricht von denen im Heil. Römischen Reiche gewöhnlichen Reichs-Tagen, insonderheit aber von Verfassung der fürwehrenden Reichs-Versammlung zu Regensburg ...* I-II, Leipzig - Budišín 1742; BÜLOW, Heinrich Wilhelm von, *Ueber Geschichte und Verfassung des gegenwärtigen Reichstages* I-II, [Regensburg] 1792.

³⁰ KAYSER, Albrecht Christoph, *Versuch einer kurzen Beschreibung der kaiserlichen freyen Reichsstadt Regensburg*, Regensburg 1797.

³¹ KRAUSKE, Otto, *Die Entwicklung der ständigen Diplomatie: Vom fünfzehnten Jahrhundert bis zu den Beschlüssen von 1815 und 1818*, Leipzig 1885; VEHSE, Eduard, *Geschichte der deutschen Höfe seit der Reformation*, 48 sv., Hamburg 1851-1860 (zde především odd. II, sv. VII-XVII, *Geschichte des österreichischen Hofes und Adels und der österreichischen Diplomatie*, Hamburg 1851-1853).

následující text není a nemůže být koncipován jako vyčerpávající přehled veškeré moderní literatury; spíše má za cíl upozornit na ta díla, která byla pro předkládanou práci považována za inspirativní a která jsou rovněž v oboru pokládána za stěžejní. Jen k dějinám Svaté říše římské v období raného novověku byla za poslední čtvrtstoletí napsána, zejména v Německu, řada publikací, z nichž mnohé se staly velice populární a dočkaly se od té doby řady vydání. Z nejvýznamnějších jmenujme rozsáhlé syntézy Karla Otmara von Aretina, Johannese Burkhardta, Georga Schmidta, Barbary Stollberg-Rilinger, Joachima Whaleyho nebo Matthiase Schnettgera.³² Kulturně historické hledisko akcentuje ve své knize Peter Claus Hartmann.³³ Společným jmenovatelem těchto knih je fakt, že otázku vztahu Čech a říše prakticky neřeší – výjimkou bývá jen povšechné a mnohdy zavádějící konstatování o proběhnuvší *readmisi*; sněm je pak zmiňován pouze ve vztahu k říši, případně porovnáván s jinými evropskými sněmy a parlamenty. V české historiografii se říšskými dějinami raného novověku zabývají v současnosti v podstatě jen Jiří Kubeš a Petr Vorel, případně Jaroslav Pánek.³⁴

Podobně vypadá situace v bádání o stálém říšském sněmu.³⁵ K tomuto tématu přispěli svými pracemi zejména Walter Fürnrohr, Karl Härter, Albrecht P. Luttenberger, Michael Rohrschneider s Arno Strohmeyerem a Anton Schindling.³⁶ Nejnovějším počinem je sborník

³² ARETIN, Karl Otmare Freiherr von, *Das Alte Reich 1648-1806 I-IV*, Stuttgart 1993-2000, zjm. *II. Kaisertradition und österreichische Großmachtspolitik (1684-1745)*, Stuttgart 1997; BURKHARDT, Johannes, *Vollendung und Neuorientierung des frühmodernen Reiches 1648-1763*, 10., zcela nově přeprac. vyd., Stuttgart 2006; SCHMIDT, Georg, *Geschichte des Alten Reiches: Staat und Nation in der Frühen Neuzeit 1496-1806*, München 1999; STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation: Vom Ende des Mittelalters bis 1806*, 7., aktualiz. vyd., München 2023; WHALEY, Joachim, *Germany and the Holy Roman Empire I. From Maximilian I to the Peace of Westphalia 1493-1648 a II. From the Peace of Westphalia to the Dissolution of the Reich 1648-1806*, New York 2012; SCHNETTGER, Matthias, *Kaiser und Reich: Eine Verfassungsgeschichte (1500-1806)*, Stuttgart 2020.

³³ HARTMANN, Peter Claus, *Kulturgeschichte des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1806: Verfassung, Religion und Kultur*, 2., rozš. a dopl. vyd., Wien – Köln - Graz 2011.

³⁴ Pouze výběrově: KUBEŠ, Jiří, *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657–1658): Volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*, České Budějovice 2009; TÝŽ, *Volba a korunovace Karla VI. římským císařem v roce 1711*, ČČH 111, č. 4, 2013, s. 805-841; zjm. pro období 16. století VOREL, Petr, *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj země Koruny české v letech 1526–1618*, Pardubice 2005; TÝŽ, *Státoprávní vyčlenění českých zemí ze Svaté říše římské: Důsledky říšské reformy Maxmiliána I. Habsburského*, ČČH 111, č. 4, 2013, s. 743-804; TÝŽ, *Šmalkaldská válka v evropských dějinách 1546-1547*, Pardubice 2021. TÝŽ, *From Medieval Multinational Empire to Early Modern Nation States (Holy Roman Empire and Central Europe during the 14th–16th centuries)*, ČČH 121, č. 2, 2023, s. 365-388; PÁNEK, Jaroslav, *Der böhmische Staat und das Reich in der Frühen Neuzeit*, in: Volker Press – Dieter Stievermann (edd.), *Alternativen zur Reichsverfassung in der Frühen Neuzeit?*, München 1995, s. 169-178; TÝŽ, *Bohemia and the Empire: Acceptance and Rejection*, in: Robert John Weston Evans – Peter Hamish Wilson (edd.), *The Holy Roman Empire: A European Perspective*, Leiden 2012, s. 121-141.

³⁵ Přehlednou tabulku se shrnutím prací ke stálému říšskému sněmu i s časovým rozsahem, který pokrývají, přináší DÜWEL, Sven, *Ad bellum Sacri Romano-Germanici Imperii solenne decernendum: Die Reichskriegserklärung gegen Brandenburg-Preußen im Jahr 1757. Das Verfahren der „preußischen Befehdungssache“ 1756/57 zwischen Immerwährendem Reichstag und Wiener Reichsbehörden I*, Berlin 2016, s. 46-47.

³⁶ FÜRNRÖHR, Walter, *Der Immerwährende Reichstag zu Regensburg: Das Parlament des Alten Reiches*, VHVO 103, 1963, s. 165-255 (3., v podstatě nezměněné vyd. Regensburg - Kallmünz 2001); HÄRTER, Karl, *Der Immerwährende Reichstag (1663-1806) in der historischen Forschung*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag.,

článků, který vznikl k 350. výročí vzniku stálého říšského sněmu v Řezně pod vedením historiček z tamní univerzity Harriet Rudolph a Astrid von Schlachta.³⁷ Vyslancům se tyto práce věnují jen v malé míře (nejvíce posledně jmenovaná), zastoupení českého krále u sněmu neřeší vůbec. Na druhé straně, již hluboko ve 20. století to byli studenti Maxe Braubacha na univerzitě v Bonnu a autoři dalších absolventských prací obhájených na univerzitě ve Vídni, kteří se tématu stálého říšského sněmu věnovali v době, kdy nepatřilo badatelsky k nejoblíbenějším.³⁸ Jejich výstupy jsou přes veškerou snahu názorově ukotveny v historiografii 19. století, a vnímají tedy sněm a potažmo celou říši negativně, jako brzdu vývoje německého národa.³⁹ A to přesto, že toto ryze negativní vnímání je konstruktem 19. století a vlivem přejímání a opakování zažitých frází se s ním setkáváme i v 2. polovině 20. století.⁴⁰ Ještě na konci 18. století, tedy v době podle pozdější historiografie největšího úpadku německého soustátí, se našli autoři, kteří dokázali uznat důležitost a prospěšnost říše i říšského sněmu. Mezi ně patřil např. Daniel Jenisch, který byl navíc z Pruska, které vykazovalo asi největší secesionistické tendence, nebo zmiňovaný J. S. Pütter, přední znalec německého státního práva té doby.⁴¹ Není pak tedy divu, jak uvádí J. Whaley s odkazem na text Maximiliana Lanzinnera, že stále nemáme povědomí o všech fázích, kterými sněm v čase procházel a k tomu víme jen málo o jeho vnitřním fungování.⁴²

Nesporně důležité jsou texty týkající se kurfiřtů. Františka Karla Vratislava, jehož

dostupné z: <http://www.zeitenblicke.de/2012/2/Haerter/index.html>; LUTTENBERGER, Albrecht Pius, *Der Immerwährende Reichstag zu Regensburg, das europäische Mächtesystem und die politische Ordnung des Reichs*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg*, Kallmünz 2001, s. 11-23; ROHRSCHEIDER, Michael – STROHMEYER, Arno, *Der Immerwährende Reichstag als Forschungsfeld: Klientel, Patronage und Parteibildung Österreichs und Preußens um 1750 im Vergleich*, *MIÖG* 119, č. 1-2, 2011, s. 168-180; SCHINDLING, Anton, *Die Anfänge des Immerwährenden Reichstags zu Regensburg: Ständevertretung und Staatskunst nach dem Westfälischen Frieden*, Mainz 1991.

³⁷ RUDOLPH, Harriet – SCHLACHTA, Astrid von (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015.

³⁸ BIEDERBICK, Andreas, *Der deutsche Reichstag zu Regensburg im Jahrzehnt nach dem Spanischen Erbfolgekrieg: 1714-1724. Der Verlauf der Religionsstreitigkeiten und ihre Bedeutung für den Reichstag*, Düsseldorf 1937; GRANIER, Gerhard, *Der Deutsche Reichstag während des spanischen Erbfolgekrieges (1700-1714)*, Bonn 1954; MEISENBURG, Friedrich, *Der Deutsche Reichstag während des Österreichischen Erbfolgekrieges 1740-1748*, Dillingen 1931; HEIN, Wilhelm, *Der Regensburger Reichstag von 1740 bis 1745*, Wien 1953, dizertační práce. Další kvalifikační práce z této doby pokrývají i 2. pol. 17. a 2. pol. 18. st. (Robert Drosda, Max Koch, Theo Rohr).

³⁹ K tomu přehledně HÄRTER, K., *Der Immerwährende Reichstag*, odst. 7.

⁴⁰ Viz např. KIMMINICH, Otto, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, 2. vyd., Baden-Baden 1987, s. 213.

⁴¹ JENISCH, Daniel, *Geist und Charakter des achtzehnten Jahrhunderts, politisch, moralisch, ästhetisch und wissenschaftlich betrachtet* II, Berlin 1800, s. 33-34; PÜTTER, J. S., *Historische Entwicklung* III, s. 299; přehledně WHALEY, Joachim, *The Legacy of the Immerwährende Reichstag in German History*, in: H. Rudolph – A. von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa*, s. 37-59.

⁴² WHALEY, J., *The Legacy*, s. 41; LANZINNER, Maximilian, *Arbeitsfelder und Forschungsfragen zum Immerwährenden Reichstag*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <https://www.zeitenblicke.de/2012/2/Lanzinner>.

diplomatickým působením se práce zabývá, vyslal ke stálému říšskému sněmu sice císař, ovšem z titulu českého kurfiřta. Kurfiřtům, jakožto nejdůležitějším mužům německých zemí, věnoval svou knihu Axel Gotthard, který je nikoli bezdůvodně označuje za *sloupy říše*.⁴³ Sloupy, na kterých soustátí sice stojí, ale které mu zároveň svou egoistickou politikou připravují zánik. Stěžejní je v tomto směru monografie Alexandera Begerta o české kurii, která je velmi rozsáhlá; jejím cílem je podat skutečně úplné dějiny českého kurfiřtství od středověkých počátků až do zániku říše.⁴⁴ Proto jsou některé pasáže nutně podány jen schematicky, zejména ty z období 18. století. Nepochybný přínos Begertova textu tkví však mimo jiné v tom, že jako jeden z mála využívá i prameny české provenience, např. i některé Vratislavovy relace. Zároveň je to první moderně pojatá monografie na dané téma; do té doby mohli badatelé používat pouze práce staré i sto let.⁴⁵

Stejně jako v případě dobové literatury i současná sekundární literatura disponuje pracemi o městě Řezně. Zmínky o sněmu, který se v různé podobě a intenzitě propisoval do paměti města po několik staletí, jsou v takových knihách samozřejmostí. Mnohdy navíc tyto knihy přinášejí zajímavé a originální poznatky. Předně sem řadíme práci Rudolfa Reisera o Řezně v barokní době.⁴⁶ Z hlediska dějin divadla a hudby se jedná o práci Christopa Meixnera.⁴⁷ Slavnostem, z nichž mnohé se týkaly stálého říšského sněmu, se věnuje kniha editovaná Karlem Mösenederem.⁴⁸ Pro dobu 2. poloviny 18. století existuje práce o osvícenské kultuře ve městě od Edmunda Neubauera.⁴⁹ Souborné dějiny města zpracovali Alois a Peter Schmid.⁵⁰

Tématem tradičně opomíjeným jsou sněmovní vyslanci. Vyjma prací již zmiňovaného W. Fűrnhroha (čeští a bavorští vyslanci) a M. Rohrschneidera (rakouští)⁵¹ se nejvíce badatelů

⁴³ GOTTHARD, Axel, *Säulen des Reiches: Die Kurfürsten im frühneuzeitlichen Reichsverband I. Der Kurverein: Kurfürstentage und Reichspolitik a II. Wahlen: Der Kampf um die Kurfürstliche „Präeminenz“*, Husum 1999.

⁴⁴ BEGERT, Alexander, *Böhmen, die böhmische Kur und das Reich vom hochmittelalter bis zum Ende des Alten Reiches: Studien zur Kurwürde und zur staatsrechtlichen Stellung Böhmens*, Husum 2003.

⁴⁵ RIEGER, Bohuslav, *Příspěvek k dějinám českého kurfiřtství a arcieřnictví*, Právník 32, 1893, s. 1-16; PERELS, Ernst, *Zur Geschichte der böhmischen Kur im 14. und 15. Jahrhundert*, ZRG GA 45, 1925, s. 83-143; KÜHNE, Ulrich, *Geschichte der böhmischen Kur in den Jahrhundert nach der Goldenen Bulle*, AUF 10, 1928, s. 1-110.

⁴⁶ REISER, Rudolf, *Adeliges Stadtleben im Barockzeitalter: Internationales Gesandtenleben auf dem Immerwährenden Reichstag zu Regensburg. Ein Beitrag zur Kultur- und Gesellschaftsgeschichte der Barockzeit*, München 1969; příp. TÝŽ, *Regensburg: Stadt mit Vergangenheit. Eine Kulturgeschichte bis 1810*, Regensburg 1977.

⁴⁷ MEIXNER, Christoph, *Musiktheater in Regensburg im Zeitalter des Immerwährenden Reichstages*, Sinzig 2008.

⁴⁸ MÖSENER, Karl (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986.

⁴⁹ NEUBAUER, Edmund, *Das geistig-kulturelle Leben der Reichsstadt Regensburg (1750-1806)*, München 1979.

⁵⁰ SCHMID, Alois, *Regensburg: Reichsstadt, Fürstbischof, Reichsstifte, Herzogshof*, München 1995; SCHMID, Peter (ed.), *Geschichte der Stadt Regensburg I*, Regensburg 2000.

⁵¹ FÜRNRÖHR, Walter, *Die kurböhmischen Gesandten auf dem Immerwährenden Reichstag*, SFF 19, 1977, s. 25-52; TÝŽ, *Kurbaierns Gesandte auf dem Immerwährenden Reichstag: Zur bayerischen Außenpolitik 1663-1806*, Göttingen 1971; souhrnně TÝŽ, *Die Vertreter des habsburgischen Kaisertums auf dem Immerwährenden*

soustředilo na vyslance francouzské (nutno však podotknout, že Fürnrohrovy práce jsou výrazně prozopograficky pojaté).⁵² Spíše osamocené se pak jeví práce Ernsta Schütze a Lupolda von Lehstena o britských, resp. hessenských vyslancích u sněmu.⁵³ Symptomatické jsou pasáže o vyslancích ve velkých monografiích o dějinách říše. Jeden příklad za všechny - v deset let staré (a tedy jedné z novějších) Whaleyho práci nenajdeme o vyslancích českého kurfiřta na příslušném místě ani zmínku.⁵⁴

Další oblastí výzkumu, kterou by bylo vhodné zmínit, jsou dějiny diplomacie. Těm je v uplynulých letech věnována pozornost jak ve světě, tak v Česku. Jako důležitá se ukázala být kniha Klause Müllera z poloviny 70. let minulého století, na kterou metodologicky navazuje česká monografie Jiřího Kubeše a kol., která je u nás prvním pokusem o syntetické zpracování dějin diplomacie v 17. a 18. století.⁵⁵ Taková souhrnná zpracování již ve světové historiografii existují dlouhou dobu, na tomto místě připomeňme jen anglickou monografii Matthewa S. Andersona.⁵⁶ Tzv. nové dějiny diplomacie, tedy dějiny diplomacie pojaté z hlediska kulturních dějin, si získaly oblibu především v mladší a nejmladší generaci historiků a historiček. Nejedná se přitom o nikterak nový koncept; jeho počátky můžeme sledovat již v druhé půli 20. století.⁵⁷ Nejde již o zkoumání mezinárodních smluv, mírových kongresů a obecně o politické dějiny diplomatických vztahů, kdy v centru stály dějiny států. Mnohem více jsou pod vlivem kulturní antropologie akcentována témata dynastické politiky a dějiny aktérů; zkoumán je každodenní život, ceremoniál, vzájemná kooperace mezi vyslanci, kulturní transfer, ale také cestování,

Reichstag I-II, VHVO 123, 1983, s. 71-139 a 124, 1984, s. 99-148; ROHRSCHEIDER, Michael, *Österreich und der Immerwährende Reichstag: Studien zur Klientelpolitik und Parteibildung (1745-1763)*, Göttingen 2014; TÝŽ, *Friedrich Karl Karg Freiherr von Bebenburg (1709-1773): Ein kurkölnischer Reichstagsgesandter im Spannungsfeld von Region, Reich und internationaler Politik*, RhVJ 81, 2017, s. 118-138.

⁵² BRAUN, Guido, *Der Immerwährende Reichstag aus französischer Sicht in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <http://www.zeitenblicke.de/2012/2/Braun/index.html>; RUBNER, Heinrich, *Die französische Gesandtschaft am Regensburger Reichstag (1663-1702)*, VHVO 147, 2007, s. 165-204; ULBERT, Jörg, *Der Reichstag im Spiegel französischen Gesandtenberichte (1715-1723)*, in: Olaf Asbach – Klaus Malettke – Sven Externbrink (edd.), *Altes Reich, Frankreich und Europa: Politische, philosophische und historische Aspekte des französischen Deutschlandbildes im 17. und 18. Jahrhundert*, Berlin 2001, s. 145-169.

⁵³ SCHÜTZ, Ernst, *Die Gesandtschaft Großbritanniens am Immerwährenden Reichstag zu Regensburg und am kur(pfalz-)bayerischen Hof zu München 1683-1806*, München 2007; LEHSTEN, Lupold von, *Die hessischen Reichstagsgesandten im 17. und 18. Jahrhundert I-II*, Darmstadt 2003. Pro 16. století BECHTOLD, Jonas, *Challenges of Early Modern Diplomacy: Elizabethan Envoys to German Imperial Diets*, TH 29, 2021, s. 7-24.

⁵⁴ Uveden je pouze vyslanec za rakouské země, WHALEY, J., *Germany II*, s. 56.

⁵⁵ MÜLLER, Klaus, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden 1648-1740*, Bonn 1976; KUBEŠ, Jiří a kol., *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha 2018.

⁵⁶ ANDERSON, Matthew Smith, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, London - New York 1993. Ze starších prací také MATTINGLY, Garrett, *Renaissance Diplomacy*, repr. 1. vyd. (Boston 1955), New York 1988; ROOSEN, William James, *The Age of Louis XIV.: The Rise of Modern Diplomacy*, Cambridge 1976.

⁵⁷ Obecně HUNT, Lynn (ed.), *The New Cultural History*, Berkeley 1989; DANIEL, Ute, *Kompendium Kulturgeschichte: Theorien, Praxis, Schlüsselworte*, Frankfurt am Main 2001; CHARTIER, Roger, *Cultural History: Between Practices and Representations*, Ithaca (N.Y.) 1988.

bydlení, stravování, a ovšem i tzv. nové politické dějiny.⁵⁸ V Evropě se sem řadí žáci výše jmenovaných profesorů, např. Jonas Bechtold, který se zabývá především sněmy a anglickými vyslanci.⁵⁹ Judith Matzke se věnovala saským diplomatům,⁶⁰ Heiko Droste švédským,⁶¹ Bettina Scherbaum bavorským vyslancům v Římě⁶² a Daniel Legutke vyslancům z německých zemí v Nizozemí.⁶³

V Česku se dějiny raně novověké diplomacie soustřeďují kolem několika badatelských ohnisek, zejména na univerzitách v Pardubicích, Českých Budějovicích, Praze a Brně. V Pardubicích sem počítáme již zmiňovaného Jiřího Kubeše,⁶⁴ Pavla Marka⁶⁵ a jejich studenty.⁶⁶ České Budějovice reprezentují studenti a spolupracovníci Václava Bůžka, tedy zejména Rostislav Smíšek, Monika Konrádová (Hrušková) a Ondřej Lee Stolička, jejichž bádání se týká převážně diplomatů směřujících do východoevropských zemí (Rusko, Polsko), ale také k papeži do Říma nebo do Španělska.⁶⁷ V Praze se jedná převážně o kroužek kolem

⁵⁸ Např. STOLLBERG-RILINGER, Barbara (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen*, Berlin 2005.

⁵⁹ Nejnověji BECHTOLD, Jonas – BRAUN, Guido, *Diets as Spheres of Diplomatic Interaction*, in: Dorothee Goetze – Lena Oetzel (edd.), *Early Modern European Diplomacy: A Handbook*, Berlin 2024, v tisku.

⁶⁰ MATZKE, Judith, *Gesandtschaftswesen und diplomatischer Diensts Sachsens 1694–1763*, Leipzig 2011.

⁶¹ DROSTE, Heiko, *Im Dienst der Krone: Schwedische Diplomaten im 17. Jahrhundert*, Berlin – Münster 2006.

⁶² SCHERBAUM, Bettina, *Die bayerische Gesandtschaft in Rom in der frühen Neuzeit*, Tübingen 2008.

⁶³ LEGUTKE, Daniel, *Diplomatie als soziale Institution: Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in Den Haag, 1648-1720*, Münster 2010.

⁶⁴ Pouze výběrově k německému prostředí KUBEŠ, Jiří, *Diplomaticko-úřední cesta generálního válečného komisaře Leopolda Antonína Josefa hraběte Šlika z Pasounu a Holiče (1663-1723) po středoněmeckých dvorech v roce 1706*, VSH 11, 2002, s. 41-84; TÝŽ, *Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století*, ČČH 113, č. 2, 2015, s. 346-380; pro Polsko TÝŽ, *Hermann Jakob Czernin von Chudenitz' Diplomatic Mission in Warsaw in 1695: A contribution towards the travel arrangements of Imperial diplomats*, TH 19, 2016, s. 171-203.

⁶⁵ ČERNUŠÁK, Tomáš - MAREK, Pavel, *Gesandte und Klienten: Päpstliche und spanische Diplomaten im Umfeld von Kaiser Rudolf II.*, Berlin - Boston 2020; MAREK, Pavel, *La embajada española en la corte imperial 1558-1641: Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praga 2013.

⁶⁶ Švédsko: BAKEŠ, Martin, *Diplomatem v půlnoční zemi: Zástupci Habsburků ve Švédském království mezi lety 1650 a 1730*, Praha 2020; HŘEBÍKOVÁ, Veronika, *Cesta císařského vyslance Josefa Klementa z Kounic po jižním Švédsku a Dánsku v létě 1776*, Pardubice 2019, bakalářská práce; Polsko: MICHALICOVÁ, N., *Ke králi; TÁŽ, Vyslanec hofmistrem; HALAMEK, Kryštof, Ve viru trojí loajality: Diplomatičká mise knížete Maxmiliána II. z Dietrichsteinu do Polska roku 1645*, Pardubice 2023, diplomová práce; Španělsko: ŠUBRTOVÁ, Veronika, *Španělská vyslanecká mise Františka Eusebia z Pöttingu pohledem jeho korespondence Ditrichštejnům*, Pardubice 2021, diplomová práce; Svatá říše římská: MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Dominik Andreas von Kaunitz during the 80's and the early 90's of the 17th Century: The Early Career of the Imperial Diplomat*, TH 19, 2016, s. 119-169; ŠIMONÍČEK, Jakub, *Alois Thomas z Harrachu jako vyslanec císaře Leopolda I. v Sasku (1694-1696)*, Pardubice 2023, bakalářská práce; Francie: ADAMČIKOVÁ, Anna, *Between Paris and Vienna: The Diplomatic Mission of Heinrich Franz von Mansfeld, 1680-1683*, Pardubice 2023, diplomová práce.

⁶⁷ SMÍŠEK, Rostislav – KONRÁDOVÁ, Monika (edd.), *Mezi Vídní, Varšavou a Moskvou: Diplomatičká cesta Jana Kryštofa z Fragsteinu do Moskvy v letech 1657-1658*, České Budějovice 2020; HRUŠKOVÁ, Monika, *Každodenní život císařských vyslanců v Polsku v druhé polovině 17. století*, České Budějovice 2012, diplomová práce; SMÍŠEK, Rostislav, *Anton Florian von Liechtenstein und Rom: Selbstpräsentation eines kaiserlichen Gesandten zum Ausgang des 17. Jahrhunderts*, in: Marek Vařeka – Aleš Zářický (edd.), *Das Fürstenhaus Liechtenstein in der Geschichte der Länder der Böhmischen Krone*, Ostrava-Vaduz 2013, s. 197-212; LEE STOLIČKA, Ondřej, *Brandenburg-Prussia between Madrid and Vienna: The failed diplomatic mission of Melchior von Ruck (1676–1680)*, Madrid 2022, dizertační práce.

Zdeňka Hojdy⁶⁸ – sem patří Kristýna Ansorgová a její práce týkající se prostředí severní a východní Evropy,⁶⁹ Anežka Kotoučová (Hrebiková), která psala o Rusku,⁷⁰ a Martina Bardoňová o španělské ambasádě v Praze.⁷¹ Brněnskou univerzitu v tomto výčtu zastupují kvalifikační práce vzniklé většinou pod vedením Tomáše Knoze. Na oblíbené téma polsko-habsburských vztahů napsala svou práci Blanka Čechová,⁷² ve východní Evropě byly dále zkoumány vztahy s ruskou říší v polovině 17. století (Libor Svoboda)⁷³ a v neposlední řadě opět říšské a španělské prostředí (Kateřina Klímková (Švendová), Vojtěch Kroužil).⁷⁴ Z nedávné doby je možné uvést výpravnou publikaci kolektivu autorů s názvem *Ve znamení Merkura*.⁷⁵

Protože vyslanci pocházeli z řad šlechty či lépe řečeno z její nejurozenější a nejmocnější části – aristokracie – a byli služebníky svých pánů, a protože diplomatické cesty většinou nebyly vlastním cílem jejich kariéry (naopak, byly považovány za „výtah“ do vyšších dvorských funkcí), je třeba učinit alespoň rámcovou zmínku o dějinách šlechty, Habsburků a jejich dvora. Stěžejní prací o dějinách aristokracie v raném novověku je monografie Petra Mati, pro tuto práci byla rovněž vysoce přínosná vydaná dizertace Petry Vokáčové, která biografickou metodou zpracovává životy několika významných aristokratů barokní doby, včetně nejvyšších kancléřů Jana Václava Vratislava s Mitrovic, Františka Ferdinanda Kinského a Leopolda Antonína Šlika (1663-1723).⁷⁶ K dějinám habsburského rodu existují jednak zahraniční encyklopedicky pojaté práce Brigitte Hamann a Karla Vocelky s kolektivem,⁷⁷

⁶⁸ HOJDA, Zdeněk, *Dva jezuitské deníky z diplomatických misí. K úloze členů jezuitského řádu v mezinárodní diplomacii 17. století*, FHB 27, č. 2, 2012, s. 315-328; TÝŽ, *Pasy 16.–18. století jako pragmatické písemnosti*, in: Zdeněk Hojda – Hana Pátková (edd.), *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*, Praha 2008, s. 155-186.

⁶⁹ ANSORGOVÁ, Kristýna, *Závěr severní války v zrcadle císařské diplomacie: František Karel I. Libštejnský z Kolovrat a zprostředkování míru v Olivě roku 1660*, Praha 2017, bakalářská práce; TÁŽ, *František Filip ze Šternberka*.

⁷⁰ HREBIKOVÁ, Anežka, *Štěpán Vilém Kinský jako císařský vyslanec v Rusku Petra Velikého v letech 1721-1722: Acta Legationis Moscoviticae aneb Diplomatičké relace jako raně novověký pramen*, Praha 2016, diplomová práce.

⁷¹ BARDOŇOVÁ, Martina, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, Praha 2015, dizertační práce.

⁷² ČECHOVÁ, Blanka, *Polsko-habsburské vztahy v době Ferdinanda III. a Vladislava IV.: Dynastičká diplomacie a třeboňská zástavní držba*, Brno 2012, dizertační práce.

⁷³ SVOBODA, Libor, *Diplomatičké vztahy mezi Habsburky a Ruskem v letech 1654–1656*, Brno 2006, dizertační práce.

⁷⁴ KLÍMKOVÁ, Kateřina, *Císařská diplomacie na bavorském a saském dvoře v osmdesátých a devadesátých letech 17. století*, Brno 2006, diplomová práce; KROUŽIL, Vojtěch, *Diplomatičké mise dvou větví habsburské dynastie 1577-1583*, Brno 2010, diplomová práce.

⁷⁵ PAVELEC, Petr – GAŽI, Martin – HAJNÁ, Milena (edd.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, České Budějovice 2020. Vyšlo též v upravené anglické verzi pod názvem *The nobility of the Czech Lands on the chessboard of European diplomacy*, České Budějovice 2022.

⁷⁶ MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004; VOKÁČOVÁ, P., *Příběhy*, s. 17-95, 159-231, 369-411.

⁷⁷ HAMANN, Brigitte, *Habsburkové: Životopisná encyklopedie*, 3. vyd., Praha 2010; VOCELKA, Karl – HELLER, Lynne, *Soukromý svět Habsburků: Život a všední dny jednoho rodu*, Plzeň 2011; TÍŽ, *Život Habsburků: Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2011; VOCELKA, Karl – VACHA, Brigitte – POHL, Walter,

jednak česká syntetická zpracování vytvořená různými autorskými kolektivy v posledních dvaceti letech.⁷⁸ Nejnověji jsou k dispozici rozsáhlé kolektivní monografie vzniklé pod vedením českých historiků - Václava Bůžka a Rostislava Smíška⁷⁹ a naposledy Jiřího Hrbka.⁸⁰ Konkrétním císařům panujícím ve vymezeném období 1. poloviny 18. století se věnovali Valentin Urfus a Charles W. Ingrao (Josef I., 1678-1711),⁸¹ Bernd Rill a kolektiv domácích autorů tvořený Štěpánem Váchou, Irenou Veselou, Vitem Vlnasem a Petrou Vokáčovou (Karel VI.).⁸² Zmiňovaný Rostislav Smíšek je také autorem knihy o dvorské službě Schwarzenberků a Ditrichštejnů.⁸³ V zahraničí o dvorské šlechtě pojednali podnětně Mark Hengerer a Andreas Pečar.⁸⁴ Z hlediska kulturních dějin napsal svou popularizující práci o císařském dvoře Frank Huss.⁸⁵ Významným počinem je první díl nových správních dějin monarchie, který je opět kolektivním dílem, tentokrát rakouských historiků pod vedením Michaela Hochedlingera, Petra Mati a Thomase Winkelbauera, a který nahrazuje již zastaralá pojednání z 19. století.⁸⁶

Habsburkové: Historie jednoho evropského rodu, Praha 1996.

⁷⁸ ČORNEJOVÁ, Ivana – RAK, Jiří – VLNAS, Vít, *Habsburkové v českých dějinách: Ve stínu tvých křídel*, 2. vyd., Praha 2012; RYANTOVÁ, Marie – VOREL, Petr (edd.), *Čeští králové*, Praha – Litomyšl 2008.

⁷⁹ BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), *Habsburkové: Země Koruny české ve středoevropské monarchii 1526-1740*, Praha 2017.

⁸⁰ HRBEK, Jiří a kol., *Panovnický majestát: Habsburkové jako čeští králové v 17. a 18. století*, Praha 2021.

⁸¹ URFUS, Valentin, *Císař Josef I.: Nekorunovaný Habsburk na českém trůně*, Praha 2004; INGRAO, Charles W., *In Quest and Crisis: Emperor Joseph I. and the Habsburg Monarchy*, West Lafayette 1979 (přehl. a rozš. německé vyd. jako *Josef I.: Der "vergessene" Kaiser*, Graz – Wien - Köln 1982).

⁸² RILL, Bernd, *Karl VI.: Habsburg als barocke Grossmacht*, Graz – Wien – Köln 1992; VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít – VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. & Alžběta Kristýna: Česká korunovace 1723*, Praha – Litomyšl 2009.

⁸³ SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

⁸⁴ HENGERER, Mark, *Kaiserhof und Adel in der Mitte des 17. Jahrhunderts: Eine Kommunikationsgeschichte der Macht in der Vormoderne*, Konstanz 2004; PEČAR, Andreas, *Die Ökonomie der Ehre: Der höfische Adel am Kaiserhof Karls VI. (1711-1740)*, Darmstadt 2003.

⁸⁵ HUSS, Frank, *Videňský císařský dvůr: Kulturní dějiny od Leopolda I. po Leopolda II.*, Praha 2014.

⁸⁶ HOCHEDLINGER, Michael – MAŤA, Petr – WINKELBAUER, Thomas (edd.), *Verwaltungsgeschichte der Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit I/1–2. Hof und Dynastie, Kaiser und Reich, Zentralverwaltungen, Kriegswesen und landesfürstliches Finanzwesen*, Wien 2019.

3. Metodologie

Není snadné přijít k tématu natolik spjatému s politickými a správními dějinami, tedy tradičními pozitivistickými „popisnými“ disciplínami, s novou nebo přinejmenším neotřelou metodou zkoumání. Ukazuje se navíc, že takové pokusy jsou často pro raně novověký sněm (a domnívám se, že i pro raně novověkou realitu jako takovou) nevhodné a množství takových pokusů bylo prozatím odsouzeno k nezdaru. Je to tedy skutečné proplouvání mezi Skyllou a Charybdou, jak na to v jiných souvislostech poukázal Zdeněk Hojda.⁸⁷

Byly učiněny, nikoli nesympatické, pokusy o zavedení Luhmannovy teorie sociálních systémů na historickou realitu.⁸⁸ Tento přístup je spojen zejména se jménem Franka Beckera. Ten se před dvaceti lety pokusil ve své knize a následném sborníku studií propojit zmiňovanou teorii s historickým bádáním.⁸⁹ S odstupem let je možné konstatovat, že tento projekt, alespoň co se týče raně novověkých dějin (s možnou výjimkou u dějin náboženství), neuspěl a je také možné nabídnout vysvětlení proč.⁹⁰ Niklas Luhmann se ve svém díle snažil o vytvoření komplexní sociologické teorie, která by byla schopná popsat naprosto vše. Z toho nutně vyplývá, že celý koncept je velmi teoretický a abstraktní, právě proto, aby mohl obsáhnout v podstatě nekonečné penzum jsoucen tvořících lidský svět. Na první pohled tedy nic nebránilo tomu, aplikovat tuto teorii i na historickou materii, i když se hned od počátku ozývaly hlasy, které tvrdily, že Luhmannova teorie je příliš obecná, a nedokáže tak objasnit konkrétní historické fenomény.⁹¹ Teorii systémů aplikoval na říšský sněm Michael Sikora.⁹² S některými dílčími zjištěními je možné souhlasit, jako třeba s tvrzením, že jednání sněmu se dají považovat za integrální součást symbolického obrazu sociálního řádu.⁹³ To ovšem s teorií sociálních systémů zase tolik nesouvisí. Se závěrečnou premisou - že systémová teorie může načrtnout vztahy mezi zdánlivě izolovanými konflikty a vývojem situací a umožňuje tak zkoumat problém ve své komplexitě bez nutnosti jeho redukování, čímž se vyhneme používání

⁸⁷ HOJDA, Zdeněk, „Idola“ barokního bádání aneb jak se vyhnout Skyllé a neupadnout v osidla Charybdy, in: Týž (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 15-26.

⁸⁸ LUHMANN, Niklas, *Sociální systémy: Nárys obecné teorie*: Brno 2006; příp. TÝŽ, *Legitimation durch Verfahren*, Frankfurt am Main 1983.

⁸⁹ BECKER, Frank – REINHARDT-BECKER, Elke, *Systemtheorie: Eine Einführung für die Geschichts- und Kulturwissenschaften*, Frankfurt am Main – New York 2001; BECKER, Frank (ed.), *Geschichte und Systemtheorie: Exemplarische Fallstudien*, Frankfurt am Main – New York 2004.

⁹⁰ SCHLÖGL, Rudolf, *Historiker, Max Weber und Niklas Luhmann: Zum schwierigen (aber möglicherweise produktiven) Verhältnis von Geschichtswissenschaft und Systemtheorie*, SS 7, č. 1, 2001, s. 23-45; LUHMANN, Niklas, *Náboženství společnosti*, Praha 2015.

⁹¹ K tomu se přiznává i sám Becker: BECKER, F. – REINHARDT-BECKER, E., *Systemtheorie*, s. 10. O neuplatnění této teorie v nových kulturních dějinách blíže SCHLÖGL, R., *Historiker*, s. 25.

⁹² SIKORA, Michael, *Formen des Politischen: Der Frühmoderne deutsche Reichstag im systemtheoretischer Perspektive*, in: F. Becker (ed.), *Geschichte und Systemtheorie*, s. 157-184.

⁹³ Tamtéž, s. 172.

moderních příměřů pro popis historických událostí (parlamentarismus atd.) – by bylo rovněž možné souhlasit, kdyby ovšem nebyla chybná. Ve skutečnosti se věc má přesně obráceně: Luhmannova teorie je natolik obecná, že se pro popis takových skutečností, jako je říšský sněm, jednoduše nehodí a Sikorův článek tak můžeme, společně s Karlem Härterem, považovat za neúspěšný experiment.⁹⁴ Studie skutečně působí dojmem snahy za každou cenu napasovat určitou teorii na konkrétní případ, na nějž se „teoreticky“ hodí. A to i v případě, že budeme teorii v kantovském smyslu považovat za zobecňování pozorování z praxe.⁹⁵ Pregnantně to shrnul již zmiňovaný K. Härter, když v reakci na Sikorův text napsal: „*Reichstag und Reich als Ganzes bildeten kein geschlossenes System gemäß dem Luhmannschen Modell. Das Reichstagsverfahren lässt sich kaum mit der "Autonomie des Verfahrens" beschreiben und in autonome Einzelverfahren zerlegen und sollte auch nicht "entpolitisiert" werden*“.⁹⁶

Výše psaným nemá být v žádném případě řečeno, že pro starší dějiny se nehodí používat teorie vyvinuté primárně pro jiné obory. Ostatně to potvrzují úspěšně aplikované teoretické koncepty např. ze sociologie nebo kulturní a sociální antropologie, viz Geertzův zhuštěný popis,⁹⁷ a nejrůznější „obraty“.⁹⁸ Pouze je ke každé teorii třeba přistupovat s rozvahou, a ne je nutně aplikovat všude, kde to situace zdánlivě jen trochu dovoluje. Tedy i stať M. Sikory, která se ukázala být slepou uličkou, je v tomto smyslu pro další bádání přínosná.

Konzervativnější přístup zvolil M. Lanzinner, který za opomíjený způsob zkoumání říšských sněmů označil diachronní postup, na rozdíl od převažující synchronního, který se vyznačuje zkoumáním určité výseče (výseči) skutečnosti víceméně nezávisle na běhu času. Oproti tomu postavil Lanzinner bádání o stálém říšském sněmu po roce 1663, ale také o raně novověkých říšských sněmech po roce 1486 (tzv. *periodische Reichstag*), které mají být zkoumány společně a zjištěné výsledky navzájem porovnávány.⁹⁹ Takový postup je nesporně nosný, pro téma předkládané práce však rovněž nevhodný. Předně by nebylo možné vytvořit porovnání se sněmovními vyslanci z Čech, neboť ti zde zasedali až po tzv. *readmisi* v roce

⁹⁴ HÄRTER, K., *Der Immerwährende Reichstag*, odst. 43 a pozn. 92.

⁹⁵ BECKER, Frank, *Einleitung: Geschichte und Systemtheorie – ein Annäherungsversuch*, in: TÝŽ (ed.), *Geschichte und Systemtheorie*, s. 7-28, zde s. 7; KANT, Immanuel, *K věčnému míru: Filosofický projekt - O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi*, Praha 1999, s. 53-90. Navzdory názvu druhého spisu dochází Kant v závěru k názoru, že co platí pro teorii, platí i pro praxi.

⁹⁶ HÄRTER, K., *Der Immerwährende Reichstag*, odst. 43.

⁹⁷ GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur: Vybrané eseje*, Praha 2000, s. 13-42. Nejnověji HOFMAN, Jiří, *Vlasti k obraně, matce ke cti: Stavba pevnosti Terezín 1780-1790*, České Budějovice 2022. Z již tradičních prací MUCHEMBLED, Robert, *The Order of Gestures: A social History of Sensibilities under the Ancien Régime in France*, in: Jan Nicolaas Bremmer - Herman Roodenburg (edd.), *A Cultural History of Gesture: From Antiquity to the Present Day*, Cambridge 1991, s. 129-149.

⁹⁸ Přehledně BACHMANN-MEDICK, Doris, *Cultural Turns: Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften*, 6. vyd., Reinbek bei Hamburg 2018.

⁹⁹ LANZINNER, M., *Arbeitsfelder*, odst. 4.

1708.¹⁰⁰ Zároveň, vztah Českého království k říši doznal v raném novověku řady změn a byl jiný na konci 15. a pak v 18. století.¹⁰¹

Jinak se k situaci postavil Michael Rohrschneider. Jeho výzkumy spadají do pozdější doby poloviny 18. století. Zabývá se zejména rozbořem vyslanecké korespondence, ovšem ve zvláštní době, kdy císař a český král nebyli jedna a ta samá osoba. To vyústilo v dočasnou dvojkolejnost, kdy císaři František I. Štěpán, Josef II. (1741-1790, do smrti matky) a říšský vicekancléř korespondovali s principálním komisařem, kdežto Marie Terezie a státní kancléř korespondovali s českými a rakouskými vyslanci, což je dodnes patrné z odděleného uložení těchto písemností ve vídeňském *Haus-, Hof-, und Staatsarchivu*. M. Rohrschneidera zajímají především klientské vazby a vznik různých sněmovních frakcí (podobně jako třeba u císařského dvora);¹⁰² uvedená doba byla dobou soupeření dvou frakcí: rakouské a pruské (resp. prusko-francouzské). Na případech konfliktu a soupeření různých zájmových uskupení je tedy vykresleno fungování sněmu na začátku druhé poloviny 18. století.¹⁰³

Jaký způsob náhledu na problematiku tedy zvolit, abychom se vyhnuli „násilné“ aplikaci nevyhovujících teorií, ale zároveň nečinili text prostým výčtem jmen, datumů a projednávané agendy? Jako nejvhodnější se jeví kombinace několika přístupů. Paul Veyne napsal, že historie je pravdivé vyprávění událostí.¹⁰⁴ S tím nelze než souhlasit. K tomu je třeba dodat, že každé vyprávění v knižní podobě je *textem*, a jako takové by tedy v primární rovině mělo být určeno ke *čtení*. Autor, který došel v úvahách až sem, by tak měl mít v první řadě na paměti nikoli akademickou ekvilibristiku, ale uživatelskou příjemnost (přičemž pochopitelně nesmí být dotčena odbornost textu).¹⁰⁵ Kombinací vyprávění a synchronního přístupu, tedy výběrem určitých specifických segmentů, které budeme považovat za kulturně-historicky významné (politika, ceremoniál, festivity, každodenní život, ...), se budeme snažit vykreslit plastický obraz toho, jak sněm fungoval a co obnášelo být u takové instituce vyslancem. Toto konstatování má možná nádech banálnosti. Pokud však chceme nezaujatě¹⁰⁶ popsat každodenní

¹⁰⁰ Podrobněji v kapitole IV.

¹⁰¹ VOREL, P., *Říšské sněmy*; TÝŽ, *Státprávní vyčlenění*.

¹⁰² CERMAN, Ivo, *Pojmy „frakce“, „strana“ a „kabala“ v komunikační praxi dvořanů Leopolda I.*, ČČH 100, č. 1, 2002, s. 33-54; TÝŽ, „Kabal“, „Parthey“, „Faction“ am Hofe Kaiser Leopolds I., in: Jan Hirschbiegel – Werner Paravicini (edd.), *Der Fall des Günstlings: Hofparteien in Europa vom 13. bis zum 17. Jahrhundert*, Ostfildern 2004, s. 235-247.

¹⁰³ Komplexně ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*. Dále TÝŽ, *Strukturgegebenheiten und Vernetzungen der Reichstagsgesandtschaften Franz' I. und Maria Theresias (1745-1763): Ein Problemaufriss*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <http://www.zeitenblicke.de/2012/2/Rohrschneider/index.html>; ROHRSCHEIDER, M. – STROHMEYER, A., *Der Immerwährende Reichstag*.

¹⁰⁴ VEYNE, P., *Jak se píšou dějiny*, např. s. 8, 11.

¹⁰⁵ Stejně o tom v současnosti uvažuje např. ČORNEJ, Petr, *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019, s. 658-659.

¹⁰⁶ U vědomí toho, že stoprocentní objektivita není nikdy zcela možná.

skutečnost v jakékoli době, nezbytně se ocitneme v moři všedních událostí. To ostatně trefně shrnul P. Veyne v úvodním citátu k této kapitole.

Jinými slovy, půjde nám o tzv. kulturní dějiny diplomacie. O kulturních dějinách již byla učiněna zmínka výše v kapitole o literatuře. Na tomto místě jen doplníme, že nové politické dějiny, které s kulturními dějinami a s diplomacií souvisí, byly zamýšleny jako prostředek výzkumu dějin 19. a 20. století (obecně pro období po velké francouzské revoluci s důrazem na 20. století).¹⁰⁷ Pro raný novověk má tento přístup své limity, které se týkají zejména toho, že v tomto a dřívějším období fungovala politika jako symbolický systém, tedy na jiných základech než později.¹⁰⁸ To je také důvod, proč se o nových politických dějinách v raném novověku až na výjimky nehovoří a místo toho se badatelé zaměřují na symboliku jednání.¹⁰⁹

Tím se dostáváme k jednomu ze dvou hlavních teoretických inspiračních zdrojů této práce, a tím je symbolické jednání. Kolem přelomu tisíciletí se začaly hledat přístupy, jak nahlížet na raně novověkou politickou realitu. Koncept nových politických dějin se pro starší dějiny nehodil, a bylo tedy nutné nalézt potřebné ukotvení i pro toto období. Východisko bylo nalezeno v symbolice – zejména v symbolickém jednání a symbolické komunikaci. Průkopnicí takto zaměřeného výzkumu se stala německá badatelka Barbara Stollberg-Rilinger, která již od konce 90. let 20. století na toto téma intenzivně publikovala.¹¹⁰ Takto postavené výzkumy si získaly značnou popularitu, neboť dokázaly odpovědět na otázky, na které starší historiografie odpovědět nemohla (např. objasnění funkce barokního ceremonálu), a stály u zrodu

¹⁰⁷ MERGEL, Thomas, *Überlegungen zu einer Kulturgeschichte der Politik*, GG 28, č. 4, 2002, s. 574-607; TÝŽ, *Kulturgeschichte der Politik*, verze 2.0, in: Docupedia-Zeitgeschichte, 22. 10. 2012 [online, cit. 2023-03-10], dostupné z: http://docupedia.de/zg/mergel_kulturgeschichte_politik_v2_de_2012. LEHMKUHL, Ursula, *Diplomatiegeschichte als internationale Kulturgeschichte: Theoretische Ansätze und empirische Forschung zwischen Historischer Kulturwissenschaft und Sociologischem Institutionalismus*, GG 27, č. 3, 2001, s. 394-423. Pouze příspěvky z novějších a nejnovějších dějin obsahuje sborník FREVERT, Ute – HAUPT, Heinz-Gerhard (edd.), *Neue Politikgeschichte: Perspektiven einer historischen Politikforschung*, Frankfurt am Main 2005.

¹⁰⁸ MERGEL, T., *Überlegungen*, zjm. s. 591.

¹⁰⁹ Onou výjimkou může být článek Andream Sutera o švýcarské selské válce z r. 1653. SUTER, Andreas, *Kulturgeschichte des Politischen – Chancen und Grenzen*, in: B. Stollberg-Rilinger (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte*, s. 27-55.

¹¹⁰ STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Zeremoniell als politisches Verfahren: Rangordnung und Rangstreit als Strukturmerkmale des frühneuzeitlichen Reichstags*, in: Johannes Kunisch (ed.), *Neue Studien zur frühneuzeitlichen Reichsgeschichte*, Berlin 1997, s. 91-132; TÁŽ, *Die Wissenschaft der feinen Unterschiede: Das Präzedenzrecht und die europäischen Monarchien vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, *Majestas* 10, 2002, s. 123-150; TÁŽ, *Die zeremonielle Inszenierung des Reiches, oder: Was leistet der kulturalistische Ansatz für die Reichsverfassungsgeschichte?*, in: Matthias Schnettger (ed.), *Imperium Romanum – Irregulare Corpus – Teutscher Reichs-Staat: Das Alte Reich im Verständnis der Zeitgenossen und der Historiographie*, Mainz 2002, s. 233-246; TÁŽ, *Verfassung und Fest: Überlegungen zur festlichen Inszenierung vormoderner und moderner Verfassungen*, in: Hans-Jürgen Becker (ed.), *Interdependenzen zwischen Verfassung und Kultur*, Berlin 2003, s. 7-37; TÁŽ, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne: Begriffe – Thesen – Forschungsperspektiven*, *ZHF* 31, č. 4, 2004, s. 489-527; TÁŽ (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte?*; TÁŽ, *Die Symbolik der Reichstage – Überlegungen zu einer Perspektivenumkehr*, in: Maximilian Lanzinner – Arno Strohmeyer (edd.), *Der Reichstag 1486-1613: Kommunikation – Wahrnehmung – Öffentlichkeiten*, Göttingen 2006, s. 77-93.

obnoveného zájmu o dějiny barokní doby, potažmo raného novověku jako celku. V jádru stojí sociologická teorie Pierra Bourdieua o symbolickém kapitálu a symbolická antropologie Clifforda Geertze.¹¹¹ Tímto způsobem lze nahlížet i na stálý říšský sněm v 18. století. Vezměme si třeba jen podobu rozsazení vyslanců při zasedání sněmu, která je příkladem symbolického kapitálu *par excellence*. Ceremoniální přednost nebyla věcí jednotlivce, ale byla právně ukotvena, a ceremoniál nebyl jen plané opakování zažitých formulí bez významu, ale sloužil jako záruka řádu. Lidé, kteří se mu podřizovali, tím vyjadřovali příslušnost k určité sociální skupině. Jeho porušení tak nebylo selháním jednotlivce, ale znamenalo narušení řádu, na němž stála celá společnost.¹¹²

Proti tomuto populárnímu proudu se začaly poměrně záhy ozývat kritické hlasy, které poukazovaly na skutečnost, že se politika a politická jednání redukuje jen na symboly a že takový postup je nutně zkreslující.¹¹³ To vedlo k širší diskuzi, na jejímž konci stojí sborník, jehož samotný název se ptá po tom, zda je vše jen symbolické, a který je možné vnímat jako určité završení historiografické diskuze na toto téma.¹¹⁴ V posledních deseti letech pak badatelé přijímají jako fakt, že symbolika hrála v historii, a v některých obdobích obzvláště, významnou úlohu, ale s vědomím toho, že ne vše muselo nutně podléhat symbolickému kódování.

Druhým východiskem jsou *Akteurszentrierte Geschichte*, tedy dějiny skutečných lidí, aktérů dějin. Stejně jako v předchozím vychází tento koncept ze sociologických a antropologických výzkumů. Zde je klíčová úloha Richarda van Dülmena, který hovoří o praxeologické perspektivě zaměřené na konkrétního dějinného aktéra a snaží se rekonstruovat jeho životní svět.¹¹⁵ Pokud si jako příklad vezmeme opět říšský sněm, tak lze z tohoto pohledu

¹¹¹ BOURDIEU, Pierre, *Teorie jednání*, Praha 1998; GEERTZ, C., *Interpretace*.

¹¹² BÉLY, Lucien, *Das Wissen über das diplomatische Zeremoniell in der Früher Neuzeit*, in: Barbara Stollberg-Rilinger – Tim Neu – Christina Brauner (edd.), *Alles nur symbolisch?: Bilanz und Perspektiven der Erforschung symbolischer Kommunikation*, Köln – Weimar – Wien 2013, s. 141-159, zde s. 154; STOLLBERG-RILINGER, B., *Zeremoniell*, s. 107-108.

¹¹³ Přehledně shrnuje BLÄNKNER, Reinhard, *Historizität, Institutionalität, Symbolizität: Grundbegriffliche Aspekte einer Kulturgeschichte des Politischen*, in: B. Stollberg-Rilinger (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte*, s. 71-96, zde s. 75.

¹¹⁴ STOLLBERG-RILINGER, B. – NEU, T. – BRAUNER, Ch. (edd.), *Alles nur symbolisch?*

¹¹⁵ DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002; TÝŽ, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století) I. Dům a jeho lidé; II. Vesnice a město; III. Náboženství, magie, osvicenství*, Praha 1999-2006, zde zjm. I, doslov Pavla Himla *Dějiny bez aktérů, aktéři bez dějin*, s. 323-334. Programově THIESSEN, Hillard von – WINDLER, Christian, *Einleitung: Außenbeziehungen in akteurszentrierter Perspektive*, in: Tíž (edd.), *Akteure der Außenbeziehungen: Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*, Köln – Weimar – Wien 2010, s. 1-14; THIESSEN, Hillard von, *Diplomatie und Patronage: Die spanisch-römischen Beziehungen 1605-1621 in akteurszentrierter Perspektive*, Tübingen 2010; TÝŽ, *Diplomaten und Diplomatie im frühen 18. Jahrhundert*, in: Heinz Duchhardt – Martin Espenhorst (edd.), *Utrecht – Rastatt – Baden 1712-1714: Ein europäisches Friedenswerk am Ende des Zeitalters Ludwigs XIV.*, Göttingen 2013, s. 13-34.

řící, že sněm nebyl jen jakousi beztvárovou státní institucí, ale byl především tvořen lidmi – zejména vyslanci. Zkoumání jejich životů, názorů, postojů a kariér pak umožňuje popsat nejen to, co to byl sněm, ale také jak fungoval, jak vypadalo město, ve kterém sídlil, a v neposlední řadě, jaký vlastně skutečně byl a co obnášel život sněmovního vyslance. Z hlediska diplomacie přišel s tímto konceptem Hillard von Thiessen, který ve své studii představil fenomén diplomata typu *ancien*, tedy nikoliv prototyp moderního diplomata, ale specifický dobový raně novověký ideál diplomata jako protiklad k diplomatovi 19. a 20. století.¹¹⁶

Diplomatem „starého typu“ byl tedy ten, který působil v dobách starého režimu (*ancien régime*), jehož konec je možné hledat kdesi na bojištích napoleonských válek. Takový diplomat je charakterizován jako příslušník vyšší šlechty, který slouží svému pánovi v cizině (a je tedy součástí jeho klientské sítě) a následně za své věrné služby očekává odměnu v podobě vysokého postu u dvora, v církvi, udělení vyššího šlechtického titulu, zisk dalšího pozemkového majetku a dalších nemateriálních výhod v podobě upřednostnění členů své rodiny při obsazování úřadů, výhodnější sňatkové politiky apod. Nejednalo se však o profesionální diplomaty z pracovního hlediska, neexistovaly školy pro budoucí diplomaty ani předepsaný kariérní postup, stejně jako neexistovala kariéra diplomata jako taková. Ojedinelé případy kariér typu Františka Karla Vratislava z Mitrovic tak byly spíše výjimkou potvrzující pravidlo. Místo profesionality pracovní disponovali tito jedinci profesionalitou stavovskou – byli tedy kvalifikováni na základě habitu, a nikoli vzdělání. Diplomat tehdejší doby neúřadoval sám, potřeboval k ruce nižší personál, bez kterého se neobešel a o kterém víme stále jen velmi málo (legační sekretáři, kancelisté, legační kaplani).¹¹⁷ Vyslanectví také nebylo chápáno jako úřad, ale jako domácnost diplomata.¹¹⁸ Konečně, každý z diplomatů propojoval současně více rolí: jakožto vyslanec měl závazky především vůči svému králi, ale také k dalším patronům u dvora a sám mohl být patronem níže postavených či mladších kolegů. V neposlední řadě byl členem některého šlechtického rodu, s nímž ho nutně pojily úzké rodinné svazky; pokud byl navíc církevním hodnostářem, ležely jeho závazky i v této rovině. Hovoříme pak o mnohonásobné loajalitě.¹¹⁹

¹¹⁶ THIESSEN, Hillard von, *Diplomatie vom type ancien: Überlegungen zu einem Idealtypus des frühneuzeitlichen Gesandtschaftswesens*, in: H. von Thiessen – Ch. Windler (edd.), *Akteure*, s. 471-503.

¹¹⁷ K legačním kaplanům nejnověji BAKEŠ, Martin – KUBEŠ, Jiří, *Imperial Chapels and Chaplains: A Comparative Study of Copenhagen, Stockholm, and Dresden in the Later Seventeenth Century*, in: Roberta Anderson - Charlotte Backerra (edd.), *Confessional Diplomacy in Early Modern Europe*, London 2020, s. 200-221.

¹¹⁸ Srov. VÁVRA, Filip, *Diplomatův dům: Provoz a financování císařské ambasády v Moskvě a Petrohradě v letech 1728–1733*, Pardubice 2016, bakalářská práce.

¹¹⁹ K tomu KUBEŠ, Jiří, *Zum größeren Ruhme des Geschlechts Thun: Frä Franz Siegmund von Thun (1639–1702) in Wien am Ende des 17. Jahrhunderts*, *Frühneuzeit-Info* 32, 2021, s. 231-257; HALAMEK, K., *Ve víru*. Podrobněji o císařských diplomatech MÜLLER, K., *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen* a KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*.

Jako nosná pro předkládanou práci se jeví kombinace obou přístupů, tedy akcent na konkrétního aktéra dějinného procesu a symboliku jeho jednání a chování. Na tomto místě ještě zmiňme teorii Ervinga Goffmana, která s předchozím úzce souvisí. Situace u sněmu se zdá být pro tuto teorii jako stvořená. Na zasedání sněmu, tedy na „jevišti“, bylo chování aktérů vysoce formalizované a zdaleka nejvíce podléhalo pravidlům ceremoniálu. Skutečná politická jednání se ale odbývala jinde – ať už za zavřenými dveřmi poradních místností jednotlivých sněmovních kolegií nebo při návštěvách vyslanců u svých kolegů a nadřízených, tedy v podstatně méně formálním prostředí – v „zákulisi“.¹²⁰ Nikoli náhodou je raně novověký vyslanec přirovnáván k herci.¹²¹ Musel totiž zastávat řadu mnohdy si odporujících rolí v různých prostředích. Musel být současně důstojným zástupcem svého pána v oficiálním společenství vyslanců i rozverným společníkem večerních zábav u tabule, tance či karet. Musel se umět bezchybně pohybovat v nejvyšší společnosti, kde každé zaváhání bylo bedlivě sledováno, stejně jako o samotě po nocích při svíčke koncipovat relace a další dopisy a číst stohy mnohdy obtížně srozumitelných a obsáhlých dokumentů. Musel náležitě dávat na odiv své bohatství, i když měl hluboko do kapsy, a přitom se snažit nejen nezbankrotovat, ale ideálně z toho i něco získat. Toužil skrze získané kontakty umožnit služební postup nejen sobě, ale i svým blízkým a zároveň pro svou rodinu zůstat řádným manželem, otcem, bratrem a švagrem. Konečně mohl, ve víru neutuchajících náboženských sporů, které nejednou přerostly ve fyzické násilí a ve kterých šlo pohříchu často o peníze, zajít během dne do kostela na mši, jak se na správného křesťana slušelo.

¹²⁰ GOFFMAN, Erving, *Všichni hrajeme divadlo: Sebeprezentace v každodenním životě*, 2., upr. vyd. (v Portále 1.), Praha 2018.

¹²¹ FRIEDRICH, Susanne, *Drehscheibe Regensburg: Das Informations- und Kommunikationssystem des Immerwährenden Reichstag um 1700*, Berlin 2007, s. 102.

„*The Reich, Pufendorf argued, was neither a true monarchy nor a true federation. [...] The Reich was a unique polity sui generis or, as he [Pufendorf, F. V.] later explained, something midway between a monarchy and a federation. It was quite unlike the Swiss Confederation or the Dutch Republic, just as it was unlike the French monarchy.*“¹²² (Joachim Whaley)

III. Stálý říšský sněm v Řezně

Vrcholový orgán říšské politiky, stálý říšský sněm (*Immerwährender Reichstag*),¹²³ zasedal v jihoněmeckém městě Řezně od roku 1663 až do zániku Svaté říše římské národa německého v roce 1806.¹²⁴ Vycházel z tradice říšských sněmů, které se na území říše konaly již od jejich počátků. Rozdíl oproti starším sněmům, které byly svolávány nepravidelně a nejčastěji do různých říšských měst, tkvěl v tom, že nyní sněm zasedal stále na jednom místě (v Řezně) a nerozpouštěl se. Sněm svolaný do Řezna v roce 1663 však původně neměl mít trvalý charakter; měl být jen dalším ve staleté historii říšských sněmů. Svolán byl primárně s ohledem na vzrůstající turecké nebezpečí, neboť císař Leopold I. (1640-1705) potřeboval v říši vybrat peníze na chystanou válku. Stálý charakter získal až po několika prvních letech existence. S ohledem na jeho pozdější význam můžeme vznik stálého říšského sněmu považovat za jednu z nejvýznamnějších státnických inovací tohoto císaře.¹²⁵ Výběr Řezna, jakožto místa konání sněmu, nebyl náhodný. Město na Dunaji mělo v pořádání sněmů dlouhou tradici, a navíc všechny poslední sněmy (počínaje rokem 1594) se konaly zde.¹²⁶

Stálý říšský sněm je někdy nazýván parlamentem staré říše.¹²⁷ Přestože se i dnešní parlamenty některých německojazyčných zemí (Německo, Rakousko) oficiálně označují jako *Reichstag* (resp. *Bundestag*), měl původní sněm s moderními parlamenty zastupitelských demokracií jen málo společného.¹²⁸ Základní rozdíl tkví v tom, že tehdejší sněm nebyl volen; právo účastnit se zasedání vyplývalo z příslušnosti k plnoprávným říšským stavům.¹²⁹ Přes

¹²² WHALEY, J., *Germany II*, s. 97.

¹²³ Základní literaturu viz v pozn. 36 a 37.

¹²⁴ K dějinám říše ve sledovaném období viz pozn. 32.

¹²⁵ WHALEY, J., *The Legacy*, s. 44.

¹²⁶ K počátkům stálého říšského sněmu SCHINDLING, A., *Die Anfänge*, zjm. s. 51-68.

¹²⁷ Např. FÜRNRÖHR, W., *Der Immerwährende Reichstag*; KAMPMANN, Christoph, *Der Immerwährende Reichstag als „erstes stehendes Parlament?“: Aktuelle Forschungsfragen und ein deutsch-englischer Vergleich*, GWU 55, č. 11, 2004, s. 646-662.

¹²⁸ Podle H. Rudolph nebyl říšský sněm žádným parlamentem, i když tak byl současníky popisován: RUDOLPH, Harriet, *Einleitung*, in: H. Rudolph – A. von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa*, s. 11-33, zde s. 11.

¹²⁹ K diskuzi o tom, jak stálý říšský sněm vlastně vnímat zjm. HÄRTER, Karl, *Permanenz, Partizipation, Verfahren und Kommunikation: Perspektiven einer europäisch vergleichenden Analyse der Verfassung des Immerwährenden Reichstags*, in: H. Rudolph – A. von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa*, s. 61-83, zjm. s. 62-63; BURKHARDT, Johannes, *Europäischer Nachzügler oder institutioneller Vorreiter?: Plädoyer für*

všechny rozdílnosti se dají načrtnout podobnosti s dobovým anglickým parlamentem, nizozemským, švédským, švýcarským a polským sněmem.¹³⁰ Mezi plnoprávné říšské stavy se mohli počítat pouze ti, kteří vlastnili bezprostřední říšské statky, jinými slovy podléhali pouze císaři. Byli to členové z řad šlechty, vysokého duchovenstva a svobodných a říšských měst. Toto uspořádání vykrytalizovalo v době vlády císaře Maxmiliána I. (1459-1519) na přelomu 15. a 16. století a vešlo ve známost jako říšská reforma (*Reichsreform*).¹³¹ Tento název není přesný, neboť se jednalo o soubor reforem započatých na sněmu ve Wormsu v roce 1495, které vzešly jak od císaře, tak od říšských stavů. Přestože ne všechny změny měly trvalý charakter, znamenaly tyto reformy zásadní změnu v uspořádání říše a pokus o její (i když nikdy nedokončený) přerod ze středověké univerzalistické říše k předmodernímu státu. Jejich hlavním výsledkem byl vedle změn ve sněmovním uspořádání vznik stálého komorního soudu ve Wetzlaru¹³², nové krajské zřízení¹³³ a tzv. věčný mír (*Ewiger Landfriede*),¹³⁴ který s konečnou platností zakazoval krevní mstu jako prostředek řešení konfliktů, zejména mezi šlechtou. Změny byly nutné, pokud měla být říše udržena pohromadě, na tom panovala mezi císařem a stavy vzácná shoda.

Pokud se vrátíme zpět k záležitostem sněmu, tak v době po vestfálském míru (1648) se oprávnění jedinci, tedy ti, kteří vlastnili říšská bezprostřední panství (tzv. *Reichsunmittelbarkeit*), již neúčastnili zasedání osobně, ale vysílali za sebe zástupce.¹³⁵ Tito zástupci měli nejčastěji titul vyslance a jednalo se zjm. o kariérní diplomaty, právníky a další vzdělance, kteří pak disponovali hlasem svých pánů. I způsob jednání sněmu byl oproti zákonodárným shromážděním dneška odlišný, značně složitý a zdlouhavý, a rozhodně o něm nelze prohlásit, že by byl demokratický. V první řadě je třeba si uvědomit, že sněm netvořila

einen neuen Entwicklungsdiskurs zur konstruktiven Doppelstaatlichkeit des frühmodernen Reiches, in: M. Schnettger (ed.), *Imperium*, s. 297-316.

¹³⁰ K možnostem takového zkoumání např. HÄRTER, K., *Permanenz*.

¹³¹ ANGERMEIER, Heinz, *Die Reichsreform: 1410–1555. Die Staatsproblematik in Deutschland zwischen Mittelalter und Gegenwart*, München 1984; KRIEGER, Karl-Friedrich, *König, Reich und Reichsreform im Spätmittelalter*, 2., přehl. vyd., München 2005.

¹³² Soud původně sídlil ve Frankfurtu nad Mohanem, následně byl mnohokrát přesunut. Nejdéle zasedal ve Wormsu a od roku 1693 s konečnou platností ve Wetzlaru. PRESS, Volker, *Das Reichskammergericht in der deutschen Geschichte*, Wetzlar 1987. Nejnověji JAHNS, Sigrid, *Das Reichskammergericht und seine Richter: Verfassung und Sozialstruktur eines höchsten Gerichts im Alten Reich I-II* (3 sv.), Köln – Weimar - Wien 2003-2011. K právnímu hledisku DICK, Bettina, *Die Entwicklung des Kameralprozesses nach den Ordnungen von 1495 bis 1555*, Köln - Wien 1981. K městům, kde soud zasedal HAUSMANN, Jost, *Die Städte des Reichskammergerichts*, in: Týž (ed.), *Fern vom Kaiser: Städte und Stätten des Reichskammergerichts*, Köln - Weimar - Wien 1995, s. 9–36. Přehledně SCHMIDT-VON RHEIN, Georg, *Das Reichskammergericht in Wetzlar*, Wetzlar 1990.

¹³³ DOTZAUER, Winfried, *Die deutschen Reichskreise (1383-1806)*, Stuttgart 1998.

¹³⁴ FISCHER, Mattias G., *Reichsreform und „Ewiger Landfrieden“: Über die Entwicklung des Fehderechts im 15. Jahrhundert bis zum absoluten Fehdeverbot von 1495*, Aalen 2007.

¹³⁵ O vestfálském míru podrobně DICKMANN, Fritz, *Der Westfälische Frieden*, 7. vyd., Münster 1998.

homogenní masa vyslanců se stejnými právy a zasedajících společně v jedné místnosti. Bylo tomu právě naopak. Po reformách přelomu 15. a 16. století ho tvořila tři kolegia – kurfiřtské, knížecí a městské, která se scházela a rokovala samostatně v k tomu určených prostorách staré řezenské radnice. Kurfiřti a knížata měli k dispozici po dvou pokojích (tzv. kolegiátní a vedlejší pokoje) a města jednu místnost. V kolegiátních pokojích byli přítomni všichni oprávnění, tedy např. včetně legačních sekretářů, zatímco vedlejší pokoje sloužily jako kuloáry, přístup sem měli jen někteří vyslanci a jednalo se zde bez přítomnosti nižšího personálu.¹³⁶

Jednotliví členové těchto uskupení si však nebyli rovni, a to ani v rámci stejného kolegia. Nejvyšší postavení náleželo kurfiřtům, tedy těm z říšských knížat, kteří byli oprávněni volit římsko-německého krále (císaře).¹³⁷ Jejich počet se na konci 17. století ustálil na devíti a každý disponoval jedním hlasem. Vnitřně se dělili na církevní a světské, přičemž formálně vyšší postavení náleželo církevním (zejména s ohledem na ceremoniál, který se odrážel např. ve způsobu rozsazení při zasedání). Přednímu postavení mezi kurfiřty se těšil mohučský arcibiskup, který byl vedoucím (děkanem) kurfiřtského kolegia a v nepřítomnosti císaře předsedal sněmu. To se dělo prakticky neustále, neboť v 18. století již císař nebyl zasedání sněmu osobně přítomen. Ještě Ferdinand III. (1608-1657) se účastnil obou sněmů konaných v době jeho vlády, jeho nástupce Leopold I. pak do Řezna občas zajížděl. Počínaje Josefem I. se pak již žádný císař sněmu osobně neúčastnil (s výjimkou Karla VII. (1697-1745) za válek o rakouské dědictví 1740-1748).¹³⁸ To vedlo k častým sporům s principálním komisařem, tedy přímým zástupcem císaře u sněmu a formálním představeným všech vyslanců. Situace byla navíc komplikována tím, že mnozí světští kurfiřti přijali postupem času královské hodnosti. U sněmu však museli vystupovat z titulu kurfiřtů, tedy z hlediska hierarchie níže postavených panovníků. Asi nejproblematictější byla situace u českého kurfiřta, který jako jediný disponoval královskou hodností již od středověku; vzhledem k důležitosti této problematiky pro následující výklad o něm bude blíže pojednáno v další kapitole. Mnohem později získal královský titul saský vévoda Fridrich August I. (1670-1733), který se stal polským králem jako August II. (1697, nedědičně). S přestávkou mezi lety 1706-09 držel on a jeho syn August III. (1696-1763) polskou korunu do roku 1763. Následně se stal braniborský markrabě Fridrich III. (1657-1713) králem v Prusku jako Fridrich I. (1701, dědičně). Jen o málo let později se hierarchicky nejmladší kurfiřt, Jiří Ludvík Hannoverský (1660-1727), stal anglickým králem jako Jiří I.

¹³⁶ BÜLOW, H. W. v., *Ueber Geschichte* II, s. 7-9.

¹³⁷ K obrazové dokumentaci HOFFMANN, Paul, *Die bildlichen Darstellungen des Kurfürstenkollegiums von den Anfängen bis zum Ende des Heiligen Römischen Reiches (13.-18. Jahrhundert)*, Bonn 1982.

¹³⁸ BÜLOW, H. W. v., *Ueber Geschichte* I, s. 73, 80; MOSER, J. J., *Von denen Teutschen Reichs-Taegen* I, s. 72-73.

(1714, dědičně). Když nepočítáme církevní kurfiřty, u nichž zisk královské hodnosti nepřicházel v úvahu, tak jedinými, kdo v tomto prestižním boji neuspěl, byli Wittelsbachové v Bavorsku a Falci. Zejména bavorská větev pak mířila mnohem výše a v osobě Karla Albrechta získala do svého rodu po staletích opět (a tentokrát naposledy) císařský titul. Karel Albrecht ovšem vládl jen epizodicky v první polovině 40. let 18. století za válek o rakouské dědictví (Karel VII. jako císař, Karel I. jako bavorský kurfiřt) a jeho synem celá tato linie vymřela. V Bavorsku tedy začali vládnout dosavadní falctí kurfiřti, čímž se celkový počet kurfiřtů zmenšil opět na osm. Na královský titul si tak v Bavorsku museli počkat až do zániku říše.¹³⁹

Knížecí kolegium bylo oproti kurfiřtskému mnohem početnější (mělo zhruba 100 členů), ale zato vnitřně mnohem více nesourodé. Zasedala zde knížata duchovní a světská (podobně jako v kurfiřtském kolegiu), a navíc dvě nezařazená (nekatolictí biskupové z Osnabrückeru a Lübecku).¹⁴⁰ V předsednictví se střídal vyslanec rakouský (za císaře jako arcivévodu rakouského) a salzburský (za tamního arcibiskupa). Mezi členy duchovních knížat patřili zejména biskupové starých německých katolických diecézí (Bamberg, Würzburg, Worms, Špýr, Řezno, Pasov), mezi světská knížata pak čelní představitelé říšské aristokracie (vévoda württemberský, lankrabě hessenský, markrabě bádenský, příslušníci pobočných větví kurfiřtských rodů). Členové knížecího kolegia disponovali každý jedním, tzv. virilním, hlasem. Navíc v tomto kolegiu zasedali ještě nižší duchovní a říšská hrabata. Ti se sdružovali do zvláštních podkolegií podle zeměpisné oblasti: duchovní do švábského a rýnského prelátského kolegia a světští do wetterského, švábského, franckého a vestfálského hraběcího kolegia. Každé podkolegium sdružovalo i několik desítek osob, ale hlas mělo pouze jeden (tzv. kolegiátní hlas). Knížecí kolegium, jako nejpočetnější součást sněmu, nemělo při zasedáních stanovený přesný zasedací pořádek, neboť bylo nemožné dohodnout pořadí mezi formálně stejně postavenými knížaty. Docházelo proto k rotování jednotlivých členů, k čemuž byly vydávány zvláštní soupisy, aby každý věděl, při kterém zasedání mu náleží jaké místo.¹⁴¹ Tyto soupisy se musely měnit pokaždé, když došlo k přistoupení nového člena, což vždy způsobovalo potíže, protože ostatní knížata si své postavení žárlivě střežila a nechtěla mezi sebe dobrovolně přijímat další jedince.¹⁴² Jednání knížecího kolegia se měl právo účastnit i dědičný

¹³⁹ ARETIN, K. O. Frhr v., *Das Alte Reich II*, s. 58-72.

¹⁴⁰ PARICIUS, J. C., *Allerneueste und bewährte Nachricht*, s. 5.

¹⁴¹ Např. OERTEL, Ch. G., *D. Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht*, s. 159-169.

¹⁴² Viz např. uvedení knížete Lichtenštejna do říšské knížecí rady, které se řešilo mezi lety 1712-1713 a naráželo u „starých“ knížat na tvrdý odpor, viz NA, ČVR, kart. 10, relace Františka Karla Vratislava z Mitrovic, Řezno, 26. 4. 1712; kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, 18. 11., 29. 11., 2. 12. a 9. 12. 1712; kart. 12, relace F. K. Vratislava, Řezno, 24. 1., 14. 2. a 21. 2. 1713.

říšský maršálek (příslušník rodu Pappenheimů), v praxi se však jeho přítomnost vyžadovala pouze při uvádění nového knížete do rady.¹⁴³

Poslední, třetí, součástí sněmu bylo městské kolegium. Svobodná a říšská města se sdružovala do dvou podkolegií, rýnského a švábského (celkem zhruba 50 měst), ale disponovala pouze dvěma hlasy (jedním za rýnskou a jedním za švábskou část). Městskému kolegiu předsedalo vždy říšské město, ve kterém se sněm konal, tedy od konce 16. století to bylo stále Řezno. Na rozdíl od kolektivního hlasu říšských hrabat a nižšího duchovenstva, kteří zpravidla na sněm vysílali jen jednoho zástupce za celou skupinu (tedy jeden vyslanec za švábské hraběcí kolegium, jeden za rýnské prelátské kolegium atp.),¹⁴⁴ říšská města vysílala vyslance zvlášť, za každé město jednoho.¹⁴⁵ Mělo to logický důvod – hrabata a nižší duchovní netvořili samostatné kolegium, ale zasedali společně s knížaty, kdežto města vlastním kolegiem disponovala. Teoreticky to přílišný význam nemělo, neboť měli všichni jen kolektivní hlasy, v praxi však přítomnost jednotlivých městských vyslanců znamenala možnost kontaktu a vyjednávání s ostatními (kurfiřtskými, knížecími) vyslanci. Hierarchický pořádek zasedání vyslanců u sněmu je typickým projevem symbolického kapitálu, jak o něm mluví Bourdieu.¹⁴⁶

Oprávněných říšských stavů, kteří měli právo vysílat své zástupce ke sněmu (ať už měli hlas virilní, nebo kolegiátní), bylo tedy zhruba 160.¹⁴⁷ Z nich nemuseli všichni tuto možnost využít; navíc bylo zažitou praxí, že jeden vyslanec mohl zastupovat více než jednoho pána. Nebylo nemožné, aby jeden vyslanec zastupoval i více než deset subjektů (jinými slovy disponoval více než deseti hlasy). Vyslancem, který držel ve stejnou chvíli nejvíce hlasů, byl dle dostupných informací Friedrich Karl svobodný pán Karg von Bebenburg (1709-1773),¹⁴⁸ který v roce 1758 epizodicky zastupoval celkem 19-21 subjektů. Byly to: 3 kurfiřtské hlasy (Kolín, Bavorsko a Falc) a 16-18 knížecích, z toho 13 církevních (biskupství Brixen, Freising, Hildesheim, Lutych, Münster, Osnabrück, Paderborn, Řezno, Štrasburk a Trident, okněžněná

¹⁴³ BÜLOW, H. W. v., *Ueber Geschichte* I, s. 206-207.

¹⁴⁴ Jedinou výjimkou, kterou se mi podařilo k dané době dohledat, bylo říšské opatství Herford, které sice náleželo do rýnského prelátského kolegia, ale u sněmu mělo vlastního vyslance. Byl jím dr. Heinrich Günther Thulemar, který je zmiňován v letech 1697-1715. Účastnit se zasedání sněmu teoreticky mohl, hlasování ale příslušelo jen zástupci celého rýnského kolegia. HAUSMANN, Friedrich (ed.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit den Westfälischen Frieden II. (1716-1763)*, Zürich 1950, s. 454-455.

¹⁴⁵ V praxi se ale stávalo, že několik měst se domluvilo a poslalo vyslance společně, případně oslovili jiného cizího vyslance již přítomného u sněmu, často z řad těch, kteří zastupovali město Řezno. Ke kumulaci vyslaneckých funkcí viz dále v textu.

¹⁴⁶ V kontextu říšského sněmu STOLLBERG-RILINGER, B., *Zeremoniell*, s. 107.

¹⁴⁷ Počty oprávněných stavů se v čase vyvíjely – některé tituly zanikaly, jiné se slučovaly nebo nově vytvářely – tendence celkového počtu však byla klesající. V dřívější době (15.-16. století) bylo kurfiřtů 7, knížat dohromady zhruba 115 a měst zhruba 65, viz WHALEY, J., *Germany* I, s. 41.

¹⁴⁸ ROHRSCHEIDER, M., *Friedrich Karl Karg*; FÜRNRÖHR, Walter, *Gesandtenepotismus auf dem Immerwährenden Reichstag*, Genealogie: Deutsche Zeitschrift für Familienkunde 25, č. 5, 1976, s. 161-173.

opatství Corvey a Stablo a Řád německých rytířů) a 3-5 světských (vévodství Arenberg, knížectví vedlejších linií falckých kurfiřtů, knížectví vedlejších linií Hohenzollernů, lankrabství Leuchtenberg a okněžněné hrabství Sternstein patřící knížeti z Lobkovic). I dlouhodobě pak Karg většinou držel ne méně než 15 hlasů.¹⁴⁹ To, že se jednalo o běžný jev, ještě neznamenalo, že byl obecně přijímán jako vhodné řešení. Naopak, český vyslanec hrabě Vratislav byl toho názoru, že zejména případy, kdy byl některý kurfiřt současně oprávněn zasedat i v knížecím kolegiu, přinášely jen napětí a zvyšovaly nedůvěru v rámci kolegií. V žádném říšském zákoně, jak k tomu Vratislav dodává, totiž nebylo jasně stanoveno, že by se do každého kolegia museli vysílat zvláštní vyslanci.¹⁵⁰ Na počátku sedmileté války (1756-1763) se v narážce na množství Kargových hlasů říkalo, že by mohl klidně sám rozhodovat o tom, jakým směrem se budou jednání sněmu ubírat.¹⁵¹

Reálný počet vyslanců, nacházejících se u řezenského sněmu, byl tedy podstatně nižší než počet oprávněných stavů. Současně se zde nacházelo přibližně 40 až 45 vyslanců; za celou dobu stálého sněmu se zde vystřídalo zhruba 600 osob (z toho 13 principálních komisařů, 14 konkomisářů, 17 českých a 25 rakouských vyslanců).¹⁵² I tak mohl anglický vyslanec sir George Etherege (kol. 1635-1692) na konci 17. století prohlásit, že u říšského sněmu v Řezně se nacházelo víc vyslanců než na dvorech nejvýznamnějších panovníků.¹⁵³ Fenomén zastupování více subjektů jedním vyslancem známe i z jiných míst, i když je pravda, že v Řezně byl tento systém doveden k dokonalosti. Ve stejné době fungovali bavorští vyslanci z rodu Scarlatti u papežského dvora v Římě současně jako vyslanci bavorského kurfiřta, ale zároveň je pracovní povinnosti vázaly i k Francii a císaři.¹⁵⁴

Existovaly ovšem i skupiny obyvatel, jejichž příslušníci sice vlastnili říšská bezprostřední panství, tedy byli podřízeni přímo císaři, ale právo zasedat na sněmu neměli. Jednalo se zejména o říšské rytíře, kteří se sice sverpě snažili si taková práva pro sebe vydobýt, leč marně. Druhou skupinou byly říšské vsi, pozůstatky středověkých korunních statků, kterým se podařilo uchovat si samostatnost. Původně jich bylo kolem 120, zhruba třetina (40)

¹⁴⁹ HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 597; WINTER, Otto Friedrich (ed.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder III. (1764-1815)*, Graz – Köln 1965, s. 543; N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent 1745*, nepag.; ROHRSCHEIDER, M., *Friedrich Karl Karg*, s. 126-127; TÝŽ, *Österreich*, s. 131-132; DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 196, 221-223.

¹⁵⁰ NA, ČVŘ, kart. 7, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 21. 2. 1710.

¹⁵¹ ROHRSCHEIDER, M., *Friedrich Karl Karg*, s. 128-129.

¹⁵² TÝŽ, *Österreich*, s. 196-197; FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 26.

¹⁵³ ROSENFELD, Sybil (ed.), *The Letterbook of Sir George Etherege*, London 1928, s. 369; také GÖLLER, Karl Heinz, *Sir Georg Etherege und Hugh Hughes als englische Gesandte am Reichstag*, in: Dieter Albrecht (ed.), *Regensburg – Stadt der Reichstage*, [2., rozš. a upr. vyd.], Regensburg 1994 (rozšířený a upravený sborník stejného názvu z r. 1980), s. 143-166, zde s. 148.

¹⁵⁴ SCHERBAUM, B., *Die bayerische Gesandtschaft*, s. 218-219.

nacházející se v Alsasku připadla po třicetileté válce Francii a dalšími zábory mocnějších sousedů se jich konce říše dočkalo jen pět.¹⁵⁵

Kromě sněmovních vyslanců sdružených do výše uvedených kolegií, kteří u sněmu disponovali hlasovacím právem a kterých bylo zdaleka nejvíce, se zde vyskytovaly další dvě skupiny vyslanců. Jednu tvořil principální komisař společně s konkomisařem, kteří sice hlasovací právo neměli, přesto byla jejich činnost u sněmu zásadní, jak bude ukázáno dále. Druhou pak vyslanci suverénních států, kteří posílali své diplomaty ke sněmu jakožto k vrcholovému politickému orgánu říše. Byli to vyslanci-pozorovatelé, kteří se sice opět sněmu aktivně neúčastnili (a ani nemohli), mohli však jednání ovlivňovat nepřímo přes spřátelené sněmovní vyslance, tedy pomocí klientských vazeb. Takto se zachovala většina evropských mocností - Anglie, Francie, Nizozemí, Švédsko, ale také Dánsko, Švýcarsko, vzdálené Rusko i méně významné státy, jako bylo italské vévodství Parma a Piacenza.¹⁵⁶

Průběh jednání sněmu byl stejně složitý jako jeho vnitřní organizace a je vhodné ho zde alespoň ve stručnosti nastínit. Nejprve jednala dvě vyšší kolegia (kurfiřtské a knížecí). Pokud došla ke vzájemné shodě, byla záležitost diskutována s městy. V rámci jednotlivých kolegií platil většinový princip rozhodování.¹⁵⁷ Ke všem zasedáním, která se nejčastěji konala v pondělí, ve středu a v pátek, posílala mohučská kancelář formální pozvánky, tzv. *Reichs-* nebo *Raths-Ansage-Zeddul* (obr. č. 12).¹⁵⁸ Tomuto procesu vzájemného preposílání a připomínek se říká relace a korelace. Pokud i města vyslovila souhlas, sešel se celý sněm v hlavním sále staré radnice v Řezně. Zde se poté hlasovalo, a pokud došli k absolutní shodě, byl vyhotoven návrh rozhodnutí (*Reichsgutachten*), který byl mohučským vyslancem odeslán principálnímu komisaři k přezkoumání. Stačil tedy jeden nesouhlasný hlas a celý proces se v tomto bodě zastavil. Po kladném vyjádření principálního komisaře byly dokumenty odeslány císaři, který je v ideálním případě prostřednictvím svého zástupce, principálního komisaře, ratifikoval.¹⁵⁹ Tak vzniklo závěrečné ustanovení (*Reichsschluss*), které pak v podobě dekretu císařské komise

¹⁵⁵ WHALEY, J., *Germany I*, s. 44. K říšským vsím nejnověji KÜMIN, Beat, *Imperial Villages: Cultures of Political Freedom in the German Lands, c. 1300–1800*, Leiden – Boston 2019; dále srov. SCHINDLING, Anton, *La Diète de Ratisbonne et les Villes Impériales*, in: Georges Livet - Bernard Vogler (edd.), *Pouvoir, ville et société en Europe, 1650-1750*, Paris 1983, s. 405-412.

¹⁵⁶ Podle BITTNER, Ludwig – GROß, Lothar (edd.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648) I. (1648-1715)*, Oldenburg - Berlin 1936; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*.

¹⁵⁷ HÄRTER, K., *Permanenz*, s. 82.

¹⁵⁸ N. N., *Diarium Politico-curiousum, oder Ausführliche und zuverlässliche Nachricht von allen denen merckwürdigen Begebenheiten, welche bey dem noch fürwährenden Reichs-Tage in Regensburg, anjezo von Zeit zu Zeit ordentlich vorfallen ... I-III*, Frankfurt am Main – Leipzig 1726-1727, zde I, s. 12-13.

¹⁵⁹ FRIEDRICH, Susanne, „Zur rechten Zeit“ – *Die temporale Struktur von Kommunikation am Immerwährenden Reichstag*, in: H. Rudolph – A. von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa*, s. 287-308, zde s. 288-289.

(*Kaiserlichen Commisions-Decret*) vstoupilo v platnost. V dobách, kdy se sněmy rozpouštěly, vznikl ještě tzv. *Reichsabschied*, tedy závěrečná ustanovení a rozpuštění sněmu.¹⁶⁰

Celý tento proces mohl od začátku do konce trvat i několik let, a navíc mohlo dojít k mnohým zdržením, zejména když nedošlo ke vzájemnému koncensu, a jednání se tak musela opakovat. K nejzávažnějším rozporům došlo na samém konci 17. století (1692-97), když se řešilo vytvoření devátého kurfiřtského hlasu, a poté po válkách o rakouské dědictví (1747-50). Mnohdy byl sněm zablokován z ceremoniálních důvodů, o čemž bude pojednáno na jiném místě. Zdržení mohlo nastat také jednoduše proto, že kurfiřtské mohučské vyslanectví nezařadilo danou písemnost k jednání. Veškerá pošta a veškerá podání ke sněmu totiž musely projít mohučskou kanceláří (*per Moguntinum*), a pokud se zde rozhodli, ať již z vlastního popudu, nebo po dohodě s ostatními, že se daným problémem zabývat nechtějí, sněmu takový dokument nebyl vůbec předložen, tudíž se o něm nemohlo ani jednat. Tímto způsobem šlo záležitost zdržovat po téměř libovolně dlouhou dobu.¹⁶¹ Mezi hlavní tematické okruhy řešené na sněmu patřily v první řadě daně a dále válečné a náboženské záležitosti. Podrobněji o nich bude pojednáno dále.

V roce 1803 byl vydán *Reichsdeputationshauptschluss*, poslední významná právní norma staré říše, která přinesla rozsáhlou sekularizaci a mediatizaci mnoha říšských území a předznamenala její rozpad.¹⁶² Stálý říšský sněm pak definitivně zanikl spolu se Svatou říší římskou v roce 1806, kdy byl pod vlivem francouzského císaře Napoleona I. (1769-1821) vytvořen Rýnský spolek.¹⁶³ Je na místě připomenout slova z úvodního citátu této kapitoly o tom, že Svatá říše římská byla skutečně ojedinělým zjevem na politické mapě Evropy od hlubokého středověku až do svého zániku, neporovnatelným svou svébytnou vnitřní strukturou s jinými státními útvary. Tak je k ní třeba přistupovat.

¹⁶⁰ OERTEL, Ch. G., *D. Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht*, s. 109-119; REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 8-9.

¹⁶¹ HÄRTER, Karl, *Das Kurmainzer Reichstagsdirektorium: Eine zentrale reichspolitische Schaltstelle des Reichserzkanzlers im Reichssystem*, in: Peter Claus Hartmann (ed.), *Der Mainzer Kurfürst als Reichserzkanzler: Funktionen, Aktivitäten, Ansprüche und Bedeutung des zweiten Mannes im Alten Reich*, Stuttgart 1997, s. 171-203; dále GOTTHARD, A., *Säulen I*, s. 213-214.

¹⁶² KNECHT, Ingo, *Der Reichsdeputationshauptschluß vom 25. Februar 1803: Rechtmäßigkeit, Rechtswirksamkeit und verfassungsgeschichtliche Bedeutung*, Berlin 2007; HUFELD, Ulrich (ed.), *Der Reichsdeputationshauptschluss von 1803: Eine Dokumentation zum Untergang des Alten Reiches*, Köln 2003; KLUETING, Harm (ed.), *200 Jahre Reichsdeputationshauptschluss: Säkularisation, Mediatisierung und Modernisierung zwischen Altem Reich und neuer Staatlichkeit*. Tagung der Historischen Kommission für Westfalen vom 3.-5. April 2003 in Corvey, Münster 2005; WOLF, Peter, *Reichsdeputationshauptschluss und das Ende des Reichstags*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt*, s. 63-75.

¹⁶³ Nejnověji BRANDT, Hartwig – GROTHE, Ewald (edd.), *Rheinbündischer Konstitutionalismus*, Frankfurt am Main u. a. 2007.

„wieder ein Versuech geschehen, aber schwerlich mit einem besßern ausschlag alß
vorhero.“¹⁶⁴

IV. Habsburští vyslanci na stálém říšském sněmu v Řezně

Český vyslanec doplnil po svém příjezdu skupinu osob, které u říšského sněmu v Řezně zastupovaly zájmy císaře. V jejich čele stál principální komisař (*Prinzipalkommisar*), přímý zástupce císaře a formální představený všech ostatních vyslanců.¹⁶⁵ Hodnostně stál na úrovni velvyslance či ambasadora, a patřil tedy společně s níže zmiňovaným konkomisářem a kurfiřtskými vyslanci mezi osoby, které u sněmu disponovaly nejvyšším diplomatickým rankem.¹⁶⁶ Navzdory v historiografii dlouhotrvajícímu přesvědčení o neatraktivnosti diplomatických misí do říše byla pozice principálního komisaře např. v době kardinála Johanna Philippa Lamberga brána jako nejváženější post, který mohl císař ve svých diplomatických službách nabídnout.¹⁶⁷ Marquard Schenk von Castell si tohoto úřadu také velmi cenil a v Řezně dokonce pobýval víc než v Eichstättu, kde byl biskupem.¹⁶⁸ Prestiži zastávaného úřadu odpovídalo také jeho ohodnocení a umístění příslušného záznamu v knihách dvorské poklady (*Hofzahlamtsbücher*), o čemž bude pojednáno níže. Principální komisař byl zásadně vybírán z řad říšských knížat a v prvních šedesáti letech existence stálého sněmu zastával navíc většinou (v pěti případech z osmi) i vysoký post v katolické církvi (biskup, arcibiskup, kardinál). To se ukazovalo jako velmi problematické a zejména u kardinálské hodnosti docházelo k častým neshodám s evangelickými stavy ohledně řádného oslovení. I to bylo jedním z důvodů, proč císař Karel VI. ve 20. letech 18. století rezignoval na jmenování duchovních na tento post a až

¹⁶⁴ NA, ČVŘ, kart. 16, relace F. K. Vratislava, Řezno, 25. 10. 1715.

¹⁶⁵ HELLWIG, Karl Heinz, *Die Rechtsstellung der kaiserlichen Prinzipal- und Konkommisar am Reichstag*, Mainz 1955, dizertační práce; KAMMERHOFER, Leopold, *Die kaiserliche Prinzipalkommission und der Immerwährende Reichstag in Regensburg 1663 bis 1806*, in: Kol. autorů, *Akten der Prinzipalkommission des Immerwährenden Reichstages*, München 1993, s. 11-19; PIENDL, Max, *Prinzipalkommissariat und Prinzipalkommissare am Immerwährenden Reichstag*, in: D. Albrecht (ed.), *Regensburg*, s. 167-184. Nejnověji pak STÖCKL, Alexandra, *Der Prinzipalkommisar: Formen und Bedeutung sozio-politischer Repräsentation im Hause Thurn und Taxis*, Regensburg 2018.

¹⁶⁶ BÜLOW, H. W. v., *Ueber Geschichte I*, s. 130; k jednotlivým diplomatickým hodnostem přehledně LEIHER, Nikolaus, *Die rechtliche Stellung der auswärtigen Gesandten beim Immerwährenden Reichstag zu Regensburg: Eine rechtshistorische Untersuchung unter Auswertung der Schriften zum Ius Publicum des Alten Reiches*, Aachen 2003, s. 13-14.

¹⁶⁷ FÜRNRÖHR, W., *Der Immerwährende Reichstag*, s. 184. Pův. u TURBA, Gustav, *Reichsgraf Seilern aus Ladenburg am Neckar 1646-1715 als kurpfälzischer und österreichischer Staatsmann: Ein Lebens- und Zeitbild*, Heidelberg 1923, s. 177. K jeho osobě blíže NIEDERMAYER, Franz, *Johann Philipp von Lamberg, Fürstbischhof von Passau (1651-1712)*, Passau 1938, dizertační práce; GATZ, Erwin (ed.), *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1803: Ein biographisches Lexikon*, Berlin 1990, s. 255-256.

¹⁶⁸ REIDEL, Hermann, *Die Residenzen der kaiserlichen Prinzipalkommissare am Immerwährenden Reichstag*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt*, s. 165-174, zde s. 166; GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 419-420.

do zániku říše byla principálními komisaři pouze světská knížata (od roku 1748 navíc výlučně z rodu knížat Thurn-Taxisů).

Tabulka č. 1: Principální komisaři 1663-1806¹⁶⁹

Ve funkci	Jméno	Další souběžné funkce	Poznámky
1662 ¹⁷⁰ - 1668	Hrabě Guidobald von Thun-Hohenstein (1616-1668)	kardinál, kníže-arcibiskup salzburský, biskup řezenský	
<i>V.-VI. 1664</i>	<i>Hrabě Adam Lorenz von Törring (1614-1666)</i>	<i>biskup řezenský</i>	<i>zástupce</i>
1668-1669	Hrabě David Ungnad von Weißenwolf (1604-1672)	rakouský vysl., zemský hejtman Horních Rakous	prozatímní
1669-1685	Hrabě Marquard Schenk von Castell (1605-1685)	kníže-biskup eichstättský	
1683/84- 1688	Hrabě Gottlieb von Windischgrätz (1630-1695)	dědičný nej. štolba ve Štýrsku, diplomat ¹⁷¹	principální reprezentant ¹⁷²
1685-1687	Hrabě Sebastian von Pötting (1628-1689)	kníže-biskup pasovský	
1688-1691	Markrabě Heřman Bádenský (1628-1691)	polní maršál, prezident dvorské válečné rady	
1691/92- 1698/99 ¹⁷³	Kníže Ferdinand August z Lobkovic (1655-1715)	-	poté nej. hofmistr manželky následníka trůnu
1699/1700/ 01 ¹⁷⁴ -1712	Hrabě Johann Philipp von Lamberg (1651/52-1712)	kardinál, kníže-biskup pasovský	
1712-1716	Kníže Maximilian Karl von Löwenstein-Wertheim-Rochefort (1656-1718)	-	poté místodržící v Miláně

¹⁶⁹ Podle BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium I*, s. 137-138; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 57-58; WINTER, O. F. (ed.), *Repertorium III*, s. 70; FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter I*, s. 87-111. Pokud nebude dáno jinak, jsou informace v tabulce z těchto zdrojů. Prozatímní komisaři a zástupci označeni kurzívou.

¹⁷⁰ Přestože byl sněm zahájen až v lednu 1663, Thun učinil slavnostní vjezd do města již v srpnu 1662, legitimován pak byl v listopadu téhož roku. OERTEL, Ch. G., *D. Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht*, s. 7 přílohy *Vollständiges und zuverlässiges Verzeichniß der Kaiser, Churfürsten, Fürsten und Stände des Heil. Röm. Reichs, wie auch derselben und auswärtiger Mächte Gesandtschaften, welche bey dem fürwährenden Reichs-Tage, von seinem Anfange 1662 an, biß zum Jahr 1760 sich eingefunden haben*, Regensburg 1760; PIENDL, M., *Prinzipalkommissariat*, s. 167-168.

¹⁷¹ OERTEL, Ch. G., *D. Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht*, s. 7-8 příl. *Vollständiges und zuverlässiges Verzeichniß*. Poté nejvyšší maršálek císaře a říšský vicekancléř. Nejnověji BUNDOVÁ, Monika, *Každodennost císařského vyslance ve světle cestovního deníku: Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu a jeho diplomatická cesta po dvorech knížat a kurfiřtů římsko-německé říše roku 1661*, České Budějovice 2012, bakalářská práce.

¹⁷² V době nepřítomnosti Schenka von Castella z důvodu tureckého obležení Vídně a později i jeho nemoci. Zůstal nadále ve funkci pro chatrného zdraví jeho nástupce Pöttinga a odjel až po nástupu Heřmana Bádenského.

¹⁷³ Jmenován v prosinci 1691, příjezd do Řezna v únoru 1692. Z Řezna odjel ke konci roku 1698 do Vídně, aby se ujal úřadu nejvyššího hofmistra manželky následníka trůnu Amálie Vilemíny Brunšvicko-Lüneburské. Odvolán z úřadu principálního komisaře roku 1699. MOSER, J. J., *Von denen Teutschen Reichs-Taegen I*, s. 90.

¹⁷⁴ Akreditován na jaře 1700, ale plat pobíral už od předchozího roku. Slavnostní vjezd do města učinil až 1. 12. 1701. Důvodem byly ceremoniální rozpory, neboť Lamberg se mezitím stal kardinálem. ÖStA, FHKA, Alte Hofkammer, Hoffinanz Österreich, General Hoffzahlamtsrechnung, Hofzahlamtsbücher, sv. 142, r. 1699 (film 186), fol. 284. Za laskavé poskytnutí materiálů z FHKA děkuji doc. Jiřímu Kubešovi.

1716-1725	Vévoda Christian August von Sachsen-Weitz (1666-1725)	kardinál, arcibiskup ostrahomský, biskup rábský	
1726-1735	Kníže Frobenius Ferdinand von Fürstenberg-Meßkirch (1664-1741)	-	
1735-1740/41; ¹⁷⁵ 1742-1743; 1745-1748	Kníže Joseph Wilhelm von Fürstenberg-Stühlingen (1699-1762)	-	mezi 2. a 3. funkčním obdobím nej. hofmistr císaře
1743-1745; 1748-1773	Kníže Alexander Ferdinand von Thurn-Taxis (1704-1773)	generální dědičný pošt mistr císařské pošty	
1773-1797	Kníže Karl Anselm von Thurn-Taxis (1733-1805)	generální dědičný pošt mistr císařské pošty	
1797-1806	Kníže Karl Alexander von Thurn-Taxis (1770-1827)	generální dědičný pošt mistr císařské pošty	

Hrabě Vratislav po dobu svého působení v Řezně zažil celkem tři principální komisaře. Byli to: kardinál Johann Philipp von Lamberg, který tuto funkci zastával v době Vratislavova příjezdu až do své smrti v roce 1712, dále kníže Maximilian Karl von Löwenstein-Wertheim, který funkci roku 1716 opustil, aby se stal místodržícím v Miláně, a kardinál Christian August von Sachsen-Weitz, poslední duchovní na tomto postu.

Kardinál Lamberg se stal principálním komisařem na samém počátku 18. století. Jako příslušník vysokého duchovenstva byl císařem preferovaným kandidátem na tento post, navíc pro něho říšský sněm nebyl neznámým místem - v letech 1686-1689 zde působil jako rakouský vyslanec.¹⁷⁶ Pokud můžeme soudit z dochovaných zpráv, existovala mezi českým vyslancem Vratislavem a poněkud horkokrevným kardinálem Lambergem jistá náklonnost, kterou bychom snad mohli označit za přátelství. Lamberg přitom nebyl z lidí, které by bylo radno si rozhněvat. Podle všeho byl obdařen výrazným temperamentem a poněkud prudší povahou, která se projevovala zejména ve chvílích, kdy se situace nevyvíjela podle jeho očekávání. Řezněm tak kolovala historka o situaci, která se udála nedlouho poté, co se kardinál ujal své nové funkce. Vše začalo nevinným pozváním přítomných vyslanců na hostinu. Vyslanci se však mezi sebou nemohli shodnout na tom, podle jakých ceremoniálních pravidel budou rozsazeni, a tak se nakonec rozhodli, aby hned na počátku nepůsobili potíže, že na hostinu nepřijdou vůbec. Kardinálovi to z ostychu vědět nedali a ten, když vstoupil do prázdné jídelny, kde bylo vše

¹⁷⁵ Odvolán Marií Terezií roku 1740, ale jeho odchod z města se protáhl do následujícího roku. Dosazen byl znovu již roku 1742 Karlem VII., ale záhy se stal jeho hofmistrem, tak funkci dobrovolně složil (1743). Naposledy uveden do funkce po válkách o rakouské dědictví Františkem I.

¹⁷⁶ FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter* II, s. 126-129.

nachystáno, a pochopil, co se stalo, ze vzteku mrštil jedním z porcelánových talířů o stůl, až se roztrhl na kusy. Odešel pak do svých soukromých komnat, kde pojedl o samotě. Při jiné příhodě s biskupem s Chiemsee došlo i na fyzickou potyčku.¹⁷⁷ Lamberg zemřel ve svém řezenském sídle v klášteře sv. Jimrama 20. října 1712 a pohřben byl v centru své domovské diecéze, v Pasově.¹⁷⁸

Nový principální komisař Maximilian Karl von Löwenstein dorazil do Řezna již 29. října a na počátku listopadu byl legitimován.¹⁷⁹ Kníže Löwenstein měl s německým, a konkrétně s bavorským prostředím také své zkušenosti. Ve službách císaře působil na několika diplomatických postech v říši, až se roku 1705 stal administrátorem obsazeného Bavorska. K tomu byl krátce před smrtí císaře Josefa I. povýšen do knížecího stavu (1711). Vzdálené příbuzenství ho pojilo s vládnoucími rody v Bavorsku a Falci, neboť byl po otci Wittelsbach - Löwensteinové byli potomci falckého kurfiřta Fridricha I. (1425-1476) z jeho nerovnorodého sňatku. Když se pak Maximilian Karl po Lambergově smrti stal principálním komisařem, měl pro tuto pozici všechny předpoklady.¹⁸⁰ O jeho dalším služebním postupu bylo rozhodnuto na podzim 1716. Po zhruba čtyřech letech v Řezně opět povýšil a úspěšnou kariéru zakončil jako habsburský místodržící v Miláně. Než se do severoitalského města odebral, pobyl ještě nějaký čas u císaře ve Vídni.¹⁸¹ S výrazně pragmaticky smýšlejícím knížetem Löwensteinem se František Karel podle všeho příliš nesblížil.

Na jeho místo v Řezně měl nastoupit kardinál Christian August von Sachsen-Zeitz, který pocházel z vedlejší linie Wettinů, vládnoucích v Sasku, a toho času také v Polsku. Podobně jako jeho předchůdce v úřadu principálního komisaře, který byl administrátorem Bavorska, byl Christian August od roku 1702 administrátorem kolínského arcibiskupství za nepřítomného Josefa Klementa Bavorského (1671-1723).¹⁸² Původně byl vychováván v luteránské víře, později ale konvertoval a udělal kariéru v katolické církvi. A byl to také on, kdo velkou měrou přispěl ke konverzím svých příbuzných, zejména kurfiřta a polského krále Augusta II. Silného a jeho syna, pozdějšího Augusta III.¹⁸³ Personální změna na nejvyšším místě byla hraběti Vratislavovi, jako českému vyslanci u sněmu, oznámena již 30. října 1716.¹⁸⁴ Nový principální komisař přijel na konci listopadu a slavnostně vjel do města počátkem

¹⁷⁷ DÜWEL, S., *Ad bellum* I, s. 158.

¹⁷⁸ NA, ČVŘ, kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, 20. 10. 1712.

¹⁷⁹ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 1. a 4. 11. 1712.

¹⁸⁰ Vzdání poct a gratulace novému principálnímu komisaři a první návštěvy kurfiřtských vyslanců viz Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 13. 12. 1712.

¹⁸¹ FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter* I, s. 96-98.

¹⁸² Přehledně GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 210-212.

¹⁸³ FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter* I, s. 98-100.

¹⁸⁴ NA, ČVŘ, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 1. 12. 1716.

prosince. Začaly probíhat zdvořilostní návštěvy, o několik dnů později se kardinál legitimoval a mohl začít vykonávat svůj úřad.¹⁸⁵ Kardinál Sachsen-Weitz se ve svém pojetí úřadu principálního komisaře do jisté míry podobal Lambergovi; jeho touha po pořádání velkolepých slavností však jen přilévala olej do ohně již beztak napjatých vztahů mezi jednotlivými říšskými stavy. Jak uvidíme dále, byl saský vévoda v této své činnosti omezován zejména zásahy kurfiřtského kolegia, což jim na vzájemných sympatiích jistě nepřidalo.

Druhým vyslancem, který v Řezně hájil císařské zájmy byl konkomisář (*Konkommisar*), ve starších dobách také označovaný jako spolu-komisář (*Mitkommisar*). Ten byl v podstatě vedoucím kanceláře principálního komisaře a také jeho zástupcem. Příslušely mu stejné pocty jako kurfiřtskému vyslanci a měl mezi nimi také nejvyšší pozici.¹⁸⁶ Všichni konkomisáři až do válek o rakouské dědictví byli současně říšskými dvorskými rady. Hrabě Vratislav se v Řezně potkal jen s jedním, a tím byl Michael Achatius von Kirchner, který se ovšem funkce ujal až v druhé polovině Vratislavovy mise (1717).

Tabulka č. 2: Konkomisáři 1663-1750¹⁸⁷

Ve funkci	Jméno	Poznámky
1662-1664 ¹⁸⁸	Dr. Johann von Crane (kol. 1595–1672/73)*	3. vysl. na císařské volbě 1657/58 ¹⁸⁹
1662 ¹⁹⁰ -1663	Hrabě Georg Ulrich von Wolkenstein (1598-1663)*	viceprezident říšské dvorské rady
1664-1669	<i>úřad neobsazen</i>	
1669-1677	Dr. Johann Heinrich rytíř Schütz von Pfeilstatt († 1677)*	
1677-1688	Dr. Franz Matthias May (1629-1693)*	
1688-1702	Rytíř (od 1693/96 svobodný pán) ¹⁹¹ Johann Friedrich von Seilern (1646-1715)*	poté rakouský dvorský kancléř, hrabě
1702-1717	<i>úřad neobsazen</i>	
1717-1734	Svobodný pán Michael Achatius von	

¹⁸⁵ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 1. a 11. 12. 1716.

¹⁸⁶ BÜLOW, H. W. v., *Ueber Geschichte* I, s. 122, 130, 177.

¹⁸⁷ Podle BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium* I, s. 137-138; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 57-58; FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter* I, s. 111-139; KAISER UND HÖFE, Personendatenbank der Höflinge der österreichischen Habsburger in der Frühen Neuzeit, kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de [online, cit. 2022-12-30], dostupné z: <https://kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de/>; GMOSER, Susanne (ed.), *Chronologische Liste der Reichshofräte nach Oswald von Gschließer*, Wien 2014. Pokud nebude udáno jinak, jsou informace v tabulce z těchto zdrojů. Hvězdička u jména značí, že dotčený byl říšským dvorským radou.

¹⁸⁸ Přijel do Řezna s téměř ročním předstihem, na přelomu zimy a jara 1662. GSCHLIEßER, Oswald von, *Crane (Krane), Johann Baptist Edler Herr v.*, in: Otto zu Stolberg-Wernigerode (red.), *NDB* III, Berlin 1957, s. 400; NOLTE, Margret, *Der Reichshofrat Johannes (von) Crane: Der "pacificator" in den Friedensverhandlungen zu Münster und Osnabrück 1643-1648 und seine Brüder Petrus und Henricus, bedeutende Söhne der kurkölnischen Stadt Geseke in Westfalen*, Geseke 1992.

¹⁸⁹ KUBEŠ, J., *Trnitá cesta*, s. 137-144.

¹⁹⁰ První relace datována do srpna 1662.

¹⁹¹ Blíže TURBA, G., *Reichsgraf*.

	Kirchner (1663-1734)* ¹⁹²	
1734-1740	Svobodný pán Philipp Heinrich von Jodoci († 1740)*	předtím rakouský vysl.
1740-1742	<i>úřad neobsazen</i>	
1742-1746	Svobodný pán (od 1745 hrabě) Karl Joseph von Raab zu Rauenheim (1698-1775)	
1745 ¹⁹³ -1754	Svobodný pán (od 1750 hrabě) Karl Joseph von Palm (1698-1770)	předtím rakouský vysl.

V hierarchii habsburských vyslanců stál na třetím místě český vyslanec (správně vyslanec českého kurfiřtství, resp. vyslanec českého krále, jakožto kurfiřta).¹⁹⁴ Ten nezasedal u sněmu od počátku, ale až od roku 1708. To proto, že funkce českého kurfiřta a jeho hlas na sněmu byly od konce 15. století systematicky umenšovány, a to jak z příčin vnějších (snahy ostatních kurfiřtů a knížat), tak vnitřních (nezájem českého krále o dění v říši). Kořeny ale musíme hledat již za husitských válek, kdy došlo k do té doby nevídanému úpadku královské moci. Za vlády Jagellonců tento trend pokračoval a gradoval roku 1486, kdy Vladislav II. Jagellonský (1456-1516) nebyl vůbec pozván na volební sněm do Frankfurtu nad Mohanem, kde byl zvolen římskoněmeckým králem Maxmilián I. K nápravě došlo až po zásahu české šlechty, která přiměla nerozhodného krále k vznesení formálního protestu. V říši vzali stížnost na vědomí a po reformách na přelomu 15. a 16. století (*Reichsreform*) se ustálilo pravidlo, že českému králi přísluší pouze účast na volebních sněmech, kde bylo jeho právem odevzdat svůj hlas. Účast na předchozích jednáních a vyjednáváních, stejně jako účast na řádných říšských sněmech, mu však již nepříslušela. Titul českého, kdysi nejvýznamnějšího, kurfiřta se tak stal převážně prestižní a ceremoniální funkcí s v podstatě jedinou faktickou náplní, a to odevzdat hlas při volbě římskoněmeckého krále.¹⁹⁵

Roky 1545/1548 (vítězství císaře ve šmalkaldské válce a dotvoření reforem započatých v předchozím století) považuje A. Begert za faktický odchod Čech z říše. Na rozdíl od Lotrinska a Burgundska, které můžeme v tomto smyslu s Čechami částečně porovnat a které měly alespoň teoretické vazby na říši – byly začleněny do říšských krajů, platily říšské daně –

¹⁹² AMT FÜR KULTUR FÜRSTENTUM LIECHTENSTEIN, LANDESARCHIV, Kirchner Michael Achatius [Achaz, Achatz] von, Freiherr, Reichshofrat und Konkommissar, *e-archiv.li* [online, cit. 31-12-2022], dostupné z: <https://www.e-archiv.li/personDetail.aspx?persID=30857&backurl=auto>.

¹⁹³ Do roku 1746 společně s Raabem, poté samostatně.

¹⁹⁴ K českým vyslancům zjm. FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*; TÝŽ, *Die Vertreter I-II*; BEGERT, A., *Böhmen*.

¹⁹⁵ K nejstarším dobám KÜHNE, U., *Geschichte*; PERELS, E., *Zur Geschichte*; BEGERT, Alexander, *Böhmen, die böhmische Kur und das Reich vom hochmittelalter bis zum Ende des Alten Reiches: Studien zur Kurwürde und zur staatsrechtlichen Stellung Böhmens*, Husum 2003, s. 24-274.

válečnou *Römermonat* a na provoz komorního soudu *Kammerzieler*, tedy jediné dvě daně, které mohl císař v říši vybírat.¹⁹⁶ Burgundsko mělo navíc přísedícího u říšského soudu. Právo vyslat svého zástupce k říšskému soudu měl i každý kurfiřt, pro českého bylo takové místo vytvořeno v letech 1719/1720 s tím, že první český přísedící Johann Stephan von Speckmann (1676-1751) přijel do Wetzlaru až v roce 1726.¹⁹⁷ Z toho vyplývá i skutečnost, že až do roku 1719/1720, resp. 1726 česká strana odmítala tuto daň platit, a ani poté k placení nedošlo, což se změnilo až v 50. letech 18. století za vlády Marie Terezie v nových politicko-ekonomických podmínkách.¹⁹⁸

Po reformách kolem roku 1500 již Čechy nehrály žádnou roli v německém státoprávním uspořádání a říšských institucích.¹⁹⁹ Podle P. Vorla přestaly říšské stavy považovat české země za součást říše již k roku 1486.²⁰⁰ Nejpozději od poloviny 16. století tak již Čechy jako území nebyly považovány za léno Sváté říše římské, na rozdíl od kurfiřtské hodnosti a úřadu říšského arcibiskupa, které byly jako léna i nadále vnímány a pouze od nich se pak odvozoval vztah Čechy - říše.²⁰¹ A to navzdory tomu, že lénem byl v původním smyslu jak úřad kurfiřta, tak i jeho země – kurfiřtství.²⁰² Otázka ne(příslušnosti) Čech k říši je velmi komplikovaná a názory na ni rozdělují již několikátou generaci historiků. Není účelem této práce ji rozhodnout, pouze shrnout základní poznatky. V zásadě lze říci, že zejména německá historiografie (dřívější, ale mnohdy i ta současná) v podstatě nepochybuje o lenní povinnosti Čech jako země vůči říši.²⁰³ V české historiografii je rozptýl názorů znatelnější, od rozhodného ne (P. Vorel), po komplexnější řešení zohledňující i jiná než státoprávní hlediska a zemské hranice, např. kulturní transfer (J. Kubeš, P. Maťa).²⁰⁴ Někde uprostřed mezi těmito názorovými protipóly se pak nacházejí názory ostatních autorů, nejnověji J. Hrbka.²⁰⁵

Ke změně situace došlo po nástupu Habsburků na český trůn (1526) a zejména pak po roce 1556, kdy se na dlouhou dobu spojil titul českého krále a římskoněmeckého císaře.

¹⁹⁶ HÄRTER, Karl, *The Permanent Imperial Diet in European Context, 1663-1806*, in: R. J. W. Evans – M. Schaich – P. H. Wilson (edd.), *The Holy Roman Empire*, s. 115-135, zde s. 125.

¹⁹⁷ DEUTSCHE BIOGRAPHIE, Speckmann, Johann Stephan Edler von: Indexeintrag, *deutsche-biographie.de* [online, cit. 2023-06-14], dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/sfzS16602-5.html>.

¹⁹⁸ BEGERT, A., *Böhmen*, s. 524-526, 528-529. O neplacení daní českou stranou NA, ČVŘ, kart. 30, relace F. K. Vratislava, Řezno, 11. 11. 1721; Tamtéž, kart. 31, relace F. K. Vratislava, Řezno, 10. 2. 1722.

¹⁹⁹ BEGERT, A., *Böhmen*, s. 328, 478.

²⁰⁰ VOREL, P., *Státoprávní vyčlenění*, s. 778-779.

²⁰¹ BEGERT, A., *Böhmen*, s. 573; KALOUSEK, J., *České státní právo*, s. 42-45.

²⁰² HRBEK, J. a kol., *Panovnický majestát*, s. 54-55.

²⁰³ BEGERT, A., *Böhmen*, s. 15-17, 571-72.

²⁰⁴ KUBEŠ, J., *Trnitá cesta*, s. 11-21; MAŤA, Petr, *Petr Vorel, Velké dějiny země Koruny české 7: 1526-1618, Praha – Litomyšl 2005*, DTK 3, č. 1, 2006, s. 140-153, recenze; TÝŽ, *Obranný spolek českých stavů z roku 1547: Poznámky k chronologii, právní terminologii a logice stavovského hnutí*, DTK 14, č. 1, 2017, s. 78-138.

²⁰⁵ HRBEK, J. a kol., *Panovnický majestát*, s. 54-71.

Habsburkové se pak snažili stará práva českého kurfiřta (zakotvená již ve Zlaté bule Karla IV., 1316-1378) obnovit - ne snad z přehnané lásky k Čechám, ale z mocensko-pragmatických důvodů. Všechny tyto snahy však narážely na tuhý odpor ostatních kurfiřtů a významných knížat, kteří již tradičně odmítali podporovat cokoliv, co by znamenalo posílení moci císaře.²⁰⁶ Trvalo bezmála další dvě století, než se naskytl dostatečně vhodná mezinárodně-politická situace, která umožnila plnohodnotný návrat českého kurfiřta na politickou scénu. Stalo se tak roku 1708 za vlády císaře Josefa I., po složitých vyjednáváních, započatých již na konci předchozího století jeho otcem. Výsledkem byla zejména tzv. *readmise* českého hlasu, tedy možnost pro českého kurfiřta účastnit se zasedání sněmu, resp. jeho zrovnoprávnění s ostatními kurfiřty. Zástupce českého krále tedy mohl nově zasedat na sněmu jako jeho plnoprávný člen a současně se účastnit vyjednávání v kurfiřtském kolegiu.²⁰⁷

Druhou, neméně významnou změnou, ke které došlo ve stejné době, bylo potvrzení kurfiřtské hodnosti pro vévodu brunšvicko-lüneburského (hannoverského), vytvořené císařem již roku 1692. Úspěch těchto jednání závisel na mnoha faktorech, mimo jiné na absenci bavorského a kolínského kurfiřta, kteří se právě nacházeli v říšské klatbě pro svou kolaboraci s Francií. Jeden nový a jeden staronový kurfiřt (resp. jejich vyslanci) byli slavnostně uvedeni ke sněmu 7. září 1708. Formálně vzato byl český vyslanec, František Ferdinand Kinský, uveden dříve, aby mohl dát souhlas s přistoupením Hannoveru - český kurfiřt měl historicky seniornější pozici v rámci kolegia než nově vytvořený hannoverský.²⁰⁸

Po smrti Karla VI. a vymření habsburského rodu (1740) byl český kurfiřtský hlas u sněmu suspendován. Nový císař Karel VII. (přestože se nechal korunovat českým králem) vzniklou situaci nijak neřešil, a to je také důvod, proč na přesunutém sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem český vyslanec chyběl.²⁰⁹ Již 11 dní (!) po jeho smrti v lednu 1745 se měl z vůle Marie Terezie stát prozatímním českým vyslancem dosavadní rakouský vyslanec Karl Joseph von Palm. Ten ale záhy povýšil na konkomisaře, takže byla připravená plná moc pouze upravena pro (již řádného) vyslance Františka Filipa ze Šternberka.²¹⁰

Návratem českého kurfiřta do kurfiřtského kolegia vznikla na stálém říšském sněmu bezprecedentní situace. Kurfiřtské kolegium, do té doby společenství nejmocnějších a

²⁰⁶ K politice kurfiřtů GOTTHARD, A., *Säulen* I-II.

²⁰⁷ KUBEŠ, Jiří, *Readmise (1708)*, in: Karel Schelle – Jaromír Tauchen (edd.), *Encyklopedie českých právních dějin X. R – Říš, Plzeň - Ostrava 2017*, s. 175-178.; URFUS, V., *Císař*, s. 122-129.

²⁰⁸ ARETIN, K. O. Frhr v., *Das Alte Reich* II, s. 179, 181.

²⁰⁹ BEGERT, A., *Böhmen*, s. 482. Aretinovo konstatování, že český vyslanec zůstal v Řezně platí pouze nižšímu personálu, zjm. legačnímu sekretáři Jungenovi. Žádný český diplomat s titulem vyslance se v Řezně tehdy nenacházel. ARETIN, K. O. Frhr v., *Das Alte Reich* II, s. 441.

²¹⁰ NA, ČVŘ, kart. 2, prozatímní plná moc pro K. J. von Palma, Vídeň, 31. 1. 1745, nově upravena pro Františka Filipa ze Šternberka, Vídeň, 28. 5. 1745, nefol.

nejbohatších knížat v zemi, tvořící protiváhu k císařské moci a prosazující především své zájmy, mělo najednou ve svém středu člena, který zastupoval zájmy druhé strany, císaře. To bylo také hlavním důvodem, proč kurfiřti po tak dlouhou dobu odmítali císařská přání na restituci českého hlasu. Pro císaře ovšem znamenala *readmise* českého hlasu spíše symbolické vítězství, neboť v devítihlavém shromáždění disponoval jeho člověk pouze jedním hlasem. Tím, že se mohl účastnit jednání, sloužil vyslanec jako důležitý informační kanál, poskytující Vídni široké spektrum informací. Ve Vídni měli samozřejmě detailní informace o dění v Řezně již dříve – od principálního komisaře, rakouského vyslance nebo od vyslanců spřátelených kurfiřtů – nyní je ale dostávali od vlastního vyslance, který jako jediný z habsburských diplomatů v Řezně zasedal v kurfiřtském kolegiu a loajalitu k habsburskému domu měl takřkajíc v popisu práce.

Tabulka č. 3: Čeští vyslanci u sněmu 1708-1806²¹¹

Ve funkci	Jméno	Kariéra
1708-1709	Hrabě František Ferdinand Kinský z Vchynic a Tetova (1678-1741)	nej. kancléř a nej. hofmistr Českého království
1709-1723	Hrabě František Karel Vratislav z Mitrovic (1679-1750)	Diplomat
1724-1725	<i>Svobodný pán Ignaz Anton von Otten (1664-1737)</i>	<i>mohučský vysl.</i>
1725-1728	Hrabě František Václav ze Sinzendorfu (1695-1734)	Diplomat
1729-1732	Hrabě Fridrich August z Harrachu (1696-1749)	nej. kancléř Českého království
1732-1734	<i>I. A. von Otten (podruhé)</i>	-
II. 1734	Hrabě Jan Ferdinand z Kuefsteinu (1686/88-1755)	rakouský dvorský místokancléř, místodržitel Dolních Rakous
IV. 1734	Hrabě Rudolf Josef Colloredo-Waldsee (1706-1788)	říšský vicekancléř, kníže
1734-1736	<i>Svobodný pán Johann Friedrich von Otten (1704-1744)</i>	<i>mohučský vysl.</i>
1736	R. J. Colloredo-Waldsee (podruhé)	-
1737	<i>J. F. von Otten (podruhé)</i>	-
1737-1740	Hrabě Jan Josef Khevenhüller-Metsch (1706-1776)	nej. hofmistr císaře, kníže
1740-1745	<i>úřad neobsazen z důvodu války</i>	-
1745-1748	Hrabě František Filip ze Šternberka (1708-	nej. hofmistr císařovny

²¹¹ Podle BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium I*, s. 138; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 57-58, 448-449; WINTER, O. F. (ed.), *Repertorium III*, s. 71; FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*; TÝŽ, *Die Vertreter II*, s. 99-118; KOLLMANN, J., *České vyslanectví*, s. 5-6. Pokud nebude udáno jinak, jsou informace v tabulce z těchto zdrojů. Prozatímni vyslanci vyznačeni *kurzívou*. Protože má práce pojednává o českém vyslanci, jsou v tabulce uvedeni všichni čeští vyslanci až do zániku říše. Jedná se o první moderní soupis českých vyslanců u sněmu od dob W. Fürnröhra.

	1786)	
1748-1752	Hrabě Oto z Frankenbergu (1700-1754)	viceprezident nejvyššího soudu
1752-1763	Hrabě Kristián August ze Seilernu (1717-1801)	prezident nejvyššího soudu
1764-1774	Hrabě Adam František z Hartigu (1724-1783)	diplomat
1774-1776	<i>Svobodný pán Philipp Wilhelm Lincker von Lützenwick (1710-1779)</i>	<i>mohučský vysl.</i>
1776-1780	Hrabě Leopold Jan z Neippergu (1728-1792)	-
1780-1785	Hrabě Ferdinand Trauttmansdorff-Weinsberg (1749-1827)	nej. hofmistr císaře, kníže
1785	<i>Svobodný pán Johann Franz Lincker von Lützenwick (1753-1811)</i>	<i>trevírský vysl.</i>
1785-1795	Hrabě Josef Jan ze Seilernu (1752-1838)	nej. hofmistr bádenského velkovévody, diplomat
1795-1796	Hrabě Josef František Breuner-Enckevoirt (1763/65-1813)	nej. komorník Dolních Rakous, diplomat, voják
1796-1801	<i>J. F. Lincker von Lützenwick (podruhé)</i>	-
1801-1803	Hrabě Ferdinand Colloredo-Mansfeld (1777-1848)	generální ředitel dvorských staveb, podnikatel
1803-1806	Hrabě Fridrich Lothar Stadion-Warthausen (1761-1811)	diplomat, úředník

V případě českých vyslanců se většinou jednalo o mladé začínající diplomaty ve věku kolem 30 let, kteří působení v Řezně brali jako vhodný start své další kariéry.²¹² Tomu odpovídá jejich průměrný věk při příjezdu, který činil 34,5 roku. Téměř všichni se pak během života dostali do vyšších funkcí v diplomacii nebo státní správě. František Ferdinand Kinský se v duchu rodové tradice stal nejvyšším kancléřem, a navíc nejvyšším hofmistrem Českého království; roku 1711 se také v rámci českého poselstva účastnil volby a korunovace Karla VI. ve Frankfurtu nad Mohanem.²¹³ František Karel Vratislav se stal kariérním diplomatem se specializací na středovýchodní Evropu (Polsko-saská unie, Rusko), František Václav ze Sinzendorfu se po odjezdu z Řezna stal vyslancem v Nizozemí, ale jeho slibnou kariéru přerušila náhlá smrt.²¹⁴ Pro Fridricha Augusta z Harrachu nebylo Řezno prvním působištěm, zkušenosti nasbíral již při krátké diplomatické misi k sardinskému králi. Od říšského sněmu

²¹² Stejného názoru je i ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*, s. 87 a FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 33 (pro R. J. z Colloreda). Obsazovat místa u sněmu mladíky bez zkušeností bylo ale též kritizováno, např. vedoucím představitelem sněmu, mohučským vyslancem I. A. von Ottenem. DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 155-156.

²¹³ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 27-28; VOKÁČOVÁ, P., *Příběhy*, s. 369-411.

²¹⁴ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 29; ARNEGGER, Katharina, *Das Geschlecht der Sinzendorf*, Wien 2000, dizertační práce.

odjel jako nejvyšší hofmistr císařovy sestry Marie Alžběty Habsburské (1680-1741), která se stala místodržitelkou v Nizozemí. Po její smrti se pak sám stal tamním místodržitelem a poté byl až do své smrti nejvyšším českým kancléřem.²¹⁵ Epizodní působení Jana Ferdinanda z Kuefsteinu zapadalo do jeho diplomatické činnosti v rámci říše, kde působil jako vyslanec po řadu let na několika různých místech, např. v souvislosti s vyjednáváním o pragmatické sankci. Kariéru zakončil jako rakouský dvorský místokancléř a místodržitel Dolních Rakous.²¹⁶ To na Rudolfa Josefa Colloredo-Waldsee čekala ještě zářnější kariéra. Po dvou krátkých pobytech v Řezně (1734, 1736) se stal říšským vicekancléřem, kteroužto funkci zastával více než 40 let až do své smrti. Za celoživotní služby byl následně povýšen na knížete.²¹⁷ Podobný osud čekal i na Jana Josefa Khevenhüllera-Metsche. Ten se rovněž v závěru života stal knížetem. Předtím se však proslavil jako diplomat, zejména v Dánsku, pak u říšského sněmu a v Sasko-Polsku; byl také členem volebního poselstva z roku 1745. Přes diplomatickou dráhu se dostal k vysokým pozicím u dvora. Byl nejprve krátce nejvyšším hofmistrem Marie Terezie, poté postupně nejvyšším císařským maršálkem, nejvyšším komorníkem, a nakonec i nejvyšším hofmistrem císaře.²¹⁸

František Filip ze Šternberka po odjezdu od sněmu zavítal jako diplomat do Sasko-polské unie, aby se po návratu dostal k nejvyšším úřadům u dvora – stal se dlouholetým nejvyšším hofmistrem císařovny Marie Terezie.²¹⁹ Otu z Frankenbergu vedly k diplomatické dráze jiné pohnutky (zejména zadluženost), a přestože ji nastoupil, podobně jako Šternberk, až v pokročilejším věku, nedá se říci, že by byla úplně neúspěšná. Po návratu do Vídně byl jmenován viceprezidentem nově zřízeného nejvyššího soudu a jeho kariéra by zřejmě v naznačeném trendu pokračovala, nebýt jeho úmrtí.²²⁰ Kristián August ze Seilernu získal první diplomatické zkušenosti také v Řezně. Zdejší působení mu dopomohlo k následnému zisku vyslaneckého úřadu ve Velké Británii; po návratu se stal místodržitelem Dolních Rakous a nakonec prezidentem nejvyššího soudu.²²¹ Ferdinand z Trauttmansdorffu-Weinsbergu byl

²¹⁵ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 29-30.

²¹⁶ Tamtéž, s. 30-32.

²¹⁷ Tamtéž, s. 32-33; KUBEŠ, Jiří, *Rudolf Josef Colloredo z Wallsee a jeho studium v Salcburku v letech 1723-1725*, in: Týž (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století: Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma „Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550-1800“ konal na půdě Katedry historických věd FF UPa dne 28. listopadu 2005, Pardubice 2007* s. 163-192.

²¹⁸ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 33-34; GROSEGGGER, Elisabeth, *Theater, Feste und Feiern zur Zeit Maria Theresias 1742-1776: Nach den Tagenbucheintragungen des Fürsten Johann Joseph Khevenhüller-Metsch, Obersthofmeister der Kaiserin*, Wien 1987. Nejnověji KUBEŠ, Jiří, *The Delegation of the Bohemian King-Elector to the Election of the New Roman King in Frankfurt am Main, 1745*, *Legatio: The Journal for Renaissance and Early Modern Diplomatic Studies* 6, 2022, s. 65-97.

²¹⁹ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 34-35.

²²⁰ Tamtéž, s. 35-36.

²²¹ Tamtéž, s. 36-37; NOWAK, Christine, *Christian August Graf Seilern (1717-1801) als Diplomat*, Wien 1968,

třetím a posledním českým vyslancem u říšského sněmu, který byl v průběhu života povýšen do knížecího stavu. V mládí zastupoval císaře na mnoha místech v říši (včetně říšského sněmu), po čemž následovala diplomatická mise do Nizozemí. Za napoleonských válek se stal krátce ministrem zahraničí a poté až do své smrti o dvacet let později zastával úřad nejvyššího hofmistra císaře, tedy nejvyšší úřad u dvora.²²² Kariéra Josefa Jana ze Seilernu byla sice o poznání skromnější, nikoli však zcela nezajímavá. Po splnění diplomatické mise v Řezně přesídlil k bavorskému dvoru do Mnichova a působil pak i na jiných místech Německa, odkud měl být poslán na vysoce prestižní ambasádu do Španělska. K tomu nakonec na jeho vlastní žádost (z rodinných důvodů) nedošlo a Josef Jan se pak již politického života neúčastnil. S výjimkou vídeňského kongresu, kde sloužil jako nejvyšší hofmistr bádenského velkovévody Karla (1786-1818).²²³ Josef František Breuner-Enckevoirt začínal jako vyslanec v Dánsku, odkud odjel ke sněmu do Řezna. Zde už ale po roce požádal o uvolnění ze služby, protože se po úmrtí otce musel věnovat správě zadluženého majetku. Přes některé zemské úřady (nejvyšší komorník Dolních Rakous) se za napoleonských válek dostal k armádě, kde dosáhl na funkci velitele (*Brigadier*) dolnorakouské zeměbrany.²²⁴ Ferdinand Colloredo-Mansfeld přijel do Řezna jako nejmladší z českých vyslanců, v pouhých 24 letech. Poté odjel na diplomatickou misi do Neapole, ale za napoleonských válek, stejně jako jeho předchůdce Breuner a další vrstevníci, vstoupil do armády. V armádní kariéře však nepokračoval, ani se nedostal do vysokých státních úřadů. Místo toho se dal na podnikání: založil první cukrovar v Dolních Rakousích a stál u zrodu první rakouské spořitelny. V souvislosti s tím zastával několik veřejných úřadů, jako např. úřad generálního ředitele dvorských staveb.²²⁵ Posledním vyslancem českého kurfiřtství v Řezně byl Fridrich Lothar ze Stadionu-Warthusenu. Na rozdíl od většiny ostatních, kteří v Řezně začínali své kariéry, bylo pro Stadionu řezenské působení jedno z posledních. V předchozím životě byl kanovníkem ve Würzburgu a Mohuči, kde zastával i další funkce ve státní správě. Byl rovněž rektorem univerzity ve Würzburgu a jako diplomat se účastnil druhého rastattského kongresu. Po odjezdu z Řezna působil ještě nějaký čas jako vyslanec v Bavorsku a nedlouho poté zemřel.²²⁶

Pouze dva z českých vyslanců u říšského sněmu v Řezně se během života více neprosadili v diplomatických službách, státní správě, armádě nebo veřejném sektoru. Byli to

dizertační práce.

²²² FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 38-39.

²²³ Tamtéž, s. 40.

²²⁴ Tamtéž, s. 40-41.

²²⁵ Tamtéž, s. 42-43.

²²⁶ Tamtéž, s. 43-44.

Adam František z Hartigu,²²⁷ kterého sice můžeme považovat za kariéerního diplomata, ale pouze v rámci německých zemí (mimo Řezna působil např. v Bavorsku nebo u švábského a franckého kraje), a Leopold Jan z Neippergu. Ten začínal v mládí získávat diplomatické ostruhy na jiných působištích – zejména v Neapolsku a poté v rámci Svaté říše římské. Na uprázdněné místo českého vyslance u říšského sněmu v Řezně měl tedy všechny předpoklady, jeho kariéra se však, zřejmě i s ohledem na věk, nijak dále nevyvíjela.²²⁸ Ti z českých vyslanců, kteří byli říšskými hrabaty a vlastnili říšské panství, které bylo považováno za bezprostřední, mohli aspirovat na místo v některém z hraběcích kolegií u říšského sněmu. Význam této pocty byl ponejvíce symbolický, přesto se stal vhodnou odměnou pro bývalé vyslance. Takto se do švábského hraběcího kolegia dostali postupně – jako personalisté, tedy jen pro svou osobu, teoreticky tedy nemuseli vlastnit říšsky bezprostřední panství - R. J. Colloredo (odchod z funkce 1736, členem 1737), J. J. Khevenhüller (odchod z funkce 1740, členem 1757), F. F. ze Šternberka (odchod z funkce 1748, členem 1752) a někteří další.²²⁹

Všichni čeští vyslanci měli v době výkonu funkce u říšského sněmu titul hraběte. Tři z nich byli v průběhu života povýšeni do knížecího stavu a pouze jeden se jako hrabě nenarodil (František Karel Vratislav, narozen jako svobodný pán). Jejich původ byl však rozličný. Někteří byli příslušníci starých českých rodin (Kinský, Vratislav, Šternberk), další pocházeli ze staré německé či rakouské šlechty (Harrach, Khevenhüller, Kuefstein), z rodů, které přišly do Habsburské monarchie po třicetileté válce (Colloredo), nebo z rodin, které byly povýšeny do šlechtického stavu teprve v předchozích několika generacích (Seilern, Hartig). U jednotlivých českých vyslanců můžeme vyzorovat příbuzenské vazby, případně rodinnou tradici, které mnohdy výrazně ovlivňovaly to, zda se daný jedinec dostal k určité funkci. Blízké příbuzenské vztahy jsou patrné hned u prvních dvou vyslanců – F. K. Vratislav a F. F. Kinský byli švagři. Vratislavův nástupce Sinzendorf byl jeho a Kinského synovec. Dále pak Kristián August ze Seilernu byl otcem Josefa Jana ze Seilernu a Rudolf Josef Colloredo byl dědečkem Ferdinanda Colloreda. Navíc, Ferdinand z Trauttmansdorfu si vzal za ženu nejmladší dceru Rudolfa Josefa Colloreda, a byl tedy strýcem svého jmenovce Ferdinanda Colloreda. Z rodiny diplomatů pocházel Fridrich August z Harrachu – jeho otcem byl významný diplomat Alois Tomáš Raimund z Harrachu (1669-1742). Kuefsteinův dědeček z matčiny strany byl zase někdejší

²²⁷ Tamtéž, s. 37.

²²⁸ Tamtéž, s. 37-38; ANDERMANN, Kurt (ed.), *Neipperg: Ministerialen - Reichsritter – Hocharistokraten*, Epfendorf 2014.

²²⁹ FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter II*, s. 105-107; TÝŽ, *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 35; ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*, s. 85.

rakouský vyslanec u sněmu Johann Paul von Hoher.²³⁰

Protože byl český vyslanec vyslancem českého krále, byl placen českými stavy. Roční náklady na fungování českého vyslanectví v Řezně činily 12 000 zlatých a přispívaly na ně všechny země Koruny české: Čechy platily 6 000, Morava 2 000 a Slezsko 4 000 zlatých.²³¹ To však neznamenovalo, že by vyslancem musel být Čech (tedy člověk z českých zemí). Ze sedmnácti vyslanců, kteří se v průběhu jednoho století v Řezně vystřídali, měli mnozí k Čechům jen velmi vágní vztah, a tři z nich dokonce v době svého odjezdu neměli ani český inkolát - František Václav ze Sinzendorfu, Leopold Jan z Neippergu a Josef František Breuner-Enckevoirt. Naopak silnější pouto k českým zemím je možné předpokládat u příslušníků starých českých rodů, z nichž pocházeli první dva vyslanci - František Ferdinand Kinský a František Karel Vratislav z Mitrovic, stejně jako později František Filip ze Šternberka.²³²

Ne vždy byl nový vyslanec dosazen ihned po odjezdu svého předchůdce. Několikrát v průběhu století tak bylo české vyslanectví v Řezně neobsazeno, resp. byl pověřen řízením jiný diplomat. Nejčastěji se jednalo o jiné kurfiřtské vyslance, kteří prozatímně disponovali českým hlasem. Mohučský vyslanec Ignaz Anton von Otten zastával tuto funkci dvakrát, poprvé po odjezdu hraběte Vratislava v polovině dvacátých let, podruhé na počátku let třicátých.²³³ Jeho syn, Johann Friedrich (Kaspar) von Otten, který vystřídal svého otce na postu mohučského vyslance, byl rovněž kolem poloviny třicátých let zastupujícím českým vyslancem. Poslední prozatímní čeští vyslanci byli z rodu Linckerů. Jednalo se nejprve o Philippa Wilhelma Linckera von Lützenwick, opět mohučského vyslance, který Čechy zastupoval v polovině 70. let. Druhým byl Johann Franz Lincker von Lützenwick, trevírský vyslanec, a to epizodicky roku 1785 a poté dlouhých pět let na přelomu století.²³⁴

V rámci české ambasády v Řezně působili také nižší diplomaté a další personál. Někteří z nich, zejména legační sekretáři a kancelisté, měli nezastupitelnou úlohu ve fungování sněmu (doprovázeli vyslance na jednání, pořizovali zápisy, sestavovali relace, dohlíželi na vyslanecký archiv).²³⁵ A byli to oni, kdo zastupovali české vyslanectví navenek v momentě, kdy nebyl po

²³⁰ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*.

²³¹ KUBEŠ, J., *Readmise*, s. 177.

²³² FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*, s. 44.

²³³ O jeho působení u sněmu PELIZAEUS, Ludolf, *Kommunikative Akte des Gesandten von Kurmainz und dem Reichserzkanzler am Immerwährenden Reichstag 1692-1737*, in: H. Rudolph – A. von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa*, s. 179-192; NIEDERQUELL, Theodor, *Ignaz Anton Freiherr von Otten, Kurmainzischer Principalgesanter und Direktor am Reichstag in Regensburg (1664-1737)*, MZ 75, 1980, s. 115-151.

²³⁴ FÜRNRÖHR, W., *Die kurböhmischen Gesandten*; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 57-58; WINTER, O. F. (ed.), *Repertorium III*, s. 71; KOLLMANN, J., *České vyslanectví*, s. 5-6.

²³⁵ Dobová literatura rozlišuje legačního sekretáře a sekretáře legace. Sekretář legace byl v podstatě osobním sekretářem vyslance, zatímco legační sekretář vyslanci přímo nepodléhal, měl vlastní pověřovací listiny, imunitu

ruce žádný vyšší diplomat. To se stávalo zejména v přechodných obdobích mezi odjezdy a příjezdy vyslanců a v době jejich nepřítomnosti v Řezně, případně po dobu, než byl jmenován vyslanec prozatímní. K roku 1710 je jako legační sekretář připomínán jistý May.²³⁶ Někdy poté, s jistotou od podzimu 1711, ho na tomto postu vystřídal Heinrich Wilhelm Stepling († 1717), otec pozdějšího významného jezuitského učenice Josepha Steplinga (1716-1778).²³⁷ Po jeho smrti se legačním sekretářem stal Johann Philipp von Widmann († kol. 1735). Ten pak vedl ambasádu v době nepřítomnosti F. K. Vratislava v druhé polovině roku 1722, a poté za Sinzendorfovy nepřítomnosti roku 1727. V první polovině 30. let, v době častých absencí českých vyslanců, byl J. P. Widmann nejednou správcem vyslanectví, než byl ustaven prozatímní vyslanec (k tomu došlo v letech 1732 a 1734-35).²³⁸ Podobně tomu bylo v případě sekretáře Antonína z Bílenberka († před 1745), který nastoupil po Widmannovi někdy v polovině 30. let a na přelomu let 1736 a 1737 vyslanectví vedl. O uprázdněný post poté usiloval Andreas Lobenhoffer, který do té doby působil ve službách salzburského vyslance.²³⁹ Ten však zřejmě do funkce nikdy nenastoupil, protože již od počátku 40. let je jako legační sekretář zmiňován Ferdinand Jungen († kol. 1770), který společně s legačním kancelistou Andreasem Maximilanem Pammerspergerem zajišťovali chod ambasády v nelehkých dobách válek o rakouské dědictví. Oba pak zůstali na svých postech ještě v době vyslance Seilerna v 50. letech, Jungen pak i za jeho nástupce Hartiga.²⁴⁰ Kromě legačních sekretářů se ve vyslanectví domě pohybovaly další úřední osoby. V roce 1720 je připomínán Franz Wilhelm Kinner († 1755) jako osobní sekretář F. K. Vratislava.²⁴¹ S tímto mužem se pak František Karel ještě často setkával, protože Kinner následně působil jako císařský rezident v Polsku.²⁴² Od poloviny 20. do poloviny 30. let 18. století máme zprávy o legačním kancelistovi J. Gerhardu

a zodpovídal se panovníkovi, který ho vyslal. OERTEL, Ch. G., *D. Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht*, s. 101, 106.

²³⁶ NA, ČVŘ, kart. 8, relace F. K. Vratislava, Řezno, 3. 6. 1710, nefol.

²³⁷ Tamtéž, kart. 9, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 15. 9. 1711; Tamtéž, kart. 13, dopis Heinricha Wilhelma Steplinga císaři, Řezno, 2. 11. 1713; Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 10. 8. 1717; FOLTA, Jaroslav, *Stepling, Joseph(us)*, in: Hans Günther Hockerts (red.), *NDB XXV*, Berlin 2013, s. 263-264; KRAUS, Ivo a kol., *Věda v českých zemích: Dějiny fyziky, geografie, geologie, chemie a matematiky*, Praha 2019, s. 50-53; SMOLKA, Josef – VACKÁŘOVÁ, Jana, *Josef Stepling (1716-1778) v jeho biografích a bibliografích*, Praha 2018, s. 7-52.

²³⁸ KOLLMANN, J., *České vyslanectví*, s. 5-6; N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent 1727*, s. 9.

²³⁹ ANM, Sternberg-Manderscheid, kart. 70, František Filip (1708–1786), korespondence přijatá, P. S. k dopisu nejvyššího kancléře Fridricha Augusta z Harrachu F. F. ze Šternberka, Vídeň, 7. 5. 1746, nefol.

²⁴⁰ DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 203; NA, ČVŘ, kart. 100, soupis aktového materiálu z činnosti českého vyslance ve vyslanectvím archivu v Řezně, vytvořený z popudu tehdejšího českého vyslance Ferdinanda z Trauttmansdorffu, Řezno, 21. 2. 1781, nefol.

²⁴¹ RAV, inv. č. 173, sign. IID2b, kart. 35, dopis Josepha Felbera (vratislavovský úředník) Franzi Wilhelmu Kinnerovi, Jince, 20. 1. 1720, nefol.

²⁴² Od r. 1724/25 působil jako legační sekretář ve Varšavě, 1729 se stal tamtéž rezidentem a současně byl povýšen na svobodného pána s přídomkem von Scharfenstein. V této funkci pak působil až do smrti. ANSORGOVÁ, K., *František Filip ze Šternberka*, s. 22, 37; MICHALICOVÁ, N., *Ke králi*, s. 41-42, 47, 55.

Bernardzovi, který vedl agendu vyslanectví na jaře 1734, snad z důvodu úmrtí sekretáře Widmanna.²⁴³

Posledním vyslancem rakouských Habsburků u říšského sněmu byl vyslanec za rakouské země.²⁴⁴ Protože nebyl zástupcem kurfiřta, zasedal pouze mezi knížaty. Zde však společně se salzburským vyslancem zastával vedoucí pozici a náležely mu i další výsady, např. zasedal mezi duchovními knížaty, přestože nebyl duchovní, příslušelo mu oslovení „Excelence“ (jinak užívané pouze kurfiřtskými vyslanci), nebo směl mít křeslo na koberci (opět jako jediný z knížat).²⁴⁵ V některých dobách mohlo být rakouských vyslanců více – až tři. Přední z nich, zvaný také direktoriální nebo první, zastával nejvýznamnější pozici, a právě na něho se vztahovaly výše uvedené charakteristiky – on byl vedoucím (direktorem) knížecího kolegia a měl hlas na sněmu. Druhý (a případně i třetí) vyslanec mu sekundovali, sami ale hlasovací právo neměli, což ovšem neznamená, že by jejich pozice byla bez významu. Tak v roce 1716 se u sněmu nacházel hlavní vyslanec Philipp Heinrich von Jodoci, který byl ve funkci po téměř tři desetiletí od roku 1706 až do roku 1734, kdy se stal konkomisařem (viz následující tabulku). Na jaře 1716 pak v krátkém sledu přijel v pořadí druhý vyslanec Konrad Sigmund von Starhemberg, který je ale označován také jako první (principální) vyslanec.²⁴⁶ Tato nejednotnost v označování vedla poté v historiografii ke značnému zmatku – zejména to, že Starhemberg měl sice významnější sociální pozici (hrabě z významné rodiny) a titul principálního vyslance, reálnou politickou mocí ale disponoval jen Jodoci. Starhemberg tak byl spíše ceněn pro své mocné konexe a měl být určitou „tváří“ vyslanectví s převážně reprezentační funkcí; na vysokou funkci byl také ještě velmi mladý – v době příjezdu mu bylo pouhých 25 let. I přes nejednotnost pojmů současníci tyto rozdíly velmi dobře chápali a rozlišovali mezi nimi, přestože slovní vyjádření mohlo kolísat.²⁴⁷ V Řezně pak zůstal s přestávkou do roku 1720, kdy odjel jako diplomat do Anglie. Třetím vyslancem byl baron Franz Philipp Zech von Deybach, někdy také nazývaný „druhý“ vyslanec; byl v podstatě Jodociho zástupcem. Po tomto „přečíslování“ ještě více vynikne výlučnost Starhembergova postavení, který do kategorie pravých sněmovních vyslanců jednoduše nezapadal.²⁴⁸ Podobně, ještě za

²⁴³ KOLLMANN, J., *České vyslanectví*, s. 5-6; N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent 1727*, s. 9.

²⁴⁴ Zjm. ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*; ROHRSCHEIDER, M. – STROHMEYER, A., *Der Immerwährende Reichstag*.

²⁴⁵ REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 18, 27.

²⁴⁶ BAKEŠ, M., *Diplomatem v půlnoční zemi*, s. 112 a 114.

²⁴⁷ Proto, když se jednalo o zrovnoprávnění kurfiřtských vyslanců s rakouským vyslancem, jednalo se jen o Jodociho. Hlavní významové rozlišení tkví v označeních „direktoriální“ a „principální“, i když ani to nebylo užíváno jednotně. NA, ČVŘ, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 28. 4. 1716; Tamtéž, kart. 23, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 12. 1719.

²⁴⁸ Tamtéž, kart. 18, relace F. K. Vratislava, Řezno, 1. 5. 1716.

Jodociho působení, se u sněmu objevil jiný příslušník rodu Starhembergů, a sice Franz von Starhemberg, bratranec Konrada Sigmunda, který byl druhým (prvním) rakouským vyslancem na přelomu 20. a 30. let. Další funkcí těchto „nadpočetných“ rakouských vyslanců bylo zřejmě také dále posílit císařskou stranu u říšského sněmu. Postupem doby, zhruba počínaje 18. stoletím, je patrný ústup od tohoto systému a rakouský vyslanec byl napříště většinou jen jeden.

Tabulka č. 4: Rakouští vyslanci u sněmu 1663-1750²⁴⁹

Ve funkci	Jméno	Poznámky
1662 ²⁵⁰ - 1669	Hrabě David Ungnad von Weißenwolf	direktoriální a principální vysl., také prozatímní principální komisař
1662 ²⁵¹ - 1691	Dr. Johann (od 1674 von) Scherer (kol. 1620-1691) ²⁵²	direktoriální vysl., také za opatství Fulda a prozatímně za Falc-Neuburg
1662 ²⁵³ - 1666/67	Dr. Johann Paul von Hocher (1616-1683)	direktoriální vysl., také za Tyrolsko a biskupství Brixen, poté rakouský dvorský kancléř a svobodný pán
1662 ²⁵⁴ - 1670	Dr. Johann Jakob (od 1668 von) Speidel (kon. 16. st. – 1670) ²⁵⁵	direktoriální vysl., také za biskupství Augsburg, Chur, Trevír, Eichstätt, opatství Ellwangen, Kempten a Španělské Nizozemí
1668-1669	Dr. Maximilian Sala (1624-1701) ²⁵⁶	direktoriální vysl., poté rektor vídeňské univerzity, povýšen do šlechtického stavu
1670-1674	Dr. Jakob Christoph Raßler von Gamerschwang (kol. 1614-1685) ²⁵⁷	direktoriální vysl. (společně se Schererem), také za Španělské Nizozemí, Fuldu a Kempten, poté cis. rezident v Mnichově a svobodný pán
1674- 1680/86	Dr. Wilhelm rytíř Baltheser von und zu Löwenfeld (1631 - po 1686)	direktoriální vysl. (společně se Schererem), také za biskupství Chur
1680-1681; 1683	Rytíř Theodor Heinrich Althet von Strattmann (1637-1693) ²⁵⁸	(principální?) vysl., poté rakouský dvorský kancléř a hrabě
1686-1689	Hrabě Johann Philipp von	(principální?) vysl., poté principální komisař

²⁴⁹ Podle BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium* I, s. 137-138; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 57-58, 448-449; FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter* II, s. 118-142; TÝŽ, *Der Immerwährende Reichstag*, s. 247-248. Pokud nebude udáno jinak, jsou informace v tabulce z těchto zdrojů.

²⁵⁰ Legitimován již 8. 6. 1662.

²⁵¹ Legitimován společně s Weißenwolfem 8. 6. 1662.

²⁵² KAISER UND HÖFE, Personendatenbank: Scherer von Hohenkreuzberg, Johann, *kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de* [online, cit. 2023-06-30], dostupné z: <https://kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de/11449>.

²⁵³ Legitimován již 22. 11. 1662.

²⁵⁴ Legitimován společně s Hochem 22. 11. 1662.

²⁵⁵ EISENHART, August Ritter von, *Speidel, Johann Jacob*, in: Rochus Freiherr von Liliencron (red.), ADB XXXV, Leipzig 1893, s. 96-97.

²⁵⁶ UNIVERSITÄT WIEN, 650 plus – History of the University of Vienna: Maximilian Sala von Jeutendorf und Stolberg, Dr. jur. utr., *geschichte.univie.ac.at* [online, cit. 2023-06-30], dostupné z: <https://geschichte.univie.ac.at/en/persons/maximilian-sala-von-jeutendorf-und-stolberg>.

²⁵⁷ KINDLER von KNOBLOCH, Julius – STOTZINGEN, Othmar Freiherr von (edd.), *Oberbadisches Geschlechterbuch* III. M-R, Heidelberg 1919, s. 342.

²⁵⁸ K němu např. KUCZYNSKI, Brigitte, *Theodor Heinrich Althet von Stratman: Ein deutscher Diplomat des 17. Jahrhunderts*, Würzburg 1934.

	Lamberg	
1686-1707	Rytíř Johann Peter (od 1690 svobodný pán) Pader von Paderskirchen († po 1707)	direktoriální vysl., agent ²⁵⁹
1690/91-1699	Hrabě Leopold Joseph von Lamberg (1653-1706) ²⁶⁰	(principální?) vysl., poté cí. vysl. v Římě
1691-1702	Svobodný pán Franz Rudolph von der Halden (kol. 1650-1707)	direktoriální vysl., také za Španělské Nizozemí
1701/03 ²⁶¹ -1703	Hrabě Ernst Friedrich von Windischgrätz (1670-1727)	principální vysl., 1. vysl. české delegace na cí. volbě 1711
1705-1707	Svobodný pán Paul Andreas von Troyer (1662-1718)	direktoriální vysl.
1706-1734	Rytíř Philipp Heinrich (od 1724 svobodný pán) von Jodoci ²⁶²	direktoriální vysl., poté konkomisař
1716; 1717-1720 ²⁶³	Hrabě Konrad Sigmund von Starhemberg (1691-1727)	principální vysl., poté cí. vysl. v Anglii
1716-1725	Svobodný pán Franz Philipp Zech von Deybach († po 1725)	2., resp. 3. vysl.
1728-1733	Hrabě Franz von Starhemberg (1691-1743)	principální vysl., poté nej. hofmistr arcivévodkyně Marie Terezie a nej. štolba císaře
1734-1735; 1741-1745 ²⁶⁴	Svobodný pán Karl Joseph von Palm	direktoriální vysl., také za Rakouské Nizozemí a knížectví Schwarzenberg, poté konkomisař a hrabě
1735-1740/44	Svobodný pán Friedrich Christian von Plettenberg (1686-1744)	principální vysl., předtím vysl. několika kurfiřtství: Kolína, krátkodobě Falce, Trevíru a Mohuče, prozatímně Bavorska
1745-1769	Svobodný pán Marquard Paris von Buchenberg (1701-1769)	direktoriální vysl., také za Rakouské Nizozemí, biskupství Kostnice a knížectví Thurn-Taxis a Fürstenberg

²⁵⁹ Je známo, že ho platili Ditrichštejnové, aby jim posílal zprávy z říše. SMÍŠEK, R., *Císařský dvůr*, s. 434; VÁVRA, Filip, *Mezi Vídni a Prahou: Komunikace Františka Josefa Černína se správcem jeho vídeňských paláců ve 20. a 30. letech 18. století*, Pardubice 2018, diplomová práce, s. 74. Korespondence je uložena v jejich rodovém archivu (celkem 5 kartonů), viz inventář OBRŠLÍK, Jindřich – ŘEZNÍČEK, Jan – VOLDÁN, Vladimír, *Rodinný archiv Ditrichštejnů I. Úvod, archivní pomůcky, historický archiv*, Brno 1979, s. 150-120.

²⁶⁰ K němu POLLEROB, Friedrich, *Die Kunst der Diplomatie: Auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653-1706)*, Petersberg 2010.

²⁶¹ Přijel na počátku roku 1701, akreditoval se až o dva roky později (ceremoniální problémy) a nedlouho poté byl odvolán. K němu VOCELKA, Karl, *Familiengeschichte der Familie Windischgraetz im 17. und 18. Jahrhundert*, Wien 1988, nepublikovaný rukopis.

²⁶² Jeho korespondence z této doby s knížaty z Ditrichštejna o dění v Řezně je uložena v jejich rodovém archivu (celkem devět kartonů), viz OBRŠLÍK, J. – ŘEZNÍČEK, J. – VOLDÁN, V., *Rodinný archiv I*, s. 120-132.

²⁶³ NA, ČVŘ, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 28. 2. 1716; Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 23. 4. 1717.

²⁶⁴ ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*, s. 81-82.

Čtyři habsburští vyslanci si tedy v žádném případě nebyli rovni; zaujímali v rámci sněmu různé pozice v různých grémiích. Navíc, principální komisař a konkomisař nebyli běžnými vyslanci u sněmu a tvořili v podstatě samostatnou kategorii, která byla s kategorií „sněmovních“ vyslanců neslučitelná, což způsobovalo mnohé problémy, zejména ceremoniálního rázu. Oba tyto komisaře totiž v pravém slova smyslu na sněmu nezasedali – nebyli členy žádného kolegia a nedisponovali žádným hlasem. Přesto zejména principální komisař byl nezastupitelnou osobou především v otázkách ceremoniálu, ale i reálného fungování sněmu. U principálního komisaře se totiž musel každý vyslanec akreditovat.²⁶⁵ Bez akreditace se nikdo nemohl plnohodnotně účastnit zasedání sněmu a hlasovat.²⁶⁶ Naproti tomu český i rakouský vyslanec hlasem na sněmu disponoval, každý však v jiném kolegiu – český v kurfiřtském a rakouský v knížecím. Hlavní příčinou sporů bylo postavení principálního komisaře, který se jakožto přímý zástupce císaře těšil nejvyššímu společenskému postavení, vůči mohučskému vyslanci, který byl nejvyšším představitelem celého sněmu, kterému také předsedal. Ceremoniál se v tomto ohledu ustálil na konci 17. století, ale ještě v prvních desetiletích 18. století působila rivalita těchto dvou mužů problémy, mimo jiné také proto, že principální komisař se s titulem „kníže“ cítil být vysoko nad mohučským vyslancem, který ani nemusel být urozený.²⁶⁷ Rozvrstvení habsburských vyslanců do různých součástí sněmu mělo své nesporné výhody, ale i nevýhody, o kterých se brzy přesvědčil český vyslanec hrabě František Karel Vratislav. Ten na úskalí této roztržičnosti narážel v souvislosti s rakouským vyslancem, který, kvůli tomu, že zasedal v jiném kolegiu, měl i jiné instrukce a rozkazy, což ztěžovalo vzájemnou kooperaci.²⁶⁸

Nakonec ještě učiníme zmínku o vyslancově platu. Jeho výše nebyla stanovena jednotně, záležela vždy na možnostech a ochotě vysílajícího státu, a tedy se případ od případu různila. Český vyslanec patřil k těm lépe zaopatřeným; z oněch 12 000 zlatých za rok, ze kterých muselo být placeno fungování celé ambasády, padla většina, podle nejnovějších výzkumů, na jeho plat.²⁶⁹ Na některých věcech se dalo i ušetřit, protože český vyslanec a někteří jeho kolegové, zejména z řad kurfiřtského kolegia, měli vyjednanou výjimku a nemuseli platit za poštu provozovanou Thurn-Taxisy.²⁷⁰ Naopak jeho kolega rakouský vyslanec byl o poznání

²⁶⁵ Sám principální komisař se akreditoval tak, že zasílal (resp. zveřejňoval) své kreditivy a císařský jmenovací dopis vyslancům prostřednictvím mohučského vyslance. V podstatě se nejednalo o akreditaci v pravém slova smyslu, neboť principální komisař pouze dával ostatním na srozuměnou, že byl císařem pověřen výkonem funkce; nevyžadoval jejich souhlas. BÜLOW, H. W. v., *Ueber Geschichte I*, s. 103-104.

²⁶⁶ REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 15.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 16.

²⁶⁸ NA, ČVŘ, kart. 7, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 7. 3. 1710.

²⁶⁹ HRBEK, J. a kol., *Panovnický majestát*, s. 63.

²⁷⁰ DALLMEIER, Martin, *Kommunikation und Publikation am immerwährenden Reichstag zu Regensburg* in:

chudší – měl vyměřen roční plat 4 000 zlatých. Ještě méně bral falcký vyslanec (3 000 zlatých) a vůbec nejmenší plat měl pruský vyslanec v dobách Fridricha Velikého (1712-1786), a to pouhých 1 800 zlatých. Naopak bavorský vyslanec měl i více než 7 000 zlatých ročního platu²⁷¹ a byl tedy „bohatší“ než jeho nadřízený, mohučský vyslanec, který pobíral 5 200 zl. ročního platu. I tak byl ale mohučský vyslanec nejlépe placeným služebníkem svého pána, mohučského kurfiřta.²⁷² Mezi knížaty a městy pak byly platy ještě nižší. To je také jeden z důvodů, proč řada vyslanců, hlavně z knížecího a městského kolegia, zastupovala najednou více subjektů. Úplně nejnižší platy měl, celkem vzato logicky, nejnižší diplomatický personál. Tak výše zmiňovaný legační sekretář May si přišel jen na 800 zl., což byl údajně jeden z nejnižších platů mezi legačními sekretáři vůbec. May měl s takovou částkou potíže vyjít, a tak za něho jeho představený, český vyslanec Vratislav, orodoval ve Vídni u svého příbuzného Jana Václava.²⁷³ Zda se Mayovy finanční podmínky zlepšily, zůstává prozatím zahaleno tajemstvím.

Naproti tomu nejvyšší funkce u sněmu byly ohodnoceny mnohem lépe. Principální komisař pobíral nejčastěji plat v rozmezí 20 až 25 tisíc zlatých a tato částka se v průběhu prvních sta let existence sněmu příliš neměnila.²⁷⁴ V době, kdy měl prezident říšské dvorské rady 8 000 a říšský vicekancléř 4 000 zlatých, to byla suma vsutku vysoká. Propastný rozdíl v platech vynikne na případu Heřmana Bádenského, který jako prezident dvorské válečné rady pobíral plat 1 300 zlatých za rok, a poté jako principální komisař až 22 000.²⁷⁵ Po započítání různých darů se mohla výsledná částka dostat až ke 40 000. Na pokrytí všech výdajů to však zdaleka nestačilo, neboť v polovině 50. let 18. století činily skutečné roční výdaje principálního komisaře astronomických 200–300 tisíc zlatých, což by v dnešní době odpovídalo těžko představitelným 300 milionům korun!²⁷⁶ A to navzdory tomu, že s postupující dobou je znatelný ústup od přebujelého barokního ceremoniálu směrem k větší praktičnosti (např.

Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt*, s. 35-51, zde s. 44.

²⁷¹ REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 114.

²⁷² PELIZAEUS, L., *Kommunikative Akte*, s. 189, pozn. 36; HÄRTER, K., *Das Kurmainzer Reichstagsdirektorium*, s. 194.

²⁷³ NA, ČVŘ, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 3. 6. 1710.

²⁷⁴ ÖStA, FHKA, Alte Hofkammer, Hoffinanz Österreich, General Hoffzahlamtsrechnung, Hofzahlamtsbücher, např. sv. 124, r. 1680, fol. 187 (Schenk von Castell); sv. 139, r. 1694 (film 183), fol. 209 (Lobkovic); sv. 143, r. 1701, fol. 302 (Lamberg); v podobném duchu PIENDL, M., *Prinzipalkommissariat*, s. 174.

²⁷⁵ ÖStA, FHKA, Alte Hofkammer, Hoffinanz Österreich, General Hoffzahlamtsrechnung, Hofzahlamtsbücher, sv. 134, r. 1689, fol. 97; sv. 136, r. 1691 (film 180), fol. 244.

²⁷⁶ Zjm. pro pozdější dobu ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*, s. 77; FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter I*, s. 79-80; REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 112. Převod provedla Elisabeth Bernsdorf, podle jejich výpočtů 250 tisíc zlatých odpovídalo více než 11 milionům eur v roce 2016, BERNSDORF, Elisabeth, *Das Jahrhundert des Eleganz: Livréen zeugen von der Feinheit des Hofes*, in: Wilhelm Imkamp – Peter Styra (edd.), *Gesellschaftliches Leben in Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Beiträge der Vortragsreihe „Das 18. Jahrhundert in 45 Minuten“ der Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek*, Regensburg 2016, s. 67-90, zde s. 68. Převod z eur na české koruny proveden autorem podle kurzu z roku 2016.

upuštění od slavnostních vjezdů). Plat konkomisaře byl ve sledované době zhruba 12 000 zlatých, odpovídal tedy platu bohatšího kurfiřtského vyslance.²⁷⁷

Po přehledu vyslanců, kteří u sněmu působili, přejdeme již nyní ke konkrétnímu příkladu českého vyslance Františka Karla Vratislava. V následující kapitole budou rozebrány životní osudy tohoto barokního diplomata.

²⁷⁷ FÜRNRÖHR, W., *Die Vertreter* I, s. 121-122.

„Kdybychom podávali jen generalizovaná líčení, vytvářeli bychom poušť a nazývali ji historií.“²⁷⁸ (Johan Huizinga)

V. František Karel Vratislav z Mitrovic u říšského sněmu: Původ, životní osudy a kariéra diplomata²⁷⁹

František Karel Vratislav z Mitrovic se narodil 1. září 1679²⁸⁰ v Kadově,²⁸¹ malé vesnici na pomezí jižních, západních a středních Čech, která tehdy krátce patřila jeho rodině.²⁸² Byl synem svobodného pána Václava Ignáce Vratislava z Mitrovic (1645-1727)²⁸³ a Maxmiliány Františky, rozené Kocové z Dobrše († 1708). Jeho otec, skutečný tajný rada, byl spolu s dalšími členy rodu povýšen do hraběcího stavu v roce 1701 a zbohatl následně podnikáním. Jen tak potvrzoval ambice rodu, který zažíval právě v 1. polovině 18. století nebyvalý rozkvět. Několik jeho příslušníků prodělalo zářivou kariéru a obsadilo postupně významné pozice ve státní správě i v církvi. Kromě kariérního diplomata Františka Karla to byl jeho otec-podnikatel, který se rovněž v menší míře uplatnil v diplomatických službách. Nebyl ale diplomatem v pravém smyslu toho slova, jeho činnost v tomto oboru se týkala funkce tzv. komisaře k uvítání. To znamenalo, že byl zástupcem svého krále při cestách zahraničních vládců přes Čechy. Z povahy věci se jednalo výlučně o krátkodobé a nárazové záležitosti, které se týkaly převážně Polska a Braniborska. Poprvé se ocitl v diplomatickém světě, když byl součástí delegace k uvítání

²⁷⁸ Citát otiskuje BURKE, Peter, *Co je kulturní historie?*, Praha 2011, s. 19.

²⁷⁹ Nejnověji o životě F. K. Vratislava pojednali MICHALICOVÁ, Nela, *Habsbursko-polské vztahy ve 20. letech 18. století: Císařský vyslanec František Karel Vratislav z Mitrovic v korespondenci s říšským vicekancléřem Schönbornem, 1724-1727*, Pardubice 2015, bakalářská práce, s. 11-13 a VÁVRA, F., *Diplomatův dům*, s. 11-13. Další, často však nepřesné nebo neúplné informace o něm a jeho rodině poskytují tradiční genealogické a encyklopedické příručky a některé dílčí studie: *Ottův slovník naučný XXVI*, Praha 1907, str. 1006; WURZBACH, Constant von, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben* LVIII, Wien 1889, str. 166-167; ZEDLER, Johann Heinrich (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste ...* LIX, Leipzig – Halle 1749, sl. 633-634; BUBEN, Milan Michael, *Wratislavové z Mitrowicz*, SE 7, č. 18, 1991, s. 151-156; SUDOVOVÁ, Martina, *Po stopách šlechtického rodu Wratislavů*, Rodopisná revue 9, č. 1, 2007, s. 5; TRÍSKA, Karel, *Rodinný archiv Vratislavů z Mitrovic: 1503-1897*, Třeboň 1961 [i. e. České Budějovice 1963]; WRATISLAV z MITROVIC, Maxmilián, *Historie rodu hr. Wratislavů z Mitrovic*, in: MHS 2002-2005, Brno 2002-2005 (vyd. 2006), s. 564-598. Pokud nebude dáno jinak, je následující text vystavěn na těchto zdrojích.

²⁸⁰ RAV, inv. č. 297, sign. IIIC11, kart. 169, přehled úřední dráhy Františka Karla hr. Vratislava, 1750, fol. 465.

²⁸¹ Pokřtěn byl 8. září, viz SOA v Třeboni, Sbirka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 2433, poř. č. 1, matrika NOZ Kadov, N 1659-1703, s. 55/56 (nejednotné číslování), dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/4543/30>.

²⁸² Přesněji řečeno vlastnila ves jeho matka Maxmiliána Františka, a to pouhé tři roky, viz TRÍSKA, Karel a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 98.

²⁸³ Úmrtí viz AHMP, Sbirka matrik 1584-1937 (1949), Malá Strana, farnost sv. Mikuláše, sign. MIK Z3, Z 1713-1760, fol. 148v, dostupné z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=CCE9248AA1FE44DC8AA4B6ABEC95B0EA&scan=150#scan150>.

Hedviky Alžběty Amálie Falcko-Neuburské (1673-1722), císařovny mladší sestry, která v roce 1691 cestovala přes Čechy za svým nastávajícím, nejstarším synem polského krále Jakubem Ludvíkem Sobieskim (1667-1737); o dva roky později byl přidělen braniborskému kurfiřtovi Fridrichovi III. (později jako král Fridrich I.), když pobýval v Karlových Varech; na samém konci 17. století (1699) vítal pro změnu novou polskou královnu Kristinu Eberhardinu (1671-1727), manželku Augusta II. Silného, když se přijela léčit do stejného města; nakonec doprovázel polské prince Jakuba Ludvíka a Konstantina Vladislava (1680-1726) Sobieské na jejich cestě z Polska do Vídně, přesněji řečeno na části cesty od česko-saské hranice do Vídně (1704-1705).²⁸⁴

Asi nejvýznamnějším Vratislavem této doby (a možná i celé rodové historie) byl však Jan Václav, císařský vyslanec v Londýně a nejvyšší kancléř Českého království.²⁸⁵ Byl považován za jednoho z nejmocnějších mužů v zemi a vzhledem ke své moci a konexím byl důležitým patronem svého mladého příbuzného, a tedy o něm ještě bude řeč. Vhodnou sňatkovou politikou (zejména spojením s Kinskými) se během několika málo let vytvořil u císařského dvora okruh mocných osob, pro které se již v té době vžil název vratislavovská frakce.²⁸⁶ Významnými duchovními pak byli bratři Jan Adam (1677-1733) a Jan Josef (1694-1753). Jan Adam byl královéhradeckým a litoměřickým biskupem a zvoleným arcibiskupem pražským, Jan Josef byl biskupem rovněž v Hradci Králové.²⁸⁷

Ze sourozenců Františka Karla stojí za zmínku jeho ani ne o rok mladší bratr Vratislav Maxmilián (1680-1739).²⁸⁸ Společně v letech 1696-1700 absolvovali kavalírskou cestu po Evropě. Ta trvala jen o málo více než tři roky a v jejím průběhu strávili nejvíce času v Římě a v Paříži (v obou městech zhruba půl druhého roku), další kratší zastávky je čekaly v četných italských, francouzských a německých městech. Jedno z posledních míst, které navštívili před návratem domů, bylo Řezno.²⁸⁹ Po návratu z cest byl František Karel jmenován apelačním

²⁸⁴ Tento výčet je nutně jen zkratkovitý; o životních osudech Václava Ignáce toho stále víme jen velmi málo, a to zejména proto, že jeho rozsáhlé pozůstalosti nebyla prozatím věnována adekvátní pozornost, viz TRÍSKA, K., *Rodinný archiv*, s. 55; BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium* I, s. 128 uvádí pouze jeho braniborskou „misi.“

²⁸⁵ K Janu Václavovi blíže VOKÁČOVÁ, P., *Příběhy*, s. 16-95.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 91, pozn. 299; VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský: Život a sláva barokního válečníka*, Praha – Litomyšl 2001, s. 398.

²⁸⁷ K tomu HAVLÍKOVÁ, Eva - POLEHLA, Petr, *Intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století*, Červený Kostelec 2020, s. 61-64, 71-76; GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 575-577.

²⁸⁸ Nar. 23. 6. 1680; ve skutečnosti pocházel z dvojčat, ale jeho bratr-dvojče Jan Václav zemřel zřejmě již následujícího roku. K nar. viz SOA v Třeboní, Sběrka matrik, poř. č. 1, matrika NOZ Kadov, N 1659-1703, s. 58/59, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/4543/32>. K úmrtí nejmenovaného syna Václava Ignáce Vratislava došlo 6. 9. 1681; předpokládám, že se jednalo o Jana Václava, viz Tamtéž, Z 1659-1703, s. 216, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/4543/112>. Dále srov. TRÍSKA, K., *Rodinný archiv*, s. 97.

²⁸⁹ KUBEŠ, Jirí, *Národné dospívání urozených: Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pelhřimov 2013, zjm. s. 393-394.

radou (1701) a o další rok později (1702) se oženil. Za ženu si vzal o devět let starší Marii Alžbětu Kinskou z Vchynic a Tetova (1670-1747).²⁹⁰ Ta byla v té době již dvojnásobnou vdovou.²⁹¹ Sňatek byl naplánován kvůli spříznění s mocným rodem Kinských, Marie Alžběta byla totiž nejstarší dcerou Václava Norberta Oktaviána Kinského, nejvyššího zemského komorníka a pozdějšího nejvyššího kancléře Českého království. Se svou ženou se děti nedočkali, společně zřejmě vychovávali jejího jediného syna (z druhého manželství) Františka Václava z Nostic (1697-1765).²⁹² Dědicem Františka Karla byl však jeho synovec, František Adam (1732-1788) – syn jeho bratra Vratislava Maxmiliána. I on ovšem zemřel bez potomků a jím tato linie Vratislavů z Mitrovic vymřela.

Pozemkový majetek Františka Karla Vratislava se prakticky omezoval jen na několik menších statků v jižních a středních Čechách, začleněných do rodového fideikomisu: jednalo se o panství Dírná, Zálší a Jince. Jince v Podbrdském, resp. Berounském kraji tvořilo sedm celých vesnic, z nichž jedna byla ještě v polovině 18. století pustá a další až čtyři vsi byly v částečné držbě. Zároveň se na tomto panství nacházeli chalupníci, kteří neobhospodařovali žádnou půdu, ale pracovali v hamrech, což souviselo s podnikatelskou strategií Vratislavů.²⁹³ Dírná a Zálší se nacházely v tehdejším Bechyňském, resp. později Budějovickém kraji. Panství Dírná bylo největší, ale ne o mnoho – obsahovalo 10 vesnic, tři mlýny a ve všech vesnicích krom jedné také rybník.²⁹⁴ Zálší pak sestávalo z pouhých šesti vesnic, z nichž jedna byla pustá (přeměněna na panský dvůr) a dvě se nacházely pouze v částečné držbě; k tomuto panství náležely minimálně dva obecní rybníky.²⁹⁵ Z hlediska dominikálu se na všech panstvích nacházelo nezanedbatelné množství asi sedmi desítek rybníků, většina (přes šedesát) na panství

²⁹⁰ SOA v Třeboni, Sběrka matrik, inv. č. 1103, poř. č. 2, matrika NOZ Dírná, Z 1721-1778, s. 471, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/3151/239>. Tímto je vyvráceno dlouho přetrvávající přesvědčení, že zemřela r. 1737. R. 1737 totiž zemřela její neteř (jediná dcera jejího bratra Jana Václava Oktaviána) Marie Anna Františka (nar. 1699). Chyba vznikla zřejmě z důvodu blízkého příbuzenského vztahu obou žen, podobností jejich jmen a také tím, že tato Marie Anna byla manželkou Františka Karla I. Vratislava z Mitrovic a Schönfeldu (1696-1759), vzdáleného příbuzného a jmenovce Františka Karla Vratislava z Mitrovic (1679-1750), viz např. *Ottův slovník naučný* XIV, Praha 1899, s. 242; Tamtéž XVIII, Praha 1902, s. 436.

²⁹¹ Prvním manželem byl Ferdinand Arnošt z Trauttmansdorffu († 1692 bez potomků), druhým Václav Desiderius Nostic-Rieneck (1669-1700). WURZBACH, C. v., *Biographisches Lexicon* XLVII, Wien 1883, nečisl. příl. Stammtafel des Fürstenhauses Trauttmansdorff; *Ottův slovník naučný* XVIII, s. 436.

²⁹² Marie Alžběta po svatbě s hrabětem Vratislavem žádala císaře o svěřeni syna do své péče, viz TRÍSKA, K., *Rodinný archiv*, s. 68. Žádost je datovaná do r. 1702. Někdy uváděný rok svatby 1726 tedy zřejmě opět patří mladším jmenovcům Františku Karlovi a Marii Anně, případně je zcela chybný, viz např. WURZBACH, C. v., *Biographisches Lexicon* LVIII, s. 166.

²⁹³ HRADECKÝ, Emil (ed.), *Berní rula 26: Kraj Podbrdský*, Praha 1952, s. 151-155; CHALUPA, Aleš a kol. (edd.), *Tereziánský katastr český I. Rustikál (kraje A-CH)*, Praha 1964, s. 34-35.

²⁹⁴ ČADKOVÁ, Iva – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda (edd.), *Berní rula 4: Bechyňský kraj I*, Praha 2013, s. 135-144; CHALUPA, A. a kol. (edd.), *Tereziánský katastr I*, s. 133.

²⁹⁵ ČADKOVÁ, Iva – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda (edd.), *Berní rula 6: Bechyňský kraj II*, Praha 2014, s. 837-843; CHALUPA, A. a kol. (edd.), *Tereziánský katastr I*, s. 154.

Dírná.²⁹⁶

K tomu je třeba započítat několik domů v hlavním městě království, v Praze. Především se jednalo o rodový palác na Malé Straně,²⁹⁷ dále o tři domy na Starém Městě a ještě o další jeden dům na Malé Straně. Dva ze staroměstských domů stály v dnešní Husově ulici naproti kostelu sv. Jiljí a klášteru dominikánů. První z nich, zvaný po předchozích majitelích Germersheimský,²⁹⁸ zakoupil již roku 1697 Václav Ignác; pod kupní smlouvou však byla podepsána jeho manželka Maxmiliána Františka. Ta nedlouho před smrtí (1707) převedla dům na svého staršího syna Františka Karla. Ten se tedy ještě před začátkem své kariéry stal vlastníkem domu v Praze, velké výhody mu z toho ale zřejmě neplynuly. Dům byl v době koupě uváděn jako pustý, Václav Ignác ho nechal přestavět a poté ho i s rodinou obýval, neboť byl tehdy pracovně vázán v Praze. Druhý dům se nazýval U Tří kalichů a s předchozím přímo sousedil.²⁹⁹ Václav Ignác ho zakoupil jen o několik let později (1702) od Údrckých z Údrče, současně s přiléhajícím úzkým kusem pozemku, který patřil jezuitům. Měl snad v úmyslu tyto domy propojit, případně zcela zbourat a na výsledné, poměrně velké parcele vystavět palác pro svou rodinu? Nevíme, ale zní to logicky. To, že k tomu za vlastnictví Vratislavů nedošlo, mělo několik důvodů. Některé byly vnější – zejména odpor jezuitů, kteří část pozemku za účelem zastavění nejprve poskytli, ale pak udělali vše proto, aby se tak nestalo, a městské rady, která neviděla ráda, když se ve městě zakupovali šlechtici a místo řemeslnických dílen a obchodů byly ulice zastavovány šlechtickými paláci (oba domy byly šosovní). Některé důvody byly vnitřní – zde máme na mysli dědictví, které na rodinu stárnoucího Václava Ignáce přešlo po vymření rodové větve nejvyššího kancléře Jana Václava smrtí jeho bezdětného bratra Františka Karla (1688-1716),³⁰⁰ resp. po vypořádání dědictví a dohodách mezi zbývajícími Vratislavými (1720). To si vyžaduje bližší vysvětlení. K dědictví patřil zejména rodový fideikomis, zaujímající zmíněná venkovská panství v jižních Čechách spolu s dvěma pražskými alodními domy – zde se jednalo o již dříve zmiňovaný palác na Malé Straně, který se měl, pro svou výhodnou polohu a výstavnost, napříště stát hlavním pražským sídlem rodu; ostatně Václav

²⁹⁶ BURDOVÁ, Pavla a kol. (edd.), *Tereziánský katastr český III. Dominikál*, Praha 1970, s. 42, 94-95, 108-109.

²⁹⁷ Tržiště 366/13, dnes irské velvyslanectví.

²⁹⁸ Husova 243/11, rohový dům dnes nazývaný U Beránka. Prodávajícím byl rytíř Philipp Dietrich z Germersheimu.

²⁹⁹ Dnes je spojen s předchozím domem v jeden celek. K oběma domům viz LÍVA, Václav (ed.), *Berní rula 3: Pražská města*, Praha 1949 [v tiráži 1950], s. 40.

³⁰⁰ Tento František Karel byl mladším bratrem Jana Václava. Narodil se 2. 4. 1688 v rodovém paláci na Malé Straně, pokřtěn byl svým strýcem, arcibiskupem Janem Fridrichem z Valdštejna, což jen dokládá úspěšné navázání této linie na nejprominentnější jedince doby. Viz AHMP, Sběrka matrik, sign. MIK N6, N 1688-1713, fol. 6v, dostupné

z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=0BE6D2CA77FE438E8B3F87E245CFDFE8&scan=7#scan7>.

Ignác zde o několik let později zemřel. Druhým alodním domem byl dům v Poštovské ulici, dodnes zvaný U Vratislavů.³⁰¹ Ten zakoupili předkové ještě před třicetiletou válkou na počátku 17. století a je pravděpodobné, že právě zde se roku 1645 narodil Františkův otec Václav Ignác.³⁰²

Zbylý dům na Malé Straně byl rovněž, podobně jako Germersheimský dům na Starém Městě, napsán na Maxmiliánu Františku. Nazýval se Malý Vřesovcovský podle Vřesovců z Vřesovic, kterým patřil ještě v polovině 17. století, nebo také U Tří červených růží (dnes pouze U Tří růží).³⁰³ Maxmiliána Františka ho zakoupila od Marie Šarloty z Trauttmansdorffu v roce 1697 a prodán byl až po její smrti v roce 1712. Koupě tohoto domu souvisela s prodejem sousedního domu, zvaného Kolovratský (ve skutečnosti se jednalo o dva spojené domy, které dnes tvoří Ledebourský palác) Trauttmansdorffům, který proběhl téhož roku (1697) a který Maxmiliána Františka epizodicky vlastnila od roku 1694/95, kdy ho s Kolovraty směnila za jiný dům.³⁰⁴

Dědictví po Janu Václavovi tak zamíchalo kartami ve vratislavovské rezidenční strategii. Najednou se stali vlastníky většího počtu nemovitostí v hlavním městě, ve kterých ale v podstatě neměl kdo bydlet. Václav Ignác, který měl v otázkách majetku stále hlavní slovo, se přestěhoval do prestižnějšího paláce na Malé Straně. Jeho syn, František Karel, měl s nemovitostmi jiné plány, ale za života otce je nemohl uskutečnit. Sám byl vázán diplomatickou službou v zahraničí, takže ani on žádný z uvedených domů k bydlení nevyužíval. Dosáhl pouze toho, že v polovině 20. let začaly být neupotřebitelné domy pronajímány. Germersheimský dům, resp. jen část jeho přízemí, byl pronajat na jeden rok hraběnce Lucii Kokořovské z Kokořova, roz. z Trauttmansdorffu za 300 zlatých (1725-26). Po roce (1727) se novým nájemníkem stal hrabě Filip Krakovský z Kolovrat (1686-1773); ten již platil 400 zlatých ročního nájmu, ale ani tato částka se nedala vnímat jako významný přínos do rodinné pokladny. O pronájmu jiných domů zprávy nemáme.

Bezprostředně po úmrtí otce (1727) došlo k prodeji všech domů, u kterých to bylo možné. To se týkalo obou domů v Husově ulici i nezastavěného pozemku, které byly hned roku 1728 prodány hraběnce Terezii Paarové, roz. ze Šternberka (1699-1761). Prodej přišel

³⁰¹ Dnes Karolíny Světlé 317/15. LÍVA, V. (ed.), *Berní rula 3*, s. 35.

³⁰² Všechny informace porůznu roztroušeny v RAV, inv. č. 171-176, sign. IID1a, IID2a-IID2e, kart. 35, nefol.

³⁰³ Vřesovcové vlastnili i sousední dům, který měl již adresu pouze ve Sněmovní ulici a nazýval se Velký Vřesovcovský. Dnes jsou oba domy spojeny a mají adresu Valdštejnské náměstí 163. LÍVA, V. (ed.), *Berní rula 3*, s. 121.

³⁰⁴ Byl to dům U Zlaté labutě ve Sněmovní ulici č. p. 165. Tríska ho omylem nazývá U Bílé labutě – ten se však nachází v Nerudově/Jánské ulici a uvedené majetkové přesuny se ho netýkaly. TRÍSKA, K., *Rodinný archiv*, s. 65; LÍVA, V. (ed.), *Berní rula 3*, s. 121; LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít, *Pražské paláce: Encyklopedický ilustrovaný přehled*, 2., revid. vyd., Praha 2000, s. 177.

v nejvyšší čas. Hraběte Vratislava ještě týž rok čekala ve všech směrech náročná cesta do Ruska, nemluvě o dluzích, které vznikly při předchozím působení v Polsku, a těch, které zdědil po Janu Václavovi.³⁰⁵ Obou zbývajících domů nebylo jednoduché se zbavit, neboť byly zapsány jako součást fideikomisu, ale není pochyb o tom, že i je by František Karel s radostí prodal. Tyto domy byly nakonec prodány potomky až v 19. století.³⁰⁶

Výnosy z uvedených statků nemohly ani zdaleka pokrýt nákladný vyslanecký život Františka Karla, ani dvořana Jana Václava – ten mohl navíc využívat příjmy z uherského panství Hlohovec, které mu bylo císařem propůjčeno v roce 1709;³⁰⁷ současně byli vybraní jedinci z Vratislavova rodu přijati dědičně mezi uherskou šlechtu (kromě Jana Václava se to týkalo např. Václava Ignáce a přes něho i jeho syna Františka Karla).³⁰⁸ Hlavní příjmy tedy rodině plynuly zřejmě z vojenské manufaktury ve Spáleném Poříčí, hamrů na železnou rudu v brdských lesích a z dalšího přidruženého podnikání v západních a severozápadních Čechách (dřevařství, sklářství, chemická výroba).³⁰⁹ S Hlohovcem už ovšem František Karel počítat nemohl. Po smrti Jana Václava Vratislava (1712) a jeho bezdětného bratra Františka Karla (1716) došlo k vypořádání dědictví, které se protáhlo na několik let. Uherské panství propadlo zpět koruně, která ho obratem postoupila uherskému magnátovi Georgovi Erdödyemu (1674/76-1758/59).³¹⁰ Ten měl poté Vratislavům jako náhradu vyplatit 100 tisíc zlatých z původní kupní ceny 150 tisíc, kterou za panství zaplatil Jan Václav o deset let dříve.³¹¹ Když se otec Františka Karla Václav Ignác nechal ještě v roce 1720 nostalgicky titulovat po hlohoveckém panství, žádný reálný dlouhodobější dopad to již nemělo.³¹² Penězi od Erdödyho pak Václav Ignác sponzoroval svého staršího syna v jeho diplomatické kariéře.³¹³

Hrabě F. K. Vratislav prožil téměř celý dospělý život jako diplomat v habsburských

³⁰⁵ K tomu VÁVRA, F., *V hlavní roli*.

³⁰⁶ RAV, inv. č. 171-176, sign. IID1a, IID2a-IID2e, kart. 35.

³⁰⁷ TRÍSKA, K., *Rodinný archív*, s. 2.

³⁰⁸ Toto povýšení se týkalo celkem sedmi příslušníků rodu Vratislavů z Mitrovic, těch samých, kteří byli r. 1701 povýšeni do hraběcího stavu. V podstatě se jednalo o všechny nejstarší tehdy žijící dospělé mužské příslušníky rodu, s výjimkou duchovních. Nejvíce poct patřilo Janu Václavovi Vratislavovi. RAV, inv. č. 32, sign. IA32, kart. 5, povyšovací dekret pro vybrané členy rodu Vratislavů (i s potomstvem) mezi uherskou šlechtu, Vídeň, 19. srpna 1709, kniha, 13 listů.

³⁰⁹ TRÍSKA, K., *Rodinný archív*, s. 53, 56, 64. Dále srov. ROŽMBERSKÝ, Petr, *Zapomenutá zbrojovka Vratislava z Mitrovic ve Spáleném Poříčí*, Plzeň 2014; MUDRA, Miroslav, *Pokusy o zavedení hromadné výroby pušek v Čechách*, HaV 15, č. 2, 1966, s. 192-219; LIŠKOVÁ, Marie, *Puškařská manufaktura ve Vernéřově (1709-1772)*, HaV 15, č. 5, 1966, s. 817-845.

³¹⁰ GENEALOGY.EU, Genealogy index: Erdödy 2, [genealogy.euweb.cz](http://genealogy.euweb.cz/hung/erdody2.html) [online, cit. 2023-06-29], dostupné z: <http://genealogy.euweb.cz/hung/erdody2.html>.

³¹¹ RAV, inv. č. 157, sign. IIC1a, kart. 23, smlouva o prodeji panství, [Vídeň], 14. 11. 1720 / kancelářsky vyhotoveno 4. 1. 1721, nefol.; Tamtéž, Vyúčtování splátek, s. 1., [1723], nefol.

³¹² Tamtéž, inv. č. 171, sign. IID1a, kart. 35, dopis magistrátu Starého Města pražského Václavu Ignáci Vratislavovi, [Praha], 3. 5. 1720.

³¹³ NA, ČVR, kart. 32, dopis F. K. Vratislava Leopoldovi Antonínovi Šlikovi, Řezno, 16. 3. 1723.

službách. Jeho prvním působištěm byl stálý říšský sněm v Řezně, kam odjel jako zástupce českého kurfiřta roku 1709 a zůstal tam následujících čtrnáct let až do roku 1723.³¹⁴ Na počátku mise mu nebylo ještě ani 30 let, což odpovídá skutečnosti, že diplomatický styk s říší na této úrovni nebyl císařem považován za tolik prestižní, aby tam posílal zkušené a ostřílené diplomaty, jako tomu bylo u vysoce hodnocených ambasád (Španělsko, Řím). Tato první Vratislavova diplomatická mise stála tradičně na okraji zájmu historiků, její výzkum je proveden v této práci. V průběhu působení u sněmu byl jmenován tajným radou (1716) a následně na konci mise i skutečným tajným radou (1722).³¹⁵ I jmenování titulárním tajným radou v roce 1716 mělo svou váhu, neboť tak získal nezpochybnitelnou ceremoniální přednost před Konradem Sigmundem ze Starhembergu, který měl nedlouho poté přijet ve funkci prvního rakouského vyslance do Řezna a který v tajné radě zatím nebyl.³¹⁶ Vratislav byl poté (vel)vyslancem v Sasko-polské personální unii (1724-28), kde se stal i hofmistrem manželky následníka trůnu Marie Josefy Habsburské (1699-1757),³¹⁷ poté v Rusku (1728-1733)³¹⁸ a nakonec opět v Sasko-Polsku (1733-40). Navzdory rozšířenému přesvědčení, tradovanému již od 19. století, nepůsobil na přelomu let 1733/1734, ani nikdy jindy, jako vyslanec ve Švédsku.³¹⁹ V jeho itineráři není prostor k tomu, aby mohl tuto cestu absolvovat, navíc, pokud by se jednalo o oficiální diplomatickou misi, musela by být vykázána ve výdajích císařského dvora, což není.³²⁰ V této době absolvoval pouze cestu po severovýchodním Německu, jejíž účel nebyl prozatím spolehlivě objasněn.³²¹ Snad může jít o omyl, kdy byly severoněmecké državy tehdejšího švédského krále Frederika I. (1676-1751) z rodu Hessenských označeny za „Švédsko“; souhlasilo by to i časově, neboť v roce 1730 zde Frederik převzal vládu po svém

³¹⁴ Dříve nesprávně uváděné datum konce mise k roku 1722 bylo způsobeno tím, že Vratislav toho roku skutečně z Řezna zhruba na pět měsíců odjel, ale následujícího roku se opět vrátil, aby misi dokončil. Poslední relace pochází z 19. 8. 1723. KOLLMANN, J., *České vyslanectví*, s. 5; NA, ČVŘ, kart. 34, relace F. K. Vratislava, Řezno, 19. 8. 1723.

³¹⁵ VOKÁČOVÁ, P., *Příběhy*, s. 83.

³¹⁶ NA, ČVŘ, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 2. 1716.

³¹⁷ Nejstarší dcera císaře Josefa I. a manželka saského kurfiřta a polského krále Augusta III. Srov. MICHALICOVÁ, N., *Vyslanec hofmistrem*; TÁŽ, *Polská princezna*; TÁŽ, *Ke králi*.

³¹⁸ PRCHAL, V. – VÁVRA, F., *Jídlo*; VÁVRA, F., *V hlavní roli*.

³¹⁹ Zřejmě poprvé již ZEDLER, J. H. (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* LIX, sl. 633. Po něm pak opakuje většina dalších: WURZBACH, C. v., *Biographisches Lexicon* LVIII, s. 166; WRATISLAV z MITROVIC, M., *Historie*, s. 575; BUBEN, M. M., *Wratislavové z Mitrowicz*, s. 153; nejnověji přebírá HRBEK, Jiří, *Barokní Valdštejnové v Čechách: 1640-1740*, Praha 2013, s. 552, pozn. 299; JURÍK, Pavel, *Encyklopedie šlechtických rodů*, Praha 2014, s. 283-288 (zde navíc s mnoha dalšími faktografickými chybami).

³²⁰ ÖStA, FHKA, Indizes und Protokollbücher des Bestandes Hofffinanz 1531-1762, Hofffinanz (dále jen HF) Bücher 1154 Protokoll Expedit – 1733; HF Bücher 1156 Protokoll Registratur – 1733; HF Bücher 1158 Protokoll Expedit – 1734; HF Bücher 1160 Protokoll Registratur – 1734. Za poskytnutí itineráře děkuji dr. Vítězslavu Prchalovi.

³²¹ Tamtéž, HF Bücher 1158 Protokoll Expedit – 1734, fol. 281v, dostupné z: https://library.hungaricana.hu/en/view/FHKA_HF_1158_1734E_prot/?pg=230&layout=s.

otci.³²² Z aktivní diplomatické služby odešel hrabě Vratislav roku 1740, zřejmě pro vysoký věk a vzrůstající zadlužení, funkci hofmistra Marie Josefy (nyní už saské kurfiřtky a polské královny) si však ponechal až do roku 1747.³²³

Zajímavé je udělování vysokých pozic u dvora cizím diplomatům. Alespoň pro saský dvůr máme tuto skutečnost doloženou několika příklady ze stejného období. Nejvyšší hofmistr Marie Josefy byl oficiálním titulem už hraběte Josepha Lothara von Königsegga (1673-1751), Vratislava předchůdce u polsko-saského dvora. Císaře k tomuto, odjinud neznámému řešení vedlo několik důvodů, mezi něž patřila zejména možnost delšího působení diplomata, čemuž polské prostředí jinak nepřálo, a dále nižší nároky na ceremoniál i finance. Se stejným titulem odjížděl do Polska/Saska i Leopold Vilém z Valdštejna (1677-1748), který tuto funkci zastával v letech 1728-1733, když byl F. K. Vratislav v Rusku.³²⁴ K tomuto systému přistoupili následně i jiní panovníci a fungoval i poté, co saští kurfiřti přestali být polskými králi. Tak baron Hugo Wilhelm von Wetzel (1696-1760), který byl nejprve v letech 1725-1740 vyslancem u říšského sněmu za biskupství Lutych, Freising a Řezno a dvakrát ve 40. letech také za Bavorsko, se nakonec stal bavorským vyslancem v Drážďanech. Současně s tím přijal funkci nejvyššího hofmistra princezny Marie Antonie (1724-1780), nejstarší dcery císaře Karla VII. a manželky následníka saského trůnu, pozdějšího kurfiřta Fridricha Augusta III. Ještě zajímavější je situace, která nastala po vyslancově smrti. Jeho ovdovělá manželka totiž zaujala jeho místo a zůstala nejvyšší hofmistryní Marie Antonie, poté již manželky kurfiřta, resp. regentky za svého nezletilého syna, až do její smrti.³²⁵ Zavedenému pořádku se podřizovali i nižší diplomaté. Když zemřel již zmiňovaný varšavský rezident F. W. Kinner (1755), po určitou dobu ho zastupovala jeho dcera Maria Theresa, stejně jako později v době nepřítomnosti vyslance Františka Filipa ze Šternberka v roce 1763.³²⁶

František Karel Vratislav zemřel tři roky po svém definitivním návratu z Polska, 23. dubna 1750. Skonal po dlouhé nemoci na svém zámku v Jincích, který nechal nákladně přestavět.³²⁷ Následující text je rozčleněn na šest kapitol, ve kterých bude detailně rozebrána

³²² BOTH, Wolf von, *Friedrich I.*, in: O. zu Stolberg-Wernigerode (red.), NDB V, Berlin 1961, s. 507-508; BURMEISTER, Helmut (ed.), *Friedrich: König von Schweden, Landgraf von Hessen-Kassel. Studien zu Leben und Wirken eines umstrittenen Fürsten (1676–1751)*, Hofgeismar 2003.

³²³ Nejnověji KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 293-317.

³²⁴ Tamtéž, s. 300-302; HRBEK, J., *Barokní Valdštejnové*, s. 548-553.

³²⁵ LEHSTEN, Lupold von, *Möglichkeiten und Grenzen prosopographischer Forschungen zum Immerwährenden Reichstag im 18. Jahrhundert*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., odst. 32, dostupné z: <https://www.zeitenblicke.de/2012/2/Lehsten/index.html>.

³²⁶ ANSORGOVÁ, K., *František Filip ze Šternberka*, s. 16, 37, 45.

³²⁷ Matriční záznam o úmrtí viz SOA v Praze, Sbíрка matrik Středočeského kraje, sign. M6-4/3, matrika Jince 03, Z 1742-1781, fol. 55 (do č. 54 paginace, poté foliace), dostupné z: <https://ebadatelna.soapraha.cz/d/6145/29>; RAV, inv. č. 297, sign. IIIC11, kart. 169, přehled úřední dráhy Františka Karla hr. Vratislava, 1750, fol. 466v. K zámku

dosud málo známá mise F. K. Vratislava ke stálému říšskému sněmu v Řezně.

v Jincích LANCINGER, Luboš – VLČEK, Pavel, *Zapomenuté sídlo významného barokního diplomata*, Umění 45, č. 6, 1997, s. 539-546.

„Podstata barokních slavností však není jen teologická, ale tkví v mentalitě barokní doby, která chápe svět a život jako divadlo a která postavila zdání na úroveň nebo nad úroveň bytí; pramení ze života, který sám pro sebe požadoval iluzi.“³²⁸ (Josef Válka)

VI. Hrabě Vratislav jako vyslanec v Řezně

1. Příjezd vyslance – instrukce, audience, relace a počátek mise

František Karel Vratislav z Mitrovic se stal v pořadí druhým českým vyslancem u stálého říšského sněmu v Řezně. Jeho předchůdce, o pouhý rok a půl starší František Ferdinand Kinský, zasedal na sněmu pouze epizodně od podzimu 1708 do jara 1709.³²⁹ Zřejmě již od počátku bylo zřejmé, že jeho kariéra se bude ubírat jiným směrem, a bylo tedy nutné najít někoho, kdo funkci převezme a bude ji vykonávat v dlouhodobějším horizontu. Záhy padlo jméno mladého Františka Karla Vratislava, Kinského švagra, pro kterého by takové místo znamenalo první významnější milník jeho kariéry. Hrabě Vratislav byl posléze na tento post skutečně doporučen a stal se vyslancem. S jeho působením v Řezně se pojí několik „nej“. Předně to byl on, kdo úřad českého vyslance u sněmu od základů vybudoval a vtiskl mu kontury, které si pak nesl po celé další století. U říšského sněmu navíc zůstal čtrnáct let, tedy nejdelší čas ze všech českých vyslanců.

Rozhodnutí o Vratislavovi, jako o budoucím vyslanci, muselo padnout na podzim 1708, nejpozději na přelomu podzimu a zimy, neboť již na konci prosince mu byla vyhotovena instrukce.³³⁰ Instrukce pro raně novověké evropské diplomaty vykazovaly některé shodné znaky. Začínaly intitulací panovníka a představením osoby vyslance, následovalo zdůraznění významu toho kterého diplomatického postu a důležitosti mise. Poté mohl následovat (i dost obsáhlý) historický exkurz, který objasňoval vznik současné politické situace, a dále podrobný popis toho, jak má vypadat první audience u cizího panovníka, někdy i s připravenou úvodní řečí. Dále byly zpravidla na programu audience u dalších členů vládnoucího rodu. Klíčovou pasáží vyslanecké instrukce bylo představení cílového státu s popisem aktuální politické situace, tedy informace, které byly pro diplomata nezbytné. Mohly být také zmíněny vedlejší úkoly, kterým bylo třeba se věnovat. Instrukce byla zakončena informacemi technického rázu – jak mají vypadat relace, jak často je má vyslanec posílat, zda mají být šifrované a případně

³²⁸ VÁLKA, Josef, *Barokní slavnosti*, in: Z. Hojda (ed.), *Kultura*, s. 53-63, zde s. 58.

³²⁹ Ve městě se ale nacházel nejpozději od června, viz NA, ČVŘ, kart. 4, dopisy Františka Ferdinanda Kinského J. V. Vratislavovi z června 1708 datované v Řezně, nefol.

³³⁰ ÖStA, HHStA, kart. 10-4, fol. 1, 4-12.

jakým způsobem.³³¹ Jak uvidíme dále, instrukce pro české vyslance u říšského sněmu se z tohoto konceptu vymykaly. Zejména proto, že tyto vyslance posílal císař v podstatě sám sobě, a nebyl tudíž důvod zmiňovat např. pasáže o politické situaci v daném místě. Práci s instrukcemi habsburských vyslanců a jejich vzájemné porovnávání stěžuje i fakt, že se prozatím nepřistoupilo k jejich systematickému edičnímu zpřístupnění, jak to známe z jiných zemí.³³²

Vratislavův předchůdce hrabě Kinský zřejmě s dlouhodobějším pobytem v Řezně nepočítal, ale že bude město opouštět po několika málo měsících, v plánu také nebylo. Byl však jmenován vicekancléřem při české dvorské kanceláři, a to znamenalo jeho osobní přítomnost ve Vídni. F. K. Vratislav se měl na cestu vydat ke konci ledna 1709 a po nějakou dobu být v Řezně společně s Kinským, aby dostatečně pronikl do tajů diplomatické praxe (Kinský měl podle původního plánu odjíždět na konci března). Přestože se na cestu vydal již den po obdržení instrukce, 29. 12. 1708, z Vídně, když předtím vykonal audienci u císaře, do Řezna nedorazil dříve, než počátkem března.³³³ Cestoval přes Prahu, a než bylo zařízeno vše potřebné, uběhly dva měsíce. Kdy přesně projel řezenskými městskými branami není jasné, víme jen, že se zde s jistotou nacházel 14. března, kdy odtud odeslal svůj první známý dopis.³³⁴ V návaznosti na to se odložil i plánovaný Kinského odjezd a po následující dva měsíce pobývali oba vyslanci v sídelním městě říšského sněmu společně. To rozhodně nebylo standardní a z jiných destinací takové řešení známe jen výjimečně,³³⁵ naopak bylo pravidlem, že nový vyslanec přijížděl až po

³³¹ NIEDERKORN, Jan Paul, *Diplomaten-Instruktionen in der Frühen Neuzeit*, in: Anita Hipfinger (ed.), *Ordnung durch Tinte und Feder?: Genese und Wirkung von Instruktionen im zeitlichen Längsschnitt vom Mittelalter bis zum 20. Jahrhundert*, Wien 2012, s. 73-84.

³³² Např. Francouzi mají kompletně vydané instrukce svých diplomatů z let 1648-1789: Kol. autorů, *Recueil des instructions données aux ambassadeurs et ministres de France depuis les traités de Westphalie jusqu'à la Révolution française*, 31 sv., Paris 1884-1998; podobně pro vestfálský mírový kongres DICKMANN, Fritz a kol. (edd.), *Acta Pacis Westphalicae*, série I. Instruktionen, I. Frankreich – Schweden – Kaiser, Münster 1962. Ohledně císařských vyslanců u sněmu existuje (kromě dále zmíněných instrukcí českých vyslanců) edice instrukce pro principálního komisaře Ferdinanda Augusta z Lobkovic: FOLTÝN, Tomáš, *Ferdinand August z Lobkovic (1655-1715): K jeho funkci hlavního komisaře na říšském sněmu v Řezně (1692-1698)*, in: Jiří Kubeš (red.), *Vyšší šlechta v českých zemích v době baroka (1650-1750): Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů*, Pardubice 2007, s. 53-72, zde s. 66-68.

³³³ *Wienerisches Diarium*, č. 565, 29. 12. 1708 – 1. 1. 1709, [s. 3-4], dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=17081229&zoom=48>.

³³⁴ NA, ČVŘ, kart. 5, kopie odpovědi F. K. Vratislava nejvyššímu kancléři Václavovi Norbertovi Kinskému, Řezno, 14. 3. 1709. K odjezdu z Prahy viz Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 22. 3. 1709.

³³⁵ Nejvíce ve Španělsku: Franz Eusebius von Pötting a Ferdinand Bonaventura z Harrachu pobývali společně půl roku (1673-74), stejnou dobu strávil Harrach se svým nástupce Paulem Sixtem von Trautsonem (1677). Jen o málo kratší dobu byli společně v Madridu i Heinrich Franz von Mansfeld a Václav Ferdinand z Lobkovic (1690). Když Lobkovic odjížděl (1697), byl F. B. z Harrachu, který se funkce ujal podruhé, ve Španělsku již více než měsíc. Podobně následující rok, když Alois Tomáš z Harrachu střídal svého otce, dostavil se na místo s půlročním předstihem. BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium I*, s. 168; KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 189; ŠUBRTOVÁ, V., *Španělská vyslanecká mise*, s. 67-68. Již v menší míře a spíše ojediněle se tento trend objevuje také u vyslanců do Nizozemí, Ruska, k papeži do Říma, do Anglie a Švédska. BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium I*, s. 156-157, 165-166, 168; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 66, 72, 79; KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 239, 275, 321.

odjezdu svého kolegy.³³⁶ V takovém případě jim bylo v instrukci často nařízeno, aby se se svým předchůdcem ještě před odjezdem sešli, respektive aby se informovali písemně. To můžeme doložit například pro Heinricha Franze von Mansfelda (1641-1715, mise roku 1680 do Francie) nebo Aloise Tomáše z Harrachu (1694 do Saska).³³⁷

Nového řezenského vyslance čekala v cizím prostředí řada úkonů – seznámení se s úřední agendou a fungováním sněmu, navázání důležitých kontaktů, ale také mnohem praktičtější činnosti, jako zařízení odpovídajícího ubytování. Přesněji řečeno Vratislav odjížděl do Řezna bez nějaké oficiální funkce a vyslancem se měl stát až po Kinského odjezdu a vlastní akreditaci, aby nedošlo k žádným zmatkům. Teprve, když se Vratislav se vším dostatečně seznámil, mohl Kinský s čistým svědomím odjet. Dne 7. května odeslal svou poslední relaci, když několik dnů předtím (2. 5.) vykonal poslední audienci u principálního komisaře. Odjel pak ještě téhož dne nebo nedlouho poté. Dva dny poté, co Kinský absolvoval svou poslední audienci, dostavil se ke své, pro změnu první audienci k principálnímu komisaři F. K. Vratislav (4. 5.).³³⁸ Tím se jako diplomat akreditoval a mohl začít oficiálně vykonávat svou práci, čehož se zhostil důkladně, neboť svou první relaci odeslal již 7. května, tedy ve stejný den, kdy Kinský podepsal svou poslední.³³⁹

Kromě toho, kdy a jak se má ke sněmu dostavit, byl hrabě Vratislav ve své instrukci seznámen s řadou dalších věcí. Nejprve byl poučen o tom, co dobrého bylo vykonáno jeho předchůdci v úřadu. Zde byl samozřejmě zmíněn F. F. Kinský, který svým hlasem stvrdil skutečné přijetí brunšvicko-lüneburského vévody do kurfiřtského kolegia, a také Franz Johann von Wetzel († 1717).³⁴⁰ Tento dlouholetý vyslanec trevírského kurfiřta sice nebyl českým vyslancem, zasloužil se však v létě 1708 o jinou důležitou záležitost. Jako mimořádný vyslanec císaře Josefa I. byl zplnomocněn k jednání o restituci falckého hlasu. To si zasluhuje bližší vysvětlení. Poté, co bavorský kurfiřt Maxmilián II. Emanuel (1662-1726) ztratil svá území a upadl do říšského achtu, začal si jeho příbuzný, falcký kurfiřt Jan Vilém (1658-1716), činit nároky na původní falcký kurfiřtský titul a ceremoniální úřad říšského arcistolníka, které po třicetileté válce přešly právě na bavorskou větev Wittelsbachů. Pro Jana Viléma, císařova strýce, restituce těchto titulů nebyla jen historickým zadostiučiněním, ale měla i několik

³³⁶ Takto např. v Bavorsku, Benátkách, Dánsku, Francii, Polsku, Prusku, Rusku, Švédsku, ale většinou také v zemích zmiňovaných v předchozí poznámce. BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium I*, s. 133, 139-142, 173; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 51-54, 60-66, 73-79, 83, 88; KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 250-251, 299-302.

³³⁷ Mansfeld: ADAMČIKOVÁ, A., *Between Paris*, s. 56-64; Harrach: ŠIMONÍČEK, J., *Alois Thomas z Harrachu*, s. 45-49; KUBEŠ, J., *Jan Marek z Clary a Aldringenu*, s. 361, pozn. 35.

³³⁸ NA, ČVŘ, kart. 5, relace Františka Ferdinanda Kinského, Řezno, 7. 5. 1709.

³³⁹ Tamtéž, první relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 5. 1709.

³⁴⁰ FÜRNRÖHR, W., *Kurbaierns Gesandte*, s. 96.

podstatných praktických konotací. Jan Vilém by získal zpět nejen prestižnější pozici v pořadí druhého světského kurfiřta, ale také funkci jednoho z říšských vikářů (spolu se saským kurfiřtem), kteří v případě smrti císaře spravovali zemi až do zvolení jeho nástupce. Zřejmě i Wetzlovou zásluhou byla jednání dovedena ke zdárnému konci a Jan Vilém byl znovu obdařen starými právy svého rodu. Obou funkcí pak mohl záhy využít po nečekané smrti Josefa I. (1711).³⁴¹

Největší část instrukce je pak věnována výčtu toho, čemu by se měl hrabě Vratislav jako český kurfiřtský vyslanec u sněmu především věnovat. Zásadním úkolem mělo být dořešení falcké otázky, jejíž podstatnou část již zvládl dokončit Wetzel. Zbývalo dokončit jednání týkající se Horní Falce. Ta byla původně také součástí kurfiřtské Falce, ale po třicetileté válce připadla, stejně jako výše jmenované hodnosti, Bavorsku. Horní Falc měla být nově udělena jako léno právě Janu Vilémovi. Císařská strana argumentovala tím, že poté co uprchlý bavorský kurfiřt pozbyl svých práv, rozhodoval o udělení léna opět císař, a to z titulu českého krále, neboť toto území považovali Habsburkové za léno české koruny. Taková interpretace byla podepřena středověkými právy, vztahujícími se až k době císaře Karla IV., kdy byla část Horní Falce součástí Zemí Koruny české. Zároveň nemohla Horní Falc přejít na Jana Viléma automaticky, protože s Maxmiliánem Emanuelem byl příbuzný pouze vzdáleně. Tato záležitost již byla předjednána a bylo třeba ji dovést k závěru. To se také skutečně podařilo, i když, stejně jako v případě předchozího, pouze krátkodobě, neboť po válkách o španělské dědictví (1701-1714) a uzavření rastattského míru se vše navrátilo bavorskému kurfiřtovi.³⁴²

Další rozsáhlý bod se také týkal Falce, resp. rodu Wittelsbachů a hypotetického případu vymření katolické (neuburské) linie falckých kurfiřtů a její nahrazení jinou, protestantskou větví rodu. Vymření neuburské linie bylo vnímáno jako reálné, neboť stárnoucí kurfiřt Jan Vilém děti neměl a ani jeho jen o málo mladší bratr, pozdější kurfiřt Karel III. Filip (1661-1742), se zatím mužského potomstva nedočkal. V případě, že by k tomuto, pro císaře nepříznivému vývoji, došlo, měl se český vyslanec zasadit o vznik nového katolického kurfiřtství. Kdo by měl být oním novým kurfiřtem, není v instrukci explicitně řečeno, nicméně z kontextu vyplývá, že císař Josef chtěl v takovém případě oprášit starý plán na povýšení dědičných rakouských zemí na kurfiřtství. S tím by souviselo i očekávané vytvoření nového

³⁴¹ ARETIN, K. O. Frhr v., *Das Alte Reich II*, s. 173-175.

³⁴² Tamtéž, s. 240-248. Blíže viz přílohu 1b této práce, bod 6. O válkách o španělské dědictví nejnověji FALKNER, James, *The War of the Spanish Succession 1701–1714*, Barnsley (UK) 2015; ARNEGGER, Katharina – AUER, Leopold – EDELMAYER, Friedrich – JUST, Thomas (edd.), *Der spanische Erbfolgekrieg (1701-1714) und seine Auswirkungen: In memoriam Teodora Toleva*, Wien 2018; POHLIG, Matthias – SCHAICH, Michael (edd.), *The War of the Spanish Succession: New Perspectives*, Oxford 2018.

říšského kraje v Čechách, případně sloučení v jeden celek s krajem rakouským. Je otázkou, zda by bylo v silách českého nebo i jakéhokoli jiného vyslance přesvědčit ostatní kurfiřty o tom, že by měli mezi sebe přijmout dalšího císařova člověka. I s ohledem na skutečnost, že jen na *readmisi* českého hlasu se čekalo dvě stě let. Nic z toho se však nikdy neuskutečnilo, a tak tyto plány zůstaly jen na papíře. Neuburští Wittelsbachové sice skutečně osobou Karla III. Filipa vymřeli (1742), ale byli nahrazeni jinou katolickou větví rodu. Ve válečném roce 1742 by stejně Habsburkové měli tváří v tvář vojenským událostem a vzdorocísaři Karlovi VII. jen malou naději na prosazení takto ambiciózního plánu.³⁴³ Na druhé straně, ani nekatoličtí kurfiřti nezůstali pozadu a spřádali plány pro případ vymření císařského rodu. Nejpozději od roku 1720 se jejich vyslanci (nejvíce se angažovalo Prusko a, možná trochu překvapivě, Falc) pod záminkou řešení náboženských sporů scházeli za tímto účelem v Heidelbergu.³⁴⁴

Ostatní body instrukce se věnují praktické stránce činnosti vyslance. Mimo Františka Ferdinanda Kinského se měl záhy zkontaktovat především s principálním komisařem, kardinálem Lambergem. Ten měl být také osobou, která mu měla pomoci v přístupu k dalším důležitým lidem.³⁴⁵ To, že měl být tímto zprostředkovatelem právě principální komisař, by nemělo být překvapující. Byl to on, kdo řídil císařskou diplomatickou misi v Řezně, a na jeho úlohu mediátora, prostředníka a garanta ceremoniálu bude ještě dále poukázáno. S tím souvisí konkrétní prvky ceremoniálu, které byly v instrukci jmenovitě uvedeny. Jednalo se v první řadě o systém zdvořilostních návštěv, kdy pouze k principálnímu komisaři a konkomisari měl Vratislav přijít jako první, od všech ostatních očekával první návštěvu (viz obr. č. 17). Vzhledem k tomu, že úřad konkomisáře byl až do roku 1717 neobsazen, jednalo se ve skutečnosti pouze o návštěvu u principálního komisaře. To je do jisté míry zvláštní, protože u běžných diplomatických misí do jiných států bývalo zvykem, že nový diplomat měl právo první návštěvy, tedy že všichni výše nebo stejně postavení vyslanci měli přijít na návštěvu za ním jako první.³⁴⁶ Zároveň s tím byly novému vyslanci osvětleny taje správného oslovení, tedy že oslovení „Excellence“ přísluší pouze vyslancům ostatních kurfiřtů, případně arcivévodů (tedy Habsburků) atp.³⁴⁷ Povšechné bylo nařízení, že vyslanec byl povinen účastnit se zasedání

³⁴³ Příl. 1b, bod 4.

³⁴⁴ NA, ČVŘ, kart. 24, relace F. K. Vratislava, Řezno, 2. 4. 1720.

³⁴⁵ Příl. 1b, bod 1.

³⁴⁶ Takto stanoveno přímo v instrukci, viz tamtéž, bod 2. Jednalo se o výjimku, neboť i v Řezně jinak platilo výše popsané pravidlo první návštěvy. FRIEDRICH, S., „*Zur rechten Zeit*“, s. 289-290; DAUSER, Regina, „*Dann ob Uns gleich die Kayserliche Würde anklebet*“ – *Der kaiserliche Vorrang bei Friedensverhandlungen und in Friedensverträgen des 17. und 18. Jahrhunderts*, in: Inken Schmidt-Voges – Siegrid Westphal – Volker Arnke – Tobias Bartke (edd.), *Pax perpetua: Neuere Forschungen zum Frieden in der Frühen Neuzeit*, München 2010, s. 305-327.

³⁴⁷ Příl. 1b, bod 2. Stanoveno na vestfálském mírovém kongresu: CHRIST, Günther, *Der Exzellenz-Titel für die kurfürstlichen Gesandten auf dem Westfälischen Friedenskongreß*, PER 19, 1999, s. 89-102.

kurfiřtského kolegia a posílat pravidelné relace do Vídně o tom, co se zrovna u sněmu řešilo, v rozsahu a periodicitě obvyklé u jiných vyslanců. Všechny písemnosti vzniklé z činnosti sněmu, vyslancovy kanceláře nebo ty, které se týkaly českých, resp. habsburských zájmů, měly být pečlivě uchovávány ve vyslaneckém archivu tak, jak to začal dělat už Kinský, a to pro potřeby vyslance a jeho následovníků. Tento vyslanecký archiv zanikl krátce po rozpuštění Svaté říše římské v důsledku napoleonských válek.³⁴⁸

Pokud bychom porovnali Vratislavovu instrukci s instrukcí jeho předchůdce Františka Ferdinanda Kinského, našli bychom řadu shodných míst. Některé pasáže, zejména týkající se falcké otázky, která během Kinského krátkého působení u sněmu nebyla vyřešena, jsou téměř doslovně přejaty. Hlavním rozdílem je obsáhlé pojednání, zabírající většinu dokumentu, o přistoupení Hannoveru do kurfiřtského kolegia a všech věcech, které je v tomto ohledu třeba zařídit. Jeho instrukce je také poněkud střízlivější a nic dalšího, kromě obligátního konstatování o tom, že se má radit s principálním komisařem a rakouským vyslancem, se z ní nedozvíme.³⁴⁹ Z instrukcí českých vyslanců u řezenského sněmu je edičně zpřístupněná ta pro Kristiána Augusta ze Seilernu z roku 1752.³⁵⁰ Provedme nyní srovnání i s tímto dokumentem. Seilernova instrukce je ze tří sledovaných instrukcí nejobsáhlejší (v edici téměř 16 stran textu). Tematicky jsou zde řešeny stejné věci, jako v předchozích dvou, tedy s kterými z vyslanců se má a nemá stýkat, zejména s ohledem na klientské síť dvou tehdy největších hráčů na území Svaté říše římské – Rakouska a Pruska – a jaké jsou vyslancovy úkoly v kontextu tehdejších evropských událostí. V obou zmíněných případech platí, že situace je podána velmi komplexně a mnohem podrobněji než u starších instrukcí. Největším rozdílem je absence jakýchkoli nařízení ohledně ceremoniálu, které v předchozím období hrály prim, což zřejmě souvisí s jeho celkovým ústupem ve prospěch osvěcenské racionalizace v (nejen) diplomatických vztazích.

Je také namístě se ptát, jak se český vyslanec s úkoly, které měl uloženy v instrukci, vypořádal. Jednalo se o dva úkoly a oba se týkaly Falce. První úkol, který spočíval v obdarování falckého kurfiřta jeho starými výsadami včetně lenního práva k Horní Falci, byl úspěšně vyřešen; je však otázkou, jakou roli hrál v konečných dohodách nový český vyslanec, neboť většina jednání se konala již před jeho nástupem. Zdar tohoto projektu, do kterého císařští vložili nemalé úsilí, byl ovšem devalvován výsledky rastattského míru, kterým se vše vrátilo Bavorsku, jak bylo popsáno výše. Druhý falcký úkol byl spíše hypotetický (vyměření dosavadní

³⁴⁸ Příl. 1b, body 3 a 5. Všechny informace v předešlých odstavcích jsou čerpány z Vratislavovy instrukce. ÖStA, HHStA, kart. 10-4, fol. 1, 4-12. K vyslaneckým archivům FRIEDRICH, S., *Drehscheibe*, s. 223-231.

³⁴⁹ NA, ČVŘ, kart. 1, instrukce pro českého vyslance Františka Ferdinanda Kinského, Vídeň, 14. 8. 1708, nefol.

³⁵⁰ Edice v ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*, s. 307-322.

kurfiřtské linie) a za Vratislavova funkčního období nebyl řešen, neboť k této skutečnosti nedošlo. Ostatní úkoly, které se týkaly praktického výkonu vyslaneckého úřadu, byly již splněny beze zbytku. Dostatečná síť kontaktů byla vytvořena, zdvořilostní návštěvy probíhaly přesně podle ceremoniálu, s titulem „Excellence“ se náležitě šetřilo, zprávy byly podávány pravidelně, nejčastěji jednou až dvakrát týdně a vyslanecký archiv se utěšeně rozrůstal.

Velkou událostí, která stála na počátku působení diplomatů v předmoderní době, byl slavnostní vjezd.³⁵¹ Ten se ne vždy musel krýt se skutečným příjezdem diplomata do dané země a města a v 18. století už nebylo výjimkou, když dotyčný tento vjezd absolvoval až se zpožděním, v některých případech až na konci mise.³⁵² Vždy se jednalo o velmi nákladnou akci, slavnost, která vyžadovala důkladné naplánování. Vjezdy byly náročné nejen finančně, ale také z hlediska ceremoniálu, a to bylo jedním z důvodů, proč se od nich v průběhu 18. století postupně upouštělo. Nemohli ho také pořádat všichni, byl vyhrazen pouze pro nejvýše postavené diplomaty, tedy velvyslance/ambasadory. U říšského sněmu v Řezně panovala nestandardní situace, když se zde nacházelo velké množství vyslanců s nestejným postavením, ale jen jediný měl titul ekvivalentní k velvyslanci, a to byl principální komisař, tedy přímý zástupce císaře. I principální komisaři ale začali tuto zvyklost opouštět, resp. od první čtvrtiny 18. století záleželo na konkrétním jedinci, zda bude chtít vjezd absolvovat, nebo ne. Tak kardinál Johann Philipp von Lamberg absolvoval svůj slavnostní vjezd, který je považován za vůbec nejrepresentativnější, jaký Řezno zažilo, v prosinci 1701 (viz obr. č. 22). Pro představu – účastnilo se ho 266 lidí a 231 koní a jen slavnostní livreje stály 16 000 zlatých, tedy asi dvě třetiny Lambergova tehdejšího ročního příjmu.³⁵³ Podobně se zachoval kardinál Christian August von Sachsen-Zeitz, jehož slavnostní vjezd se uskutečnil v prosinci 1716.³⁵⁴ Naproti tomu o deset let později přijel jeho nástupce Frobenius Ferdinand von Fürstenberg bez všech okázalostí poštou.³⁵⁵ To bylo v době, kdy učenec J. B. von Rohr poukazoval na anachroničnost a jistou komičnost takových akcí: „*In den vorigen Seculis war es denen Landesfürsten eine angenehme Parade, [...] heutiges Tages würde diese Ceremonie manchen gar spöttisch vorkommen.*“³⁵⁶ V polovině 18. století, kdy bychom čekali pokračování tohoto trendu, se

³⁵¹ Ke slavnostním vjezdům do Řezna ADLHOCH, Gabriele – JOIST, Christa – KAMP, Michael, *Die Einzüge*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 31-42.

³⁵² Václav Antonín z Kounic v Paříži zhruba měsíc před odjezdem (1752), Giovanni Antonio Turinetti markýz de Prié v Benátkách v předposledním roce svého několikaletého působení (1753), atd. KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 49.

³⁵³ ADLHOCH, Gabriele, *Der Einzug des Prinzipalkommissars Kardinal Philipp von Lamberg am 1. Dezember 1701*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 272-274, zde s. 273.

³⁵⁴ REIDEL, H., *Die Residenzen*, s. 167.

³⁵⁵ REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 10-11; KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 511, pozn. 724.

³⁵⁶ ROHR, Julius Bernhard von, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren ...*, Berlin 1729, s. 610.

naopak objevuje návrat k okázalosti, který je ilustrován velkolepým vjezdem Alexandera Ferdinanda knížete Thurn-Taxisa v roce 1748, tedy na počátku jeho druhého (prvního habsburského) funkčního období v roli principálního komisaře.³⁵⁷ Tento slavnostní vjezd byl také pravděpodobně poslední, který u stálého říšského sněmu proběhl. Českého vyslance se slavnostní vjezd netýkal, neboť měl hodnost vyslance druhého řádu. Příjezd Františka Karla Vratislava do Řezna na počátku března 1709 se tak zřejmě odehrál ve vší skromnosti. O jeho přesné podobě prameny mlčí.

Všechny relace a dopisy, které máme z let 1709-1723 k dispozici, signoval František Karel Vratislav v Řezně, s výjimkou těch poslaných z Augsburgu, kam se sněm přesunul z důvodu morové rány z let 1713-1714 (o tom blíže v další kapitole). Neznamenal to však, že by se z města vůbec nedostal. Naopak, odjížděl odtud z různých důvodů. Nejčastějším důvodem byly ústřední svátky křesťanského roku, tedy Velikonoce a Vánoce. V tento čas Vratislav (stejně jako ostatní vyslanci) Řezno na několik dní (případně týdnů) opouštěl a volný čas trávil zřejmě na svých venkovských statcích.³⁵⁸ V době přesně určených svátků – mimo již zmíněných Velikonoc a Vánoc to byly ještě Letnice, dožínky a pohyblivé volno v podzimních měsících – sněm ani nezasedal.³⁵⁹ Kromě dalších důvodů, z nichž některé budou dále zmíněny, lze jeho nejvýraznější absence datovat do druhé poloviny jeho mise, konkrétně do let 1718 a 1722. Skoro pětiměsíční vyslancova nepřítomnost na jaře a v létě 1718 (březen – červenec)³⁶⁰ byla zapříčiněna osobními důvody, snad probíhajícím dědickým řízením - hrabě se v tu dobu nacházel v Čechách a částečně také ve Vídni. Po návratu do Řezna se podivil, jak malou aktivitu sněm vyvíjel a podotkl, že je to ke škodě císaři i veřejnému zájmu.³⁶¹ Absence v roce 1722 začala v polovině února vyslancovým odjezdem a trvala s měsíční přestávkou v létě po celý zbytek roku. Vratislav jel na různá místa do Čech a do Vídně, což snad může být dáno do souvislosti s jeho plánovaným odchodem z postu českého vyslance u sněmu, a tedy s potřebou řešit nadcházející kariérní postup přímo u dvora.³⁶² Při svém letním řezenském intermezzu

³⁵⁷ FENDL, Elisabeth, *Fürstliche Feste und Volksbelustigungen*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt*, s. 127-138, zde s. 127; DALLMEIER, Martin, *Huldigung und Repräsentation am Immerwährenden Reichstag (1663-1806)*, in: Martin Dallmeier – Eberhard Dünninger – Manfred Knedlik – Peter Styra (edd.), „Dieser glänzende deutsche Hof ...“: 250 Jahre Thurn und Taxis in Regensburg, Regensburg 1998, s. 124-142, zde s. 127.

³⁵⁸ Takto např. v letech 1710-1712, 1721-1722, ale pravděpodobně i jindy. Vzhledem k blízkosti Řezna a jeho jihočeských panství se ovšem absence kratší než 1-2 týdny v korespondenci neprojevíly.

³⁵⁹ FRIEDRICH, S., „*Zur rechten Zeit*“, s. 290.

³⁶⁰ Císař vydal povolení k vyslancově odjezdu 15. 2. NA, ČVŘ, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 2. 1718.

³⁶¹ Tamtéž; Tamtéž, kart. 21, relace F. K. Vratislava, Řezno, 26. 7. 1718.

³⁶² Viz tabulku v příl. 1. NA, ČVŘ, kart. 31, relace F. K. Vratislava, Řezno, 10. 2. 1722; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 10. 7. 1722; Tamtéž, kart. 32, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 8. 1722; RAV, kart. 174, majetkové poměry – osobní účty, 1721-1726, účty z cesty od 10. 2. do 23. 11. 1722.

poukazoval opět na nepřítomnost řady vyslanců a konstatoval, že „*in alhiesigen Comitialibus nichts sonderlich merckwürdiges zum vorschein gekom[m]en.*“³⁶³ Blíže bude o této cestě pojednáno v kapitole VI.6. Ne náhodou kladla veškerá starší literatura konec Vratislavovy mise právě do roku 1722. Skutečný odjezd vyslance Vratislava je však třeba klást až do léta 1723. V Řezně se pak znovu nacházel i na podzim 1724 (nejpozději od poloviny září) a právě odtud také zamířil do Polska na své další vyslanecké působiště. Tento řezenský pobyt je nutno přičítat osobním, resp. organizačním důvodům před plánovanou cestou do Polska. Vratislav totiž v Řezně po skončení své mise u říšského sněmu zanechal část svých služebníků, včetně sekretáře a snad i vybavení ambasády, a proto se rozhodl odjet odtud, a ne například z Čech nebo z Vídně.³⁶⁴ Rozhodně se zde ale nenacházel nepřetržitě od roku 1723. To by ani nedávalo smysl, neboť již v lednu 1724 byl jmenován prozatímním českým vyslancem mohučský vyslanec baron Otten, a Vratislav tak již neměl u sněmu žádnou pravomoc, a tedy nebyl důvod, proč by se zde měl z pracovních důvodů zdržovat.³⁶⁵

Tabulka č. 5: Počty relací (1709-1723) a dopisů Janu Václavovi Vratislavovi (1709-1711)³⁶⁶

Rok	Relace/dopisy	Poznámky
1709	45/18 = 63	od V.
1710	24/23 = 47	kon. VIII. - kon. X. Vídeň
1711	32/37 = 69	pol. XI. – XII. císařská korunovace Frankfurt n./M.
1712	63	
1713	55	
1714	51	
1715	45	
1716	50	
1717	47	
1718	19	III.-VII. Čechy a Vídeň
1719	38	

³⁶³ NA, ČVŘ, kart. 32, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 8. 1722.

³⁶⁴ MICHALICOVÁ, N., *Ke králi*, s. 83; ÖStA, HHStA, Staatenabteilungen, Polen II, kart. 3, Hofkanzlei, Staatskanzlei 1723-26, odeslaná korespondence Františka Karla Vratislava z Mitrovic, 1724-1726, dopisy F. K. Vratislava říšskému hraběti (snad nejvyššímu dvorskému kancléři Filipovi Ludvíkovi ze Sinzendorfu), Řezno, 16. 9. a 17. 10. 1724, fol. 1-4. Děkuji Mgr. Nele Michalické za zprostředkování těchto dopisů.

³⁶⁵ KOLLMANN, J., *České vyslanectví*, s. 10.

³⁶⁶ Zjednodušená tabulka pro snazší orientaci. Podrobnější měsíční rozpis v příloze 1a.

1720	50	
1721	42	
1722	5	kromě poč. VII. – poč. VIII. mimo město (Čechy, Vídeň)
1723	19	pouze do VIII.
Celkem	585/78	

Můžeme tedy říci, že Vratislav patřil k těm „pocitivějším“ vyslancům, alespoň co se týče jeho přítomnosti u sněmu – i s ohledem na výše popsanou nepřítomnost řady jeho kolegů. U jiných vyslanců, například u principálního komisaře, nebylo ojedinělé, aby dotyčný odjel i na několik měsíců – například Karl Anselm von Thurn-Taxis měl ve zvyku trávit v Řezně jen zimní půlrok (od listopadu do 1. května).³⁶⁷ Ve Vratislavově době tedy zřejmě nedošlo k situaci, kdy by v průběhu zasedání sněmu nebyl v Řezně přítomný žádný zástupce císaře, jak se to stalo v roce 1752.³⁶⁸ Vratislavovy absence v době zasedání sněmu byly pouze krátkodobé a často navíc souvisely s pracovními důvody. V létě 1710 odjel na několik dnů, zřejmě jako doprovod principálního komisaře, na cestu po okolní krajině. Zajímavé je, že své povinnosti u sněmu nepředal, jak bylo zvykem v pozdější době, svému legačnímu sekretáři, ale rakouskému vyslanci Philippovi Heinrichovi von Jodocimu.³⁶⁹ Podle pokynů z Vídně se zpět vrátil 11. července, na cestách tedy strávil jen zhruba jeden týden.³⁷⁰ Pokles objemu korespondence v tomto roce mohl souviset s jednou delší cestou do Vídně, o které bude pojednáno dále. Zarážející může být skutečnost, že Vratislav neodjížděl z Řezna ani v létě, resp. neodjížděl na tak dlouho, aby se to projevilo absencí korespondence.

V úplně první relaci ze 7. května 1709³⁷¹ Vratislav popsal průběh své první veřejné audience u principálního komisaře. První (a také poslední) audience byly nedílnou součástí tehdejšího diplomatického protokolu. Nejdůležitějším smyslem této audience, vedle osobního setkání s cizím panovníkem, bylo předání pověřovacích listin (kreditiv). Tato audience měla také určité základní rysy, které byly, s většími či menšími odchylkami, akceptovány u většiny evropských dvorů. V zásadě tedy platilo, že hostitel poslal pro vyslance kočár a nechal ho

³⁶⁷ KAYSER, A. Ch., *Versuch*, s. 49.

³⁶⁸ ROHRSCHEIDER, M., *Österreich*, s. 91-92.

³⁶⁹ NA, ČVŘ, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 4. 7. 1710. K zastupování vyslance nižším diplomatickým personálem viz předchozí kapitolu.

³⁷⁰ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 15. 7. 1710.

³⁷¹ Toho dne napsal Vratislav dvě relace. V té, kterou označujeme jako první, popisuje audienci u principálního komisaře a další ceremoniální záležitosti popsané níže. Druhá se pak již zabývala sněmovní agendou. Tento netypický postup si zřejmě vyžádala situace (začátek mise); v průběhu svého působení pak Vratislav vždy posílal v jeden den jen jednu relaci.

doprovazet do svého sídla. Tam mu měli vyjít vstříc vyšší dvorští úředníci (zpravidla nejvyšší maršálek). Ti ho pak dovedli do audienční místnosti s trůnem a baldachýnem, kde byl přítomen panovník se svým dvorem a kde došlo k předání listin a diplomatově proslovu (panovník při tom mohl sedět nebo stát a variabilní bylo také smekání pokrývek hlavy). Poté mohla následovat samostatná audience u manželky panovníka, případně u dalších členů vládnoucího rodu.³⁷² Alespoň v krátkosti se na tomto místě musíme zmínit o tom, jak vypadal barokní císařský apartmán, tedy prostor, ve kterém se audience konaly a který musel principální komisař kopírovat. Skládal se z jednoho až dvou sálů (nazývaly se nejčastěji trabantský, gardový nebo rytířský), následovaly dva předpokoje (antekamery), audienční místnost, za ní tzv. retirada a konečně osobní pokoje majitele (ložnice, pracovna, případně další místnosti).³⁷³ Audience se odehrávaly ve veřejnější, reprezentativní části apartmánu, tedy po audienční místnost včetně.

V Řezně nemohly být z pochopitelných důvodů naplněny všechny uvedené znaky (audience u manželky a členů rodiny); překvapivé ovšem může být zjištění, že zdejší audience probíhaly zcela jinak, než bychom očekávali s ohledem na informace ve stávající literatuře. Vyslanec Vratislav dorazil k principálnímu komisaři ke své první audienci ve smluvený čas, 4. května 1709 v 10 hodin dopoledne. Nepíše explicitně o tom, jak se na audienci dostal, pouze že ji absolvoval. Předpokládejme, že alespoň v tomto bodě byl dodržen odjinud známý ceremoniál a že pro něho kardinál Lamberg poslal svůj kočár. Dolů ke schodům kardinálova sídla v klášteře sv. Jimrama (*Sankt Emmeram*)³⁷⁴ pro něj přišli čtyři truksasové a čtyři pázata (tedy oproti zvyklostem nižší úředníci), kteří ho vedli přes rytířskou světnici (sál), kde byla shromážděna kardinálova garda, až do druhého předpokoje. Sem mu vyšel vstříc sám principální komisař Lamberg se čtyřmi dalšími truksasy a různými hodnostáři svého dvora. Vratislav s Lambergem se potom odebrali do vlastní audienční místnosti, kde vyslanec přednesl řeč a došlo k předání listin.³⁷⁵ Zde je zvláštní zejména to, že výše postavený Lamberg (přímý zástupce císaře!) vyšel

³⁷² Přehledně KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 61-66. Pro anglické prostředí TÝŽ, *Ceremoniál přijetí císařských vyslanců na dvoře anglických králů (1660-1740)*, in: Josef Hrdlička – Pavel Král – Rostislav Smíšek (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku: Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 92-104; pro Polsko TÝŽ, *Hermann Jakob Czernin*; pro Benátky NIEDERKORN, Jan Paul, *Das Zeremoniell der Einzüge und Antrittsaudienzen der venezianischen Botschafter am Kaiserhof*, in: Ralph Kauz – Giorgio Rota – Jan Paul Niederkorn (edd.), *Diplomatisches Zeremoniell in Europa und im mittleren Osten in der frühen Neuzeit*, Wien 2009, s. 79-96.

³⁷³ KUBEŠ, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*, České Budějovice 2005, dizertační práce, zjm. s. 185.

³⁷⁴ REIDEL, H., *Die Residenzen*, s. 167.

³⁷⁵ Vratislav doslova píše: „von unten der stiegen haben mich 4. Truchßes nebst so vielen Edelknaben durch die so genante Ritterstuben, in der alle Trabanten rangirt gewesen, biß in die anderte Anticamera corteggirt, woselbst der Cardinal mitt 4. andern Truchßes und verschiedenen seinen hoffofficianten mir entgegen gekom[m]en und in das gewöhnliche audienz-Zimmer geführt, da dann nach inhalt Eu[er] May[estät] allegnädigster instruction, meine proposition gethan und binn auf des Cardinalen für Eu[er] May[estät] g[nädig]lich in allen, alßo auch absonderlich für dero König[liche] und Churböhm[ische] interesse gethane große Contestatione, mitt eben obigem

vstříc níže postavenému diplomatovi až do další místnosti. Hrabě Vratislav také přímo zmiňuje, že dostal audienci se stejnými poctami, jaké v Řezně náležely kurfiřtským vyslancům. Jinými slovy takovým způsobem měly probíhat všechny audience diplomatů v tomto postavení.³⁷⁶

Vratislavův popis této události je velmi stručný a zjednodušený, v zásadě ale odpovídá dobovým ceremoniálním pravidlům pro přijímání kurfiřtských vyslanců principálním komisařem. Uveďme tedy, co o tom píše Johann Ch. Lünig, na základě nařízení z roku 1702 (tento text je o to závažnější, že byl psán na míru tehdy novému principálnímu komisaři J. P. von Lambergovi): dole pod schody měli vyslance přivítat čtyři kavalíři nebo truksasové a čtyři pážata, nahoře na schodišti stáli v malém arkýři čtyři hajdukové. V první místnosti (rytířský sál) stála po obou stranách trabantská garda (v počtu zhruba 14 osob), v druhé místnosti (1. předpokoj) stála další pážata, lokajové, trumpetisté a jiní dvorští služebníci. V třetím pokoji (2. předpokoj) byl přítomen principální komisař, který měl vyslanci vyjít dva kroky vstříc, červený biret (Lamberg byl kardinál) v ruce. Dále se v této místnosti nacházeli různí kancelářští a další úředníci, duchovní a také několik kavalírů. Čtvrtou místnost (3. předpokoj) lemovali po obou stranách opět různí truksasové. Až pak následovala vlastní audienční místnost. Tam byl truksas jménem Coretto a ještě další jeden člověk. Ten dovedl principálního komisaře k jeho křeslu - zlatem vyšívanému s trásněmi, područky potažené látkou, na dřevěných prvcích řezby (viz obr. č. 16); vyslanec zaujal místo ve svém křesle s červeným sametovým čalouněním, ovšem s područkami bez látky a nepozlaceném. Principální komisař měl navíc křeslo na červeném koberci pod baldachýnem. Vyslanec nikoliv, při sezení se ale musel tohoto koberce nohama dotýkat. Nikdo neměl pokrývku hlavy, pouze pokud si ji nasadil komisař, mohl si ji nasadit i vyslanec. Tento ceremoniál měl být zachován při všech audiencích, při jiných, méně formálních příležitostech se uplatňovat neměl.³⁷⁷

Tyto odchylky od jinde převažujících ceremoniálních pravidel je možné vysvětlit tím, že Řezno nebylo sídlem žádného cizího dvora, ale že císař posílal vyslance v podstatě „domů“. Vyslanci (český, ale i jiní) navíc nejednali přímo s korunovanou hlavou, ale jen s dalšími vyslanci (i principální komisař byl „jen“ něčí zástupce). I tak se směrem ke kurfiřtům jednalo o velmi vstřícné a čestné řešení. Například v Anglii, abychom uvedli jen jeden příklad za všechny, by to takto nikdy nefungovalo. Král nešel velvyslanci vstříc a už vůbec ne do jiné místnosti, přijímal ho většinou vsedě, kdežto diplomat musel stát, diplomat nestál na koberci,

Corteggio wieder entlassen worden.“ NA, ČVŘ, kart. 5, první relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 5. 1709.

³⁷⁶ Všechny informace k audienci viz Tamtéž.

³⁷⁷ LÜNIG, Johann Christian, *Theatrum Ceremoniale Historico-Policum, oder Historisch- und Politischer Schau-Platz aller Ceremonien*, ... I, Leipzig 1719, s. 1048-1049; o přijímání vyslanců principálním komisařem dále např. NA, ČVŘ, kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, 2. 12. 1712.

ani se ho nijak nedotýkal atp.³⁷⁸ Pokud nebyl diplomat oprávněn používat titul vyslance prvního řádu, tedy velvyslance nebo ambasadora, nemusel ho panovník k audienci vůbec přijmout. Odpověď na otázku, jestli byl tento ceremoniál vůči kurfiřtům skutečně všemi dodržován, bude možné až po prozkoumání situace u dalších českých i jiných kurfiřtských, případně také rakouských, vyslanců, což je otázkou pro další výzkum.

Následně po první audienci absolvoval Vratislav složitý kolotoč zdvořilostních návštěv a proti-návštěv, z nichž nemohla být z řad kurfiřtů uskutečněna jen jediná, a to návštěva saského vyslance hraběte Georga von Werthera (1663-1721), který byl neodkladně povolán do Drážďan. Nicméně přislíbil, že po návratu vše napraví.³⁷⁹ Podle jakého klíče návštěvy probíhaly, není jasné, ale můžeme předpokládat, že podle pořadí, jaké jednotlivým vyslancům náleželo na sněmu; v případě cizích vyslanců podle služebního stáří (jak dlouho se ve funkci nacházeli). Tak v červnu obdržel Vratislav první návštěvu od brunšvicko-cellského vyslance a nizozemského rezidenta.³⁸⁰

Po těchto prvotních úkonech, které byly zejména ceremoniálního rázu, se již hrabě Vratislav pustil naplno do práce. První relace, které František Karel posílal do Vídně císaři, což bylo jednou z jeho povinností, se na jedné straně vyznačovaly informační bohatostí, na straně druhé ovšem určitou strohostí a odosobněností. Až později, po několika letech získávání zkušeností, se z hraběte Vratislava stal břitký glosátor, který dokázal s nečekanou lehkostí a trefností vyjádřit své pocity a názory na aktuální dění. Tak ho poté známe nejen z Řezna, ale i z jeho dalších působišť. V začátcích se ale jednalo v podstatě o chronologický výčet toho, co v uvedeném časovém intervalu (nejčastěji jednou až dvakrát týdně) musel sněm řešit. Přílohou relací pak byly četné sněmovní tisky a zápisy z porad zjm. kurfiřtského kolegia, aby si ve Vídni mohli o celé věci udělat co nejlepší obrázek.

Určité váhání tehdy ještě nepřilíš zkušeného začínajícího diplomata je z řádků jeho prvních relací dobře patrné. Žádné rozhodnutí, které by mu jako vyslanci příslušelo, nechtěl prozatím učinit bez potvrzení od císaře. Takže i v celkem vzato rutinní a nepřilíš významné kauze týkající se odškodnění dvou říšských církevních území – Eichstättu a Kemptenu – zasažených válečnými operacemi bavorských a francouzských vojsk se neodvažoval rozhodnout do doby, než dostane přesné instrukce z Vídně. Zároveň ale vyjádřil naději, že věc

³⁷⁸ KUBEŠ, J., *Ceremoniál*, s. 96-97.

³⁷⁹ NA, ČVŘ, kart. 5, první relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 5. 1709.

³⁸⁰ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 14. 6. 1709. Vyslanec za Brunšvik-Celle byl týž jako za Brunšvik-Lüneburg, tedy vyslanec hannoverského kurfiřta – v této době buď Christoph von Schrader nebo Johann Christoph von Limbach; nizozemským rezidentem byl Moses de Mortaigne. BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium* I, s. 71, 355; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 243, 443.

bude nakonec rozhodnuta tak, jak si přeje císař: „*Chur Böhmen wäre zwar von Kay[serliche] M[ajestät]t seinem allergnädigsten herr in dieser indemnisations-Materie noch nicht instruiert, zweifelte aber nicht, wan von denen Damnificirten ein bequemes mittl zu ihrer schadtlößhaltung an handt gegeben: und die sach durch ein Reichsguettachten an Kay[serliche] M[ajestät]t gebracht werden solte, selbige sodann einem jeden seine Convenienz gar gerne vergönnen würden.*“³⁸¹ Pomoc oběma zmíněným duchovním byla skutečně kurfiřtským kolegiem téměř obratem odsouhlasena, nicméně když se jen o několik dnů později řešila totožná záležitost s Řádem německých rytířů, Vratislav se znovu tázal císaře, jak má v dané věci hlasovat.³⁸²

Stejně důležité (ne-li důležitější), jako účast na sněmovních jednáních a hlasováních, byly neformální schůzky s vysokými představiteli sněmu a dalšími důležitými osobami habsburské politiky.³⁸³ Hrabě Vratislav tušil, že jako začátečník a v podstatě neznámý člověk musí v tomto směru vyvinout určité úsilí. Snad i díky vlivným konexím se mu na tomto poli začalo záhy dařit. Již na podzim prvního roku svého působení se podle svých vlastních slov spřátelil s Leopoldem Matthiasem prvním knížetem z Lambergu (1667-1711), oblíbencem císaře Josefa I. a vlivnou postavou vídeňského dvora. Kníže, který právě v té době navštívil Řezno, ho pozval do jízdárny a prokázal mladému diplomatovi čest tím, že si půjčil koně z jeho stáje. Večer se pak sešli u kardinála, jak F. K. Vratislav v písemné komunikaci tituluje principálního komisaře Johanna Philippa von Lamberga, který byl strýcem zmíněného knížete. Vratislav pokračoval v úspěšné taktice a nabídl knížeti Lambergovi rýnské víno ze svých zásob. To dotyčnému velmi zachutnalo, načež František Karel neváhal a daroval mu ho celý sud.³⁸⁴ Přes spoustu neformálních interakcí si F. K. Vratislav na počátku své kariéry posteskl, „*daß allhier ein orth, wo mann pflaget sehr zu formalisiren*“.³⁸⁵

V prvních měsících a letech svého pobytu v Řezně narážel často hrabě Vratislav na skutečnost, že je mladý a začátečník, a že ho proto ostatní ostřílení diplomaté neberou vážně. Přinejmenším ne tak vážně, jak by si jako vyslanec císaře zasloužil a jak by si býval sám přál. Dalším důvodem bylo také to, že jeho funkce u sněmu byla nová a bylo třeba, aby si ostatní

³⁸¹ NA, ČVŘ, kart. 6, relace F. K. Vratislava, Řezno, 13. 8. 1709, příloha č. 1, zápis ze zasedání kurfiřtského kolegia z 9. 8. 1709.

³⁸² Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 23. 8. 1709 a Tamtéž, příl. 2, závěry ze zasedání kurfiřtského kolegia, 14. 8. 1709. Následovalo schválení celým sněmem, viz Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 17. 9. 1709, příl. 2, závěry tří kolegií z 13. 9. 1709.

³⁸³ Tak je to známo např. již z vestfálského mírového kongresu, DAVIS CROSS, Mai'a Keapuolani, *The European Diplomatic Corps: Diplomats and International Cooperation from Westphalia to Maastricht*, Basingstoke - New York 2007, s. 60.

³⁸⁴ NA, ČVŘ, kart. 6, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 22. 11. 1709.

³⁸⁵ Tamtéž.

zvykli na to, že s nimi bude nyní spolupracovat i český vyslanec. Hlavní potíž spočívala v tom, že František Karel nebyl informován zdaleka o všem, co by si zasloužilo jeho pozornost. Je možné, že kromě věku, zkušeností a nové funkce, kterou zastával, hrálo roli také to, že byl vyslancem císaře, a tedy v kurfiřtském kolegiu určitým cizorodým a možná i nedůvěryhodným prvkem. Hned z kraje následujícího roku (1710) byly jeho sebevědomí a čest vystaveny zkoušce. Konalo se zasedání knížecího kolegia ve věci gratulace zmíněnému knížeti Lambergovi k získání říšského panství Leuchtenberg. Lamberg tím získal hlas a místo v knížecím kolegiu a bývalo zvykem, že novému členovi k tomuto úspěchu formálně poblahopřáli ostatní kolegové. Vyslanec Vratislav se o této skutečnosti nedozvěděl a ani se dozvědět nemohl, protože veškeré přípravy se řešily ústně a pochopitelně bez něj. Kardinál Lamberg s ním prý nesdílel všechny informace, které dostával z Vídně, a body k zasedání připravoval jen s vedoucími kolegií. Plný deziluze si přisadil, že když už se něco dozví, tak to má jen z druhé ruky, a že „*alles nur in höfflichkeiten bestehet*“.³⁸⁶ Vyjádřil ale přesvědčení, že tento rok to snad již bude lepší.³⁸⁷ Je tedy vidět, že ani komunikace mezi císařskými vyslanci nebyla vždy ideální.

To, že český vyslanec nebyl řádně informován o sněmovní agendě, nevadilo jen jemu samotnému, ale nevýhody to mělo i pro hladký průběh sněmovních vyjednávání. Principální komisař tak záhy po posledním incidentu vytvořil instrukce, ve kterých stálo, jak zefektivnit komunikaci s českým vyslanectvím. Nevíme přesně, co bylo jejich obsahem, ale nový systém se zdál být funkční, protože už v polovině ledna 1710 kardinál Lamberg přizval Vratislava na rozpravu o neutralitě říše v probíhající velké severní válce (1700-1721).³⁸⁸ Situace se začala zlepšovat, přesto se František Karel často odvolával na skutečnost, že na rozhodnutí v určité věci nemá potřebné instrukce.³⁸⁹ Na druhé straně, množství informací, které se k němu dostalo, bylo i tak značné. I významní muži mu záhy psali, aby jim některé informace poskytl. Tak se zachoval Filip Ludvík ze Sinzendorfu (1671-1742), pozdější nejvyšší dvorský kancléř, který tehdy působil jako vyslanec v Nizozemí a po Františku Karlovi žádal novinky z oblasti evropské politiky, které k němu z Vídně prý docházely s přílišným zpožděním.³⁹⁰ Řezno se tak ukázalo být skutečným informačním středobodem, jak ho trefně pojmenovala S. Friedrich

³⁸⁶ Tamtéž, kart. 7, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 10. 1. 1710.

³⁸⁷ Tamtéž.

³⁸⁸ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 17. 1. 1710; FROST, Robert I., *The Northern Wars: War, State and Society in Northeastern Europe 1558–1721*, [2., v tomto vydavatelství 1. vyd.], London 2014; FIEBIG, Eva Susanne, *Der Große Nordische Krieg 1700–1715/21*, in: Eva Susanne Fiebig - Jan Schlürmann (edd.), *Handbuch zur nordelbischen Militärgeschichte: Heere und Kriege in Schleswig, Holstein, Lauenburg, Eutin und Lübeck 1623–1863/67*, Husum 2010, s. 367–408.

³⁸⁹ Z četných příkladů např. NA, ČVŘ, kart. 7, relace F. K. Vratislava, Řezno, 28. 2. 1710, příloha č. 7, české votum ve věci odškodnění Württemberska.

³⁹⁰ Tamtéž, kart. 5, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 13. 8. 1709.

v názvu své práce.³⁹¹ I Vratislav získával informace často zprostředkovaně, o čemž svědčí zachované psané zprávy z hlavních evropských měst (Paříže, Londýna, Haagu, Vídně), které si nechával posílat.³⁹²

³⁹¹ FRIEDRICH, S., *Drehscheibe*. Podobně již GSTETTNER, Hans, *Regensburger Reichstag-Korrespondenzen: Ein Stück Pressepolitik des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation*, München 1936, s. 18-21.

³⁹² RAV, sign. IIIC3c1, kart. 137, zprávy (psané) z hlavních evropských měst, 1720; Tamtéž, kart. 138, zprávy, psané výtahy z novin, 1721. O novinovém zpravodajství ŠIMEČEK, Zdeněk, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích (do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011; STEJSKALOVÁ, Eva, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha 2015; BEHRINGER, Wolfgang, *Im Zeichen des Merkur: Reichspost und Kommunikationsrevolution in der Frühen Neuzeit*, Göttingen 2003.

2. Sněmovní politika, morová epidemie a stěhování sněmu do Augsburgu (1713-1714)³⁹³

Na říšský sněm se mohl obrátit kterýkoli z říšských stavů. Nejčastěji vyslance u sněmu zaměstnávaly v podstatě tři okruhy záležitostí: daně, válka a náboženství. Řádné (ne)vybírání daní mělo vliv na stav císařské pokladnice, a tak tato otázka stála v centru pozornosti prakticky neustále. Císař mohl v říši vybírat buď daň válečnou (*Römermonat*) nebo na komorní soud (*Kammerzieler*), čehož hojně využíval. Ve válečných dobách (např. v první polovině Vratislavova mandátu) musel sněm řešit průtahy vojsk říšským územím a s tím spojené stížnosti (*gravaminy*) místních vládců, stejně jako starost o vlastní jednotky, jejich pravidelné vyplácení nebo stavbu pevností (zjm. na hranicích s Francií – tzv. *Reichsbarriere*). Opravy těchto porýnských pevností, což se týkalo hlavně Kehlu a Philippsburgu, se prolínají sněmovní agendou po celou sledovanou dobu. Velké problémy při jednáních způsobovala náboženská otázka, nejvíce zrušení či omezení čtvrtého článku smlouvy z Rijswijku (1697).³⁹⁴ Tuto klauzuli prosadil francouzský král Ludvík XIV. (1638-1715) a sloužila k ochraně katolíkům na pravém břehu Rýna, tedy na územích, které byla Francie donucena vrátit říši. V záležitostech týkajících se náboženství se navíc vyslanci dělili podle příslušnosti ke katolíkům (*corpus catholicorum*) a protestantům (*corpus evangelicorum*).³⁹⁵ Pravidelně také probíhala jednání o stálé císařské volební kapitulaci. Sněm samozřejmě musel řešit mnoho dalších záležitostí, které zde nemohou být v úplnosti vyjmenovány; o některých z nich bude šířeji pojednáno dále. Je však třeba odmítnout tvrzení W. Fürnrohra, že sněm měl tolik věcí k řešení, že se žádné nemohl věnovat dostatečně dlouho, protože jeho pozornost byla odvedena novými a novými potížemi.³⁹⁶ I kdybychom vzali jen problémy řešené v tomto odstavci, tak každému se sněm věnoval minimálně několik let. To, že řada z nich nebyla dovedena ke zdárnému konci, je již věc jiná, a ne vždy byl na vině sněm.

Sněm ale nezasedal po celý rok. Byla období svátků a dovolených, kdy se žádná zasedání nekonala a většina vyslanců opouštěla město. Další skutečností, která výrazně ovlivňovala průběh schůzí, byla schopnost jednotlivých stran dojít k dohodě. Dlouhá hledání

³⁹³ Upravená verze této kapitoly vyšla v anglickém jazyce jako VÁVRA, Filip, *Regensburg or Augsburg? The Perpetual Imperial Diet and the last plague epidemic in 1713/1714 through the eyes of the Bohemian envoy Franz Karl Wratislaw von Mitrowitz*, OH 24, č. 1, 2023, s. 110-130.

³⁹⁴ O náboženských stížnostech (*gravaminách*) BRACHWITZ, Peter, *Die Autorität des Sichtbaren: Religionsgravamina im Reich des 18. Jahrhunderts*, Berlin – New York 2011.

³⁹⁵ BELSTLER, Ulrich, *Die Stellung des Corpus Evangelicorum in der Reichsverfassung*, Tübingen 1968, dizertační práce; WOLFF, Fritz, *Corpus Evangelicorum und Corpus Catholicorum auf dem Westfälischen Friedenskongreß: Die Einfügung der konfessionellen Ständeverbindungen in die Reichsverfassung*, Münster 1966; nejnověji KALIPKE, Andreas, *The Corpus Evangelicorum: A Culturalist Perspective on its Procedure in the Eighteenth-Century Holy Roman Empire*, in: Jason Philip Coy – Benjamin Marschke – David Warren Sabeau (edd.), *The Holy Roman Empire, Reconsidered*, New York - Oxford 2010, s. 229-249.

³⁹⁶ FÜRNRÖHR, W., *Der Immerwährende Reichstag*, s. 179.

koncensu sněm paralyzovala a ten tak nemohl řádně pracovat. Uveďme jeden příklad z počátku působení F. K. Vratislava (1710). Sotva se vrátil z Vídně, kde řešil osobní záležitosti svého jmenovce Františka Karla Vratislava (o tom bude pojednáno níže), zaměstnávala ho od podzimu opět práce u sněmu, který se po letním volnu začal znovu scházet. Před Vánoci si ovšem poranil nohu, a nemohl se tak jednání účastnit. Po Novém roce, když by se již účastnit mohl, se kurfiřtské kolegium nescházelo, z části pro nepřítomnost některých vyslanců, kteří se ještě nevrátili z dovolené, z části kvůli úmrtí trevírského arcibiskupa, jehož vyslanec musel od jeho nástupce dostat novou instrukci a znovu se akreditovat.³⁹⁷ Kolegium se tak začalo scházet až na konci února s tím, že stále někteří členové chyběli (falcký, saský).³⁹⁸

V době mezi úmrtím císaře Josefa na jaře 1711 a korunovaci jeho nástupce na počátku zimy stejného roku, musel sněm řešit celou řadu záležitostí, které se týkaly nově vzniklé situace. Sem patřila zejména, nakonec neúspěšná, jednání o stálé císařské volební kapitulaci³⁹⁹ a obecně vše, co se týkalo nadcházející volby a korunovace, dále pokračující válka se všemi svými důsledky (výběr daní, stížnosti poškozených říšských stavů apod.). Bylo by logické, že v takových chvílích měl sněm napilno. To také skutečně měl, našly se však sněmovní schůze, při kterých se, alespoň v očích českého vyslance, příliš mnoho nedělo: „*Vorgestern ist zwarn das Rathhaus [d. h. Immerwährenden Reichstagssitzung, F. V.] betreten – aber weiter nichts vorgekommen weder angezeigt worden*“.⁴⁰⁰

Časté zmínky z tohoto období o tom, že se sněm neschází pravidelně, případně, že toho není příliš mnoho k projednávání, neznamenaly, že by se u sněmu vůbec nic nedělo, spíše odrážely aktuální politickou situaci. Země byla bez císaře, spravována vikáři a řada vyslanců nebyla v Řezně přítomna. Často proto, že se účastnili frankfurtské volby a korunovace nového panovníka. I to by stačilo k tomu, aby byla činnost sněmu výrazně utlumena. K tomu se přidaly vnitřní rozpory, například neschopnost dohodnout se na volební kapitulaci pro Karla VI., a sněm tak byl zhruba od podzimu 1711 zablokovan. To také vysvětluje, proč český vyslanec v této době neposílal oficiální relace, ale jen dopisy Janu Václavovi Vratislavovi. Vzniklá situace se začala řešit až na počátku roku 1712, kdy nový císař nutně potřeboval od sněmu

³⁹⁷ NA, ČVR, kart. 8, dopisy F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 2. a 16. 1. 1711. Zemřelým trevírským kurfiřtem byl Johann Hugo von Orsbeck (1634-1711), GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 329-331.

³⁹⁸ NA, ČVR, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 3. 3. 1711.

³⁹⁹ Projekt volební kapitulace z 8. 7. 1711 edičně zpřístupnil ZEUMER, Karl (ed.), *Quellensammlung zur Geschichte der Deutschen Reichsverfassung in Mittelalter und Neuzeit* II, 2., rozš. vyd., Tübingen 1913, s. 474-497 (pod č. 205). Nejnověji o volebních kapitulacích BURG DORF, Wolfgang, *Protokonstitutionalismus: Die Wahlkapitulationen der deutschen Könige und Kaiser*, in: Heinz Duchhardt (ed.), *Wahlkapitulationen in Europa*, Göttingen – Bristol 2015, s. 109-130; DUCHHARDT, Heinz, *Die Kurfürstlichen Kollegialschreiben als Flankierung der Wahlkapitulationen*, Tamtéž, s. 131-140.

⁴⁰⁰ NA, ČVR, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 1. 5. 1711.

odsouhlasit finanční příspěvek na vedení války. V otázce válečné daně zastával sněm hlavní úlohu a byla to ostatně tato skutečnost, která stála na jeho samém počátku v roce 1663. Jen nepřitelem nebyla protentokrát Osmanská říše, ale Francie. Po řadě jednání začal sněm opět zasedat v polovině února.⁴⁰¹ Podobně, v roce 1717, psal český vyslanec do Vídně následující řádky: „weg[en] *dermahl noch obschwebend bekanten inactivität des R[eic]hstags, worüber sich fast täg[lich] die Stände schmerzlich beschweren*“.⁴⁰²

Jak tedy vypadal běžný den v životě vyslance? Pokud se konala řádná zasedání sněmu, byl vyslanec přítomen na radnici dvakrát až třikrát týdně, nejčastěji v pondělí, středu a pátek. To zpravidla probíhala jednání v tzv. vedlejších pokojích, celý sněm se v hlavním radničním sále scházel pouze v případě konečného hlasování v určité záležitosti. K tomu se mohla přidat zasedání mimořádná; v obou případech je svolával mohučský vyslanec jako hlava sněmu. Problém mohl nastat ve chvíli, kdy vyslanec mohučského kurfiřta nebyl z nějakého důvodu schopen se zasedání účastnit, například z důvodu nemoci nebo proto, že zrovna nebyl přítomen ve městě. Pokud se jednalo jen o poradní setkání, mohli se ostatní vyslanci sejít a rokovat. V případě, že se však jednalo o hlasování, kterému mohučský předsedal, nemohlo k němu bez jeho přítomnosti dojít.⁴⁰³ Zasedání se konala zpravidla od osmi hodin ráno a mohla se protáhnout na celý den (viz obr. č. 12).⁴⁰⁴ Po několikahodinovém jednání ve sněmovních grémiích („na jevišti“) čekala vyslance druhá, neméně důležitá část jeho pracovního dne, a tou byly schůzky a návštěvy u kolegů vyslanců a jiných významných lidí, kteří se zrovna v Řezně nacházeli.⁴⁰⁵ Taková setkání mohla být spojena s hostinami případně s hrou v karty.⁴⁰⁶ Vždy ale také přišla řeč na politické otázky, neboť i to byl jeden ze smyslů těchto setkání – možnost diskuze mimo oficiální půdu sněmu. Pokud se vyslanec zrovna neúčastnil oficiálních nebo neoficiálních jednání, zaobíral se většinou čtením a psaním korespondence. Skutečnost, že se politika netvořila jen ve sněmovních sálech, ale i při neformálních schůzkách v obydlích vyslanců, je doložena mnoha příklady – hovoříme v tomto kontextu o politické komunikaci.⁴⁰⁷

⁴⁰¹ Tamtéž, kart. 9, relace F. K. Vratislava, Řezno, 19. 1. 1712.

⁴⁰² Tamtéž, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 3. 12. 1717.

⁴⁰³ Tamtéž, kart. 10, relace F. K. Vratislava, Řezno, 12. 7. 1712; Tamtéž, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 25. 1. 1718; Tamtéž, kart. 27, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 2. 1721.

⁴⁰⁴ Také N. N., *Diarium* I, s. 12.

⁴⁰⁵ GOFFMAN, E., *Všichni*, např. s. 34-38. K tomu řada příkladů, např. setkání s brunšvickým vyslancem: NA, ČVŘ, kart. 6, relace F. K. Vratislava, Řezno, 23. 8. 1709; s braniborským: Tamtéž, kart. 9, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 17. 11. 1711; s rakouským: Tamtéž, kart. 18, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 8. 1716; s konkomisařem a rakouským: Tamtéž, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 19. 11. 1717.

⁴⁰⁶ Ke karetním hrám ZOLLINGER, Manfred, *Geschichte des Glücksspiels: Vom 17. Jahrhundert bis zum Zweiten Weltkrieg*, Wien – Köln – Weimar 1997.

⁴⁰⁷ Pro německé prostředí GESTRICH, Andreas, *Absolutismus und Öffentlichkeit: Politische Kommunikation in Deutschland zu Beginn des 18. Jahrhunderts*, Göttingen 1994; východ Evropy a Rusko viz BARTH-SCALMANI, Gunda – RUDOLPH, Harriet – STEPPAN, Christian (edd.), *Politische Kommunikation zwischen Imperien: Der*

Řada významných mužů si v paláci českého vyslance v některých chvílích doslova podávala dveře. O tom, jak se spřátelil s knížetem Lambergem, již byla řeč, v dalším textu budou osvětleny okolnosti setkání s Evženem Savojským (1663-1736). Zde zmiňme návštěvu dvou aristokratů v červnu 1719. Jako první přišel Františka Karla navštívit kníže Johann Leopold Donat von Trautson (1659-1724), bývalý⁴⁰⁸ nejvyšší hofmistr císaře, který za českým vyslancem dorazil 2. června o půl 12. Hned druhý den nato se na 10. hodinu dostavil hrabě Jan Vilém ze Sinzendorfu (1697-1766), nejstarší syn nejvyššího rakouského kancléře Filipa Ludvíka.⁴⁰⁹

Nyní již přejdeme k události, která pro stálý říšský sněm v Řezně neznamovala jen značné nesnáze, ale která ohrozila i jeho vlastní existenci. Řeč je o morové ráně z let 1713-1714, při které se sněm a všichni vyslanci museli poprvé v historii přesunout na jiné místo – do Augsburgu. Morové epidemie provázely lidstvo od starověku.⁴¹⁰ První zprávy o moru z Řezna pocházejí již z 9. století, pravděpodobně se však nejednalo o mor v dnešním smyslu. Pravý mor, tedy infekční onemocnění způsobované bakterií *Yersinia pestis*, se zřejmě objevil až později.⁴¹¹ Takto rané zprávy o moru z Řezna mohou být dány do souvislosti s tím, že již v 11. století bylo Řezno jedním z nejlidnatějších německých měst a patřilo k nejdůležitějším centrům obchodu v regionu.⁴¹² Mor z let 1713/14 byl poslední, který zasáhl Řezno i střední Evropu, ale o to byl ničivější. Ve městě zemřelo během půl roku sedm až osm tisíc lidí, tedy ve 20 000 městě zhruba třetina obyvatel;⁴¹³ dalších přibližně sedm tisíc osob uprchlo před nákazou.⁴¹⁴ Řezno tak během

diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa, Innsbruck – Wien - Bozen 2013; STEPPAN, Christian, *Akteure am fremden Hof: Politische Kommunikation und Repräsentation kaiserlicher Gesandter im Jahrzehnt des Wandels am russischen Hof (1720–1730)*, Göttingen 2016; pro české prostředí VYBÍRAL, Zdeněk, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005.

⁴⁰⁸ Trautson zastával tuto pozici dvakrát – poprvé za Josefa I. (1709-1711), podruhé za Karla VI. (1721-1724). WURZBACH, C. v., *Biographisches Lexicon XLVII*, s. 50-51.

⁴⁰⁹ NA, ČVŘ, kart. 22, lístek s částí konceptu (?) relace nebo dopisu, použitý druhotně pro Vratislavovy poznámky o tom, kdo ho navštívil, [Řezno], přiloženo k relaci z 2. 6. 1719.

⁴¹⁰ CERMAN, Ivo, *Bibliografie k dějinám epidemií 1500–1918*, OH 21, č. 2, 2020, s. 329-336, zjm. s. 331-333.

⁴¹¹ SCHÖPPLER, Hermann, *Die Geschichte der Pest zu Regensburg*, München 1914, s. 17-18; BUSSE, Tobias, *Die Geschichte der Pest in Regensburg von den Anfängen bis ins 18. Jahrhundert*, Regensburg 2006, dizertační práce, s. 35.

⁴¹² SCHÖPPLER, H., *Die Geschichte*, s. 19.

⁴¹³ FRIEDRICH, S., *Drehscheibe*, s. 65-66; WERKSTETTER, Christine, *Die Pest in der Stadt des Reichstags: Die Regensburger „Contagion“ von 1713/14 in kommunikationsgeschichtlicher Perspektive*, in: Johannes Burkhardt – Christine Werkstetter (edd.), *Kommunikation und Medien in der Frühen Neuzeit*, München 2005, s. 267-294, zde s. 267; REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 5. Pro české země nejnověji KVĚTOVÁ, Miroslava – TOŠNEROVÁ, Marie, *Morové epidemie v českých raně novověkých městech optikou narativních pramenů*, OH 21, č. 2, 2020, s. 153-169; ČERNÝ, Karel – HORN, Sonia (edd.), *Plague between Prague & Vienna: Medicine and infectious diseases in early modern Central Europe*, Praha 2018; JIRKOVÁ, Pavla, „Větší-li se, či menší mor“: *Raně novověké morové epidemie v českých zemích*, Praha 2019.

⁴¹⁴ KELLNER, Katharina, *Pesthauch über Regensburg: Seuchenbekämpfung und Hygiene im 18. Jahrhundert*, Regensburg 2005, s. 92. K 300letému výročí posledního řezenského moru REIL, Richard (red.), *Die Pest 1713 in Regensburg und Statt am Hoff*, Regensburg 2013.

několika měsíců přišlo o dvě třetiny obyvatel. Nebylo to poprvé v historii, co se v době moru uvažovalo o přesunu sněmu. Už za morové rány v letech 1679/80 se řešilo, zda sněm nepřesunout, a ve hře byl rovněž Augsburg. V roce 1679 k přesunu sněmu nakonec nedošlo i proto, že Augsburg byl považován za příliš málo vzdálený od Řezna, a tedy neposkytující dostatečnou ochranu.⁴¹⁵ Zajímavé může být srovnání s císařským dvorem. Ten se v letech 1679/80 v důsledku nebezpečí nákazy přesunul z Vídně do Prahy a následně do Lince, zatímco v letech 1713/14 zůstal v hlavním městě monarchie. Ale byl to naopak sněm, který se na podzim 1713 přesunul z Řezna do Augsbuřgu.⁴¹⁶

V době morové epidemie z let 1713/1714 byl již hrabě Vratislav ostříleným diplomatem a do svých zpráv vkládal více osobních postřehů a hodnocení. Podle jeho zpráv putujících do Vídně se mor začal v oblasti šířit v letních měsících roku 1713 a poprvé se jím sněm zabýval na počátku srpna. Český vyslanec se trochu podívoval, že to sněm i řezenský magistrát začaly řešit až tehdy, když se o nemoci vědělo nejpozději v květnu, kdy do města dorazily dvě lodě s nemocnými židy z Vídně.⁴¹⁷ Všechny tyto zprávy však dlouho nebyly brány vážně a byly bagatelizovány, zejména z ekonomických důvodů, neboť v případě potvrzení nákazy by došlo k omezení obchodu.⁴¹⁸ Na počátku srpna se situace vyostřila do té míry, že již nebylo možné dělat, že mor v Řezně není; po městě se pohybovali nakažení jedinci a nedali se přehlédnout. V letních teplotách se nemoc rychle šířila a řada vyslanců již v této době volila raději tradiční řešení, tj. odjezd z města na svá venkovská panství, kde nebyla taková koncentrace lidí, a bylo zde tedy z hlediska nákazy bezpečněji. Byl také nejvyšší čas. Na hranicích s Habsburky spravovaným Bavorskem, které město obklopovalo ze všech stran,⁴¹⁹ stály hlídky, podobně jako tomu bylo v Horních Rakousích. Opatření se odvolávala na podobnou situaci z roku

⁴¹⁵ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 8. 1713; Tamtéž, příl. 2, kurfiřtský protokol o prozatímním přesunu sněmu, [Řezno], 18. 8. 1713; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 25. 8. 1713, příl. 2, kurfiřtský protokol a společné závěry tří kolegií ohledně odjezdu sněmu, Řezno, 23. 8. 1713.

⁴¹⁶ ČORNEJOVÁ, Ivana – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít, *Velké dějiny zemí Koruny české VIII. 1618-1683*, Praha - Litomyšl 2008, s. 186-187. K epidemii moru z let 1713/14 ČERNÝ, Karel, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, BS 6-7, 2004, s. 55-66; DUDA, Zdeněk, „Vás, o svatí patronové, pobožně vzýváme“ aneb poslední epidemie moru z let 1713-1714 v myšlení a jednání obyvatel města Písku, *Cornova* 1, 2011, č. 2, s. 51-63; ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Morová epidemie v Čechách v roce 1713 a v letech následujících*, Praha 1963, kandidátská práce.

⁴¹⁷ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 8. 1713. To potvrzuje z jiných zdrojů i KELLNER, K., *Pesthauch*, s. 88; BUSSE, T., *Die Geschichte*, s. 123. Alkofer klade objevení prvních příznaků v Řezně do první poloviny července, ALKOFER, Erasmus Sigismund, *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl: Wegen der im Jahr Christi 1713 allhier grassirten Seuche der Pestilentz ...*, Regenspurg 1714, s. 133-134. K moru ve Vídni SCHMÖLZER, Hilde, *Die Pest in Wien: „Des wütenden Tods Ein umständig Beschreibung ...“*, Wien 1985, nejnověji SCHEUTZ, Martin, *Göttlicher Zorn, Pestlazarette und Donauinseln: Die Wiener Pest von 1713 und die Obrigkeit*, OH 21, č. 2, 2020, s. 170-188.

⁴¹⁸ KELLNER, K. *Pesthauch*, s. 89.

⁴¹⁹ Kromě úzkého prostoru severně od Dunaje, kam malou částí zasahovalo knížectví Falcko-Neuburské, WERKSTETTER, Ch., *Die Pest*, s. 279.

1619.⁴²⁰ Lidé, kteří přišli do města z oblasti, o níž se vědělo, že v ní řádí mor, museli do povinné šestitýdenní karantény na neinfikovaném místě – tedy v původním smyslu slova *quarantena* – čtyřicetidenní doba, kterou zavedli pro tyto účely v 15. století v Benátkách.⁴²¹ Bylo také dáno na vědomí, že pokud městský magistrát nazná, že se situace horší, nařídí kompletní uzávěru města. Na nejvyšších místech panoval ovšem strach hlavně z toho, aby se nákaza nerozšířila do armády, což by mohlo mít fatální důsledky pro probíhající válečné operace.⁴²² Vrcholila totiž závěrečná fáze válek o španělské dědictví. Byla to doba určité mezinárodní nejistoty mezi utrechtským a rastattským mírem, kdy se Francouzi svou ofenzívou (rýnské tažení) dostali na území říše a v létě a na podzim 1713 dobyli pevnost Landau a obsadili Freiburg.⁴²³

Je zajímavé, že do řešení situace v Řezně se kromě magistrátu zapojoval i říšský sněm. Právě z jeho popudu začaly ve městě probíhat systematické vizitace po jednotlivých čtvrtích, ulicích a domech a sloužily k zjišťování množství nakažených jedinců a jejich internaci v lazaretu v místní části *Unterer Wöhrd*. Vizitace prováděli lékaři a lékárníci a prohlídky se týkaly všech, tj. navštěvovali i domy duchovních a vyslanců, kteří za normálních okolností požívali jisté výsady.⁴²⁴ Tento lazaret byl udržován na náklady obce, na rozdíl od druhého lazaretu v *Jakobshofu* (v hradbách), který byl určen bohatším měšťanům, neboť za zdejší péči se muselo platit.⁴²⁵ V polovině srpna již byla situace natolik vážná, že v Řezně nebylo bezpečno, a proto bylo stanoveno (rozhodující hlas náležel kurfiřtům), že se sněm bude stěhovat. Zároveň však vizitační komise upozorňovaly, že situace není natolik extrémní, jak se mezi lidmi povídá, a že při cestách městem „*die menge der verdächtigen Kranckhen nicht angetroffen worden*“.⁴²⁶ Český vyslanec však měl k dispozici vizitační seznamy (zřejmě od principálního komisaře) a jejich opisy posílal do Vídně; z nich můžeme zjistit, že se jednalo o skutečně zevrubné kontroly domácností a že vše bylo řádně zapisováno. O tom svědčí i fakt, že nebyli zaznamenáváni jen ti, kteří vykazovali příznaky morové nákazy, ale všichni nemocní –

⁴²⁰ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 8. 1713.

⁴²¹ MACKOWIAK, Philip A. – SEHDEV, Paul S., *The Origin of Quarantine*, CID 35, 2002, č. 9, s. 1071–1072, dostupné z: <https://academic.oup.com/cid/article/35/9/1071/330421>; BUSSE, T., *Die Geschichte*, s. 138.

⁴²² NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 8. 8. 1713, příl. 3, závěrečné usnesení tří kolegií, [Řezno], 5. 8. 1713.

⁴²³ VLNAS, V., *Princ*, s. 450–455.

⁴²⁴ ALKOFER, Erasmus Sigismund, *Fortsetzung des Historischen Berichts: Welcher in dem vorhergehenden Regenspurgischen Pest- und Buß-Denckmahl enthalten ...*, Regensburg 1714, s. 17–18. K exteritorialitě vyslanců ADAIR, Edward Robert, *The Exterritoriality of Ambassadors in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, London 1929.

⁴²⁵ KELLNER, K., *Pesthauch*, s. 98; k lazaretům/špitálům v blízkém rakouském prostředí viz SCHEUTZ, Martin – WEISS, Alfred Stefan, *Das Spital in der Frühen Neuzeit. Eine Spitallandschaft in Zentraleuropa*, Wien 2020, s. 135–150.

⁴²⁶ NA ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 8. 1713, příl. 5, vizitační spisy, *pro memoria* říšskému sněmu o vizitaci, Řezno, 13. 8. 1713.

na seznam se třeba dostal jeden měšťan, kterého před sedmi lety ranila mrtvice atp. Největší problémy byly zdokumentovány u městské chudiny a pěti vizitujících se mnohdy naskytl žalostný pohled: „*wir viele ungekleidete arme undt bloße kleine Kinder angetroffen ..., und auf mangl des brodts gleichsamb als die meüßlein daran gekiefflet*“.⁴²⁷ Podle Vratislavových informací zemřelo od 16. července do 13. srpna ve městě a v lazaretu 66 lidí.⁴²⁸

Ohledně přesunu sněmu bylo již v polovině srpna zřejmé, že se uskuteční, nebylo však stále jasné, kam by se měl stěhovat. V úvahu přicházelo několik prozatím morem nenakažených měst a hlavní slovo v tomto rozhodnutí mělo kurfiřtské kolegium.⁴²⁹ Ostatně, byli to kurfiřti a ne sněmy, kdo stál ve středu politické moci v říši a kdo tvořil protiváhu k panovníkovi již od středověku; tato jejich pozice se pouze přenesla do novější doby.⁴³⁰ Především se jednalo o města Straubing, Landshut, Ingolstadt, Norimberk a Augsburg. První dvě města neprošla do užšího výběru. Ingolstadt byl prosazován principálním komisařem (tedy císařskou stranou), ale město nemělo dostatečné kapacity na pohodlné ubytování všech vyslanců - jednalo se – i se všemi služebníky a personálem – řádově o několik set osob. Norimberk byl prosazován Braniborskem, ale nezískal dostatečnou podporu. Tak byl nakonec vybrán Augsburg jako kompromisní řešení pro místo, kde měl sněm přechodně zasedat, i proto, že zde bylo téměř paritní zastoupení katolíků a nekatolíků. Dalším důvodem bylo, že Augsburg měl s konáním sněmů zkušenosti stejně bohaté jako Řezno; mnoho sněmů se zde konalo zejména v 16. století, a město bylo tedy připravené na ubytování většího počtu lidí. Navíc zde v 17. století proběhly dvě události prvořadého významu - volba Ferdinanda IV. (1633-1654) římským králem a volba a korunovace Josefa I.⁴³¹ Podle hlášení hraběte Vratislava z 22. srpna mělo k odjezdu dojít za zhruba osm dnů. Vyslancům bylo nejprve dáno na vybranou, zda chtějí zůstat, nebo odjet, neboť „*mithin die apprehension und forcht zwischen vielen Gesandten sehr groß*“.⁴³² Vlivem zhoršující se epidemické situace byly na konci měsíce srpna veškeré cesty, samozřejmě s výjimkou případného přesunu vyslanců, zakázány. Když byl odjezd do Augsburgu už jistý,

⁴²⁷ Tamtéž. O všeobecném hladu také ALKOFER, E. S., *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl*, s. 144-145; TÝŽ, *Fortsetzung*, s. 12; KELLNER, K., *Pesthauch*, s. 86-87.

⁴²⁸ K dispozici je i částečný seznam těchto osob. NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 8. 1713; Tamtéž, příl. 5, vizitační spisy z 11.-14. 8. 1713.

⁴²⁹ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 8. 1713; Tamtéž, příl. 2, kurfiřtský protokol, [Řezno], 18. 8. 1713; Tamtéž, příl. 3, *Reichsgutachten*, Řezno, 18. 8. 1713; Tamtéž, příl. 4, dekret císařské komise, Řezno, 19. 8. 1713; ALKOFER, E. S., *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl*, s. 148-149; GAMPERT, Philipp Friedrich, *Kurze Geschichte der Pestseuche, welche in der Stadt Regensburg, vor einem vollen Jahrhundert, im Jahr 1713 herrschte*, Regensburg 1813, s. 8-9.

⁴³⁰ MORAW, Peter, *Versuch über die Entstehung des Reichstags*, in: Gabriele Haug-Moritz (ed.), *Verfassungsgeschichte des Alten Reiches*, Stuttgart 2014, s. 133-170, zde s. 158.

⁴³¹ KUBEŠ, J., *Trnitá cesta*, s. 23, 74.

⁴³² NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 8. 1713; ALKOFER, E. S., *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl*, s. 150.

začaly se řešit věci praktického rázu a vyslanci byli mimo jiné ujistěni, že na novém místě jim nebudou účtovány předražené ceny za pobyt.

Než se mohl sněm v úplnosti přesunout, bylo třeba celou akci řádně naplánovat a promyslet, a to pochopitelně zabralo čas. Bylo třeba, aby byl sněmovníkům garantován neomezený průjezd a aby se do cíle dostali co nejjednodušším a nejrychlejším způsobem. Byla tedy obepisována všechna místa, kudy měli projíždět, aby jim byl poskytnut volný průchod, ale také třeba čerství koně. Času nebylo nazbyt. Řezno se pomalu hermeticky uzavíralo a v nejbližší době se očekávala jeho úplná uzávěra (ve směru do města i z města) – vyslanci měli vyjednanou výjimku pro případ, že by odjížděli až po uzávěře. Jako jeden z prvních měl odjet principální komisař kníže Maximilian Karl von Löwenstein-Wertheim-Rochefort, a to 26. srpna ráno. Ostatní měli postupně následovat a na cestě měli podle odhadů strávit 14 dnů.⁴³³ Vše vyvrcholilo předposlední srpnový den. Tehdy došlo k odjezdu všech zbylých vyslanců, včetně jejich služebníků, personálu a zavazadel. Cesta probíhala buď po souši přes Mnichov, nebo vodní cestou po Dunaji a Lechu. Bohužel nevíme, kterou variantu zvolil vyslanec Vratislav. Navzdory předchozím ujistěním, že vyslancům nebudou v Augsburgu účtovány přemrštěné poplatky za pobyt, se téměř okamžitě objevily stížnosti. Český vyslanec Vratislav ještě před odjezdem z Řezna prozíravě žádal císaře o příspěvek na očekávané vysoké životní náklady ve městě Augsburgu. Stěžoval si, že jsou tam k dispozici jen špatná obydlí za vysoký nájem (i několik set zlatých) a že potraviny a další nezbytnosti jsou prodávány za nepřiměřené ceny. Aby dodal váhu svým slovům, odkazoval se na ostatní vyslance, kteří prý takto své pány rovněž žádali o pomoc.⁴³⁴

Vratislavovi trvala cesta zhruba tři týdny. Žádné bližší zprávy o ní, ani o tom, kde se v Augsburgu ubytoval, nejsou k dispozici. Ne všichni ale měli to štěstí, že se do města v pořádku dostali, a na vině nebylo vždy jen počasí, tehdy mimořádně deštivé. Hannoverský vyslanec dr. Christoph von Schrader (1641/42-1713) se příjezdu do Augsburgu nedožil, zemřel začátkem září poblíž Neuburgu. Příčinou smrti byla buď mrtvice, nebo mor.⁴³⁵ Hrabě Vratislav pak hned po příjezdu řešil další problémy. Do Augsburgu totiž mohli nejprve vstoupit pouze samotní vyslanci s nejnutnějším služebnictvem; ostatní služebníci se zavazadly museli zůstat před branami, případně na lodích. A to, vzhledem k nepříznivému počasí, nikoho ze

⁴³³ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 25. 8. 1713; Tamtéž, příl. 4, kurfiřtský protokol o volném průjezdu do Augsburgu, [Řezno], 25. 8. 1713; ALKOFER, E. S., *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl*, s. 151.

⁴³⁴ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Řezno, 30. 8. 1713.

⁴³⁵ HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 443; BÜSSE, T., *Die Geschichte*, s. 166; KLOSE, A. – RUEß, K.-P., *Die Grabinschriften*, s. 84-88.

zúčastněných netěšilo. Po řadě urgencí, intervencí a stížností městský magistrát toto své rozhodnutí, ač nerad, přehodnotil. Ze strany města to však nebylo všechno. Byl vyhotoven dokument o sedmi bodech, kde představitelé města shrnovali nejpalčivější problémy a zaváděli další opatření. Požadovali vyhotovení seznamů lidí, kteří patřili ke každé ambasádě, aby se vědělo, kdo ve městě pobývá, bylo zakázáno působení cizích obchodníků a z města byli vyhoštěni židé.⁴³⁶ Mimo jiné se také dozvídáme, že město nemělo žádné polnosti ani dostatek lidí na zaopatření vyslanců a že došlo k úpadku obchodu (jako důvod uváděli obléhání a ostřelování města deset let předtím a tvrdili, že vše ještě není opraveno, např. hradby). Po těchto prvotních neshodách s městskou radou již zdánlivě nic nebránilo tomu, aby sněm začal opět pracovat. Jako místo schůzek byla určena městská radnice.⁴³⁷

Ve skutečnosti to nebylo vůbec jednoduché; vzhledem ke stále se zhoršující situaci ohledně nákazy se již na konci září uvažovalo o dalším přesunu, případně i o úplném rozpuštění sněmu.⁴³⁸ Navíc zde stále panovalo nebezpečí z vojenského ohrožení v důsledku probíhajících válek; vojenskou pomoc měl sněm v případě nutnosti poskytnout princ Evžen Savojský se svými armádami.⁴³⁹ Přestože Francouzi obsazená místa se nacházela zhruba 250 km od Augsburgu, nebezpečí bylo vnímáno jako reálné. To dokládá opět Vratislav, když ještě před odjezdem psal, že by Augsburg ohrožený vojsky byl možná nebezpečnějším místem k pobytu než Řezno ohrožené morem.⁴⁴⁰ Situace eskalovala na podzim 1713. Výraznějších opatření omezující pohyb osob se dočkala další německá města, např. Hamburk, a mor se dále rozšiřoval, např. do Norimberku.⁴⁴¹ I vojenské nebezpečí se dále stupňovalo a vážně se zvažovalo, že se sněm znovu přesune. Tentokrát se mluvilo o dalších bavorských městech – Nördlingenu a Weißenburgu.⁴⁴² Na konci října došlo k nařízení povinné 40denní karantény pro nově příchozí i v Augsburgu, přičemž izolace se musela odbyt mimo hranice města. Neuposlechnutí bylo kvalifikováno jako hrdelní zločin.⁴⁴³ Tato doba byla následně zvýšena na 42 dnů s tím, že dotyčný musel navíc věrohodným, tedy oficiálním úředním způsobem prokázat, že

⁴³⁶ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 22. 9. 1713, příl. 1, sedm bodů augsburského magistrátu, Augsburg, doručeno 18. 9. 1713.

⁴³⁷ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 22. 9. 1713.

⁴³⁸ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 25. 9. 1713.

⁴³⁹ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 22. 9. 1713, příl. 2, extrakt dopisu prince Evžena Savojského principálnímu komisaři knížeti Löwensteinovi, Mühlberg, 8. 9. 1713; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 13. 10. 1713.

⁴⁴⁰ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 8. 1713.

⁴⁴¹ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 13. 10. 1713; PORZELT, Carolin, *Die Pest in Nürnberg: Leben und Herrschen in Pestzeiten in der Reichsstadt Nürnberg (1562-1713)*, St. Ottilien 2000.

⁴⁴² NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 20. 10. 1713, příl. 2, extrakt císařského reskriptu, Vídeň, 4. 10. 1713.

⁴⁴³ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 27. 10. 1713, příl. 2, kurfiřtské a knížecí závěrečné usnesení ve věci nákazy, [Augsburg], 21. 10. 1713.

v uplynulých 42 dnech nepobýval na nakaženém místě. V opačném případě musel do karantény.⁴⁴⁴

Město Augsburg dále zostřovalo podmínky pro obchod. Z hlediska vyslanců je zde důležité zmínit, že oproti zvyklostem jim zpočátku nebyla udělena výjimka z akcízu a ungeltu.⁴⁴⁵ To zvedlo vlnu nevole v již tak dost zjitřené atmosféře a po náročných jednáních byla výjimka pro vyslance vyjednána. Vztahovala se na veškeré zboží a bylo rovněž povoleno dovážet si zboží vlastní. Byla tedy zavedena stejná praxe jako v Řezně. Osvobození se netýkalo jen dovezeného zboží, ale i toho zakoupeného ve městě, včetně vína, piva, masa a dalších potravin. Nařízení sněmu šlo ještě dál a vztahovalo se i na již zaplacené daně, které měly být vyslancům vráceny, případně odečteny při budoucím nákupu.⁴⁴⁶

Situace se tak postupně konsolidovala a sněm nebyl rozpuštěn ani znovu přesunut ani napadnut cizími vojsky a vydržel v Augsburgu celý jeden rok. Sněmovní agenda byla prakticky stejná jako v Řezně. Nejvíce pozornosti bylo věnováno výběru daní (zejména příspěvků na armádu), probíhající válce a s tím spojených stížností různých říšských stavů, mírovým dohodám v Rastattu, s čímž se pojila také náboženská otázka (neshody ohledně čl. 4 rijswijckého, resp. čl. 3 rastattského míru), a po válce poté kompenzacím poškozeným říšským stavům.⁴⁴⁷

Na jaře roku 1714 začala nemoc ustupovat a objevily se první úvahy přesunout sněm zpět do místa jeho původního působiště. V tomto směru se angažovalo zejména samotné město Řezno, které usilovalo o zrušení morové uzávěry, která ho ekonomicky ruinovala. Svůj názor podkládali lékařskými dobrozdániami, v nichž se řezenští lékaři vyslovovali pro ukončení stávajících opatření, protože nákaza pominula a v morovém lazaretu se již počátkem března nenacházeli žádní pacienti. Sněm s tímto postupem vyslovil souhlas.⁴⁴⁸ Vše se ale opět zdrželo,

⁴⁴⁴ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 9. 11. 1713, příl. 3, závěrečné usnesení tří kolegií ve věci nákazy, Augsburg, 31. 10. 1713

⁴⁴⁵ Tamtéž, příl. 4, memoriál města Augsburgu ohledně akcízu a ungeltu, [Augsburg], 25. 10. 1713. Akcíz: druh nepřímé potravní daně, ungelt: dávka z dovozu a prodeje potravin. PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Akademická encyklopedie českých dějin* I, A-C, Praha 2009, s. 30-31; SPÁČILOVÁ, L. – SPÁČIL, V. – BOK, V., *Glosář*, s. 849.

⁴⁴⁶ NA, ČVŘ, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 16. 11. 1713, příl. 5, závěrečné usnesení obou vyšších kolegií o memoriálu augsburského magistrátu týkající se akcízu a ungeltu, Augsburg, 14. 11. 1713.

⁴⁴⁷ Viz Tamtéž, kart. 13-14, relace F. K. Vratislava z Augsburgu z 22. 9. 1713 – 30. 8. 1714. Čl. 3 rastattského míru řešit to samé jako čl. 4 rijswijckého míru: ochranu katolíků na tradičně protestantském území pravobřežního Rýna, tedy na územích vrácených říši Francií po míru v Rijswijku (1697); přeneseně pak i v jiných oblastech.

⁴⁴⁸ Tamtéž, kart. 13, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 26. 3. 1714; Tamtéž, příl. 1, dopis rady města Řezna o zrušení uzávěry, [Řezno], 23. 2. 1714, příl. 1 a 2, dobrozdání morových doktorů z Řezna Johanna Christopha Spieße z 20. 2. a Johanna Leonharda Hechtela z 19. 2.; Tamtéž, příl. 2, dopis rady města Řezna o zrušení uzávěry, [Řezno], 6. 3. 1714; Tamtéž, příl. 7, *Reichsgutachten* ve věci zrušení uzávěry, Augsburg, 23. 3. 1714. Hechtel je také autorem spisu o tom, jak se chránit před morem, včetně návodů na přípravu různých protimorových odvarů: HECHTEL, Johann Leonhard, *Consilium antipestiferum, oder wohlmeinendes Bedenckhen: Wie man sich anjetzo*

tentokrát i vinou mezinárodní situace. Na jaře byl totiž vyjednáán a podepsán rastattský mír, který definitivně ukončoval vleklé války o španělské dědictví. Jasnější obrysy získal návrat do Řezna až v létě, kdy přesun odsouhlasila všechna tři sněmovní kolegia, odjíždět se mělo v rozmezí srpna či začátku, resp. poloviny, září.⁴⁴⁹ K tomu také skutečně v uvedeném čase došlo a 30. srpna 1714 datoval Vratislav poslední relaci v Augsburgu, tedy přesně rok poté, co se vydal na cestu.⁴⁵⁰

Do Řezna dorazil opět zhruba po třech týdnech a na konci září již úřadoval v místě svého starého působiště.⁴⁵¹ Na odjezd do Řezna tlačila hlavně protestantská část stavů a vyslanec Vratislav to v rozmluvě s braniborsko-pruským vyslancem komentoval s humorem sobě vlastním: „*ich denselben [Kurbrandenburgischen Gesandten, F. V.], äußerlich auß scherz, fragte: wo sie dann, weilen die abreiße so eilfertig, mittlerweile, ..., zu Regensburg wohl machen oder zusam[m]en schmieden würden?*“⁴⁵² Ostatně, o Braniborsku Vratislav již dříve prohlásil, že jednání s nimi je jako „*lovit ryby v kalné vodě*“, což je staré německé přísloví označující někoho, kdo získává prospěch nečestným způsobem.⁴⁵³ Náhrady za zpáteční cestu Augsburg – Řezno vyčíslené na 845 zlatých pak František Karel požadoval po české dvorské kanceláři ještě s čtyřletým odstupem. Bylo rozhodnuto, že mu budou poslány jako část peněz, které na provoz řezenské ambasády poskytovalo Moravské markrabství.⁴⁵⁴

V kompletním počtu se říšský sněm v Řezně sešel až na počátku října. Vynucená zkušenost s jiným prostředím a v jiných epidemiologických i ekonomických podmínkách si vyžádala zásahy do samotné struktury sněmovních jednání. Proto se po návratu do Řezna intenzivně řešila otázka, zda se bude sněm scházet opět třikrát týdně, jako tomu bývalo zvykem před morem, nebo jen dvakrát jako v Augsburgu. V tomto bodě došlo ke kompromisní dohodě,

bey grassirenden pestilentialischen Seuchen und Kranckheiten, sowohl praeservativè als curativè mit erträglichen Mitteln durch Göttlichen Beystand verwahren solle. ..., Regensburg 1713.

⁴⁴⁹ NA, ČVŘ, kart. 14, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 9. 7. 1714; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 12. 7. 1714; Tamtéž, příl. 3, kurfiřtský protokol ve věci přesunu sněmu do Řezna, [Augsburg], 10. 7. 1714 a příl. 5, závěrečná ustanovení a *Reichsgutachten* v této záležitosti, Augsburg, 10. 7. 1714; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 26. 7. 1714, příl. 5, dekret císařské komise o návratu sněmu do Řezna, Augsburg, 25. 7. 1714.

⁴⁵⁰ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Augsburg, 30. 8. 1714.

⁴⁵¹ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 25. 9. 1714.

⁴⁵² Tamtéž. BUSSE, T., *Die Geschichte*, s. 162; braniborským vyslancem byl některý z Metternichů – buď hrabě Ernst (1657-1727) nebo jeho syn Ernst Eberhard (1691-1717), kteří mezi lety 1713-17 působili u sněmu současně. BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium I*, s. 34; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 294.

⁴⁵³ „*in trieben wasser zu fische suchet*“, NA, ČVŘ, kart. 6, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 31. 12. 1709. Správně im trüben fischen, lat. in turbido piscari. REDENSARTEN-INDEX, Im trüben fischen, *redensarten-index.de* [online, cit. 2022-12-09], dostupné z: https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=im%2BTr%C3%BCben%2Bfischen&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou_&spl=rart_varianten_ou.

⁴⁵⁴ RAV, sign. IIIC3a1, Vyslanectví v Řezně, kart. 137, dekret české dvorské kanceláře, Laxenburg, 27. 5. 1718, nefol.

kteřá spočívala v tom, že byl sice zachován augsburský model, tedy zasedání se měla konat dvakrát týdně (v pondělí a v pátek), ale bylo stanoveno, že v případě potřeby se sejdou víckrát. V praxi to v následujících měsících vypadalo tak, že se scházeli skutečně dvakrát až třikrát týdně. Striktně to však dodržováno nebylo, některý týden se sešli třeba jen jednou nebo i v jiné než určené dny na mimořádná zasedání.⁴⁵⁵ Hrozba moru pak visela nad městem ještě nějaký čas. Na konci roku 1714 se nákaza znovu objevila na přilehlých bavorských územích a lidé cestující do Řezna se museli opět prokazovat platnými pasy. Ještě ve 20. letech vydávalo město Norimberk nařízení o tom, jak zacházet s lidmi a zbožím nakaženými morem, kteří přijeli z Francie, kde ještě morová nákaza zcela nevymizela.⁴⁵⁶ Nemoc se ve všech těchto případech Řeznu vyhnula a již nikdy se nevrátila.⁴⁵⁷ Důležitou roli hrála v 18. století stále se rozšiřující a zdokonalující písemná komunikace. Právě komunikace obecně a spolupráce v komunikaci je dnes vnímána jako efektivní nástroj v boji proti nemoci.⁴⁵⁸

⁴⁵⁵ NA, ČVŘ, kart. 14, relace F. K. Vratislava, Řezno, 2. 10. 1714.

⁴⁵⁶ Tamtéž, kart. 27, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 2. 1721.

⁴⁵⁷ Tamtéž, kart. 15, relace F. K. Vratislava, Řezno, 11. 12. 1714; Tamtéž, příl. 2, závěrečné usnesení tří kolegií ohledně znovu se objevujícího onemocnění, Řezno, 10. 12. 1714.

⁴⁵⁸ WERKSTETTER, Ch., *Die Pest*, s. 291-292.

3. Ceremoniál a slavnosti

Bez přísných ceremoniálních pravidel si zejména barokní dobu neumíme představit.⁴⁵⁹ Nejpropracovanější ceremoniál se prosadil na panovnických dvorech a mezi šlechtou; u stálého říšského sněmu v Řezně, kde se potkávali šlechtičtí vyslanci téměř všech evropských panovníků, to platilo dvojnásob. Nejvíce se ceremoniál a jeho limity projevovaly ve chvíli, kdy se na jednom místě nacházelo větší množství osob, které by se za běžných okolností nepotkaly, typicky při nejrůznějších slavnostech. Proto se také tato kapitola věnuje ceremoniálu a slavnostem, které od sebe nejde jednoduše oddělit. V první části bude obecněji pojednáno o ceremoniálu a různých problémech, které se mohly vyskytnout, v části druhé bude kladen důraz na slavnosti.

Bylo by chybou vnímat ceremoniál jako pouhý vnější projev převažujícího systému chování a jednání; měl totiž řadu praktických důsledků, které ovlivňovaly všechny zúčastněné. Ve společenské hierarchii také nepůsobil jen ve směru shora dolů. Chybovat tak mohl i nejvýše postavený jedinec ze skupiny a pak za to nést následky. To se stalo principálnímu komisaři knížeti Ferdinandovi Augustovi z Lobkovic, který při signování jednoho císařského dekretu napsal u svého jména místo „*Fürst*“ pouze „F“ a kvůli této zdánlivé drobnosti přestal sněm zasedat na téměř celý rok.⁴⁶⁰ Také kníže Maximilian Karl von Löwenstein si ke konci svého mandátu vysloužil výtku knížecího kolegia, když byl upozorněn na to, že nedůsledně užívá oslovení „*Excellence*“ - někoho tak tituloval a někoho ne.⁴⁶¹ Pokud byl principální komisař zároveň kardinálem, rozhořel se záhy po jeho jmenování spor o to, jak ho s ohledem na tuto vysokou církevní hodnost správně oslovovat. Tato situace byla v roce 1716, kdy se komisařem stal Christian August von Sachsen-Zeitz, ještě v paměti některých vyslanců, kteří si dobře pamatovali na počátek století, kdy se kvůli tomu v případě Johanna Philippa von Lamberga vedly vleklé hádky. Tento spor bychom mohli nazvat sporem o jediné slovo, neboť šlo o to, že evangelická část stavů odmítala dotyčnému přiznat v oslovení slůvko *heilig*, svatý. Nakonec došlo ke kompromisu a v oficiální titulatuře se uváděly obě verze oddělené lomítkem, případně vodorovnou čarou.⁴⁶² Vratislav tyto rozepře poznal na vlastní kůži právě v roce 1716, kdy se opět rozhořely naplno. Zřejmě i díky historickým precedentům byla tentokrát záležitost poměrně rychle vyřešena a kardinál Sachsen-Zeitz se později projevil jako velmi smířlivý a

⁴⁵⁹ Příslušnou literaturu viz zjm. v pozn. 110. O diplomatickém ceremoniálu již ROOSEN, William James, *Early Modern Diplomatic Ceremonial: A System Approach*, JModH 52, č. 3, 1980, s. 452-476.

⁴⁶⁰ OERTEL, Ch. G., *D. Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht*, s. 97.

⁴⁶¹ NA, ČVŘ, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 21. 4. 1716.

⁴⁶² Tedy ve tvaru „*der H[eiligen] Röm[ischen] Kirchen / der Röm[ischen] Kirchen Priestern*“ a „*des H[eiligen] Apostol[ischen] Stuels zu Rom / des Stuels zu Rom Legato*“. Viz např. Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 4. 5. 1717, příl. č. 5, *Reichsgutachten*, Řezno, 3. 5. 1717.

diplomatically schopný velvyslanec.⁴⁶³

Většinou to ovšem byl on, principální komisař, kdo „pokutoval“ ceremoniálně nesprávné chování. Mohlo to zajít až tak daleko, že příslušného diplomata, který se proti těmto pravidlům provinil, odmítl akreditovat. To byl vážný problém, protože bez řádné akreditace nemohl daný vyslanec zasedat u sněmu ani vyvíjet jakoukoli oficiální činnost. Takovou nepříjemnost musel řešit například gottorpský vyslanec Johann Matthias von Pfennig, kterému v roce 1719 nebyla udělena akreditace, resp. nebyl principálním komisařem vůbec přijat, protože k první audienci nepřišel šestispřežím, jak si žádal ceremoniál.⁴⁶⁴

Podobně nebyl v průběhu své mise vůbec akreditován francouzský vyslanec hrabě Jacques Vincent Languet de Gergy (1667-1734). Když v roce 1716 přijel ke sněmu jako první francouzský vyslanec po válkách o španělské dědictví, vznikl spor o jeho oslovení. Gergy, jako vyslanec francouzského krále, vyžadoval přednost, kterou mu ale u sněmu odmítli přiznat, protože přijel jen s titulem zplnomocněného ministra. Přednost by dostal, a na tom se kupodivu všichni shodovali, kdyby přijel s titulem velvyslance (ambasadora). Tento diplomatický rank mu ale nechtěli přiznat sami Francouzi, protože by tím nepřímo uznali jeden ze závěrů vestfálského míru, totiž že i kurfiřti a svobodné republiky mohou posílat vyslance nejvyššího řádu. Protože nebyl řádně legitimován, nejen že se nemohl oficiálně prezentovat jako něčí vyslanec (např. chodit na návštěvy a oplácet je), ale nemohl se s ostatními vyslanci vůbec stýkat. Tento spor se táhl po celé čtyři roky jeho pobytu v Řezně a Gergy tak v roce 1720 odjížděl, aniž by čehokoliv dosáhl. Aby jeho mise nebyla úplným fiaskem, podplatil po nějaké době sekretáře wolfenbüttelského vyslance, který mu poskytoval písemnosti od sněmu. Gergy díky tomu nezůstal v úplné izolaci a mohl do Francie posílat alespoň zprávy z druhé ruky. Jeho nástupcem se stal Philippe Groffey, který měl pouze nejnižší hodnost agenta, a už tím byl vyřazen z řezenského společenství vyslanců - agenti se nelegitimovali a nijak oficiálně nepůsobili. Vysláním diplomata takto nízkého ranku dali Francouzi najevo své pohrdání sněmem, který nebyl schopný řádně přijmout jejich předchozího vyslance, zároveň však nechtěli jít do přímého sporu s říší.⁴⁶⁵

Proces akreditace působil vůbec některým vyslancům problémy. Asi nejvíce se v dané době dotýkal švédských vyslanců. Ti, na rozdíl od francouzských, byli skutečnými sněmovními vyslanci s hlasovacím právem, a to za biskupství Brémy-Verden do roku 1719/1721 a za Přední

⁴⁶³ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 12. 1716 a 12. 1. 1717.

⁴⁶⁴ REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 18-19.

⁴⁶⁵ Ke sporům o legitimaci francouzského vyslance viz řadu relací: NA, ČVŘ, kart. 18, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15., 25. a 29. 9., 6. a 9. 10. 1716; Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 13., 16. a 19. 2. 1717; ULBERT, J., *Der Reichstag*, s. 148-150, 152-153.

Pomořany.⁴⁶⁶ Vlivem nestabilní politické situace ve Švédsku po smrti Karla XII. (1682-1718), se kterou souviselo časté střídání panovníků, a závěru velké severní války, ve které Švédsko okupovalo některá území v severním Německu, se sněm zdráhal takového vyslance řádně přijmout. Tak se stalo, že švédský vyslanec Dietrich von Stade (1674-1733), který do Řezna přijel na konci roku 1717, nebyl řádně uveden ještě v roce 1720.⁴⁶⁷ Sněm ale nebyl v tomto názoru jednotný a důvody byly ryze pragmatické. Byla to doba náboženských sporů, které s sebou nesly potřebu řady hlasování.⁴⁶⁸ Evangelická strana chtěla využít svůj maximální lidský potenciál a Švédsko bylo důležitou protestantskou zemí. Vedla se tedy dlouhá jednání o to, zda může být vyslanec připuštěn k hlasování, aniž by byl legitimován. Nakonec bylo rozhodnuto, že nikoli, a švédskému vyslanci bylo evangelickými stavy (*corpus evangelicorum*) doporučeno, aby se tedy jednání nepokoušel zúčastnit, protože by to způsobilo zbytečné nepříjemnosti.⁴⁶⁹

Problémy ale nezpůsobovaly jen akreditace, každý vyslanec totiž musel vyžadovat zacházení dle postavení svého pána. Do nesnází se tak dostal sám hrabě Vratislav, který měl vzhledem k důležitosti stálého říšského sněmu mnoho příležitostí k setkávání s významnými lidmi. Záhy po setkání s knížetem Lambergem, které bylo popsáno v jedné z předchozích kapitol, přibyl před Vánoci roku 1709 do města ještě významnější člověk, princ Evžen Savojský. U plánovaného shledání s věhlasným válečníkem se plně projevila všechna úskalí barokního ceremoniálu. Celá epizoda začala poměrně nevinně a český vyslanec ji vylíčil v dopise jinému mocnému politikovi a svému příbuznému Janu Václavovi Vratislavovi: „*Ihro durchl[aucht] Printz Eugenius seindt gestrigen Tages allhier nebst dem gr[af] Czober [sic],⁴⁷⁰ so dem Wein zu trinken verredet, p[er] posta nach 2 Uhren angelangt, und habe ich demselben auffgewartet, auch bey Ihro fürstl[ichen] Eminentz H[errn] Cardinalen [Lamberg, F. V.] schpeyßen sollen.*“ Z toho vyplývá několik zásadních skutečností. Předně je to fakt, že bylo vůbec zamýšleno, že se český vyslanec setká s princem Evženem. Už to ukazuje na jeho nevšední styky, protože na setkání neměl rozhodně přístup každý. V plánu byla hostina u

⁴⁶⁶ NA, ČVŘ, kart. 27, relace F. K. Vratislava, Řezno, 28. 1. 1721, deklarace pro švédského vyslance, ve které se mu nařizuje neuplatňovat verdenský a brémský hlas a legitimovat se jen za Přední Pomořany.

⁴⁶⁷ KLOSE, Albrecht – RUEß, Klaus-Peter, *Die Grabinschriften auf dem Gesandtenfriedhof in Regensburg: Texte, Übersetzungen, Biographien, Anmerkungen*, Regensburg 2015, s. 91-92.

⁴⁶⁸ UNTERBURGER, Klaus, *Heilige Kämpfe und politisches Kalkül: Der Reichstag als Forum des Streits und des Ausgleichs zwischen den Konfessionen*, in: Klemens Unger – Peter Styra – Wolfgang Neiser (edd.), *Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte*, Regensburg 2013, s. 101-113.

⁴⁶⁹ NA, ČVŘ, kart. 26, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8., 11. a 15. 10. 1720; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium II*, s. 373.

⁴⁷⁰ Hrabě Markus Czobor (1679-1728), manžel Marie Antonie z Lichtenštejna, dcery knížete Jana Adama. KÖKÉNYESI, Zsolt, *Die ungarischen Stände als Teilnehmer der böhmischen Krönung 1743: Eine Fallstudie zur Regierungsstrategie von Maria Theresia*, OH 21, č. 1, 2020, s. 27-53, zde s. 44.

principálního komisaře, které se měl Vratislav zúčastnit a při té příležitosti dělat princovi společnost. To na jednu stranu znamenalo velkou čest, zároveň se ale objevil poměrně významný problém. Vratislav, jako zástupce kurfiřta, by měl mít před princem Evženem, který disponoval „jen“ knížecím titulem, ceremoniální přednost: „*daß wir wegen Unsere Characteris representativi auch sogahr keinem fürsten in Persona weichen können in ceremonialis Electori[bus]*.“ Vratislav se tedy ocitl před dilematem – buď mohl uplatnit svou přednost, na kterou měl dle pravidel nárok, a riskovat nelibost a možná i posměch Evžena Savojského, který sice v tomto okamžiku stál dle ceremoniálu níže, v reálné (nepřísané) hierarchii císařského dvora však o mnoho stupňů nad ním. Nebo na ceremoniál v této chvíli rezignovat, což mohlo být zase považováno za urážku Českého království, a tím pádem i císaře. František Karel zjistil, že věc nedokáže sám vyřešit, a tak se odebral pro radu k principálnímu komisaři. Protože se však u něj již nacházel princ Evžen, nemohl přijít oficiálně (to by se problému s předností nevyhnul), ale pouze inkognito. Kardinál Lamberg českého vyslance vyslechl a vymyslel vpravdě šalamounské řešení: „*daß nachdeme er [Lamberg, F. V.], besonderß wegen anderer Churfürstlich consequentz, kein expediens finden könne, ob nicht nach der Taffel zu einem schpiel dahin mich begeben wolte.*“⁴⁷¹ Elegance tohoto řešení tkvěla v tom, že Vratislav sice nepřijde k tabuli, aby se vyhnul možným ceremoniálním následkům, byl ale pozván, aby se zúčastnil alespoň následné hry (zřejmě v karty), tedy mnohem méně formálního setkání. Projevila se zde tak jedna z důležitých rolí principálního komisaře jako strážce ceremoniálu a mediátora v případě vzniklých rozporů.

Z uvedeného případu pak plyne řada dalších zajímavých zjištění, například to, že v případě, že si Vratislav s něčím nevěděl rady, šel hned inkognito za Lambergem. Na tom by samo o sobě nebylo nic zvláštního, takový postup měli deklarován všichni kurfiřtští vyslanci.⁴⁷² Je to spíše jeho konstatování, že tak činil opakovaně, které nás nenechává na pochybách, že měl umožněn (v podstatě neomezený) soukromý přístup k nejvýše postavenému diplomatovi u sněmu.⁴⁷³ První setkání hraběte Vratislava s Evženem Savojským bylo tedy na počátku ohroženo možným ceremoniálním rozporem, který však byl vyřešen principálním komisařem tak, aby byli, pokud možno, všichni spokojeni. Jak se vyvíjel vztah obou mužů do budoucna, je otázkou pro další výzkum, v této chvíli je možné pouze říci, že minimálně od roku 1716 spolu udržovali korespondenci.⁴⁷⁴

⁴⁷¹ Všechny citace k této věci viz NA, ČVŘ, kart. 6, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 6. 12. 1709.

⁴⁷² LÜNIG, J. Ch., *Theatrum* I, s. 1050.

⁴⁷³ NA, ČVŘ, kart. 6, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 6. 12. 1709.

⁴⁷⁴ TRÍSKA, K., *Rodinný archiv*, s. 69; ke korespondenci ve 20. letech MICHALICOVÁ, N., *Ke králi*, s. 74.

Ceremoniální problémy se nevyhnuly nikomu. Často vznikaly za značně malicherných a kuriózních okolností a nezřídká končily významnými rozepřemi, které dalece přesahovaly původní spor. O jedné takové nemilé příhodě nás informuje František Karel Vratislav, neboť se přihodila jeho kolegovi, rakouskému vyslanci Jodocimu. Jednoho srpnového odpoledne v roce 1718 si rakouský vyslanec Philipp Heinrich von Jodoci vyjel za město na lov křepelek. Polnosti, na kterých lov probíhal, patřily řezenskému biskupství a vyslanec měl pro takovou činnost náležitá povolení. Problém nastal v podvečer na zpáteční cestě, když byl i s úlovkem na bavorské silnici, pouhých 200 nebo 300 kroků před městem, zastaven nejvyšším bavorským strážmistrem baronem von Zindtem.⁴⁷⁵ O tom, co se odehrálo v nejbližších minutách, se zprávy liší podle toho, která strana je při následném vyšetřování podávala. S jistotou došlo k rozepři mezi Jodocim a členy jeho doprovodu na jedné a Zindtem, kterému sekundovali dva myslivci a jeden pomocník, na druhé straně. Zindt prý začal Jodocimu bezdůvodně vyhrožovat a dost nevybíravým způsobem ho měl konfrontovat s tím, že lovil na lerchenfeldských pozemcích,⁴⁷⁶ a chtěl mu násilím vytrhnout flintu z ruky. To už došlo k potyčce, při které přišel o život jeden z Jodociho lokajů, kterého zastřelil právě Zindt. Z Jodociho pohledu šlo o nesmyslnou hádku, protože disponoval povolením lovit i na pozemcích rodiny Lerchenfeldů, a navíc byl císařským vyslancem a vedoucím představitelem knížecího kolegia. Zindt se pak hájil tím, že vyslanec hned nepoznal, přestože na kočáru i na livrejích služebníků se skvěl jeho erb. Když ho konečně poznal, tak se omlouval, ale škoda již byla napáchána. Uražený Jodoci bral celou záležitost jako útok na svou osobu a do jisté míry to tak skutečně mohlo působit. V okolí se pohybovali služebníci jiného rakouského vyslance, hraběte Starhemberga, a na opačné straně pole zahlédli jednoho měšťana se dvěma lovicími psy; Zindt se ale zaobíral jen Jodocim. To bavorský strážmistr popřel, událost prohlásil za rutinní kontrolu, kterou měl v popisu práce, přičemž se dále hájil tím, že nemohl vědět, že ten člověk bez paruky a v tak špatném oblečení (ve lněné kamizole) je Jodoci. Zindt rovněž popřel, že by se s Jodocim nějak dobře znal - podle svého vlastního tvrzení v Řezně příliš nepobýval. To už se ale vše přesunulo do ryze osobní roviny a tentokrát to byl rakouský vyslanec, kdo Zindtovi pohrozil, že ho zastřelí a jestli se mu nedostane satisfakce, tak že si před ním na ulici nemůže být jistý.

Tak se ve zlosti všichni rozešli a tím by celá záležitost mohla skončit. Za několik dnů, až by ochladly největší vášně, by se dohodlo nějaké vyrovnání a o příhodě bychom se nejspíš

⁴⁷⁵ Neznámý příslušník bavorské šlechtické rodiny von Zindt/Zündt. ZEDLER, J. H. (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* LXIII, Leipzig – Halle 1750, sl. 1333-1334.

⁴⁷⁶ Lerchenfeldové byli další starou bavorskou rodinou, jejíž příslušníci vlastnili statky v okolí Řezna, viz např. GRUNER, Wolf Dieter, *Lerchenfeld, v.*, in: Fritz Wagner (red.), *NDB XIV*, Berlin 1985, s. 312–313. Řada příslušníků rovněž působila u sněmu v diplomatických službách, FÜRNRÖHR, W., *Gesandtenpotismus*, s. 170.

nikdy nedozvěděli. Celá věc se ale, i s ohledem na fakt, že došlo k úmrtí jednoho člověka, nedala utajit a do sporu se vložilo knížecí kolegium, k němuž Jodoci náležel. Zástupci knížat vyslovili názor, že se v tomto případě nejedná o Jodociho soukromou záležitost, ale že se to v obecné rovině dotýká vyslanecké imunity. Dalším účastníkem sporu byla nutně i bavorská strana. Zindt zřejmě pochopil, že tahá za pomyslný kratší konec, ale než mohl něco udělat, byl vzat do vazby, než se celá věc řádně prošetří; jistě mu také neprospělo podezření z toho, že jednal pod vlivem alkoholu.⁴⁷⁷

Z dostupných zpráv není možné rekonstruovat, jaké měla celá nepříjemnost rozuzlení. Vzhledem k absenci dalších zpráv o této věci je možné se domnívat, že k vyřešení došlo záhy a nejspíše formou kompromisu, i z důvodu existence dvou různých a navzájem si protirečících verzí příběhu, které bylo v podstatě nemožné nezávisle ověřit. Navrch měl ale zcela jistě Jodoci, za něhož se postavilo knížecí kolegium a v podstatě i bavorská správa. Ostatně, před nedávnem omilostněný bavorský kurfiřt měl jen málo důvodů k tomu rozporovat vyslanecká práva. Na druhé straně, trest pro Zindta (pokud nějaký vůbec byl) nebyl zcela jistě nijak ničující a už vůbec ne kapitální, a to jednak z důvodu obtížné prokazatelnosti, jednak s ohledem na jeho postavení – přece jen sám náležel k vyšší šlechtě a disponoval tedy dokonce vyšším titulem než rakouský vyslanec, který byl v této době pouze rytířem. Pro naše potřeby to ale není ani tak důležité. Mnohem závažnější je sledovat, jak se celá věc vyvíjela a jak jednotlivé strany reagovaly. Zde máme na mysli například to, jak moc důležitým distinkčním znakem byl zevnějšek člověka a jeho oděv. Zindt, naprosto v intencích doby, argumentoval tím, že Jodociho nepoznal, což mohla být docela dobře pravda, protože nebyl oblečen přiměřeně svému stavu a funkci.⁴⁷⁸ Dalším významným momentem je přenesení sporu z roviny konkrétní a čistě osobní (spor dvou urozených mužů) do roviny abstraktní – vztažení problému na celý sbor knížat a potažmo všechny vyslance. V této chvíli se do sporu musely vložit oficiální instituce (sněm, bavorské státní úřady), protože se již nejednalo o izolovaný útok na jednotlivce, nýbrž na celý systém.

S ohledem na pozdější výklad je nutné se zmínit ještě o jednom důležitém fenoménu, který není v literatuře téměř vůbec traktován.⁴⁷⁹ Jednalo se o zachování výsad, které si vydobyl

⁴⁷⁷ NA, ČVŘ, kart. 21, relace F. K. Vratislava, Řezno, 12. 8. 1718; Tamtéž, příl. 8, pro memoria knížecího kolegia, 8. 8. 1718; Tamtéž, příl. 9, vlastní vyjádření P. H. Jodociho; Tamtéž, příl. 10, vlastní vyjádření barona Zindta; Tamtéž, příl. 11, vyjádření bavorské správy, kopie P. S., Mnichov, 11. 8. 1718.

⁴⁷⁸ K tomu také např. BARDOŇOVÁ, M., *Španělská ambasáda*, s. 62-63.

⁴⁷⁹ Pouze drobné zmínky, navíc ke staršímu období WHALEY, J., *Germany II*, s. 18; GOTTHARD, A., *Säulen II*, s. 750-752; ZEILINGER, Wolfgang, *Die Entstehungsgeschichte des Immerwährenden Reichstags*, Wien 2017, diplomová práce, s. 80-81, 113. V dobové literatuře ovšem dobře známo: [BAUER, Conrad Alois], *Ueber die Parifikation der erzherzoglich Oestreichischen Gesandten mit den Gesandten der Kurfürsten des H. R. Reichs*, Rense 1793, in: Johann August Reuß (ed.), *Deductions- und Urkunden-Sammlung: Ein Beitrag zur Teutschen*

rakouský (a salzburský) vyslanec, zejména co se týkalo jeho zrovnoprávnění s kurfiřty. F. K. Vratislav svého rakouského kolegu v tomto boji podpořil. Ostatní knížata však požadovala stejné výsady i pro sebe, neboť v rámci kolegia byli jeho vedoucí chápáni jen jako přední mezi rovnými. Tyto snahy o zrovnoprávnění knížecích a kurfiřtských vyslanců, dobově nazývané latinským výrazem parifikace, probíhaly po řadu let. Dlouhodobě o takové zacházení usiloval již v poslední třetině 17. století brunšvicko-lüneburský vévoda, v tomto případě byly spory vyřešeny jeho povýšením mezi kurfiřty.⁴⁸⁰ K obnovení sporů došlo na konci druhého decennia 18. století, tentokrát z císařské strany; přednostní zacházení si nyní nárokoval rakouský vyslanec. Celá záležitost byla vyřešena ve prospěch rakouského vyslance nejpozději v roce 1720.⁴⁸¹ Konkrétní příklady o tom, jak se spor vyvíjel, budou popsány na následujících stránkách.

V druhé části této kapitoly bude podán výklad o slavnostech. Nejružnější oslavy a slavnosti byly skutečným středobodem barokního světa; proto není náhodou, že i úvodní citát, rámuje celou kapitolu o Františku Karlu Vratislavovi a jeho působení u stálého říšského sněmu, odkazuje právě na ně. Festivity je možné rozdělovat podle mnoha hledisek. Zde se přidržíme rozdělení na periodické a příležitostné a na radostné (*Freudenfeste*) a smutné (*Trauerfeste*), což nejlépe odpovídá sledované řezenské realitě.⁴⁸² Potřeba nákladných slavností pořádaných diplomaty vycházela z postavení vyslance jako něčího zástupce. Tito vysoce postavení diplomaté se tedy měli chovat tak, jako kdyby tam byl osobně přítomen jejich panovník, proto i oslavy musely mít takovou podobu, jako by je pořádal sám císař, král, kníže nebo jiný suverén.⁴⁸³

Jako první zmiňme slavnosti periodické a příležitostné. Periodicky se opakujícími svátky byly svátky církevní (Velikonoce, Vánoce, Letnice atd.); v této době ale sněm nezasedal a vyslanci často odjížděli z města. Pravidelně se opakovaly i některé svátky světské, z nichž byly za nejvýznamnější považovány narozeniny a jmeniny císaře. Tyto oslavy se za panování Josefa I. konaly v březnu (jmeniny) a červenci (narozeniny), za Karla VI. v listopadu (obojí) a ústřední roli v nich hrál principální komisař, který jel v tento den ve slavnostním průvodu ze

Staatskanzlei XII, Ulm 1797, s. 1-118; [HOFFMANN, Matthäus], *Meine Gedanken über die Parifikation der erzherzoglich-österreichischen Gesandten mit den Kurfürstlichen*, s. l. 1794, in: Tamtéž, s. 119-198.

⁴⁸⁰ O tom obšírně LÜNIG, J. Ch., *Theatrum* I, s. 402-406.

⁴⁸¹ NA, ČVŘ, kart. 24, relace F. K. Vratislava, Řezno, 12. 4. 1720, příl. 2, závěry ze zasedání kurfiřtského kolegia ve věci ceremonálu na bohoslužbách za zemřelou císařovnu-vdovu Eleonoru Magdalenu, Řezno, 8. 4. 1720.

⁴⁸² Nejnověji HRBEK, J. a kol., *Panovnícký majestát*, s. 101-134. Na význam barokních slavností upozornil již na počátku 90. let VÁLKA, J., *Barokní slavnosti*.

⁴⁸³ Dále srov. MAURER, Michael, *Feste und Feiern als historischer Forschungsgegenstand*, HZ 253, 1991, s. 101-130; SCHULTZ, Uwe (ed.), *Das Fest: Eine Kulturgeschichte von der Antike bis zur Gegenwart*, München 1988.

svého sídla v klášteře sv. Jimrama ke katedrále. Karl Anselm von Thurn-Taxis si v 2. polovině 18. století nechal speciálně pro tuto příležitost vyrobit kočár, jehož hodnotu odhadovali současníci na 70-80 tisíc zlatých.⁴⁸⁴ Pobožnosti se pak konaly i v jiných, nejen katolických, kostelích a vše bylo završeno velkolepými hostinami. V roce 1710 pořádal takovou hostinu principální komisař Lamberg v refektáři kláštera karmelitánů a hodovnici z řad vyslanců zde strávili celkem sedm hodin.⁴⁸⁵

Těchto oslav se pravidelně účastnil i hrabě Vratislav, jako jeden z císařových vyslanců. Hned v červenci 1709 byl na sv. Annu za tímto účelem u principálního komisaře na oslavě císařových narozenin⁴⁸⁶ a sám k této příležitosti nechal o několik dnů později uspořádat ohňostroj.⁴⁸⁷ Následující jaro pak pořádal principální komisař zmíněné oslavy v karmelitském klášteře na počest jmenin císaře Josefa.⁴⁸⁸ Jak bylo zvykem, sešli se zde všichni vyslanci, bez rozdílu náboženství, a všichni byli „*extra lustig*“. Mnohahodinová sešlost probíhala jistě až do brzkých ranních hodin a hrabě Vratislav odcházel jako poslední: „*ich dem letzten mann hab außhalten müssen*.“ Rozhodně si ale nemohl stěžovat, protože byl, dle svých vlastních slov, „*vor andern inter pocula per oscula [...] distinguiret*“.⁴⁸⁹ Podobně probíhaly tyto oslavy o několik let později, v roce 1717, za jiného císaře i principálního komisaře. Vyslanci se tehdy sešli u kardinála Sachsen-Zeitze. Mimo obvyklé ceremoniální rozpory, které byly jinak na denním pořádku, byla tentokrát situace komplikována přítomností dalšího císařského vyslance, konkomisaře Michaela Achatia von Kirchnera. Ten přijel to Řezna nedlouho předtím, jako první konkomisař po patnácti letech. Kardinál Sachsen-Zeitz, aby se vyhnul nepříjemnostem, zvolil pro toto setkání možnost *pêle-mêle*.⁴⁹⁰ Ta spočívala v tom, že po určitou dobu, například v době trvání hostiny, nebudou platit obvyklá ceremoniální pravidla a hosté budou usazeni podle náhodného výběru; taková hostina se pak nazývala „*öffentlich Tractament*“ nebo

⁴⁸⁴ PIENDL, M., *Prinzipalkommissariat*, s. 182.

⁴⁸⁵ REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 35-36, 38. Využívání klášterů a kostelů (zjm. augustiniánského a karmelitánského) k hostinám nebo k neformálním schůzkám vyslanců, bylo častým jevem, zřejmě z prostorových důvodů. DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 157.

⁴⁸⁶ NA, ČVŘ, kart. 5, relace F. K. Vratislava, Řezno, 30. 7. 1709. Pro pozdější období STÖCKL, A., *Der Principalkommissar*, s. 203-209.

⁴⁸⁷ FRIEDRICH, S., *Drehscheibe*, s. 497-498.

⁴⁸⁸ Pro pozdější období opět STÖCKL, A., *Der Principalkommissar*, s. 190-203.

⁴⁸⁹ Všechny citáty viz NA, ČVŘ, kart. 7, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 25. 3. 1710. Latinské výrazy *inter pocula* a *per oscula* znamenají doslova „mezi poháry“ (tj. při hostině, při přípitech) a „polibky“, ve smyslu liturgických, resp. v tomto případě symbolických přátelských polibků, jimiž se vyjadřovala úcta a náklonnost. DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 158; WÖRTERBUCHNETZ, Meyers Großes Konversationslexikon XV, *wörterbuchnetz.de* [online], © 2023 [cit. 2023-05-02], 6. vyd, Leipzig – Wien 1905–1909, s. 157, dostupné z: <https://www.wörterbuchnetz.de/Meyers>. Také LÖWENSTEIN, Uta, *Voraussetzungen und Grundlagen von Tafelzeremoniell und Zeremonietafel*, in: Jörg Jochen Berns – Thomas Rahn (edd.), *Zeremoniell als höfische Ästhetik im Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Tübingen 1995, s. 266-279.

⁴⁹⁰ FRIEDRICH, S., *Drehscheibe*, s. 166.

„*öffentliche Taffel*“.⁴⁹¹ Toto jednoduché obejití pravidel se ukázalo jako nosné a kardinál ho během svého řezenského působení s oblibou využíval, neboť se, na rozdíl od svých předchůdců, nechtěl vzdát pořádání slavnostních hostin, resp. se toho nechtěl vzdát v takovém rozsahu.⁴⁹² Zastáncem takového řešení byl zprvu i český vyslanec Vratislav, který se v tomto názoru se svým představeným plně shodoval: „*und leider! nur zu bedauern, daß mit dem verdrießlichen ceremoniel zu schaden des Publici so viel edle zeithen bey dem R[eic]hs Convent verzehret werden*“.⁴⁹³

Řešení pomocí *pêle-mêle* setkání bylo sice výhodné, ale nebylo možné ho využívat neustále, neboť podkopávalo nejvlastnější základy ceremoniálu, tedy rozdíl v postavení jednotlivých osob. Tento a podobné zásahy do zažitých pravidel ceremoniálu poukazují na to, že se nejednalo o jednu pro vždy daný systém chování, ale že se s časem, mnohdy dost výrazně, měnil a ohýbal podle aktuální potřeby. Proto někteří autoři používají pro ceremoniál označení „tekutá norma“.⁴⁹⁴ Vzhledem k tomu byl o dva roky později (1719) při stejné příležitosti, tedy při oslavách císařových jmenin 4. listopadu, takový postup odmítnut, a to i z císařské strany. Argumentováno bylo tím, že ceremoniál tu byl od počátku sněmu a všichni ho až dosud dodržovali: „*das ein solche Distinction von anfang dieses R[eic]hstags [...] biß jezthero von jedem P[rinci]pal Com[m]issario testantib[us] actis allemahl [...] also in acht genohmen*“.⁴⁹⁵ Večerní program u principálního komisaře, který začínal v pět hodin, tedy probíhal podle zavedených zvyklostí. Největší problémy ale kupodivu nezpůsobilo toto setkání, nýbrž předchozí pobožnosti v kostele sv. Jimrama.

Toho dne (4. 11. 1719) se od rána konaly bohoslužby ve zmíněném kostele v areálu stejnojmenného kláštera. Tři evangeličtí kurfiřtští vyslanci se z návštěvy kostela s předstihem omluvili, z katolických měli zprvu přijít všichni, nakonec se však neúčastnili kolínský a falcký, kteří onemocněli. Pravé důvody neúčasti byly však různé – tak saský vyslanec dostal nařizeno postupovat ve všech věcech velmi obezřetně (zřejmě i kvůli vleklému sporu o arcibiskupství) a tohle bylo potenciálně velmi ožehavé setkání.⁴⁹⁶ Do kostela se tak dostavili jen zástupci čtyř kurfiřtů

⁴⁹¹ NA, ČVŘ, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 2. 2. 1717; BAUMANN, Wolfgang, *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars Kardinal Christian August von Sachsen-Zeitz 1717*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 289-303, zde s. 294.

⁴⁹² NA, ČVŘ, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 2. 11. 1717; LÜNIG, J. Ch., *Theatrum I*, s. 1076; BAUMANN, W., *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars*, s. 294.

⁴⁹³ NA, ČVŘ, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 2. 11. 1717.

⁴⁹⁴ Pův. u BAUMAN, Zygmunt, *Tekutá modernita*, Praha 2002; pro dějiny diplomacie BAKEŠ, M., *Diplomatem v půlnoční zemi*, s. 377-427.

⁴⁹⁵ NA, ČVŘ, kart. 23, relace F. K. Vratislava, Řezno, 21. 11. 1719, příl. s názvem Společná knížecí relace, s vysvětleními od kurfiřtů (psáno F. K. Vratislavem), bod 1 kurfiřtského vysvětlení.

⁴⁹⁶ Saský kurfiřt po dlouhou dobu blokoval jednání o přesunu arcibiskupství mezi jednotlivými kurfiřty, k tomu viz kapitolu o instrukcích.

– mohučského, trevírského, českého a bavorského. Sami účastníci se shodovali, že v ceremoniálu panuje velký zmatek („*in grosser Verwirrung stehende Ceremoniel wercks*“), a bylo tedy dohodnuto pravidla maximálně zeštíhlit a zjednodušit. Prvním bodem byla všeobecná dohoda (kurfiřtů i knížat), že se ke kostelu dopraví pouze dvojspřežím, a nikoli předepsaným šestispřežím. Mohučský vyslanec zašel dokonce tak daleko, že na mši dorazil pěšky. To je ovšem třeba vysvětlit tím, že bydlel přímo naproti klášteru.⁴⁹⁷ Hlavní potíž spočívala v tom, že si kurfiřtští vyslanci nesedli do chóru nebo do lodě do přední řady, jak bývalo zvykem, ale nahoru na levou galerii. Tato dobře míněná změna, kterou se snažili reagovat na skutečnost, že se dostavili jen čtyři, a že by tedy nepochybně došlo ke sporům o to, kdo z knížat si k nim na uprázdněná místa v první řadě přisedne, se zcela minula účinkem. To, co bylo ze strany kurfiřtů prezentováno jako skromnost a předcházení možným sporům, neboť měli ještě v živé paměti, jaké to působilo zmatky dva roky nazpět při oslavách vítězství u Bělehradu v dómu, pochopila knížata jako pokus o separaci a snahu o získání exkluzivnějších míst prvně jmenovanými. Kardinál Sachsen-Zeitz se pak nacházel přímo naproti kurfiřtským vyslancům na druhé oratoři společně s konkomisařem, který ale seděl 10 kroků od něj a neměl tak přepychové křeslo.

A zde přichází ke slovu zmiňovaná parifikace. Philipp Heinrich von Jodoci, jako vedoucí knížecího kolegia, měl sedět společně s kurfiřty. O jednotlivých aspektech slavnosti (počet koní u kočáru, místo k sezení) čile komunikoval se svým českým protějškem Vratislavem a získával od něho informace. Vratislav předpokládal, že Jodoci se k němu ještě ten den (bohoslužba začínala až v 10 hodin) o tom přijde poradit, protože nebydleli daleko od sebe. Jodoci se ale u Františka Karla toho rána neobjevil a vlivem informačního šumu se po příjezdu do kostela usadil do první řady kostelních lavic, kde předpokládal, že budou usazení vyslanci kurfiřtů. Podle pozdějších vyjádření se jeho služebníci o kurfiřtské dohodě ohledně změny míst k sezení dozvěděli až ve chvíli, kdy už jel v kočáře a druhý rakouský vyslanec Zech von Deybach už byl v kostele. Ten se nejprve posadil do druhé řady, ale pak musel udělat místo pro zástupce Řádu německých rytířů, takže si musel sednout do první řady vedle Jodociho, protože jinde už nebylo místo. Mezitím se František Karel Vratislav, nic zlého netuše, odebral na galerii v očekávání, že se k němu oba rakouští vyslanci připojí. Podle jeho pozdějšího vysvětlení, které musel císaři podat, se to nedalo svést na nevědomost, protože dole u bočního oltáře seděli jeho služebníci, takže by změnu v zasedacím pořádku mohli případně oběma

⁴⁹⁷ LEIPOLD, Regine – STYRA, Peter, *Die Wohnsitze der Gesandtschaften des Immerwährenden Reichstages von Regensburg (1663-1806): Begleitheft anlässlich des Tages des offenen Denkmals am 20. September 1998 und des Regensburger Herbstsymposiums zu Kunstgeschichte und Denkmalpflege vom 17. bis 22. November 1998*, Regensburg 1998, s. 6.

rakouským zástupcům oznámit, vstup na galerii byl navíc pořád otevřený. Jodociho tedy po začátku mše čekalo nemilé překvapení, když definitivně zjistil, že bude v první lavici sedět sám s Zechem, což bylo také důvodem, proč bezprostředně po *Te Deum* kostel, stejně jako někteří další knížecí vyslanci, na protest opustil; jiní, jako druhý vyslanec Zech, zůstali až do konce.⁴⁹⁸ Na takto uprázdněná místa si pak navíc posedali služebníci vyslanců (zejména principálního komisaře), ke značné nelibosti zástupců měst, kteří to brali jako urážku. F. K. Vratislav však poukazoval na to, že jakmile to kardinál zjistil, nechal jim řádně vyčinit.

Že se v případě vyslanců, kteří se slavnosti v kostele neúčastnili, jednalo spíše o výmluvy než omluvy, svědčí i fakt, že na následnou slavnost u principálního komisaře řada z nich (i těch údajně nemocných) dorazila. Této slavnosti se tedy účastnili téměř všichni kurfiřtští vyslanci, oproti tomu knížecí se obávali ceremoniálních konfliktů, a tak s výjimkou biskupského augsburského, salmovského a vyslance blíže nspecifikované hraběcí kurie nepřišli. Přičemž řada knížecích vyslanců zvolila stejnou strategii již při mši v kostele sv. Jimrama. Ti, kteří se účastnili, si pak mimo jiné stěžovali i na to, že se principální komisař při mši nacházel na oratoři a že jeho předchůdce, kardinál Lamberg, to takto nedělal. Český vyslanec ale doložil, že přítomnost principálního komisaře na oratoři měla historicky delší tradici, a uvedl k tomu příklady předchozích komisařů Heřmana Bádenského a Ferdinanda Augusta z Lobkovic. Závěrem si Vratislav neodpustil osobní doušku – snad aby ulehčil svému svědomí, neboť mohl po právu za celou aféru cítit určitou odpovědnost – totiž, že celá záležitost nebyla tak vyhrocená, jak někteří tvrdili.⁴⁹⁹ Tuto strategii, tedy neúčastnit se určité slavnosti nebo hostiny, aby se dotyčný vyhnul ceremoniálním sporům, praktikovala řada vyslanců nejen v Řezně. Hessensko-darmstadtský vyslanec ve Vídni Hans Eitel Diede zum Fürstenstein (1624-1685) musel takto v létě 1677 odmítnout pozvání velmistra Řádu německých rytířů Ludvíka Antonína Falcko-Neuburského (1660-1694), protože věděl, že se hostiny zúčastní také osoby, se kterými by se mohl dostat do precedenčního sporu. Nehrálo přitom roli, že mladý velmistr byl císařovnin bratr a synovec vyslancova pána, hessensko-darmstadtského lankraběte Ludvíka VI. (1630-1678).⁵⁰⁰

⁴⁹⁸ ŽAK, Sabine, *Das Tedeum als Huldigungsgesang*, HJ 102, 1982, s. 1-32.

⁴⁹⁹ Veškeré informace k této záležitosti včetně citací viz NA, ČVŘ, kart. 23, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 11. 1719; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 21. 11. 1719; Tamtéž, příl. s názvem Společná knížecí relace; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 12. 1719

⁵⁰⁰ PONS, Rouven, *Gesandte in Wien: Diplomatischer Alltag um 1700*, in: Susanne Claudine Pils – Johann Paul Niederkorn (edd.), *Ein zweigeteilter Ort?: Hof und Stadt in der Frühen Neuzeit*, Innsbruck 2005, s. 155-187, zde s. 173; LEHSTEN, L. v., *Die hessischen Reichstagsgesandten II*, s. 243-255; JACOBSEN, Roswitha, *Fürstenfreundschaft: Landgraf Ludwig VI. von Hessen-Darmstadt und Friedrich I. von Sachsen-Gotha und Altenburg in ihren selbstzeugnissen*, in: Ferdinand van Ingen – Christian Juranek (edd.), *Ars et amicitia: Festschrift für Martin Bircher zum 60. Geburtstag*, Amsterdam 1998, s. 475-502.

Vraťme se ale zpět do Řezna. Protože ani tento rok (1719) neproběhlo vše hladce, bylo následujícího roku plánování oslav císařských jmenin opět hlavním bodem jednání konce roku. Bylo znovu poukázáno na nevhodnost řešení *pêle-mêle*, a bylo v tomto kontextu v dobrém vzpomínáno na principálního komisaře knížete Löwensteina, který slavnostní hostiny v zásadě nepořádal a kurfiřti tak nemuseli řešit problémy s ceremoniálem. Pro tento rok došlo k následující dohodě, kterou inicioval sbor kurfiřtů, jako již tolikrát předtím. Na *Te Deum*, které bylo s ohledem na předchozí roky identifikováno jako nejproblematictější část oslav, měli být přítomni pouze oba komisaři a český a rakouský vyslanec, jakožto vyslanci císařské strany. Vzhledem k loňské mizivé účasti ze strany ostatních vyslanců to bylo logické rozhodnutí. Všichni, kteří chtěli, měli jít až na večerní slavnost k principálnímu komisaři, kde se ale neměla konat žádná hostina, což bylo jednou z podmínek, kterou si kurfiřti kladli. A skutečně, po letech nezřídka obtížně pochopitelných neshod, se nyní vše obešlo bez problémů. 4. listopadu 1720, čtyři dny před stoletým výročím bitvy na Bílé hoře, se v Řezně slavily jmeniny habsburského císaře. Slavnostní mše v katedrále se z kurfiřtských vyslanců, zcela podle znění dohody, účastnil pouze český vyslanec, z knížecích, kromě rakouského, sice přišli tři další (Řádu německých rytířů, augsburského biskupa a knížete Salma), kteří se však posadili do zadních řad, čímž byly jakékoliv ceremoniální rozpory eliminovány. Dalším rozdílem oproti předchozím letům byl i fakt, že na následnou večerní slavnost přišli téměř všichni vyslanci a nedošlo při tom k žádným potížím.⁵⁰¹ Uvedená epizoda může působit jako vítězství císaře, neboť jeho svátek konečně proběhl v poklidu a bez zbytečných tahanic. Ve skutečnosti se jednalo spíše o vítězství kurfiřtů, kteří nastavili pravidla tak, aby vše proběhlo hladce, přičemž cena za tento úspěch byla jasná – omezení některého druhu festivít (hostin) ze strany nejvyššího císařova zástupce, principálního komisaře. Zároveň došlo k určité devalvaci snah o parifikaci rakouského vyslance, neboť pro nepřítomnost ostatních kurfiřtských vyslanců v katedrále nebylo jednoduše s kým zrovnoprávnovat.

Každoročně opakujícím se svátkem byl také Nový rok. Vyslanci při této příležitosti přáli vše dobré principálnímu komisaři, osobně se ke speciální audienci dostavil ovšem jen hierarchicky nejvýznamnější mohučský vyslanec, který formálně zastupoval všechny ostatní.⁵⁰²

⁵⁰¹ NA, ČVŘ, kart. 26, relace F. K. Vratislava, Řezno, 29. 10. 1720; Tamtéž, příl. 6, protokol ze zasedání kurfiřtského kolegia, [Řezno], 25. 10. 1720; Tamtéž, příl. 7, návrh českého hlasu ve věci ceremoniálu, ve kterém se český vyslanec zastává habsburských zájmů; Tamtéž, příl. 8, protokol ze zasedání kurfiřtského kolegia, Řezno, 27. 10. 1720; Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 5. 11. 1720.

⁵⁰² Viz např. přání k r. 1713, 1716, 1717 a 1720: Tamtéž, kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, 23. 12. 1712; Tamtéž, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 24. 12. 1715; Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 22. 12. 1716; Tamtéž, kart. 23, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 12. 1719; REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 30-32.

I mimo pravidelné oslavy bývalo zvykem, že principální komisař zval ostatní vyslance k sobě, nejčastěji na večeři. Tato setkání byla méně formální než oficiální jednání na radnici, ale i „zákulisí“ bylo využíváno k politickým rozhovorům.⁵⁰³ Na počátku února roku 1721 pozval principální komisař von Sachsen-Zeitz na hostinu českého, rakouského a další (i evangelické) vyslance, kde hlavním bodem programu byla jednání o ukončení náboženských sporů.⁵⁰⁴ Řešily se ale i praktické záležitosti vlastního chodu sněmu, v tomto případě, zda kvůli delší nemoci mohučského vyslance zrušit dva naplánované jednací dny.⁵⁰⁵ Rozpory v náboženské oblasti jednou schůzkou pochopitelně vyřešeny nebyly, nicméně k určitému smíření došlo. Zástupci evangelíků se po několikaměsíčním bojkotu vrátili k práci ve sněmovních kolegiích a, podle Vratislavových slov, „so große freud [...] verspühren lassen“.⁵⁰⁶ Principální komisař se zároveň projevil jako osoba, která nejen strážila ceremoniál, ale rovněž aktivně zasahovala do činnosti sněmu a jeho organizace. Postupem času došlo v tomto poloformálním až neformálním setkávání k určité institucionalizaci, a tak v době, kdy úřad principálního komisaře zastával Karl Anselm von Thurn-Taxis, tedy v poslední čtvrtině 18. století, se takové večeře konaly každý den a vyslanci se na nich po skupinách střídali (tj. nechodili každý den všichni). Všichni se scházeli jen na větší sešlost v neděli a ve čtvrtek na koncert. Přístup na tato setkání měli jen šlechtici-vyslanci, případně další jedinci, které kníže jmenovitě pozval. Ve skutečnosti se tato pravidelná setkání mohla konat jen přes zimní půlrok, když byl kníže přítomen ve městě.⁵⁰⁷ Koncerty, divadelní představení a opery byly v Řezně populární zejména v druhé polovině 18. století, v době, kdy nejvyšší post u sněmu zastávala v několika generacích uměnímilovná knížata z Thurn-Taxisu. Když ve městě pobýval hrabě Vratislav, nebyly tyto kratochvíle ještě zdaleka rozšířeným druhem zábavy a během svého dlouhého mandátu se tak mohl zúčastnit jen tří oficiálních představení: na konci ledna 1710, v listopadu 1716 a těsně před odjezdem v červenci 1723.⁵⁰⁸ Zda tak skutečně učinil není možné z dostupných zdrojů zjistit, navíc nemáme povědomí o tom, že by byl hrabě nějakým obzvláštním příznivcem divadla.

Těsnější vztahy pojily principálního komisaře s nejdříve postavenými – kurfiřtskými – a s habsburskými vyslanci. Vyslanec Vratislav patřil do obou těchto skupin, a tak se u principálního komisaře vyskytoval z logiky věci častěji. Tak byl v polovině března 1711

⁵⁰³ GOFFMAN, E., *Všichni*, např. s. 34-35.

⁵⁰⁴ Příslušnou literaturu viz v pozn. 162 a 163.

⁵⁰⁵ NA, ČVŘ, kart. 27, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 2. 1721.

⁵⁰⁶ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 2. 1721.

⁵⁰⁷ KAYSER, A. Ch., *Versuch*, s. 49-50.

⁵⁰⁸ V Řezně se hrálo ještě na konci listopadu 1711, to již byl ale český vyslanec na cestě do Frankfurtu n./M. na korunovací císaře. MEIXNER, Ch., *Musiktheater*, s. 520.

pozván ke kardinálu Lambergovi na oběd. Toto setkání se ale neslo ve smutném duchu, protože Lambergovi právě zemřel příbuzný, konkrétně jeho synovec, kníže Leopold Matthias von Lamberg, s nímž se Vratislav osobně znal.⁵⁰⁹

Mezi velké nepravdělně se opakující festivity, které se u sněmu v době Vratislavova působení odehrály, patřily jednak slavnostní vjezdy, o kterých bylo pojednáno výše – český vyslanec zažil v Řezně s určitostí jen jeden, a to vjezd kardinála Sachsen-Zeitze v roce 1716 (o vjezdu knížete Löwensteina roku 1712 není nic známo), jednak oslavy spojené s panovnickým rodem. Kromě opakujících se jmenin a narozenin panujícího císaře to byly příležitostné oslavy narození členů panovnického rodu (v této době již pouze potomků Karla VI.).⁵¹⁰ Výrazné oslavy si vysloužilo narození následníka trůnu, arcivévody Leopolda Jana, v dubnu 1716. Tato výjimečná událost, která nastala poprvé po šestnácti letech, se zdála řešit nástupnickou krizi v habsburském soustátí i v říši, a pokud by malý princ nezemřel ještě téhož roku, mohla politická mapa Evropy vypadat docela jinak. Oslavy v Řezně, na které měli být pozváni všichni zdejší vyslanci, byly naplánovány na neděli 26. dubna a téměř okamžitě se začalo přicházet na ceremoniální nesrovnalosti, které bylo třeba pro hladký průběh slavnosti předem vyřešit. Asi nejzávažnější problém se vyskytl v kurfiřtském kolegiu. V této době totiž došlo k *readmisi* bavorského a kolínského hlasu a návratu těchto kurfiřtů do kolegia, což byl jeden ze závěrů rastattského míru. S Kolínem problém nebyl, ale Bavorsko mělo být obdařeno svými původními právy, což se dotýkalo Falce a Hannoveru, kteří v době bavorské nepřítomnosti zastávali ceremoniálně významnější místa, kterých se teď nehodlali snadno vzdát (celá záležitost je podrobně vysvětlena v kapitole o instrukcích).⁵¹¹ Narození vytouženého následníka trůnu sice bylo událostí prvořadého významu, měnit kvůli tomu zavedený ceremoniál ale nepřipadalo v úvahu. Bylo proto rozhodnuto rozdělit účastníky na skupiny, aby se znesváření jedinci nepotkali.⁵¹²

Oslav se nakonec zúčastnili nejen všichni vyslanci, ale i další šlechtici, kteří se zrovna nacházeli v Řezně. Oslavy probíhaly celý den, kdy byly na programu zejména pobožnosti v kostelích, z nichž nejvýznamnější bylo slavnostní *Te Deum* v katedrále. Další fáze slavností začala v pět hodin odpoledne v sídle principálního komisaře v klášteře sv. Jimrama, kde se sešli všichni účastníci bez rozdílu náboženství. Následoval bál, rozhazování peněz mezi lid, víno teklo proudem, byla vytvořena v baroku tolik oblíbená iluminace a vše probíhalo až do půlnoci.

⁵⁰⁹ NA, ČVŘ, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 17. 3. 1711.

⁵¹⁰ K *Freudenfeste* HRBEK, J. a kol., *Panovnický majestát*, s. 104-120. Pro pozdější období STÖCKL, A., *Der Principalkommissar*, s. 246-248.

⁵¹¹ Ke sporům Falce a Hannoveru o arcidědi viz BIEDERBICK, A., *Der deutsche Reichstag*, s. 9-17.

⁵¹² NA, ČVŘ, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 21. 4. 1716.

Význam slova „iluminace“ vysvětluje nejlépe již dobový znalec Zedler (1739): „Illumination, ist [...] gewisse Gestelle mit feinen Papiere, leinenen oder seidenen Zeuge überzogen, mit kunstreichen Sinn-Bildern und Schrifften bemahlet, durch dahinter gestellte Lampen durchscheinend dargestellt werden“.⁵¹³ Vypadá to, jako by tvůrci slavnosti doslovně přebrali doporučení Julia Bernharda von Rohra, který píše, že každý správný diplomat u říšského sněmu by měl „Illuminationen auszurichten, prächtige Feuerwercke anzuzünden, Geld unter die Armen auszuteilen, Fontainen mit Wein lauffen zu lassen, und sonst mancherlei Freud-Bezeugungen anzustellen“.⁵¹⁴ Tato slova ale Rohr napíše až o několik let později (1729).

Vzhledem k výše řečenému je zajímavé, že nenastaly žádné větší ceremoniální spory. Snad kromě obligátního záboru předních kostelních lavic v katedrále, vyhrazených pro kurfiřty, knížecími vyslanci, podobně jako o několik let dříve při úmrtí císaře Josefa.⁵¹⁵ Tentokrát se vše obešlo bez hádek, kurfiřtští vyslanci ustoupili, aby nevyvolávali rozbroje v tento slavnostní den. Výslovně ale uvedli, že toto řešení nemá znamenat precedens pro příště (parifikace ještě nebyla dohodnuta). Vyslanec F. K. Vratislav, který se oslav jako jeden z nejvýše postavených diplomatů u sněmu pochopitelně účastnil, lakonicky vyjádřil, že se to stejně vyřeší samo, protože v kostele nejsou k dispozici tak dlouhé lavice, do kterých by se vešli všichni kurfiřtští i knížecí vyslanci zároveň.⁵¹⁶ Splnil se tak cíl kurfiřtských vyslanců, kteří se mezi sebou dohodli, že budou předcházet všem problémům s ceremoniálem.⁵¹⁷

Vraťme se ale zpět k dětem císařského páru. Když se následujícího roku narodila pozdější císařovna a královna Marie Terezie, vše se odbylo jen prostou gratulací, žádné výrazné festivity se nepořádaly.⁵¹⁸ A to přesto, že se jednalo o v té době jediného živého potomka panovnického páru. Stejná situace se opakovala další rok na podzim při narození arcivévodkyně Marie Anny (1718-1744).⁵¹⁹

Byly to však oslavy významných vojenských úspěchů císařských zbraní, které se

⁵¹³ ZEDLER, J. H. (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon* XIV, Leipzig – Halle 1739, sl. 549.

⁵¹⁴ ROHR, J. B. von, *Einleitung*, s. 176.

⁵¹⁵ Jmenován byl v této souvislosti rakouský a salzburský vyslanec, viz dále pasáž o smutečních festivitech.

⁵¹⁶ „schwerlich in einer Kirche stühle von solcher größe vorhanden, daß sich deren andere als die churfürst[liche] gesandte sambt dem Principal österreich[ische Gesandte], wann mit demselben die parification einmahl adjustirt, werden bedienen können.“ NA, ČVŘ, kart. 17, relace F. K. Vratislava, Řezno, 28. 4. 1716.

⁵¹⁷ Tamtéž; Tamtéž, příl. 1, protokoly z kurfiřtského kolegia, Řezno, 22., 23. a 25. 4. 1716.

⁵¹⁸ „Nachdeme Ew[er] Kay[serliche] Maj[estät] ein allergnädigstes belieben getragen, von dero neu-gebohrnen durchleüchtigsten Ertzherzogin sambt dießfälliger glücklichlichen entbindung Ihrer Kay[serlichen] Maj[estät] der Keyserin durch das Kay[serlichen] Commissions-Decret N[umero] 1, dem allhiesigen R[eic]hs Convent die höchst erfreüliche nachricht ertheilen zu lasßen; [...] Wobey Ew[er] Kay[serliche] und König[liche] Maj[estät] allerg[nä]digst zu erlauben geruhen wollen, daß deroselben auch ich insbesondere meine allerunterth[änig]ste gratulation [...] beyfügen dörfße.“ Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 25. 5. 1717. Zmiňovaný dekret viz Tamtéž, příl. 1, dekret císařské komise, Řezno, 19. 5. 1717; také Tamtéž, příl. 2, *Reichsgutachten* ve stejné věci, Řezno, 21. 5. 1717.

⁵¹⁹ Tamtéž, kart. 21, relace F. K. Vratislava, Řezno, 4. 10. 1718.

proslavily největší pompou. Ve sledovaném období se jednalo o oslavy dobytí Bělehradu v roce 1717. 16. srpna toho roku vybojoval princ Evžen Savojský jednu ze svých nejznámějších bitev a s konečnou platností si tak zajistil místo v panteonu největších turkobijců historie. Když o šest dní později vjížděl triumfálně do dobytého města, v Řezně se již o velkém vítězství dobře vědělo.⁵²⁰ O co méně pozornosti si vyžádalo narození Marie Terezie jen několik měsíců předtím, o to více se mělo slavit teď. Vítězství navazovalo na úspěšné tažení z předchozího roku, které vyvrcholilo bitvami u Petrovaradína a Temešváru. Vítězství nad Turky znamenalo nejen porážku tradičního a úhlavního nepřítele Habsburků a všeho křesťanstva. Mělo v této době i další náboženský rozměr, a to v souvislosti s nadcházejícím luterským jubileem,⁵²¹ které opětovně rozdmýchalo řevnivost mezi katolíky a protestanty a spolu s dalšími přidruženými skutečnostmi - konverze několika členů saského panovnického rodu ke katolictví, pokračující spory o článek 3 rastattského, resp. badenského míru⁵²² - vyústilo v největší náboženské bouře tohoto období, kladené zhruba do let 1719-1724. W. Fürnrohr bez nadsázky tvrdí, že bylo i zásluhou říšského sněmu, že tentokrát nedošlo k náboženské válce.⁵²³ Situace byla o to závažnější, že nešlo jen o rozpory mezi katolíky a protestanty, ale i mezi samotnými protestanty navzájem. To nastalo zejména v oblastech, kde vedle sebe žili vyznavači luteránství a kalvinismu, jako například v Kurfirštské Falci.⁵²⁴

Gratulace k vítězství u Bělehradu nebraly konce a přicházely z různých stran.⁵²⁵ Nikdo si nechtěl nechat ujít příležitost k náležitě (sebe)prezentaci, zvláště když se dala pojmout řadou různých způsobů, z nichž si každý mohl zvolit ten nejvíce vyhovující, aniž by tím někoho výrazněji protežoval či urazil: dalo se to interpretovat jako vítězství celého křesťanstva, vítězství katolíků, vítězství císaře (a tedy říše) či vítězství Habsburků. První se iniciativy chopil jeden z rakouských vyslanců, hrabě Konrad Sigmund von Starhemberg. Ten pořádal oslavu vítězství již šest dní po bitvě, 22. srpna, tedy symbolicky v den Evženova vjezdu do města (o čemž ale samozřejmě neměl ani tušení). Pozvaní vyslanci se tehdy sešli v hraběcí

⁵²⁰ Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 24. 8. 1717; VLNAS, V., *Princ*, s. 477-484.

⁵²¹ O tom v poslední době zjm. COUFALOVÁ, Iveta, *Luthерово jubileum (1717) a konverze na saském kurfirštském dvoře: Východiska a možnosti výzkumu*, TH 20, 2017, s. 157-173; TÁŽ, *Král-konvertita: Panovnická konverze Augusta Silného a její reflexe v saském veřejném prostoru především mezi dvěma luteránskými jubilei (1717/1730)*, Olomouc 2021, dizertační práce, zjm. s. 42-52 (vyjde jako kniha Praha 2023).

⁵²² Oficiální podpis mírové smlouvy, vyjednané na jaře 1714 v Rastattu, proběhl z habsburské strany až po projednání sněmem v září toho roku ve švýcarském městě Baden. V souvislosti s říší se tak v dobových pramenech hovoří o badenském míru. Podstata sporu byla vysvětlena v předchozí kapitole.

⁵²³ FÜRNRÖHR, W., *Der Immerwährende Reichstag*, s. 188; NA, ČVŘ, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 9. 1717. K této otázce dále ARETIN, K. O. Frhr v., *Das Alte Reich II*, s. 263-295.

⁵²⁴ Z četných dokladů např. NA, ČVŘ, kart. 30, relace F. K. Vratislava, Řezno, 26. 9. 1721.

⁵²⁵ Opakované gratulace viz Tamtéž, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 24. 8., 7. a 17. 9. 1717.

Württembergské zahradě u Dunaje.⁵²⁶ Nejokázalejší slavnost si pro sebe vyhradil principální komisař. Konala se až více než měsíc po bitvě, v neděli 26. září, a pokud to nebyla přímo největší slavnost, jakou Řezno v té době zažilo, rozhodně byla nejlépe propagovaná. Sám kardinál Sachsen-Zeitz o ní poskytl podrobnou zprávu císaři a nadto inicioval vznik spisku, který událost oslavoval.⁵²⁷ Mohutná propagace z císařské strany byla také možná důvodem, proč český vyslanec Vratislav podal do Vídně jen obligátní zprávu, ve které konstatoval, že se konala oslava.⁵²⁸

Jak už to u festivít tohoto rázu bývalo zvykem, zabraly celý den. V osm hodin ráno přijel principální komisař se třemi parádními kočáry a celým svým dvorem ke katedrále. Podobně tak učinili ostatní vyslanci a všichni společně se pak zúčastnili bohoslužby. Po zaznění *Te Deum laudamus* se všichni odebrali zpět do svých domovů. Slavnost vyvrcholila navečer a v noci. V sedm hodin započala na nádvoří před kardinálovým sídlem iluminace, jeden z nejdůležitějších projevů barokních slavností, jejíž součástí byly také ohňostroje.⁵²⁹ F. K. Vratislav, společně s ostatními kurfiřtskými a s rakouským vyslancem, dorazili šestispřežím. Iluminace sestávala z rozsáhlé osvětlené efemérní architektury, která byla 30 metrů dlouhá a až 12 metrů vysoká a zabírala tak na délku celé nádvoří. Tvořil ji složitý soubor obrazů, skulptur a textu, které měly jediný cíl - oslavit císaře, prince Evžena a všechna jejich vítězství nad Vysokou Portou (viz obr. č. 18). Iluminace byla nepřetržitě osvětlována velkým množstvím pochodní až do dvou hodin v noci. Vedle iluminace byla postavena fontána, která měla podobu dvou Turků, jejichž hlavy držel ve spárech habsburský orel a z jejichž úst tryskalo červené a bílé víno (viz obr. č. 19). Atmosféru dokreslovala všudypřítomná „*Türckische Music*“.⁵³⁰ Kdo byl již znuděn pohledem na iluminaci a dostatečně občerstven vínem, mohl se odebrat dovnitř, kde byly připraveny tři místnosti pro hru (jistě v karty a snad i kulečníku). To platilo

⁵²⁶ BAUMANN, Wolfgang, *Die Siegesfeier des österreichischen Gesandten 1717*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 288.

⁵²⁷ TÝŽ, *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars*, s. 289; STEUDLIN, Johann Matthias – GEYER, Andreas, *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest, welches, auf den ... durch die Glorreiche Waffen ... Carls des VI.ten ... wider den Türckischen Erb-Feind, den 16. August 1717 erhaltenen vollkommenen Sieg und darauf erfolgte Übergabe der Haupt- und Gräntz-Vestung Griechisch-Weissenburg ... von Christian August ... in dero Residentz ... angeordnet und höchst-erfreulich begangen worden*, Regensburg [1717]. Tento spis tvoří dva nezávislé texty a doprovodné rytiny. Jedním je popis slavnostní hostiny a tzv. *Schauessen* s názvem *Beschreibung der auff Ihre Durchleuchtigsten Eminenz Herrn, Herrn Christiani Augusti, der Heil. Röm. Kirchen Cardinals & c.... gehaltenen Danck- und Freuden-Fest: Aufgestellten VII. Schau-Essen ... von Georg Friedrich Bächlein*. Druhým popis slavností s popisem iluminace *Sieg- und Freud-Gerüst zu allgemeinem Frolocken auffgerichtet bey feyerlicher Begehung eines Gott gehaltenen Lob- und Danck-Fests: Wegen der durch ... Francisci Eugenii von Savoyen ... erfolgten Eroberung der Haupt-Vestung Belgrad ... Vorge stellt auff gnädigsten Befelch Ihre Durchleucht Eminenz Christiani Augusti Cardinal von Sachsen*.

⁵²⁸ NA, ČVŘ, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 10. 1717.

⁵²⁹ BAUMANN, Wolfgang – FENDL, Elisabeth – KNORR, Burgi, *Barocke Feste*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 68-77, zde s. 70.

⁵³⁰ STEUDLIN, J. M. – GEYER, A., *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest*, část *Sieg- und Freud-Gerüst*, s. 4.

samozřejmě jen pro vyslance a další šlechtice, prostí obyvatelé, kteří se venku nacházeli v hojném počtu, dovnitř přístup neměli, alespoň prozatím ne. Od půl desáté do jedné hodiny pak probíhala slavnostní hostina v rytířském sálu komisařova apartmánu. Hostina byla částí programu, kdy se mohlo přihodit nejvíce ceremoniálních nepříjemností. Kardinál si toho byl dobře vědom, a proto určil, že hostina bude probíhat *pêle-mêle*, tedy bez použití ceremoniálu. I díky tomuto řešení proběhla slavnost v nezvyklém poklidu a bez zbytečných hádek, což poté v dopise císaři neopomněl náležitě zdůraznit. Protože se takto pořádané hostiny osvědčily, neváhal je poté pořádat i při jiných příležitostech (viz výše oslava jmenin císaře asi o měsíc později). Jedinými výjimkami ze všech hostů, kteří měli pevně určené místo, byl sám hostitel, jemuž náleželo místo pod baldachýnem, poté služebně nejmladší bamberský vyslanec Georg Karl Karg von Bebenburg (1686-1747),⁵³¹ otec nám dobře známého Friedricha Karla Karga, který byl tehdy u sněmu sotva několik dní – ten obsadil čestné místo po kardinálově pravici, a nakonec, po jeho levici, nejvýznamnější žena večera, manželka mohučského vyslance Euphrasia Ottenová (1658-1730).⁵³² Zvláštní čest byla projevna kurfiřtským vyslancům, kteří do sálu vstupovali jako první a mohli si tak vybrat místo, které chtěli. Celkem zde ke stolu zasedlo 66 lidí, z toho bylo 64 vyslanců a jejich manželek, zbylími dvěma byli principální komisař a jako čestný host Johannes IV. Hemm (ve funkci 1694-1719), opat kláštera sv. Jimrama, v jehož zdech se celá slavnost odehrávala.⁵³³

Kromě několikachodového menu, které čítalo celkem 148 pokrmů, tvořených zejména vzácným a drahým divokým ptactvem, se na tabulích podávalo tzv. *Schauessen*.⁵³⁴ Jednalo se o sedm umělecky ztvárněných „pokrmů“, které, jak už název napovídá, byly určeny k dívání a nikoli ke konzumaci (viz obr. č. 20). V podobném smyslu se výše zmiňovaným iluminacím říkalo *Schauwand*.⁵³⁵ Z karamelu, cukru, marcipánu, čokolády a dalších drahých potravin byly vymodelovány postavy a celá města. Samozřejmostí bylo barevné provedení, kde vedle stříbrné a zlaté našla své místo také červená, modrá, oranžová a další. Pro ilustraci uvedme jen názvy

⁵³¹ Ve vyslaneckém mnohoobročnictví si v ničem nezadal se svým synem, vrcholem kariéry byl pro něho zisk úřadu trevírského vyslance (1732-1736 a 1739-1747). HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 404.

⁵³² ARETIN, Karl Otmar Freiherr von, *Otten, Ignaz Anton Freiherr von*, in: Týž (red.), NDB XIX, Berlin 1999, s. 652.

⁵³³ STEUDLIN, J. M. – GEYER, A., *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest*, část *Sieg- und Freud-Gerüst*, s. 3-4; BAUMANN, W., *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars*, s. 289, 291-292, 294.

⁵³⁴ SENNFELDER, Miriam, *Das Jahrhundert der Tafelkultur: Feines Speisen als Ausdruck der feinen Gesellschaft*, in: W. Imkamp – P. Styra (edd.), *Gesellschaftliches Leben*, s. 91-114. Pro české prostředí HRDLÍČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost: Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000, s. 246-267; TÝŽ, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), OH 8: *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000, s. 293-314.

⁵³⁵ MÖSENER, Karl, „*Das Heraustreten des Festlichen kann nur geschehen durch Kunst*“, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 11-24, zde s. 13.

těchto jídel pro potěchu oka: 1. klečící a modlící se císař pod baldachýnem; 2. princ Evžen vstupuje do Bělehradu; 3. mapa nově získané části Uher, Turci opouští Bělehrad; 4. Bělehrad a jeho opevnění; 5. obléhání Bělehradu (zákopy, kanóny); 6. císařské vojenské ležení; 7. turecké vojenské ležení. Všechna vyobrazení byla provedena s velkou přesností a smyslem pro detail, takže hosté mohli kromě bělehradské pevnosti a císařských plavidel na Dunaji obdivovat údajně i ryby v řece.⁵³⁶ Vše doplňovalo 36 menších (i tak ale cca 80 cm vysokých) pyramid, tvořených opět nejvybranějšími sladkostmi.⁵³⁷ Tyto *Schauessen*, které i v českém prostředí známe již ze 16. století, byly v 1. polovině 18. století stále velmi populární a užil si jich například i Karel VI. ve frankfurtském Römeru u příležitosti své korunovace;⁵³⁸ v druhé polovině století je pak nahradily dekorace z porcelánu.⁵³⁹ V případě řezenských *Schauessen* známe i jejich tvůrce. Byl jím Georg Friedrich Bächlein (1676-?), řezenský měšťan, který zastával pozici městského kuchaře. V tomto případě se nejednalo o nějakou čestnou, nýbrž ryze praktickou funkci a Bächlein nebyl jen odborníkem na gastronomii, ale skutečným kuchařským mistrem, což dokládá i jeho životopis. Narodil se v Bavorsku, ve službě různým zdejším urozeným pánům se zdokonalil v řemesle a v roce 1705 byl jmenován městským kuchařem v Řezně. Zde se seznámil se saským vyslancem G. von Werthernem, který si ho vzal s sebou do Utrechtu, když se účastnil mírového kongresu a pomohl mu i v další kariéře. Po odchodu z Řezna byl Bächlein od roku 1724 kuchmistrem v Drážďanech u manželky krále Augusta II.⁵⁴⁰ Je tedy možné, že se zde potkával s Vratislavem, který právě v této době diplomaticky působil v Sasko-polské personální unii.

Vraťme se ale zpět k oslavám vítězství z roku 1717. V jednu hodinu po půlnoci se celá společnost přesunula do Lvího sálu (*Löwensaal*), ústředního reprezentačního prostoru kláštera sv. Jimrama (viz obr. č. 14). Zde se již za dodržení všech ceremoniálních pravidel konal bál (viz obr. č. 21). Urozená společnost se začala rozcházet až kolem půl páté ráno a tím pro ně slavnost skončila. Pro neurozené, prosté obyvatelstvo však bylo přichystáno pokračování. Druhý den ráno (tedy pár hodin poté, co odešli poslední vyslanci) byli obyčejní lidé pozváni do rytířského sálu, aby i oni mohli obdivovat díla mistra Bächleina. Teprve tehdy slavnost definitivně skončila. Podle odhadu současníků se jí zúčastnilo několik tisíc osob.⁵⁴¹ Takto náročné oslavy musel někdo vymyslet a poté dohlédnout na to, aby vše bylo na svém místě,

⁵³⁶ STEUDLIN, J. M. – GEYER, A., *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest*, část *Beschreibung*, s. 5.

⁵³⁷ Vše viz Tamtéž.

⁵³⁸ Příslušnou literaturu viz v pozn. 399.

⁵³⁹ BAUMANN, W. – FENDL, E. – KNORR, B., *Barocke Feste*, s. 72.

⁵⁴⁰ BAUMANN, W., *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars*, s. 301, pozn. 13a.

⁵⁴¹ STEUDLIN, J. M. – GEYER, A., *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest*, část *Sieg- und Freud-Gerüst*, s. 3-4; BAUMANN, W., *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars*, zjm. s. 292, 294, 301.

zejména složitá výzdoba s hlubokou náboženskou symbolikou. Ne náhodou bývali autory těchto oslav duchovní, v tomto konkrétním případě to byl jezuita Franz Xaver Amrhyn (1655-1731), rektor řezenské jezuitské koleje. Vše ale nemohlo být dílem jednoho muže a mezi těmi, kteří se zamýšleli, jak slavnost nejlépe uchopit, byl sám kardinál Sachsen-Zeitz.⁵⁴²

Jako poslední pořádalo oslavy vítězství město Řezno, a to 30. září. U města vedeného protestantským magistrátem to nemůže být překvapující, stejně jako není překvapující jejich průběh. Bujaré oslavy do brzkých ranních hodin, ohňostroje a spektakulární iluminace se neslučovaly s protestantskou morálkou a představou, jak by měla taková oslava vypadat. Porážku nevěřících tak slavili v kostelích modlitbami a adekvátní hudbou. Protože i oni byli lidmi své doby, nemohli vynechat iluminace. V jejich podání se ale jednalo o prosté výjevy (nejčastěji citáty z bible) vystavované za okny a nasvětlované zezadu lampami, aby byly vidět z ulice.⁵⁴³

Oslavy se konaly nejen u příležitosti radostných, ale také smutečních událostí. Opravdové těžkosti, které neovlivňovaly jen životy jednotlivců, započaly v dubnu 1711, kdy do Řezna došla zpráva o nenadálé nemoci císaře, která způsobila značné pozdvižení. Ve stejný den, tedy 17. dubna 1711, kdy vyslanec F. K. Vratislav koncipoval svou zprávu do Vídně, ve které vyjadřoval zděšení z nastalé situace, byl ve skutečnosti císař již na smrtelné posteli. Zpráva o skonu panovníka se ke sněmu dostala s několikadenním zpožděním. Úmrtí císaře stálo na počátku řady úmrtí významných osobností tohoto a následujícího roku. Sněm po tomto oznámení pozastavil svou činnost a všichni vyslanci se naposledy sešli na radnici (kromě Vratislava a rakouského vyslance Jodociho, kteří byli smrtí svého pána zdrceni nejvíce, ale hlavně jim vypršela plná moc). Ostatní vyslanci dospěli k dohodě, že pro zachování kontinuity budou v práci neoficiálně pokračovat a na následném zasedání byli k účasti přemluveni i Vratislav s Jodocim – pro tuto situaci neexistovalo mnoho precedentů, musíme si uvědomit, že k úmrtí císaře došlo v historii stálého sněmu teprve podruhé. S nebyvalou rychlostí (pouhých 11 dní po smrti císaře) byl 28. dubna František Karel potvrzen ve funkci českého vyslance u sněmu a znovu legitimován.⁵⁴⁴ Stalo se tak jistě na přání císařovny matky Eleonory Magdaleny Falcko-Neuburské (1655-1720), vdovy po Leopoldovi I., která spravovala říši v nepřítomnosti svého mladšího syna Karla.⁵⁴⁵

⁵⁴² BAUMANN, W., *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars*, s. 289.

⁵⁴³ NA, ČVŘ, kart. 20, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 10. 1717; BAUMANN, Wolfgang, *Die Siegesfeier der Stadt Regensburg 1717*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 304-309, zde s. 304.

⁵⁴⁴ NA, ČVŘ, kart. 8, dopisy F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 17., 21., 24. a 28. 4. 1711.

⁵⁴⁵ Oficiální listiny od nového císaře obdržel následující rok: ÖStA, HHStA, Reichsarchive, Reichskanzlei, Regensburg, Kurböhmische Gesandtschaft Berichte und Weisungen, Weisungen, kart. 1, Weisungen an die Kurböhmische Gesandtschaft, pokyn císaře Karla VI. F. K. Vratislavovi, Amberg, 17. 1. 1712, koncept; Tamtéž,

Ne všichni ale zemřelého císaře oplakávali a přinejmenším liknavost přicházela i z míst, která bychom nečekali – třeba z katolického tábora: „*daß hiesige [regensburgische, F. V.] Thumb Capitulares die Exequien für Weylandt Kays[erliche] May[er]st[ät] so schlecht gehalten, scheinete gleichsamb eine kleine Revange für die ihrem Bischoff undt seinem bruedern angethane allgeregerechte Straff*“.⁵⁴⁶ Situace se poněkud vyjasní, když zjistíme, že oním řezenským biskupem byl do klatby daný mohučský kurfiřt Josef Klement Bavorský, bratr odbojného bavorského kurfiřta Maxe Emanuela. Významné bohoslužby, kam bezpochyby patřily ty za zemřelého císaře, byly vhodným podhoubím pro ceremoniální spory. Zasedací pořádek v kostele byl pevně stanoven a místa vyslanců kurfiřtů, kteří se z různých důvodů dané mše neúčastnili, měla zůstat volná. Uprázdňených lepších míst v první řadě však využili někteří knížecí vyslanci (zejména rakouský a salzburský jakožto vedoucí kolegia) a obsadili je, což vyvolalo náležitý protest mezi kurfiřtskými, kteří si na takové chování oficiálně stěžovali.⁵⁴⁷

Tím se dostáváme k dalším důležitým slavnostem, a to byly pohřební ceremonie.⁵⁴⁸ Ty byly nedílnou součástí barokní kultury a právě v baroku se proslavily největší pompou. Nebyla to ale jen záležitost 17. a 18. století, důstojné rozloučení se zemřelým patřilo k zásadním projevům křesťanské kultury již od nepaměti. K úmrtí nejvyššího představitele sněmu, principálního komisaře, došlo, stejně jako k úmrtí císaře, během působení hraběte Vratislava pouze jednou, a to na konci roku 1712, když zemřel kardinál Johann Philipp von Lamberg. Principální komisař Lamberg zemřel po krátké nemoci, dobově charakterizované jako kolika, ve čtvrtek, 20. října 1712, krátce po deváté hodině dopolední, ve svém sídle v klášteře sv. Jimrama. Ještě téhož dne večer bylo jeho tělo podrobena pitvě a nabalzamováno. Většina orgánů včetně mozku, srdce, jater a sleziny se nacházela ve velmi dobrém stavu, částečně poškozené byly plíce, ovšem hlavní poškození se týkala žaludku. Zde vznikl vlivem koliky otok či vřed, který způsobil další zánět v podbřišku. Vyjmuté vnitřnosti měly být následně pohřbeny v kryptě sv. Wolfganga v klášterním kostele sv. Jimrama, srdce bylo umístěno do pozlacené měděné schránky téhož tvaru a mělo být takto uloženo do rakve společně s tělem.

V pátek, druhý den po úmrtí, bylo kardinálovo tělo vystaveno v prvním předpokojí jeho

plná moc a legitimace od císaře, Vídeň, 30. 1./23. 2. 1712.

⁵⁴⁶ NA, ČVŘ, kart. 9, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 23. 6. 1711.

⁵⁴⁷ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 19. 6. 1711; ROSER, Sebastian, *Die Trauerfeierlichkeiten für Kaiser Joseph I. 1711*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 283-285. Právě takové příhody vedly v pozdější době k úvahám o parifikaci, viz výše.

⁵⁴⁸ *Trauerfeste* viz HRBEK, J. a kol., *Panovnícký majestát*, s. 120-134. Pro české prostředí např. KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004, zjm. s. 171-175 a 190-212. Obecně ARIÈS, Philippe, *Dějiny smrti*, 2. vyd., Praha 2020; Evropský kontext přináší sborník HENGERER, Mark (ed.), *Macht und Memoria: Begräbniskultur europäischer Oberschichten in der Frühen Neuzeit*, Köln - Weimar - Wien 2005.

apartmánu v klášteře sv. Jimrama, kde byly také zřízeny čtyři oltáře, u kterých byly po celý den slouženy mše, a kde se mohli příchozí za zemřelého modlit. Protože však zájem rozloučit se se zemřelým byl větší, než se předpokládalo, byly následujícího dne (v sobotu) postaveny ještě další čtyři oltáře i v hlavním sále, tedy v předchozí místnosti. Tělo zemřelého spočívalo na honosném loži na vyvýšeném podstavci pod černým baldachýnem a bylo nepřetržitě stráženo dvanácti trabanty ve zbroji. Obě místnosti i příchozí návštěvníci se zahalili do smuteční černi. O to větší kontrast působilo tělo mrtvého principálního komisaře oděné do kardinálského purpuru, a vlastně celá postel potažená červeným sametem se zlatým lemováním a ozářená svitem 50 bílých voskovic. Jeho hlava v krátké světlolase paruce s kardinálským biretem spočívala na polštáři stejného provedení. Celkový dojem byl umocněn na prsou položeným křížem, vykládaným diamanty a smaragdovým prstenem na pravé ruce, navlečené ve zdobené rukavici. Na kardinálovu zbožnost upomínal růženec, který svíral v téže ruce. V místnosti se dále nacházela řada dalších cenností a předmětů symbolického významu (velký stříbrný kříž, nákladně zdobený krucifix, biskupská berla, kardinálský klobouk atp.). V pondělí 24. října, po třídní tryzně, bylo tělo přeneseno do kaple sv. Michaela, navazující na Lví sál, kde zůstalo vystaveno několik dalších dní.

Týden po úmrtí, 27. října, byla kardinálova smrt slavnostně oznámena mohučským vyslancem zástupcům pasovské kapituly, kteří přijeli do Řezna. Zbytek tohoto a celý následující týden se nesl ve znamení příprav velkolepého smutečního průvodu městem od sv. Jimrama až ke břehům Dunaje, odkud se měl zemřelý duchovní odebrat na poslední cestu do centra své někdejší diecéze.⁵⁴⁹ Slavnost byla naplánována na neděli 6. listopadu. Protože se však jednalo o cestu skrz celé město a počasí začalo být s počínající zimou nepříznivé, bylo i s ohledem na pohodlí zúčastněných rozhodnuto, že tělo zemřelého bude v neděli večer přeneseno do katedrály sv. Petra jen v doprovodu Lambergova *hofštátu* a teprve další den večer se přistoupí k slavnosti a průvodu k řece, která je od katedrály již nedaleko. Zkrácený slavnostní průvod tedy začal až v pondělí 7. listopadu v šest hodin večer (viz obr. č. 23). Na úplném začátku kráčeli dva muži v černém smutečním oblečení s pochodněmi, za nimi byl nesen krucifix, poté dva černé prapory, následovalo dalších několik lidí s dalším krucifixem, studenti jezuitského gymnázia a mniši a jeptišky ze všech městských klášterů. Nechyběli ani členové chrámového sboru (hudebníci) a řada dalších duchovních. Tuto část průvodu uzavíral nejvýše postavený přítomný duchovní – probošt řezenské kapituly, zastupující pomocného biskupa Alberta Ernsta

⁵⁴⁹ Mnoho času opět zabralo řešení ceremoniálních sporů. Tentokrát se neshody týkaly hlavně otázky ranku vyslanců pasovské kapituly a poté sporu dvou nejvýznamnějších řezenských katolických institucí: katedrální kapituly a kláštera sv. Jimrama. NA, ČVR, kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, l. a 4. 11. 1712.

von Wartenberga (1635-1715), který se slavnosti pro vysoký věk neúčastnil (sídelním biskupem byl kolínský kurfiřt, toho času v klatbě).⁵⁵⁰ Druhou část průvodu tvořili příslušníci Lambergova *hofštátu*. Teprve na konci této části neslo 32 mužů rakev s nebožtíkem. Po stranách je doprovázelo vždy šest a šest šlechticů, následováno 20 trabanty a 24 nosiči luceren. Uprostřed, přímo za márami, kráčeli vyslanci pasovské kapituly a kardinálův stejnojmenný synovec Johann Philipp von Lamberg (1684-1735). Až poté kráčeli sněmovní vyslanci, v pořadí kurfiřtští, knížecí a měšťtí. Průvod uzavírali jezuité a další nejmenovaní pozůstali. Průvod přešel rameno Dunaje na druhý břeh, kde v části zvané *Unterer Wöhrd* čekaly lodě. V jedné se plavilo tělo zemřelého, další tři byly pro členy *hofštátu* a jiné služebníky. Následujícího dne, ještě před rozbřeskem, odrazily lodě do Pasova.⁵⁵¹

Na tomto místě je také třeba zmínit, že smutečního průvodu se účastnili všichni přítomní kurfiřtští vyslanci, s výjimkou českého a hannoverského.⁵⁵² O důvodu nepřítomnosti hannoverského se můžeme jen dohadovat – ve hře mohly být náboženské důvody, stejně jako zdravotní stav; vyslanec Christoph von Schrader zemřel necelý rok poté.⁵⁵³ Důvody českého vyslance k neúčasti na této nepřilíš často konané události s významným reprezentačním potenciálem specifikoval sám Vratislav: „*Und weilten diese unterredung [mit dem Prinzipalkommissar, F. V.] mit durchgehung so vieler beylagen sich länger, als mann geglaubet, verzogen; so hat solches verursacht, daß Wir wey[land] S[einen] Eminenz dem Cardinalen von Lamberg die lezte ehr nicht bezeigen und dem [...] angesehen[enen] gewesten conduct [...] nicht haben bejwohnen können*“.⁵⁵⁴ Český vyslanec se tedy pohřebního procesí neúčastnil z pracovních důvodů, což je nadmíru zvláštní. Neúčastnil se ho ani rakouský vyslanec P. H. von Jodoci, který byl rovněž přítomen na zmíněné pracovní schůzce, ani nový principální komisař kníže Löwenstein, který byl zřejmě hlavním důvodem, proč zbylí dva vyslanci v průvodu chyběli. O to více bilo do očí, že se slavnosti účastnili i téměř všichni knížecí vyslanci.⁵⁵⁵

Pohřbu principálního komisaře Ch. A. von Sachsen-Zeitze se již hrabě Vratislav neúčastnil, neboť tento kardinál zemřel až dva roky po jeho odjezdu z Řezna. Pohřební slavnosti

⁵⁵⁰ O osobě tehdejšího kolínského kurfiřta bylo psáno výše, k Wartenbergovi GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 558.

⁵⁵¹ Vše viz Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 11. 1712, příl. č. 4, dobový tisk *Absterben und Leichbegängniß Ihrer Hochfürstlichen Eminenz, weylant Herrn Cardinals von Lamberg, ..., Regensburg 1712*; RUHLAND, Armin, *Das Leichenbegängnis der Prinzipalkommissars Kardinal von Lamberg 1712*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 286-287.

⁵⁵² Přítomni tedy byli čtyři kurfiřtští vyslanci – mohučský, trevírský, falcký a saský, který zároveň prozatímně zastupoval Braniborsko. Kolínský a bavorský byli stále v klatbě. NA, ČVŘ, kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 11. 1712, příl. č. 4, dobový tisk *Absterben*, [fol. 4].

⁵⁵³ Viz kapitulu VI.2.

⁵⁵⁴ NA, ČVŘ, kart. 11, relace F. K. Vratislava, Řezno, 8. 11. 1712.

⁵⁵⁵ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 15. 11. 1712, příl. č. 4, dobový tisk *Absterben*, [fol. 4r].

probíhaly velmi podobně jako v Lambergově případě. Jediným větším rozdílem byla skutečnost, že pohřební průvod procházel tentokrát celým městem, od kláštera sv. Jimrama až k řece, bez zastávky v dómu. To proto, že se celá akce konala na konci září 1725 a nebylo tedy třeba brát v úvahu špatné počasí. Stejně jako Lamberg nebyl ani Sachsen-Zeitz pohřben přímo v Řezně, ale jeho mrtvé tělo bylo po Dunaji dopraveno do Prešpurku, neboť zemřelý kardinál byl uherským primasem.⁵⁵⁶

Poslední smuteční akcí, které se František Karel Vratislav, jako vyslanec u řezenského sněmu, účastnil, byly zádušní mše za císařovnu-matku Eleonoru Magdalenu Falcko-Neuburskou. Ta zemřela ve Vídni 19. ledna 1720 a hned následujícího dne již zpráva o jejím úmrtí doputovala po spěšném poslu do Řezna.⁵⁵⁷ Smuteční slavnosti byly pojaty velkolepě a český vyslanec byl jedním z těch, kteří je organizovali. Dokonce se kvůli tomu omluvil z několika sněmovních jednání, stejně jako rakouský vyslanec. Došlo tedy k úplně opačné situaci, než jaká nastala při pohřbu kardinála Lamberga - nyní se český vyslanec pro změnu neúčastnil pracovních povinností, aby mohl plánovat slavnost. Nutno však podotknout, že řádná zasedání sněmu se v této době stejně nekonala, neboť řada vyslanců chyběla – např. místo trevírského vyslance bylo uprázdněno po smrti Johanna Franze von Gör(t)ze († 1719) a do jmenování jeho nástupce úřad vedl falcký vyslanec.⁵⁵⁸

Smutek za zemřelou císařovnu vyvrcholil tři měsíce po její smrti bohoslužbami v katedrále sv. Petra, kde bylo umístěno velkolepé *castrum doloris*.⁵⁵⁹ Exekvie sloužila místní kapitula na své náklady a principální komisař byl tím, kdo na tuto akci oficiálně zval ostatní vyslance. Pobožnosti byly naplánovány na čtyři dny – od úterý 9. do pátku 12. dubna. Následný způsob rozsazení lidí v katedrále je příkladem zdařilé parifikace, o které bylo pojednáno výše, resp. byl by takovým příkladem, kdyby došlo k situaci, aby tato nová pravidla mohla být uplatněna. Opět zde existovala vzpomínka na předchozí rok a potíže, které způsobily změny v ceremoniálu při oslavách jmenin císaře. Kurfiřtské kolegium se tedy sešlo k několika poradám, z nichž měl vzejít návod, jak k tomu tentokrát přistoupit, aby se co nejvíce otupily hrany možných precedenčních sporů. Z posledního čtyřhodinového jednání vzešlo řešení, které vzalo v potaz loňské fiasko s přesunem kurfiřtských vyslanců na oratoř i výsledky jednání o parifikaci, a bylo tedy dohodnuto, že kurfiřtští vyslanci se posadí do první lavice dole v hlavní

⁵⁵⁶ RUHLAND, Armin, *Das Leichenbegängnis des Prinzipalkommissars Kardinal Christian August von Sachsen-Zeitz 1725*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 330-334.

⁵⁵⁷ NA, ČVŘ, kart. 24, relace F. K. Vratislava, Řezno, 20. 1. 1720.

⁵⁵⁸ Tamtéž, relace F. K. Vratislava, Řezno, 9. 2. 1720.

⁵⁵⁹ Obecně POPELKA, Liselotte, *Castrum Doloris oder „Trauriger Schauplatz“: Untersuchungen zu Entstehung und Wesen ephemerer Architektur*, Wien 1994; k tomuto castru doloris ROSER, Sebastian, *Die Trauerfeierlichkeiten für Kaiserin Eleonora Magdalena Theresia 1720*, in: K. Möseneder (ed.), *Feste*, s. 315-319.

lodi. Na závěrečném protokolu ze zasedání ještě ani nestihl zaschnout inkoust a již se muselo hledat řešení nové. Tentokrát problém neúmyslně způsobil principální komisař, který měl na vše jako jediný shlížet z biskupské oratoře a kterého na poslední chvíli stihl těžký záchvat kataru a bylo jasné, že se mši nebude moci účastnit. Bylo tedy nutné rychle přijít s jiným vhodným návrhem. Vzhledem k výše řečenému došlo k následující situaci: konkomisař, český a oba rakouští vyslanci (Jodoci a Zech) – tedy vyslanci císařské strany – se měli přesunout na pravou oratoř, kde by býval seděl principální komisař. Všichni ostatní měli najít svá místa dole v lodi, a to tak, že nejčestnější místa v první lavici měla připadnout zbylým kurfiřtům, do dalších lavic měla usednout knížata, pak města a následně další hosté.

Tento systém byl dobrý, nepočítal nicméně s absencemi, kterých se tentokrát vyskytlo více než dost. Z kurfiřtských vyslanců byl první den (v úterý 9. 4.) s určitostí nepřítomen falcký, který odjel a který prozatímně zastupoval i Trevír, a snad braniborský, který byl nemocný; znamená to, že za kurfiřty byli přítomni čtyři vyslanci (mimo českého). Knížecích vyslanců dorazilo jen pět a všichni z řad katolíků. Byli to: vyslanec Řádu německých rytířů, biskupství Augsbury, Eichstätt a Trident a knížat Salmů. Díky absenci některých kurfiřtů se vyslanec Řádu vešel ještě do první řady, ostatní obsadili druhou a třetí řadu. Za nimi stálo šest představitelů města a až poměrně daleko za nimi, zhruba v polovině kostela, si našel místo francouzský vyslanec hrabě Gergy s manželkou a služebníky. Kurfiřtští vyslanci (kromě českého) se účastnili jen úterních vigilií, další dny na pohřební kázání již nedorazili. Vyslanec Řádu si tedy následujícího dne (ve středu 10. 4.) sedl do druhé řady k augsburskému a eichstättskému a první řada tak zůstala zcela prázdná. Francouzský vyslanec se usadil na stejné místo, jako předchozího dne. Za ním se oproti včerejšku nacházeli už jen tři představitelé města, kteří navíc odešli hned po kázání a vůbec nezůstali na celou mši. Ve čtvrtek 11. 4. pokračovaly exekvie, z knížecích vyslanců přišli toho dne čtyři: řádový, augsburský, würzburský a eichstättský (vše duchovní). Z evangelíků nepřišel nikdo, stejně tak ze zástupců města. Poslední den bohoslužeb, pátek 12. 4., byl co do účasti nejhorší - přišli jen řádový, eichstättský a salmovský vyslanec. Jedinými vyslanci, kteří se účastnili každý den všech bohoslužeb bez změny svého místa, byli čtyři habsburští vyslanci na oratoři.⁵⁶⁰

Je namístě se ptát, co stálo za tak malou účastí? S ohledem na kontext předchozích podobných oslav (např. jmeniny císaře ani ne o půl roku dříve) se zdá, že se jednalo o setrvalý stav. Evangeličtí zástupci z principu takové slavnosti, až na výjimky, bojkotovali a z řad katolíků mnoho vyslanců drželo více hlasů. To znamená, že pokud je zmíněn např. vyslanec

⁵⁶⁰ Vše viz NA, ČVŘ, kart. 24, relace F. K. Vratislava, Řezno, 12. 4. 1720; Tamtéž, příl. 2, závěry ze zasedání kurfiřtského kolegia, Řezno, 8. 4. 1720; Tamtéž, příl. 3, Species facti o exekviích za zemřelou císařovnu.

Řádu německých rytířů, abychom uvedli jen jeden příklad za všechny, značí to jeho hierarchicky nejvýše postavený hlas. Tehdejší řádový vyslanec Johann Jakob von Lauterburg († 1722) však zastupoval současně i biskupství Brixen, Kostnice, Špýr, opatství Stablo a hohenzollernská pobočná knížectví.⁵⁶¹

⁵⁶¹ BITTNER, L. – GROß, L. (edd.), *Repertorium* I, s. 267, 281; HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 28, 47, 191, 202, 395-397, 448, 457, 463.

4. Bydlení

Vyslancovo obydlí bylo důležitou součástí jeho reprezentace.⁵⁶² Nákladností svého bydlení a jeho umístěním v rámci města dával diplomat na odív nejen své postavení, ale především moc panovníka, který ho vyslal.⁵⁶³ Že se tímto pravidlem vyslanci řídili můžeme doložit několika příklady. Pro některé z nich nemusíme chodit daleko – František Karel Vratislav, když později na přelomu 20. a 30. let 18. století působil jako císařský vyslanec v Rusku, na reprezentativnost bydlení velmi dbal. V Moskvě sídlil v paláci na dohled od Kremlu, který patřil pozdější carevně Anně Ivanovně (1693-1740). V Petrohradě pak zřídil ambasádu v bývalém paláci Dolgorukých, který se nejen nacházel v samém srdci města, ale byl to rovněž jeden z nejvýstavnějších objektů, jaké mohlo město nabídnout.⁵⁶⁴ Podobnou strategii zvolil Heřman Jakub Černín z Chudenic (1659-1710). Když odjel jako vyslanec do Varšavy (1695), najal si zde palác, který sice nebyl blízko centra, zato však byl značně prostorný a reprezentativní, o což šlo Černínovi především.⁵⁶⁵

Praktickou stránku organizace říšských sněmů, tedy nejen ubytování vyslanců, ale také zařízení prostor pro zasedání sněmu, zajištění bezpečnosti na cestách atp., měl původně na starosti říšský arcimarsálek, tedy saský kurfiřt, resp. jeho zástupce, dědičný říšský marsálek hrabě z Pappenheimu. Jeho role byla ale v 18. století již pouze ceremoniální, a vyslanci si tak ubytování museli shánět sami.⁵⁶⁶

Nejvýznamnější diplomat u stálého říšského sněmu, principální komisař, bydlel nejčastěji ve starobylém klášteře sv. Jimrama. Zde měl k dispozici část klášterní budovy, která odpovídá jižní polovině východního křídla dnešního Thurn-Taxiského zámku (viz obr. č. 14 a 15). Někdy po třicetileté válce byl v 1. patře tohoto objektu zřízen pro potřeby principálních komisařů apartmán, který odpovídal barokním šlechtickým (panovnickým) zvyklostem. Obsahoval tedy sál, celkem tři předpokoje, audienční místnost, retiradu a blíže neurčený počet dalších privátních místností včetně ložnice.⁵⁶⁷ U sv. Jimrama bydlel kardinál Lamberg i jeho

⁵⁶² K dějinám bydlení obecně DIRLMEIER, Ulf (ed.), *Geschichte des Wohnens II. 500-1800: Mittelalter bis Aufklärung. Hausen – Wohnen – Residieren*, Stuttgart 1998.

⁵⁶³ Otázce podoby vyslancova obydlí se věnovali již současníci: STIEVE, Gottfried, *Europäisches Hof-Ceremoniel: In welchem Nachricht gegeben wird, was es für eine Beschaffenheit habe mit der Praerogativa und dem aus selbiger fliessenden Ceremoniel, welches zwischen Käyser- und Königl. Majestäten, Churfürsten, Cardinälen, Fürsten und freyen Republicquen, dero Gesandten und Abgesandten beobachtet wird, ...*, Leipzig 1723, s. 291-308.

⁵⁶⁴ Srov. VÁVRA, F., *V hlavní roli; TYŽ, Diplomatiův dům*.

⁵⁶⁵ KUBEŠ, J., *Hermann Jakob Czernin; TYŽ, Misja dyplomatyczna Hermana Jakuba Czernina z Chudenic w 1695 r. Cesarski ambasador i Rzeczpospolita u schyłku panowania Jana III Sobieskiego*, KZ 69, č. 3, 2016 (vyšlo 2017), s. 131–156. Další příklady viz KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*, s. 100-123.

⁵⁶⁶ KÖNIG, J. C., *Gründliche Abhandlung*, s. 22-23.

⁵⁶⁷ O tom podrobněji výše v kapitole VI.1. REISER, R., *Adeliges Stadtleben*, s. 11.

nástupce kníže Löwenstein. To kardinál Christian August von Sachsen-Zeitz zvolil jinou sídelní strategii. Za hlavní sídlo si zvolil kartouzu v Prüllu, nedaleko od města (dnes součást Řezna). Pobýval zřejmě i u Jimrama, kam také směřovaly jeho první kroky po slavnostním vjezdu v roce 1716 a kde pořádal slavnosti. Další apartmán měl pak v benediktinském klášteře v Prüfeningu, který ležel, podobně jako Prüll, na okraji města. Kardinál Sachsen-Zeitz tedy dělil svůj čas mezi celkem tři rezidence, což bylo mezi principálními komisaři v Řezně neobvyklé. Oba Fürstenbergové, kteří tento úřad zastávali od poloviny 20. do poloviny 40. let 18. století, sídlili poté opět pouze u sv. Jimrama.⁵⁶⁸

V Řezně existovalo v dané době asi 1100 měšťanských domů, přičemž vyslanci obývali zhruba každý třetí.⁵⁶⁹ Ve kterém z těchto přibližně 350 domů bydlel český vyslanec hrabě F. K. Vratislav v první polovině svého řezenského působení, není známo. Až k roku 1716 se dozvídáme, že si pronajal dva zahradní domy/paláce, zvané Pürklovské, a půlku zahrady. Pürklové (Pürkel, Pürckl) byli významnou patricijskou rodinou, jejíž příslušníci patřili k nejbohatším řezenským měšťanům.⁵⁷⁰ Vlastnili také měšťský dům, zvaný Haus an der Heuport, na prestižní adrese přímo naproti katedrále a zámeček Pürkelgut u Řezna, nacházejícím se dnes v nepříliš dobrém stavu poblíž dálnice.⁵⁷¹ V této době se rodinný majetek nacházel zřejmě v poručnické správě za nezletilé dědice, protože nájemní smlouvu podepsal Johann Jakob Häberl (asi 1674-1724), velitel městské gardy, jehož rodina rovněž patřila k řezenskému patriciátu.⁵⁷² Pürkelgut ale v době Vratislavova pobytu ve městě ještě nestál a dům u katedrály zřejmě obývala rodina; český vyslanec se tedy zabydlel v tzv. horním Pürklovském zahradním domě.⁵⁷³ Oním druhým domem mohl být podle logiky dolní Pürklovský zahradní dům. Oba domy stály na stejném pozemku, a byla tudíž vyhotovena jen jedna nájemní smlouva pro oba domy.⁵⁷⁴ Přestože se jednalo o zahradní domy, nacházely se vzhledem k velké rozloze starého města v hradbách, konkrétně v západní části poblíž Prebrunnské brány, a tedy nikoli přímo na předměstí Prebrunn, což by znamenalo vně hradeb.⁵⁷⁵

⁵⁶⁸ REIDEL, H., *Die Residenzen*, s. 167-168.

⁵⁶⁹ LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 3; DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 77.

⁵⁷⁰ FÜRNRÖHR, Walter, *Das Patriziat der Freien Reichsstadt Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Eine sozialgeschichtliche Studie über das Bürgertum der Barockzeit*, VHVO 93, 1952, s. 153-308, zde s. 273-274.

⁵⁷¹ BAUER, Karl, *Regensburg: Kunst-, Kultur und Alltagsgeschichte*, 6., rozš. a dopl. vyd., Regenstauf 2014, s. 70-73.

⁵⁷² Jeho otec Christoph Siegmund a bratr Rupprecht Siegmund byli členové vnitřní městské rady. FÜRNRÖHR, W., *Das Patriziat*, s. 244.

⁵⁷³ „[Graf Vratislav] Logirt in der Ober Pürcklischen Erben Garten-Hauß nächst dem Prebrunner Thor,“ PARITIUS, G. H., *Das jetzt-lebende Regensburg*, s. 24.

⁵⁷⁴ RAV, sign. IIIC3a2, kart. 137, Nájem domu v Řezně (1716), nájemní smlouva na Pürklovské zahradní domy pro F. K. Vratislava, Řezno, duben 1716, podepsán Johann Jakob Häberl, měšťský lajtnant.

⁵⁷⁵ Tak TRAPP, Eugen, *Prebrunn – "ehemals eine lustige Vorstadt": Nachruf auf ein nie in die Denkmalliste*

V roce 1720 byl horní dům z rozhodnutí Johanna Jakoba (von) Pürkla⁵⁷⁶ přestavěn podle plánů významného barokního architekta Johanna Michaela Prunnera (1669-1737).⁵⁷⁷ Jak vypadal předtím, nevíme, po přestavbě však vznikla rozlehlá trojkřídlá palácová stavba poměrně impozantního vzezření, s rozlehlými zahradami. I předtím se muselo jednat o dostatečně honosnou stavbu, přesto platil Vratislav jen 100 zlatých ročního nájmu, jeden počítající za 15 paců nebo 60 krejcarů, což mělo být zachováno i v dalších letech; bydlel zde pak až do konce mise, s jistotou do roku 1722.⁵⁷⁸ To je částka v porovnání s jinými cenami nájmu v téže době překvapivě nízká, až zarážející. Tak například ve Vídni se v druhé polovině 17. století pohybovaly nájmy nejčastěji ve výši 1000-1200 zlatých ročně.⁵⁷⁹ František Josef Černín z Chudenic (1697-1733) pronajímal v první čtvrtině 18. století jeden ze svých vídeňských paláců dokonce za 1150 zlatých za půl roku (2300 zlatých ročně) a batthyányovský vídeňský palác se mohl ve stejné době pronajímat až za 7000 zlatých ročního nájmu. Na druhé straně mohla být i ve Vídni cena stlačena například na 600 zlatých ročně, jako v případě tamního lichtenštejnského zahradního paláce.⁵⁸⁰

Po dalších přestavbách v 19. a 20. století byly oba pürklovské zahradní domy spojeny do jednoho funkčního celku, dnes známého jako *Bürgerstift St. Michael* (Weitoldstraße 16/18) a využity pro potřeby městského chudobince a starobince.⁵⁸¹ Původní dispozice je patrná ještě na plánu města z roku 1811 (viz obr. č. 1). Dům zvaný „horní“ je ten rozsáhlejší vpravo, druhý dům je menší, ale také se zahradou, vlevo. Vlivem přístavby východního křídla s kaplí (viz obr. č. 2, nejdále napravo) na konci 19. století vznikl nově objekt se čtyřkřídlou dispozicí. Po druhé světové válce a další přestavbě v důsledku poškození stavby spojeneckým bombardováním města, vzniklo prodloužením severního křídla (obr. č. 2, vlevo nahoře) zdání jakéhosi *cour d'honneur*, původní dispozice byla však přesně opačná (viz obr. č. 1).

eingetragenes Ensemble, in: Kol. autorů (edd.), *Denkmalpflege in Regensburg 13*, Regensburg 2014, s. 175–211, zde s. 183-190.

⁵⁷⁶ 1724 povýšen do rytířského stavu, životní data neznámá, SEYLER, Gustav Adelbert, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch VI, odd. I. Abgestorbener Bayerischer Adel II*, nové, zcela přeprac. a rozš. vyd., Nürnberg 1906, s. 14.

⁵⁷⁷ PENTLEHNER, Janina, *Das Jahrhundert der Kunst: Architekten und Künstler wirken in Regensburg*, in: W. Imkamp – P. Styra (edd.), *Gesellschaftliches Leben*, s. 133-157, zde s. 152; LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 19.

⁵⁷⁸ Pac, německy Batzen – drobná německá mince. RAV, sign. IIIC3a2, kart. 137, nájemní smlouva, Řezno, duben 1716; LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 19. Blíže viz ediční přílohu č. 3 této práce.

⁵⁷⁹ KUBEŠ, J., *Reprezentační funkce*, s. 95-100.

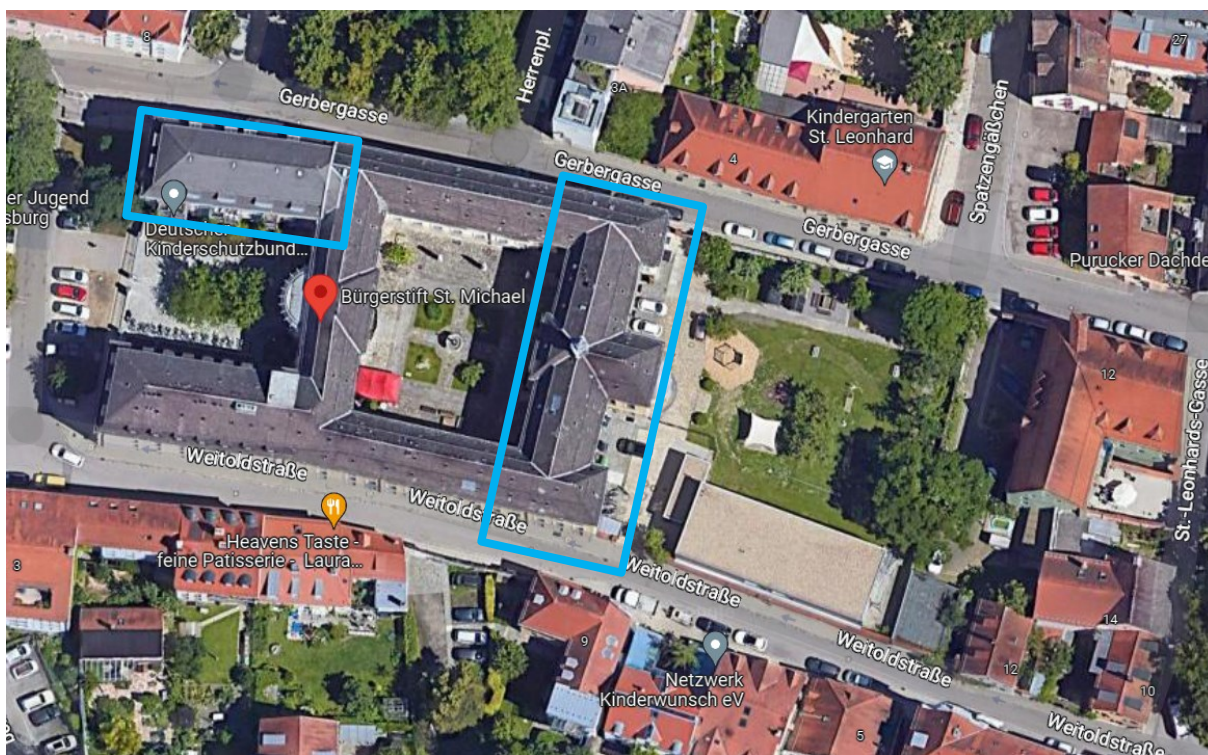
⁵⁸⁰ VÁVRA, Filip, *Rezidenční síť Františka Josefa Černína z Chudenic ve Vídni a v Praze ve 20. a 30. letech 18. století*, TH 24, Pardubice 2019, s. 109-135, zde s. 122. K Lichtenštejnům podrobněji KUBEŠ, J., *Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624-1734)*, PB 3, 2005, s. 86-119.

⁵⁸¹ I dnes v budově sídlí domov důchodců. LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 19; PARITIUS, G. H., *Das jetzt-lebende Regensburg*, s. 24.

Obr. č. 1: Plán města Řezna z roku 1811, detail⁵⁸²

Obr. č. 2: Bývalý Pürkllovský zahradní palác, současný stav⁵⁸³

⁵⁸² Plán města Řezna ze série prvních bavorských katastrálních map, tzv. Uraufnahmeblatt, z let 1808-1853. BAYERISCHE LANDESBIBLIOTHEK ONLINE: DAS PORTAL ZU GESCHICHTE UND KULTUR DES FREISTAATS, Ortsblätter des 19. Jahrhunderts, *bayerische-landesbibliothek-online.de* [online, cit. 2023-03-08], dostupné z: https://www.bayerische-landesbibliothek-online.de/images/blo/ortsblaetter/karten/karten/St_Reg_1811_r2.jpg.

⁵⁸³ GOOGLE MAPS, Bürgerstift St. Michael, *google.cz* [online], © 2023 [cit. 2023-03-10], dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/B%C3%BCrgerstift+St.+Michael/@49.0216116,12.0843493,126m/data=!3m2!1e3!5s0x479fc1acbc758931:0xd5ec3a7bd7f95d64!4m1!1m8!3m7!1s0x479fc19872222ef7:0x41d25a40937cb10!2zxZhlem5vLCBOxJtZWnrw!3b1!8m2!3d49.0134297!4d12.1016236!16zL20vMGQzNF8!3m5!1s0x479fc1acbc7abf907:0xbf2a6e5da79066d9!8m2!3d49.0216939!4d12.0839522!16s%2Fg%2F1td2yghp?hl=cs>.

Vyslanec F. K. Vratislav si za své sídlo zvolil Pürklův zahradní palác pro jeho nepochybnou výstavnost, která musela být značná již před přestavbou, aby byly splněny složité nároky na reprezentaci kurfiřtského vyslance. Druhý dům byl menší a je otázkou, zda byl zamýšlen jako zázemí pro služebníky, včetně vyslaneckého personálu. Dalším důvodem byla skutečnost, že přímo v domě vyslance se měl nacházet i vyslanecký archiv, o nějž se měl starat legační sekretář. Mělo to být ve všech směrech výhodné řešení, které mělo být běžné i u jiných vyslanců. Za předchozího sekretáře Steplinga, který zemřel v roce 1717, to takto nefungovalo, archiv se nacházel na jiném místě, což působilo řadu těžkostí.⁵⁸⁴

Představu o tom, jak příbytek vypadal, si nejlépe uděláme z inventáře, který byl přiložen k nájemní smlouvě a obsahoval seznam předmětů (zejména obrazů a nábytku), které byly součástí vybavení domu, tedy patřily majiteli. V sále se jednalo o šest velkých obrazů s převážně náboženskou tematikou (např. Historie Jiftáchova, Poslední večeře Páně, ...), 12 středně velkých obrazů, kde dominovaly holandské krajinky a zátiší, ale také dvě bitvy s Turkem a 52 malých obrazů, opět převážně blíže neurčených krajin a zátiší. Jen v této místnosti se tedy nacházelo 70 různých obrazů! Sál byl dále vybaven velkým zrcadlem v pozlaceném rámu, jedním velkým oválným jídelním stolem (tabulí) a dalšími několika menšími stoly, z nichž zmiňme hrací stůl s nohama v podobě mouřenínů. Samozřejmě byly vyšívané sesle a látkové závěsy na okna. Místnost, která na sál navazovala (předpokoj?), byla již o poznání menší. I tak se sem vešlo 18 obrazů (vedle dalších krajin a zátiší i středně velký obraz s novozákonním motivem Útěk do Egypta), zrcadlo, velký čtverhranný stůl se šesti seslemi a dvě velké truhly. Dále se dozvídáme, že v místnosti označované jako galerie, v nižším patře domu, bylo vystaveno 12 portrétů římských císařů v životní (!) velikosti, tedy na způsob tzv. císařských, resp. říšských sálů.⁵⁸⁵ Vyobrazena byla nejspíše určitá kombinace habsburských císařů a císařů antické římské říše tak, aby jejich součet dával 12, a jak to bylo v říšském prostředí zvykem.⁵⁸⁶ Kromě jiného zde byl dále k dispozici dlouhý hrací stůl s 12 mosaznými koulemi, prozrazující dobové zaujetí kulečnickem, jemuž neunikl ani vyslanec Vratislav (viz obr. č. 24).⁵⁸⁷

⁵⁸⁴ RAV, sign. IIIC3a3, kart. 137, Archiv českého vyslanectví v Řezně (1718), nedatovaný pětibodový koncept s názvem *Rationes, warum die Comitial Acta bej dem gesanden in seinem quartier zu verwahren*, zřejmě jaro 1718, fol. 327-328; Tamtéž, nařízení české dvorské kanceláře pro F. K. Vratislava, Vídeň, 26. 4. 1718, fol. 333-334.

⁵⁸⁵ MATSCHE, Franz, *Kaisersäle – Reichssäle: Ihre bildlichen Ausstattungsprogramme und politischen Intentionen*, in: Rainer Müller (ed.), *Bilder des Reiches*, Sigmaringen 1997, s. 323-356.

⁵⁸⁶ Tamtéž, s. 335-336; antičtí císaři podle SUETONIUS Tranquillus, Gaius, *Životopisy dvanácti císařů: Spolu se zlomky jeho spisu O významných literátech*, 5. vyd., Praha 2016. Číslo 12 dává také počet habsburských císařů od Fridricha III. (1415-1493) po Karla VI.

⁵⁸⁷ RAV, sign. IIIC3a2, kart. 137, dokument s názvem *Designation*, příloha nájemní smlouvy, Řezno, duben 1716. Další příklady jeho záliby v kulečnicku budou uvedeny dále, mj. hrál i na své misi v Rusku. VÁVRA, F.,

Vratislavův nástupce na místě českého vyslance u stálého říšského sněmu, hrabě František Václav ze Sinzendorfu, bydlel nejprve také v Pürklově zahradním paláci, později ale přesídlil do skotského kláštera sv. Jakuba. Další čeští vyslanci sídlili na různých místech, někteří snad opět i u Pürkla. Definitivně přemístil sídlo českých vyslanců ke sv. Jakubovi František Filip ze Šternberka po válkách o rakouské dědictví, snad s cílem vytvořit stálé zázemí pro ambasádu, resp. pro vyslance. Zde pak čeští vyslanci sídlili nejméně po dalších 40 let; doložen je ještě pobyt Josefa Jana ze Seilernu v 2. polovině 80. let 18. století.⁵⁸⁸ Obě možnosti ubytování, tedy jak Pürklovský zahradní dům, tak klášter sv. Jakuba, byly mezi vyslanci oblíbené. U Skotů bydlel epizodicky kolem roku 1723 rakouský vyslanec Jodoci, v Pürklově domě zase např. v polovině 18. století vyslanec saských knížat (Sachsen-Gotha a Sachsen-Weimar) a poté dlouhodobě švédský vyslanec.⁵⁸⁹

Tam, kde sídlil vyslanec, nesídlili automaticky všichni jeho spolupracovníci a služebníci. Do rozlehlého komplexu Pürklových paláců se možná všichni vešli, pravidlem to ale většinou nebylo. Když vyslanec Sinzendorf bydlel v klášteře sv. Jakuba, legační sekretář J. P. von Widmann si bydlení našel v domě U Zlatého jablka (dnes neexistující dům v Gesandtenstraße 8) a legační kancelista J. G. Bernardz se ubytoval přímo naproti němu v Braunově domě (*in der Braunischen Behaussung*).⁵⁹⁰ Stejně tak legační sekretář F. Jungen bydlel ve 40. a 50. letech 18. století u jakéhosi Schmida ve Wollwirkergrasse.⁵⁹¹ I u jiných vyslanců bývalo pravidlem, že obývali různé domy, a že tedy nebylo vytvořeno jedno stálé zázemí pro ambasádu konkrétního státu. O získání jednoho domu pro potřeby ambasády usiloval v polovině 18. století saský kurfiřt, který pro tento účel pronajal Löschenkohlův palác na náměstí Neupfarrplatz, resp. jeho podstatnou část. Pod přestavbou tohoto paláce byl podepsán linecký architekt Prunner, stavitel Pürklova zahradního paláce. Saští vyslanci zde poté sídlili nepřetržitě po celou druhou polovinu 18. století až do zániku Svaté říše římské (1746-1806).⁵⁹²

Všechny zmiňované budovy měly jedno společné – nacházely se na řezenském starém městě, v případě císařských vyslanců v jeho západní části. Alespoň co se týče hlavních vyslanců

Diplomatův dům, s. 28. O rozšíření kulečníku po roce 1700 KUBEŠ, J., *Reprezentační funkce*, s. 201-203.

⁵⁸⁸ LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 12; N. N. *Fort-florirender Reichs-Convent 1727*, s. 9; DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 207.

⁵⁸⁹ LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 19; PARICIUS, J. C., *Allerneueste und bewährte Nachricht*, s. 55.

⁵⁹⁰ N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent 1727*, s. 9; LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 9.

⁵⁹¹ N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent 1745, 1746, 1747, 1749*, nepag.

⁵⁹² FREITAG, Matthias, *Gesandte und Gesandtschaften am Immerwährenden Reichstag*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt*, s. 175-190, zde s. 189; LEIPOLD, R. – STYRA, P., *Die Wohnsitze*, s. 16; RENNER, Carl Oskar, *Das Palais am Neupfarrplatz: Die Geschichte des Regensburger Bankhauses Hieronymus Löschenkohl*, in: Herbert Schindler (ed.), *Szenarien des Rokoko*, München 1969, s. 139-150.

se vždy jednalo o význačné stavby - Pürklův a Löschenkohlův palác, ale i ubytovací kapacity u sv. Jimrama - které odrážely postavení daného panovníka. Pro srovnání je možné uvést, že z Pürklova paláce je to ke staré radnici asi kilometr, cesta od sv. Jakuba tamtéž je pak asi poloviční. Pürklův palác je od kláštera sv. Jimrama vzdálen zhruba 1,5 km, sv. Jakub asi 700 metrů. Je tedy možné konstatovat, že klášter sv. Jakuba měl pro českého vyslance výhodnější polohu, neboť to měl odtud blíže jak do sídla principálního komisaře, tak do místa zasedání sněmu, což mohlo být jedním z důvodů přesunu vyslanectví právě na toto místo.⁵⁹³

Obr. č. 3: Celkový pohled na západní část Řezna s vyznačenými stavbami, plán města, 1811⁵⁹⁴

⁵⁹³ K obydlím vyslanců v Řezně také RIEDL-VALDER, Christine, „Welche Einöde würde Regensburg seyn, wenn die sämtlichen Gesandtschaften aus der Stadt weg wären“: *Die Kunstschaffen in Regensburg unter dem Einfluss des Immerwährenden Reichstags*, in: K. Unger – P. Styra – W. Neiser (edd.), Regensburg, s. 131-143.

⁵⁹⁴ Vysvětlivky: P – Pürklův zahradní palác, sídlo F. K. Vratislava; S – skotský klášter, pozdější sídlo českých vyslanců; J – klášter sv. Jimrama, sídlo principálního komisaře; R - stará radnice, kde se scházel sněm. Stejná mapa jako u obr. č. 1: BAYERISCHE LANDESBIBLIOTHEK, Ortsblätter, *bayerische-landesbibliothek-online.de* [online, cit. 2023-03-23], dostupné z: <https://www.bayerische-landesbibliothek-online.de>

5. Rodina a osobní záležitosti

Príslušnosť k určitej rodine či rodu patrila k dôležitým znakom ranej novovekej šľachty. Nebylo tomu jinak ani u diplomatů, kteří z takových rodin téměř výlučně pocházeli. Diplomat, který byl v případě českého vyslance u stálého říšského sněmu vázán povinnostmi vůči českému králi, který ho vysílal, císaři, který byl s českým králem totožný, a českým zemím, ze kterých pocházel a které ho platily, měl nemenší povinnost i vůči své rodině a v širším smyslu i rodu, z něhož vzešel. V takové situaci hovoříme o mnohonásobné loajalitě.⁵⁹⁵ Tím můžeme vysvětlit, proč František Karel Vratislav při svém pobytu v Řezně s velkou vážností řešil záležitosti vlastní širší rodiny, tedy rodu Vratislavů z Mitrovic, které se ho v podstatě netýkaly, a uznával a poslouchal názory hlavy rodu. O tom bude podstatná část následující kapitoly. Hlavou rodu přitom nemusel nutně být nejstarší představitel nejseniornější rodové větve (nejstarší agnát), ani nejstarší příslušník rodu jako celku. Mnohem více záleželo na osobních úspěších a vlivu daného jedince, a proto nepřekvapí, že v dané době byl za hlavu rodu považován Jan Václav Vratislav, který sice pocházel z jedné z mladších větví rodu (i vyslanec František Karel pocházel ze starší linie) a nebyl ani nejstarší věkem. Zato zastával ze všech žijících Vratislavů nejdůležitější pozici v politickém světě Habsburské monarchie. Ke stejné situaci došlo na přelomu 17. a 18. století u hrabat Thunů. Hlavou rodu byl tehdy Johann Ernst von Thun-Hohenstein (1643-1709), který měl sice mnoho starších bratrů, ale protože byl od roku 1687 knížetem-arcibiskupem salzburským, byl i nejmocnějším členem rodu.⁵⁹⁶ Mimochodem, jeho starší nevlastní bratr Guidobald byl také salzburským arcibiskupem a prvním principálním komisařem u stálého říšského sněmu v Řezně.

Na konci července 1710, kdy ostatní vyslanci odjížděli na čtyř- až pětidenní letní dovolenou, měl vyslanec Vratislav jiné starosti. Do Řezna totiž se zpožděním přijel jeho příbuzný a jmenovec František Karel Vratislav z Mitrovic, mladší bratr Jana Václava Vratislava, a ubytoval se v jeho kvartýru.⁵⁹⁷ Mladší František Karel (kterého takto budeme nazývat, aby nedošlo k záměně s českým vyslancem) byl zřejmě poslán ke staršímu příbuznému takzvaně „do učení“.⁵⁹⁸ Vzhledem k jeho původu se nepochybně počítalo s tím, že

online.de/images/blo/ortsblaetter/karten/karten/St_Reg_1811_r2.jpg.

⁵⁹⁵ Existence tohoto fenoménu je patrná již z díla Petra Mati, byť tento konkrétní pojem neuvádí: MAŤA, P., *Svět*, zjm. s. 328-522. V poslední době na příkladu Thunů KUBEŠ, J., *Zum größeren Ruhme*; příp. také KUBEŠ, J. a kol., *V zastoupení císaře*.

⁵⁹⁶ GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 505-506; JUFFINGER, Roswitha – BRANDHUBER, Christoph - SCHLEGEL, Walter – WALDERDORFF, Imma (edd.), *Fürstbischof Guidobald Graf von Thun: Ein Bauherr für die Zukunft*, Salzburg 2008, s. 50-52.

⁵⁹⁷ NA, ČVR, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 22. 7. 1710.

⁵⁹⁸ S kavalířskou cestou tento pobyt nesouvisel, neboť na ní se nacházel už v r. 1706, viz KUBEŠ, J., *Diplomaticko-úřední cesta*, s. 52-53, 68, kde je však nesprávně ztotožněn s Vratislavem Maxmiliánem, bratrem českého vyslance Františka Karla. Tito dva Vratislavové absolvovali svou *grand tour* již v letech 1696-1700. KUBEŠ, J., *Národné*

nastoupí kariéru v císařských službách a postupně zaujme vysoké úřady, stejně jako jeho bratr. Řezno se pro tyto účely zdálo být ideální; navíc se zde nacházela důvěryhodná osoba s dostatečně vysokým postavením – vyslanec Vratislav. Hlavním důvodem, který čteme mezi řádky, bylo však neuspokojivé chování Vratislava mladšího, a proto nebylo jeho setrvání v Čechách žádoucí. Mohl odjet do Vídně, kde by na něho mohl bratr sice dohlížet přímo, ale nebezpečí rozšíření klepů ke dvoru se ukazovalo jako příliš veliké a s potenciálně velmi neblahými následky. Jeho „uklizení“ do Řezna se tak zdálo ve všech směrech prospěšné. Místo uklidnění situace ale následovala její eskalace.

Ukázalo se, že mladý Vratislav navázal ještě při pobytu v Čechách vztah s Marií Annou Renatou, ovdovělou hraběnkou Kaisersteinovou,⁵⁹⁹ kterou měl v úmyslu si vzít za ženu. Kolik informací o tom měl Jan Václav, když bratra posílal do Řezna, není zřejmé, rozhodně ale netušil, že oba mladí milenci (náklonnost byla dle dostupných zpráv oboustranná) berou záležitost velmi vážně a v srpnu se na českých panstvích jejich rodů začaly konat ohlášky: ve vratislavovské Dírně, v kaisersteinském Kácově a pravděpodobně i jinde.⁶⁰⁰ Nastávající mladého Františka Karla se však ženichově rodině, přesněji řečeno Janu Václavovi, jako hlavě rodiny, nezamlouvala. Není jednoduché rozhodnout proč, zřejmě chtěl pro bratra vybrat lepší partii, tedy ženu urozenějšího rodu, než byli Kaisersteinové. Vratislavové sice získali hraběcí titul také teprve před pár lety, momentálně však prožívali období výrazného vzestupu po sociálním žebříčku. Jan Václav mohl dbát na spříznění s některým z mocných rodů o to víc, že sám potomstvo neměl.⁶⁰¹ S verzí, ve které by ke svatbě skutečně došlo, se tedy od začátku nepočítalo a bylo na Janu Václavovi, aby vymyslel takové řešení, které by vyvolalo nejmenší skandál a kterým by si zneprátelil co nejmenší počet lidí. Z úvah českého kancléře vykryštovaly dvě možnosti. Buď Kaisersteinové za to, že od manželství ustoupí, zaplatit – což byla možnost relativně jednodušší a preferovaná –, nebo ji přesvědčit, aby si vzala někoho jiného (a ideálně s někým jiným oženit i mladého pána). „*Ein stuck gelt*“, jak o zmíněné částce hovořil vyslanec Vratislav, byla záměrně nastavena velmi štedře; počítalo se za tímto účelem s výdajem 4 000 zlatých!⁶⁰² Jaký nátlak, kromě zákazu osobního i korespondenčního styku, byl

dospívání, s. 393-394.

⁵⁹⁹ Vdova po svém příbuzném z hraběcí linie rodu Wolfgangovi Janovi z Kaisersteina (1680-1706). GÖSCHEN, Oskar, *Die Kaiserstein: Geschichte des Hauses*, Wien 1873, s. 9-12, 33-34.

⁶⁰⁰ NA, ČVŘ, kart. 8, dopis hejtmána panství nebo jiného úředníka neznámému rytíři, [Dírná], 17. 8. 1710; Tamtéž, kopie dopisu Christiana Fischera sekretáři Neuhausovi, Praha, 20. 8. 1710 (obojí přílohy dopisu F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 22. 8. 1710). Identita Ch. Fischera není známa.

⁶⁰¹ Přestože byl v letech 1711-12 českým velkopřevorem řádu maltézkých rytířů, kteří žili v celibátu, do řádu nikdy nevstoupil. ČERVENKA, Vladimír, *České převorství johaniitů a jejich heraldika II.*, JH, č. 2, 2007, s. 7-35, zde s. 17-18. K dějinám maltézkého řádu DAUBER, Robert L., *Johanniter-Malteser-Ritter unter kaiserlichen Fahnen 1523-1918*, Gnas 2007.

⁶⁰² NA, ČVŘ, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 8. 8. 1710.

učiněn směrem k mladému Vratislavovi, nevíme, byl ale zřejmě dost konkrétní a pádný, protože mladý František Karel se, alespoň slovy svého staršího jmenovce, kál a sliboval se plně podřídit bratrovým příkazům.⁶⁰³ Na tomto místě můžeme zmínit podobnou epizodu, která se přihodila Adamovi Františkovi ze Schwarzenberku (1680-1732), když se jako mladík nacházel na kavalírské cestě v Římě. Tam se seznámil s Marií Karolínou z Althannu, do které se zamiloval. V tomto případě nezůstalo jen u zásnub, ale došlo i na svatbu. Když se zpráva donesla k jeho otci, knížeti, tak ten nejenže se synovým výběrem nesouhlasil, ale dosáhl u císaře anulace tohoto svazku. Mladý princ musel navíc za svou nerozvážnost zaplatit i poměrně tučnou pokutu.⁶⁰⁴

Aby se vzniklý problém nerozšířil do obtížně řešitelných poloh jako o desetiletí dříve u Schwarzenberků, bylo v tuto chvíli nejdůležitější celou záležitost uzavřít co nejrychleji, a tak vyslanec Vratislav neváhal odjet na dva měsíce do Vídně za Janem Václavem, aby mohli vše probrat mezi čtyřma očima. Nespornou výhodnou osobní komunikace byl kromě rychlosti i fakt, že na rozdíl od dopisů se informace nemohla dostat do špatných rukou. Zda byl český vyslanec nadšený z cesty do hlavního města, není jisté, dost dobře ale žádost svého hlavního podporovatele a patrona odmítnout nemohl. Mladý František Karel zůstával mezitím v Řezně.⁶⁰⁵

Pokud bratrovo nabádání a výhrůžky platily na mladého hraběte, nedá se to samé říci o Marii Anně z Kaisersteina. Ta se svých vyhlídek takto jednoduše vzdát nehodlala a rozhodla se vytáhnout nejvyšší kartu v podobě údajného těhotenství. Pokud by se tato skutečnost potvrdila, Vratislavům by už nezbylo nic jiného než s ní Františka Karla skutečně oženit. Později, po Novém roce, se ovšem ukázalo, že se o těhotenství nejednalo, a tím celý příběh skončil. Ani v této chvíli se vyslanec Vratislav nechtěl rozhodnout sám – nedivme se mu, situace byla značně delikátní – a naposledy požádal Jana Václava, aby mu sdělil, co, a případně zda vůbec, má ovdovělé hraběnce odpovědět.⁶⁰⁶ V této době v Řezně stále pobýval mladší František Karel, který odjel teprve na počátku března 1711 a po aféře s hraběnkou Kaisersteinovou již žádné nepřístojnosti nepáchal, alespoň pokud můžeme soudit podle absence stížností.⁶⁰⁷ Také se nikdy neoženil a neměl děti, a když o několik let později v mladém věku zemřel, vymřela jím tato linie rodu a dědictví připadlo vyslanci Františku Karlovi, jak bylo popsáno výše.

⁶⁰³ Tamtéž, dopisy F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 12. a 22. 8. 1710.

⁶⁰⁴ Ta činila těžko uvěřitelných 40 000 zlatých. SWIDEROVÁ, Kristina, *Adam František a Eleonora Amálie ze Schwarzenberku: Příčiny a průběh jejich manželské krize v letech 1710–1722*, TH 9, 2011, s. 357-374, zde s. 359.

⁶⁰⁵ NA, ČVŘ, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 28. 10. 1710.

⁶⁰⁶ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 2. 1. 1711.

⁶⁰⁷ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 10. 3. 1711.

Mladší František Karel Vratislav se pak v Řezně zanedlouho objevil znovu. Na počátku května 1711 zde učinil několikadenní zastávku na cestě do Frankfurtu nad Mohanem, kde se měla konat volba a korunovace nového císaře.⁶⁰⁸ Tu si nenechal ujít ani jeho starší bratr Jan Václav, který se měl v Řezně u svého příbuzného také zastavit.⁶⁰⁹ Vyslanec Vratislav se této prestižní události chtěl zúčastnit také a myslel si, že pojedou spolu: „*allwohin [in Frankfurt, F. V.] mitt Ewer Excell[enz] gnädiger erlaubnuß in dero Suite auch ich vielleicht mich verfügen könnte*“.⁶¹⁰ Jan Václav ale necestoval přímo do Frankfurtu, ale jel nového panovníka, tak jako mnoho jiných, přivítat do Milána, kam měl poslední Habsburk přijet ze Španělska, kde byl do té doby králem.⁶¹¹ Do Itálie ani do Frankfurtu na říjnovou volbu se František Karel nakonec nepodíval a pouze svého příbuzného požádal, aby se za něho u nového císaře přimluvil, a připomněl se, že se znají z mládí, kdy v jeho blízkosti strávil dva roky.⁶¹² Informace se k němu i tak dostaly z první ruky, neboť v Řezně dlouho rozmlouval s Ernstem Friedrichem von Windischgrätzem, hlavou českého poselstva ve Frankfurtu, který se přes Řezno vracel do Vídně.⁶¹³ Vratislavovi se nakonec povedlo zúčastnit se alespoň císařské korunovace v prosinci toho roku, která se odehrála na stejném místě jako volba. Žádnou osobní reflexi o této události bohužel nezanechal, výmluvná je ovšem mezera v oficiální korespondenci mezi polovinou listopadu a polovinou ledna následujícího roku.⁶¹⁴

K pracovním povinnostem přibýly nečekaně i osobní starosti, tentokrát o peníze. I finanční potíže mohly být jedním z důvodů, proč nebyl český vyslanec přítomen císařské volbě ve Frankfurtu. Zde šlo o to, že jeden Vratislavův nejmenovaný služebník si po nějakou dobu půjčoval u hraběcích věřitelů peníze, ovšem bez vědomí hraběte. Přišlo se na to náhodou, když u dotyčného zajistili větší obnos peněz, než jakým měl disponovat, navíc bez plné moci od Vratislava. Ten tomu nejprve nechtěl věřit, nicméně prozíravě zastavil další vydávání peněz. Když se událost rozkřikla a nebylo již sporu o nekalé činnosti, začali za Vratislavem přicházet s omluvami věřitelé, kteří tvrdili, že nemohli nic zlého tušit, navíc, když dotyčného služebníka znali a věděli o něm, že pracuje pro českého vyslance. Veškeré transakce byly tedy učiněny ve

⁶⁰⁸ Tamtéž, dopisy F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 8. a 12. 5. 1711. Detailně KUBEŠ, J., *Volba*.

⁶⁰⁹ NA, ČVŘ, kart. 8, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 5. 6. 1711.

⁶¹⁰ Tamtéž.

⁶¹¹ Např. Tamtéž, kart. 9, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 29. 9. 1711; VOKÁČOVÁ, P., *Příběhy*, s. 73; KUBEŠ, J., *Volba*, s. 824.

⁶¹² Šlo nejspíše o komornickou službu, kterou tradičně vykonávali mladíci z urozených rodin. NA, ČVŘ, kart. 9, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 29. 9. 1711. K tomu MAŤA, Petr, *Der Adel aus den böhmischen Länder am Kaiserhof 1620-1740: Versuch, eine falsche Frage richtig zu lösen*, OH 10, 2003, s. 191-233, zde s. 216-218; pro 1. pol. 18. století PEČAR, A., *Die Ökonomie*, s. 25-41.

⁶¹³ NA, ČVŘ, kart. 9, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 3. 11. 1711.

⁶¹⁴ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 19. 11. 1711 a relace F. K. Vratislava, Řezno, 19. 1. 1712.

jménu vyslance, ovšem bez jeho vědomí. Věřitelé sice takové jednání co nejdůrazněji odsoudili a vyjádřili hraběti své pochopení, proplacení svých směnek se ale vzdát nehodlali. Rozezlený Vratislav protestoval proti takové hanebnosti a nejprve odmítl cokoliv zaplatit.⁶¹⁵ Peníze od věřitelů ale do budoucna potřeboval, a tak se nakonec zavázal alespoň část dluhů převzít, pod podmínkou, že splatnost proběhne v termínu (tedy aby nemusel platit úroky). Výši částky nezmiňuje, ale muselo se jednat o dost peněz, protože je nedokázal v krátkém čase shromáždit, a požádal tedy svého příbuzného Jana Václava, aby mu půjčil, resp. aby mu zařídil půjčku. Slíbil přitom, že dluhy se pokusí splatit co nejdříve, a dodal, že se kvůli tomu i omezil v jídle: „[...] *die übernommene schulde nach möglichkeit ehstens abzustatten, auch meine menage so eingerichter conserviren, daß hoffentlich Ew[er] Ex[zellentz] ferner mit mir zufrieden sein werden*“.⁶¹⁶

Na druhé straně, situace u sněmu mu hrála do karet, neboť se zde, mimo jiných, nenacházel mohučský vyslanec, a zasedání kurfiřtského kolegia se tedy bez svého představeného nekonala. Vratislav si ještě v tuto chvíli dělal naděje, že by mohl brzy odjet do Frankfurtu na volbu nového císaře a své přání podpořil slovy, že se zde neděje nic, co by nezvládl zajistit legační sekretář: „*Eß ist zwarn nicht ohne, daß allhier dermahlen nicht allzuviel zu thuen, absonderlich was das berichten nacher hoff belanget; [...] die mann von niemandten andern alß einem legations Secretario annehmen will*“.⁶¹⁷

O rok později, nedlouho po principálním komisaři Lambergovi, zemřel v prosinci 1712 také nejvyšší český kancléř Jan Václav Vratislav z Mitrovic, adresát mnoha dopisů českého vyslance Františka Karla Vratislava. Byla to ztráta o to bolestnější, že dotýčný byl jeho významným podporovatelem u dvora; jeho smrt se však, na rozdíl od smrti principálního komisaře, na stránky relací posílaných do Vídně nedostala.

Vyslanec musel řešit i záležitosti týkající se obchodu a hospodářské politiky, které se bezprostředně dotýkaly jeho domácnosti a služebnictva. Vyslanci obecně požívali v místě svého působení určité ekonomické výhody, často v podobě osvobození od různých daní (akcíz, ungelt). Výjimky ale nebyly absolutní, a když vyslanci tyto výhody nadužívali nebo si je svévolně rozšiřovali, města byla připravena proti takovému chování zakročit. V Řezně si roku 1719 stěžoval městský magistrát na činnost cizích řemeslníků a dalších lidí, kteří byli pod ochranou vyslanců a nebyli v jejich službách (tedy nebyli jejich přímí služebníci ve smyslu

⁶¹⁵ „*so hab ich ihnen erstlich dem unfueg remonstrirt*“, Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 1. 9. 1711.

⁶¹⁶ Tamtéž.

⁶¹⁷ Tamtéž, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 15. 9. 1711.

členů domácnosti). Služebníci některých vyslanců také vozili do města pivo osvobozené od daně (ungeltu) a dále ho šenkovali. Pokud ho navíc přivezli ze svých vlastních panství, měli z jeho prodeje v podstatě čistý zisk. Oproti tomu právovárečný měšťan musel komodity potřebné k výrobě nakoupit, následně produkt vyrobit a poté hotový prodat, přičemž při nákupu i prodeji podléhal daňové zátěži. Je jasné, že taková činnost sice prospívala často prázdným měšcům diplomatů, měšťanům však vůbec. I když slova o nějakém přílišném obohacování vyslanců zřejmě nejsou namístě, protože řada z nich by nemohla vyjít jen s penězi, které dostávali od svého pána. Vyslanci se, když byli konfrontováni s touto svou nekalou činností, vmlouvali na svou imunitu. V tomto ohledu nicméně město nehodlalo ustoupit a záležitost se řešila zmíněnými stížnostmi. Proto byl i vyslanec Vratislav z Vídně dotazován, zda si také on takto nepřivydělává. František Karel popřel, že by se on nebo jeho služebníci na něčem takovém podíleli, a doložil, že městská rada proti němu žádné obvinění nevznesla. Na svou obhajobu uvedl, že když před časem zjistil, že jeho kočí vozí tajně bílé pivo k čepování do města, tak ho hned přísně potrestal a propustil. Magistrát byl s takovým postupem spokojen a „*darumben bey mir gedancket*“, píše Vratislav.

Co se týče cizích služebníků, Vratislav připustil, že pro něho pracoval jistý český měšťan, který se zaměřoval na práce týkající se vody. Dojížděl za ním pravidelně a František Karel ho považoval za svého služebníka. Zároveň ale potvrdil, že teď už pro něho nepracuje a nikoho dalšího v obdobné pozici že nezaměstnává. Měl ale pochopení pro vyslance, kteří si najímali cizí řemeslníky a dováželi zboží odjinud, „*da erstlich unter den burgerlich[en] handwerckern viele so incapable alß faule leüth[e], von denen keine oder wenig arbeit befördert, und hernach dennoch kaumb genueg bezahlt werden kann.*“ Určitý stupeň pochybení byl tedy na obou stranách a vyslanci na oplátku obesílali magistrát svými stížnostmi a připomínkami. Že se nejednalo jen o bezvýznamný spor, je zřejmé z pohrůžky, kterou vyslovili řezenští diplomaté: kdyby nedošlo ze strany města k nápravě, byli připraveni jednat o přesunutí sněmu jinam! Ponechme nyní stranou otázku, jak moc reálná byla relokační sněmu. V paměti řezenských měšťanů však bezpochyby zůstávala vzpomínka na nedávnou minulost, kdy sněm z důvodu moru zasedal v Augsbuergu, a jaké negativní důsledky to pro ně mělo.⁶¹⁸

Pokud známe jména alespoň části diplomatického personálu ambasády (legační sekretář, legační kancelista), neplatí to samé o služebním (osobním) personálu vyslance. Je mnohdy obtížné proniknout do spleti vztahů a rozklíčovat byť jen počet těchto osob. V případě vyslance Vratislava se některé osoby podařilo identifikovat – o nich bude učiněna zmínka

⁶¹⁸ Veškeré informace a citace viz Tamtéž, kart. 22, relace F. K. Vratislava, Řezno, 24. 2. 1719.

v následující kapitole v souvislosti s rozsáhlou cestou z roku 1722. Na tomto místě se zaměříme na jinou osobu, o které se nám zachovalo nejvíce informací. Je jí Apolonie Terezie Prokošová.⁶¹⁹ Ta pro hraběte pracovala jako kuchařka, společně se svým českým manželem Janem Jiřím Prokošem, rovněž kuchařem. Ve službách rodiny Vratislavů působili společně od roku 1706 a poté po celou dobu, kdy byl František Karel vyslancem v Řezně. O její existenci bychom se nejspíš nikdy nedozvěděli nebýt dlužného platu, který se Apolonie Terezie rozhodla na hraběti s odstupem let vymáhat. Její muž si za léta služby 1706-1722 vydělal jako hraběcí kuchař celkem 638 zl., zhruba stejnou částku pak tvořil dlužný plat; to dohromady odpovídá stanovenému ročnímu platu 75 zl.⁶²⁰ Po odjezdu hraběte z Řezna zůstali Prokošovi zde, bydleli v domě U Tří korun a hraběcí správa jim zřejmě pravidelně vyplácela nedopracovanou mzdu. To se změnilo v roce 1728, kdy F. K. Vratislav odjel na velice nákladnou diplomatickou misi do Ruska, a bylo tak třeba začít šetřit na všech výdajích, které nebyly nezbytně nutné. Teprve v tuto chvíli se na scéně objevuje stárnoucí Apolonie Terezie Prokošová, která jménem svého manžela žádala o nápravu, neboť v otázce úspor zastávala poněkud jiný názor než hraběcí úředníci. Prokošová vystupovala za svého manžela, který byl již starý a slabý, „*das er fast das feuer nit mehr bestreiten kan*“,⁶²¹ přesto byl naživu ještě v roce 1735.⁶²² Adresátem jejich stížných listů nebyl pochopitelně sám hrabě, ale jeho pražský hofmistr Maxmilián Hillebrandt († 1757).⁶²³

Splátka byla stanovena na 50 zl. půlročně, ve skutečnosti od Vratislavů chodilo 40 zl. a ještě se zpožděním, Apolonie Terezie naproti tomu požadovala splátky ve výši 60 zl. V prvním dochovaném dopise urguje svatohavelskou splátku a s naivitou prostého člověka dodává, že peněz mohou poslat i více („*kundte es aber etwas mehrers sein*“).⁶²⁴ To se samozřejmě nestalo a k nelibosti stěžovatelky se výsledná suma ještě ponížovala o náklady na přepravu. Proto, když to bylo možné, zařizovala vyzvednutí peněz i doručování dopisů její známá, paní Heřová, která jezdila několikrát do roka z Řezna do Prahy a zpět. Kromě proseb a dalších urgencí se v jiném dopise zmiňuje o rozmluvě, která proběhla mezi jejím manželem a rakouským vyslancem, který „*verwundt sich sehr, das ein so alter schon lang verdienter lidlohn erst soll so sauer gemacht*

⁶¹⁹ Vzhledem k tomu, že minimálně z jazykového hlediska byl její manžel Čech a podoba jeho jména značně variovala (Prokož, Prokchoš, Prochos, Progosch), bude zde i její jméno uváděno v počestěné verzi.

⁶²⁰ RAV, inv. č. 311, sign. IIIIE5, kart. 179, kuchařka A. T. Prokošová, vyúčtování 1706-1722.

⁶²¹ Tamtéž, dopis A. T. Prokošové hofmistřovi Maxmiliánovi Hillebrandtovi do Prahy, Řezno, 15. 1. 1729.

⁶²² Tamtéž, dopis A. T. Prokošové M. Hillebrandtovi, Řezno, 12. 3. 1735.

⁶²³ Ve službě u Vratislavů od 1719, PAVLÍČKOVÁ, Radmila – PRCHAL, Vítězslav, *Dopisy Maxmiliána Hillebrandta hraběti Vratislavovi z Mitrovic z obsazené Prahy roku 1742*, TH 8, 2011, s. 121-149, zde s. 123. Hofmistřem byl nejspíše od 1724, RAV, inv. č. 312, sign. IIIIE6, kart. 179, služebnictvo, koupě jihlavského sukna na livreje 1724, dopis obchodníka Josepha Ignaze Zeba hofmistřovi Hillebrandtovi, Jihlava, 5. 8. 1724, nefol.

⁶²⁴ RAV, inv. č. 311, sign. IIIIE5, kart. 179, dopis A. T. Prokošové M. Hillebrandtovi, Řezno, 27. 9. 1728.

*und hart bezahlt werden“.*⁶²⁵ Zaštitit se názorem jiné významné osoby patřilo k oblíbeným strategiím, jak dodat vlastnímu tvrzení patřičnou váhu. Názor jednoho člověka na okamžitou změnu poměrů samozřejmě nestačil, na druhou stranu nebudilo dobrý dojem, že významný hrabě nedokáže splatit ani dluh ve výši několika set zlatých. Tak došlo postupem doby k určité normalizaci vztahů a k roku 1736 bylo již splaceno 505 zlatých, tedy drtivá většina dlužné částky.⁶²⁶ V posledním známém dopise poslala Apolonie Terezie Hillebrandtovi na znamení díků soudek medoviny (chtěla jich poslat víc, ale forman si účtoval příliš vysoké ceny za převoz).⁶²⁷ Zbylých 100 zl. Prokošovi zřejmě už nikdy neviděli, i tak se ale jednalo o úspěch, pro staré lidi jejich postavení měly tyto peníze evidentně existenční význam. Jejich další osudy nejsou známy.⁶²⁸

⁶²⁵ Tamtéž, dopis A. T. Prokošové M. Hillebrandtovi, Řezno, 10. 6. 1729.

⁶²⁶ Tamtéž, přípisy na vyúčtování z let 1706-1720 a 1706-1722.

⁶²⁷ Tamtéž, dopis A. T. Prokošové M. Hillebrandtovi, Řezno, 12. 3. 1735.

⁶²⁸ Všechny další informace viz Tamtéž, dopisy A. T. Prokošové M. Hillebrandtovi, Řezno, 1728-1735 a vyúčtování z let 1706-1720, 1706-1721 a 1706-1722.

6. Závěr diplomatické mise a odjezd vyslance

Závěr diplomatické mise Františka Karla Vratislava u stálého říšského sněmu v Řezně je poznamenán jeho dlouhodobými absencemi. O změně působiště uvažoval český vyslanec dlouho předtím, než v srpnu 1723 město skutečně opustil. Již na počátku roku 1719 kolovala zpráva, že by se měl stát moravským zemským hejtmanem a jeho místo v Řezně by tak mohl zaujmout jeho po uznání toužící švagr Štěpán Vilém Kinský (1679-1749), mladší bratr předchozího vyslance Františka Ferdinanda Kinského.⁶²⁹ V únoru 1722 se pak odebral na cesty, které ho zavedly na různá místa v Čechách i v Rakousku a jejichž hlavním cílem byl pobyt ve Vídni a možnost osobního jednání s lidmi kolem císařského dvora. Na cestách pak strávil s přestávkou celý zbytek roku. Po celou dobu ho doprovázeli služebníci Jan, Ambrož, jeden laufer, který se pravděpodobně jmenoval Sebastian, a autor cestovních účtů, snad hofmistr nebo osobní sekretář, díky němuž se nám zachoval podrobný itinerář cesty. Po část cesty byla rovněž přítomna vyslancova manželka Marie Alžběta a jiní rodinní příslušníci (bratr Vratislav Maxmilián); ve Vídni se skupina rozšířila ještě o jednoho laufra, služebníka ke stolu (*Tafeldecker*) a kuchaře.⁶³⁰ Jedná se o minimální počet lidí, jejichž jména nebo funkce nám poskytuje zmiňovaný pramen, ve skutečnosti je pravděpodobné, že cestujících osob bylo o něco více (rozhodně se ale nejednalo o všechny služebníky, které měl František Karel v Řezně k dispozici).

Vyslanec Vratislav odjel z Řezna i se svou suitou 10. února poté, co odeslal svou nadlouho poslední relaci.⁶³¹ Vydal se po staré cestě do Čech přes Nittenau a Neukirchen, za Waldmünchenem překročil hranici do Českého království a přes Klenčí pod Čerchovem, Horšovský Týn a Stod dojel do Plzně a následně po staré pražské silnici přes Rokycany a Mýto dorazil již 12. na své panství v Jincích.⁶³² Zde se nějaký čas zdržel vyřizováním osobních záležitostí a přípravami na další cestu. Volné chvíle si krátil oblíbenou hrou v karty v jinecké hospodě (např. 15.) a neméně oblíbeným kulečnickem, který hrál téměř každý den – např. 17. 2. s páterem od františkánů (viz obr. č. 24). První měsíc byl tedy vyhrazen pobytu v Jincích, s výjimkou 26. 2., kdy zajel za svým starým otcem Václavem Ignácem do blíže neurčené vsi Hedorf.

V polovině března (18.) vyrazila větší skupina, včetně manželky a jejího doprovodu, do

⁶²⁹ HREBIKOVÁ, A., *Štěpán Vilém Kinský*, s. 43.

⁶³⁰ RAV, kart. 174, účty z cesty od 10. 2. do 23. 11. 1722 poslané nejvyššímu českému kancléři L. A. Šlikovi.

⁶³¹ NA, ČVŘ, kart. 31, relace F. K. Vratislava, Řezno, 10. 2. 1722.

⁶³² K dějinám cestování HLAVAČKA, Milan, *Cestování v éře dostavníku: Všední den na středoevropských cestách*, Praha 1996; GRÄF, Holger Thomas – PRÖVE, Ralf, *Wege ins Ungewisse: Eine Kulturgeschichte des Reisens 1500–1800*, dotisk 1. vyd., Frankfurt am Main 2015.

Březnice, kde žila jeho sestra Kateřina Rosa (asi 1684-1725), provdaná Jeníšková z Újezda.⁶³³ Ještě téhož dne večer si zahrál kulečník s mladou slečnou z Újezda, svou neteří. O několik dní později zde pro manželku nakoupil (zřejmě na výročním trhu) řadu vzácného zboží - rozmarýnovou a pomerančovou esenci, mastichu (mastix),⁶³⁴ indiánský (zřejmě indický) balzám a španělský vosk na pečetení. 27. března si s manželkou a sestrou zahrál karetní hru ombre a prohrál úctyhodnou sumu 36 zlatých a 35 krejcarů. Někdy na přelomu března a dubna se navrátili zpět do Jinců a 6. 4. odjel do Karlových Varů, přičemž další den navečer byl už na místě. Ubytoval se v domě nožíře Ferdinanda Heillera vedle kostela. Účel návštěvy tohoto proslulého lázeňského střediska byl léčebný – Vratislav si zde nechal pouštět žilou, a to takovým způsobem, že museli být zaplacení sluhové, kteří „*das blut von Stubenboden aufgewischt*“. Zároveň zde pořídil další specializované zboží, například od špendlíkáře za 9 zl., od pana Lefevra lahvičku proslulého parfému *l'eau admirable* a od nejmenovaného kardinála lot tabáku; zda se jednalo o stejného kardinála, se kterým o pár dní později hrál karty a od kterého dostal darem sadu pistolí, se můžeme jen dohadovat. Ač to na první pohled, vzhledem k množství aktivit, nemusí tak působit, zdržel se F. K. Vratislav v Karlových Varech jen pět dní.

12. dubna se celá skupina vydala na cestu do Prahy, již dva dny nato snídali na Svaté hoře před Prahou⁶³⁵ a k polednímu dorazili do města. Následující dny byly vyplněny organizačními záležitostmi, 21. šel Vratislav do královského zámku (tj. na Pražský hrad). Pražský pobyt byl využit, stejně jako pobyty na předchozích místech, k nákupu zboží. V Praze si hrabě pořídil látku na šaty v meruňkové barvě (42 zl.), přičemž jen stříbrem protkávané knoflíky k těmto šatům stály dalších 22 zl. Rovněž bylo v plánu uspokojení části místních věřitelů. Po desetidenním pobytu zajel do Měšic u Prahy navštívit svého nevlastního syna Františka Václava z Nostic, kterému přivezl dvě vědra červeného mělnického vína od hraběnky Lažanské.⁶³⁶ Poté, co učinil dar sv. Janovi Nepomuckému (peníz a stříbrný jazyk), se na konci dubna vrátil do Prahy, kde si vyzvedl novou přírodní paruku (20 zl.) a po formanovi Johannu Wolfgangu Baumannovi poslal do Řezna nakoupené víno a sukno na livreje. Definitivně odjel z Prahy 29. dubna v doprovodu bratra Vratislava Maxmiliána. Obědvali u františkánů ve

⁶³³ TRÍSKA, K., *Rodinný archiv*, s. 67.

⁶³⁴ Jedná se o pryskyřici z keře řečík lentišek, pocházejícího ze středomoří, která se již od starověku užívala v rozličných odvětvích od lékařství, přes kosmetiku až po gastronomii. *Ottův slovník naučný* XVI, Praha 1900, s. 959.

⁶³⁵ Poutní areál na Bílé hoře, který je u silnice z Karlových Varů.

⁶³⁶ Buď Marie Gabriela Lažanská z Bukové (1691-1758), roz. Černínová z Chudenic, vdova po Václavu Antonínovi Lažanském (1674-1715) nebo její švagrová Marie Kateřina Lažanská (1675-1748), roz. Fuggerová, manželka Adama Víta Lažanského (1680-1737). ŠTĚPÁNEK, Jan, *Rod Lažanských ve vztahu k uměleckému prostředí českých zemí*, Praha 2017, dizertační práce, s. 293-294 a 299-300.

Voticích a druhý den již nocovali v Dírné. Pak se vše odehrálo v rychlém sledu – František Karel ještě zajel na své další nedaleké panství Zálší a 2. května byl už zase na cestě, tentokrát do Vídně. Přes Kunžak a Slavonice dorazil ještě téhož dne do Uherčic, které patřily Františku Josefu Heisslerovi z Heitersheimu († 1753), manželovi jeho nejmladší sestry Marie Anny (asi 1690 - ?).⁶³⁷ 5. 5. vyjel i se svým doprovodem na Vídeň, naobědval se v Hollabrunnu a večer již stál před *Stubentor*.

Po příjezd se ubytoval v paláci, který měl patřit jeho představenému, kardinálovi Ch. A. von Sachsen-Zeitzovi.⁶³⁸ Snad se jednalo o palác ve Wipplingerstraße, dnes zvaný Palais Triangi, který kardinál daroval řádu theatinů, kteří si zde zřídili svůj klášter.⁶³⁹ Hrabě se ovšem záhy přesunul do Mödlingu, zatímco členové jeho doprovodu zůstali ve Vídni. V Mödlingu pobýval jeho další nadřízený, nejvyšší kancléř Leopold Antonín Šlik, což bylo zřejmě hlavním důvodem, proč se český vyslanec rozhodl ubytovat právě zde (není vyloučeno, že přímo ve Šlikově obydlí). V hlavní město monarchie se Vratislav věnoval více než kde jinde politickým rozhovorům s řadou významných osob a také obligátním nákupům zboží, například vlámského tabáku pro svého otce. Setkal se zde také se svým legačním sekretářem Johannem Philippem von Widmannem, kterému se na počátku června narodil syn, kterého pojmenoval po českém vyslanci Franz Karl Joseph Ignaz. Role kmotra se F. K. Vratislav zhostil mnohokrát, v rámci řezenského působení zřejmě naposledy následujícího roku, kdy se narodil syn tehdy již šedesátiletému konkomisari Kirchnerovi. Ten se rozhodl syna pojmenovat po císaři, a protože český vyslanec měl druhé jméno Karel, byl požádán, aby mu šel za kmotra. Hrabě Vratislav tak rád učinil, dítě ale brzy nato zemřelo.⁶⁴⁰

Pobyt v Mödlingu byl jistě prospěšný kvůli kontaktům s nejvyšším kancléřem a jeho hosty, obecně ale nebyl příliš praktický s ohledem na oddělení hraběte od jeho doprovodu a s tím spojených častých cest mezi Mödlingem a Vídní. Když měla v červnu přijet do města hraběnka Vratislavová, bylo rozhodnuto najít společné bydlení (opět) v hradbách. To se také povedlo a František Karel si najal blíže nelokalizovaný kvartýr od jistého pana Wurzera. 12. června zaplatil nájem a 17. přijela manželka a pro tuto příležitost nechal nakoupit čerstvé třešně a další ovoce. Aby jeho čas netvořila jen politická jednání, obstaral si ke konci měsíce náčiní

⁶³⁷ KADICH, Heinrich von - BLAŽEK, Conrad, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV, odd. X. Der Mährische Adel*, nové, zcela přeprac. a rozš. vyd., Nürnberg 1899, s. 44; KUBOVÁ, Tereza, *Interiérová výzdoba zámku v Uherčicích*, Brno 2015, diplomová práce, s. 11.

⁶³⁸ *Wienerisches Diarium*, č. XXXVI, 6. 5. 1722, [s. 7], dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=17220506&zoom=48>.

⁶³⁹ STADT WIEN: WIEN GESCHICHTE WIKI, Zum alten Babenberger-Stadttor, [geschichtewiki.wien.gv.at](https://www.geschichtewiki.wien.gv.at) [online, cit. 2023-08-11], dostupné z: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Zum_alten_Babenberger-Stadttor.

⁶⁴⁰ NA, ČVŘ, kart. 34, relace F. K. Vratislava, Řezno, 1. 6. 1723.

na lov skřivanů (12 zl.). Hrabě se také (nejen ve Vídni) projevoval jako velmi zbožný člověk, který rozdával almužny potřebným téměř na každém kroku. V mnoha ohledech se mohlo jednat o chladný kalkul a dobově podmíněnou zbožnost, která měla především prospět jeho společenské image. Podle všeho byl ale hrabě skutečně obdařen dobrým srdcem, neboť neváhal finančně přispět i tam, kde z toho pro něho žádný zisk nemohl plynout. Takto byl odškodněn chudý chlapec, kterého v centru Vídne omylem srazili kočárem. Pravda, sice jen 28 krejcarů, pro řadu lidí Vratislavova postavení by však taková situace byla pod jejich rozlišovací schopnost. Hrabě Vratislav se ve Vídni a okolí zdržel téměř dva měsíce. 28. června obdržel dekret o jmenování skutečným tajným radou, jehož vystavení toužebně očekával. Na důkaz díků nechal sloužit šest mší, druhého dne ještě stihl najmout agenta jménem Abb za 75 zlatých ročního platu a téhož dne (29. 6.) odjel zpět do Uherčic. Co všechno měl tento agent na starosti, nevíme, ale zřejmě měl hraběti poskytovat čerstvé informace z hlavního města.⁶⁴¹

Cestu opět zvládl během jediného dne. Tentokrát se u sestry nezdržel a hned pokračoval dál. 1. 7. učinil krátkou zastávku v Dírné u otce a přes České Budějovice a Kaplici se vracel zpět do Rakous. V Eferdingu za Lincem, kam dorazili druhého dne, se skupina cestujících rozdělila. Hanse s vozem poslali napřed, měl na ně počkat ve Vilshofenu za Pasovem; hrabě zatím zajel do sousedního Aschachu za kardinálem, kterým je zřejmě míněn principální komisař Ch. A. von Sachsen-Zeitz, který v této době cestoval z titulu uherského primase a s pověřením císaře z Řezna do Uher, aby se zúčastnil tamějšího sněmu.⁶⁴² 3. července měli pokračovat dál směrem na Pasov, ale u Schlögenu (lokalita nedaleko od předchozích) opět potkali kardinála a Vratislav s ním jel do Lince a pak sám do Eferdingu. Poté již žádné zdržení nenastalo, následujícího dne se dostali do Pasova a 7. byli zpět v Řezně.

Následující měsíc se český vyslanec věnoval vyřizování běžných záležitostí u sněmu, vítanou změnou byly jen čtyři ananasy, které si nechal poslat z Hackelbergu u Pasova, kde kardinál Lamberg, bývalý principální komisař, založil zahrady a skleníky. 8. srpna se vydal opět do Vídne, tentokrát vodní cestou, tedy po Dunaji. Bylo to období letního volna, kdy u sněmu obecně mnoho vyslanců nezůstávalo, tehdy byly navíc absence znásobeny nepřítomností dalších osob – mimo Vratislava a principálního komisaře, o kterém již byla řeč, chyběl

⁶⁴¹ O agentech např. BURIÁNKOVÁ, Michaela, *Pražský agent hraběte Ferdinanda Jana Verduga v druhé půli 17. století*, HO 41, 2012, s. 171-192; MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Hrabě Jeroným Colloredo a jeho vídeňští agenti ve 20. letech 18. století*, in: Ondřej Felcman (ed.), *Historie 2008: Sborník prací ze 14. celostátní studentské vědecké konference konané dne 5. a 6. března 2009 v Hradci Králové*, Ústí nad Orlicí 2009, s. 103-125; také VÁVRA, Filip, *Černínský služebník Johann Andreas Schneiderer: Správce a agent Františka Josefa Černína z Chudenic v první třetině 18. století*, FHB 36, č. 1, 2021, s. 77-109.

⁶⁴² NA, ČVŘ, kart. 31, relace F. K. Vratislava, Řezno, 10. 7. 1722; Tamtéž, příl. 9, dekret císařské komise s oznámením o odjezdu principálního komisaře, Řezno, 30. 6. 1722.

například i brunšvický vyslanec, který se nacházel služebně v Hannoveru.⁶⁴³ Cestu lodí využili k zastávkám na zajímavých místech – prohlédli si zmiňované zahrady v Hackelbergu a přes Lince a Ybbs se 14. srpna doplavili do Vídně.

I druhý vídeňský pobyt byl ve znamení setkávání. 19. srpna hrál (karty či kulečník) s hraběnkou Batthyányovou⁶⁴⁴ a s ní pak odjel za nejvyšším kancléřem Šlikem do Murstetten, který se nacházel ve vzdálenosti tří zastávek pošty směrem na St. Pölten. Po návratu do Vídně si šel zahrát s kardinálem Wolfgangem Hannibalem ze Schrattenbachu (1660-1738), který se po několika letech diplomatické služby v cizině vracel do Olomouce, kde byl sídelním biskupem.⁶⁴⁵ Na počátku září zajel český sněmovní vyslanec za císařem do Favority.⁶⁴⁶ Již opět ve Vídni se potkal s dalšími význačnými lidmi, zejména se ženami – s manželkou nejvyššího dvorského kancléře Sinzendorfa Reginou Kateřinou (1672-1733), roz. z Valdštejna⁶⁴⁷ a s hraběnkou Kinskou.⁶⁴⁸ 16. září jel navštívit říšského vicekancléře Friedricha Karla von Schönborna (1674-1746) na jeho příměstské panství Göllersdorf.⁶⁴⁹ Následně nakoupil 200 kusů bergamotových hruštic a 50 parstorffských jablek a nejpozději 20. se vrátil zpět, hned však odjel do Prešpurku, kde se snad opět setkal s principálním komisařem. Nejpozději v září si také pořídil dva chrty. Podzim se nesl ve znamení nákupu rostlin – akácií, narcisů a jakýchsi zakrslých stromků, které objednal právě v Prešpurku. Těsně před odjezdem z Vídně nakoupil za 34 zlatých porcelán, 13. listopadu poslal po vodě zavazadla a zřejmě 14. se vydal se svým doprovodem na zpáteční cestu. Jeli pravděpodobně také lodí, 23. 11. byli v Linci a odtud pokračovali po souši. Kam nyní vedly jeho kroky, není jasné, neboť tímto okamžikem účetní zápisy končí, ale vzhledem k tomu, že cestoval z Vídně a do Řezna tento rok již nedojel,⁶⁵⁰ je

⁶⁴³ Tamtéž, kart. 32, relace F. K. Vratislava, Řezno, 7. 8. 1722.

⁶⁴⁴ Zřejmě Eleonora Batthyányová (1677-1741), roz. Strattmannová, vdova po Adamovi II. Batthyány (1664-1703), blízká přítelkyně Evžena Savojského a významná postava vídeňské společnosti té doby. N. N., *Verzeichniss der in dem Stammbaume der fürstlichen und gräflichen Familie v. Batthyány vorkommenden Familienmitglieder (sammt biographischen Daten)*, Wien 1896, s. 10 a nečísł. příl. rodokmen; KOVÁCS, József László, *Der ungarische Hochadel am Scheideweg: Zum Lebensweg von Adam II. Batthyány (1664-1703)*, in: Rudolf Kropf – Martin Krenn (edd.), *Die Familie Batthyány: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart I*, Eisenstadt 2014, s. 69-83.

⁶⁴⁵ GATZ, E. (ed.), *Die Bischöfe*, s. 450-451; VRÁNOVÁ, Michaela, *Wolfgang Hannibal Schrattenbach u papežského dvora - olomoucký biskup ve službách císaře*, Olomouc 2016, diplomová práce.

⁶⁴⁶ O cestování císařského dvora v průběhu roku POLLEROß, Friedrich, *Tradition und Recreation: Die Residenzen der österreichischen Habsburger in der frühen Neuzeit (1490-1780)*, Majestas 6, 1998, s. 91-148, zde s. 130; KUBEŠ, J., *Reprezentační funkce*, s. 17, 109-110.

⁶⁴⁷ HRBEK, J., *Barokní Valdštejnové*, s. 154.

⁶⁴⁸ Snad Marie Tereza, roz. z Fünfkirchenu (1675-1729), manželka českého kancléře Františka Ferdinanda Kinského a Vratislavova švagrová. VOKÁČOVÁ, P., *Příběhy*, s. 715.

⁶⁴⁹ WENDEHORST, Alfred, *Friedrich Carl, Graf von Schönborn*, in: O. zu Stolberg-Wernigerode (red.), NDB V, s. 492-493; HANTSCH, Hugo, *Reichsvizekanzler Friedrich Karl Graf von Schöborn (1674-1746): Einige Kapitel zur politischen Geschichte Kaiser Josephs I. und Karls VI.*, Augsburg 1929.

⁶⁵⁰ Z prosince 1722 se zachovaly dopisy legačního sekretáře Widmanna. NA, ČVŘ, kart. 33, relace Johanna Philippa von Widmanna říšskému hraběti (nejvyššímu kancléři L. A. Šlikovi?), Řezno, 4., 8. a 11. 12. 1722.

téměř jisté, že směřoval do Čech, nejspíše na své jihočeské statky, případně do Prahy. Celkem za tuto svoji třičtvrtě roční cestu utratil nemalou sumu, která v součtu přesahovala 9,5 tisíce zlatých.⁶⁵¹

Do Řezna se vyslanec Vratislav vrátil až po vánočních svátcích, na počátku roku 1723. Následující půlrok se věnoval běžné práci a překvapivě otevřeně bilancoval své dosavadní čtrnáctileté působení u sněmu: „*Ich hätte billig wehrend meines 14. jahrigen hierseins endlich lehrnen sollen undt testib[us] actis hoffentlich auch zu erweisen, wie mann zum dienst des h[errn] an einen ruder ziehen solle undt müsse, undt es wohl auf die Spitze ahnkommen lasßen kann, daß auch bey jetzigem umbstand meines orthß daran nichts ermanglet.*“⁶⁵² Hrabě Vratislav chtěl tedy po 14 letech pryč z Řezna, protože zde neviděl žádný další kariérní postup. Je to ostatně logické, když již nyní zastával jednu z nejvyšších funkcí a dále již ve sněmovní hierarchii postoupit nemohl: aby se stal principálním komisařem, musel by být knížetem a hodnost konkomisaře byla v podstatě na úrovni kurfiřtského vyslance. V narážce na styky s hannoverským (a britským) vyslancem Rudolphem Johannem von Wrisbergem (1677-1764)⁶⁵³ svého patrona Šlika ujistil, „*daß mir tausendt Wrisberg nicht so lieb seyn werden, alß ein einziger winck undt fingerzeig von meines allergnäd[igsten] h[err] befehl und dero hohen Ministerii Reputation- undt Ehren verthätigung.*“⁶⁵⁴ Svou práci u sněmu vnímal jako důležitou a své zásluhy jako opodstatněné: „*da doch vielleicht der gantze Reichßtag, ohne ruhm zu melden, mir Zeügnuß beylegen dörrffte, das ich daß meinige beyzutragen undt wohl öffter in arduis das Eyß zu brechen, so vorzüglich alß schuldig, mir ahngelegen seyn lassen.*“⁶⁵⁵

Nejdelší vyslaneckou misi své kariéry ukončil František Karel Vratislav definitivně 19. 8. 1723.⁶⁵⁶ Snad se ještě potkal s principálním komisařem Sachsen-Zeitzem, který se na počátku srpna vrátil od uherského sněmu.⁶⁵⁷ Vratislav se následně odebral do Vídně za císařem.⁶⁵⁸ Na další působiště se však přesunul až více než po roce, čteným jednáním ve Vídni i jinde navzdory. Ke všem zmatkům se konečně přidala i smůla, když se po cestě ztratily pověřovací listiny a František Karel tak odjel na svou další diplomatickou misi až v říjnu 1724 z Řezna. Z tohoto města odjížděl proto, že zde loni zanechal část svých služebníků a zřejmě i vybavení

⁶⁵¹ Všechny informace k cestám roku 1722 včetně citací se nacházejí v již citovaném dokumentu RAV, kart. 174, účty z cesty od 10. 2. do 23. 11. 1722.

⁶⁵² NA, ČVŘ, kart. 32, dopis F. K. Vratislava L. A. Šlikovi, Řezno, 16. 3. 1723.

⁶⁵³ DEUTSCHE BIOGRAPHIE, Wrisberg, Rudolph Johann von: Indexeintrag, *deutsche-biographie.de* [online, cit. 2023-06-29], dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd104175788.html>.

⁶⁵⁴ NA, ČVŘ, kart. 32, dopis F. K. Vratislava L. A. Šlikovi, Řezno, 16. 3. 1723.

⁶⁵⁵ Tamtéž.

⁶⁵⁶ Tamtéž, kart. 34, relace F. K. Vratislava, Řezno, 19. 8. 1723.

⁶⁵⁷ Tamtéž, kart. 34, relace F. K. Vratislava, Řezno, 16. 8. 1723; Tamtéž, příl. č. 3, dekret císařské komise, Řezno, 4. 8. 1723.

⁶⁵⁸ Tamtéž, kart. 34, relace F. K. Vratislava, Řezno, 12. 8. 1723.

ambasády.⁶⁵⁹

⁶⁵⁹ Podrobně o počátku polské mise MICHALICOVÁ, N., *Ke králi*, s. 82-83; další literaturu viz v pozn. 5.

„*ich will Ewer Exc[e]l[entz] mit diesen meinem raisoniren nit länger auffhalten*“⁶⁶⁰

VII. Závěr

Tato práce se věnovala českému vyslanci Františku Karlovi Vratislavovi z Mitrovic a jeho diplomatické cestě ke stálému říšskému sněmu v Řezně. Mnohem více než popis politických jednání stály v popředí zájmu kulturně historické aspekty vyslancova života, jako je jeho příjezd a seznámení s činnostmi, které by měl vykonávat, ceremoniál, slavnosti, vztahy s ostatními kolegy diplomaty, bydlení, cestování a samozřejmě také osobní záležitosti, které mnohdy nemálo ovlivňovaly jeho pracovní život. Z mnoha teoretických přístupů byla nakonec zvolena kombinace dvou: symbolika jednání a raně novověký ceremoniál tak, jako ho chápe B. Stollberg-Rilinger a antropologizující aktérské dějiny H. von Thiesena. Na těchto základech a důkladné pramenné analýze vyslaneckých relací a dalších dokumentů byl vystavěn příběh o životě a působení českého vyslance u stálého říšského sněmu. Zároveň je to ale i příběh o sněmu a jeho fungování, protože takováto instituce nebyla jen důležitým politickým nástrojem své země. Sněm byl především tvořen živými lidmi z masa a kostí, kteří jeho podobu formovali a do jisté míry i určovali.

Hrabě Vratislav se nám poprvé představuje jako mladý, ještě ani ne třicetiletý, syn ze staré šlechtické rodiny, teprve nedávno povýšené do hraběcího stavu. S ohledem na vzestup svého rodu, který probíhal zhruba od počátku 18. století a na němž měl hlavní zásluhu jeho vzdálený příbuzný Jan Václav Vratislav a sprízněná rodina Kinských, získal první možnost k tomuto vzestupu také přispět, a to jako český vyslanec v Řezně u stálého říšského sněmu. Do rodové historie se poté zapsal jako kariéerní diplomat, který prožil takřka celý svůj život ve službách habsburské diplomacie a potvrdil postavení svého rodu mezi významnými rodinami monarchie. Zároveň stál ale i na počátku jeho úpadku, neboť výše dluhů, které částečně zdědil, z velké části však sám vytvořil a přenesl na své dědice, byla neúměrná výši příjmů a ve 2. polovině 18. století se již žádný z Vratislavů k nejvyšším úřadům v zemi, monarchii, církvi ani diplomacii nedostal.

Do Řezna přijel František Karel v nelehké době válek o španělské dědictví. Byl teprve druhým vyslancem na tomto postu po několikaměsíčním pobytu svého švagra Františka Ferdinanda Kinského. Funkce byla nová a bylo třeba ji naplnit obsahem a vtisknout jí určité kontury. To proto, že teprve roku 1708 došlo k tzv. *readmisi* českého kurfiřtského hlasu.

⁶⁶⁰ NA, ČVR, kart. 7, dopis F. K. Vratislava J. V. Vratislavovi, Řezno, 28. 2. 1710.

Zástupce českého krále, jakožto kurfiřta Svaté říše římské, tak nyní získal místo v nejvyšším sněmovním grémiu – v kolegiu kurfiřtů, které disponovalo zásadními rozhodovacími pravomocemi. Zároveň bylo třeba přesvědčit ostatní diplomaty u sněmu, zejména z řad kurfiřtů, aby ho mezi sebe přijali. Žádný z těchto úkolů nebyl jednoduchý a Františku Karlovi lze přiznat zásluhy za zdárné etablování úřadu českého vyslance, soudě podle zpráv, které posílal do Vídně, délky jeho pobytu (14 let) i počínání jeho nástupců. Proces přijetí ostatními byl asi nejsložitější a trval minimálně po celý první rok jeho mise. Problém vycházel z několika příčin – předně byl vyslancem císaře, jako jediný v kolegiu kurfiřtů, kteří se tradičně vůči panovnickým zásahům ostře vymezovali. Dále se jednalo o funkci u stálého sněmu nově vytvořenou, a bylo tedy třeba, aby si ostatní navykli, že nyní bude po jejich boku zasedat i český vyslanec. V neposlední řadě to bylo jeho mládí a fakt, že jeho funkce byla u sněmu jednou z nejvyšších – výše stáli z ceremoniálního hlediska již jen principální komisař, konkomisář (pokud byl jmenován) a tři zástupci porýnských arcibiskupů (mohučský, kolínský a trevírský). V rámci světských kurfiřtů byla jeho pozice ještě vyšší, neboť z historického hlediska mu mezi nimi patřilo první místo. Ve Vratislavově době se hierarchické rozdíly mezi jednotlivými kurfiřty sice stíraly, při zasedání sněmu mu však nadále patřilo čestné místo po pravici předsedajícího.

Stálý říšský sněm byl vrcholným orgánem říšské politiky a poutal v podstatě celoevropskou pozornost. Tvořilo ho společenství čtyř až pěti desítek vyslanců z řad říšských stavů s oprávněním na sněmu zasedat a hlasovat (*Sitz und Stimme*) a dalších několik diplomatů z různých evropských zemí (například z Francie). Sněmovní vyslanci se dělili do skupin podle toho, jaké subjekty zastupovali – zda kurfiřty, knížata nebo města. K všeobecnému chaosu přispívala skutečnost, že vyslanců bylo reálně přítomno zhruba 45, stavů, které zastupovali však bylo okolo 150. Z toho nutně vyplývalo, že většina vyslanců zastupovala více pánů; to platilo zejména pro členy knížecího a městského kolegia, ale chovali se tak i někteří zástupci kurfiřtů. Působilo to problémy v případech, když daný vyslanec držel hlasy ve více kolegiích, když zastupované říšské stavy jedním vyslancem stály na opačných stranách frontové linie nebo v relativně banálním případě, když takový vyslanec zrovna nebyl přítomen a sněm tak najedou přišel i o deset hlasů. V podstatě je možné říci, že vyslanec českého krále byl v tomto směru výjimkou, protože po celých 14 let držel u sněmu jen tento jeden hlas.

Mimo oficiálních struktur, jakou bylo kurfiřtské kolegium, byl Vratislav součástí skupiny habsburských vyslanců u sněmu. Do ní patřil ještě rakouský vyslanec, který zasedal v knížecím kolegiu, principální komisař, který byl nejvýše postaveným diplomatem u sněmu, a konkomisář, zástupce předchozího. Principální komisaře zažil vyslanec Vratislav celkem tři

a s každým měl trochu jiný osobní vztah. Zatímco s kardinálem Lambergem ho zjevně pojila jistá osobní náklonnost, s knížetem Löwensteinem si podle všeho nijak blízcí nebyli a kardinál Sachsen-Weitz zase často vymýšlel různé modifikace ceremoniálu, které způsobovaly problémy a vyslanci (zejména kurfiřtští) je pak museli řešit. Příchodem českého vyslance získal tedy císař svého člověka v kurfiřtském kolegiu. To bylo dost zásadní, protože to bylo právě toto nejvyšší kolegium, které často iniciovalo i přijímalo rozhodnutí, která ovlivňovala celý sněm. Máme zde na mysli například přesunutí sněmu do Augsburgu v roce 1713 z důvodu morové epidemie nebo plánování oslav a s tím spojené předcházení a případné řešení ceremoniálních problémů.

Český vyslanec odjížděl do Řezna vybaven instrukcí. Dva hlavní úkoly se týkaly Falce: jeden spočíval v převodu starých práv falckého kurfiřta, které mezitím vykonával bavorský kurfiřt, zpět Falci. Tento první úkol byl v době Vratislavova příjezdu v podstatě vyřešen a bylo třeba ho pouze dokončit. Druhý falcký úkol byl hypotetický a týkal se opatření pro případ vymření současné kurfiřtské rodiny - k této skutečnosti však v době Vratislavovy mise nedošlo. Ostatní úkoly se týkaly praktického chodu vyslanectví, a ty již byly v úplnosti splněny. Týkaly se skupiny osob, se kterými měl být český vyslanec především ve styku (principální komisař, rakouský vyslanec), pořadí zdvořilostních návštěv, správného oslovování, pravidelného psaní relací a ukládání písemností do vyslaneckého archivu.

Svůj čas dělil řezenský diplomat mezi pracovní část roku a dovolenou. Ta nastávala několikrát ročně, zejména v souvislosti s významnými svátky – Velikonoce, Vánoce, Letnice, dožínky a podzimní volno – kdy sněm nezasedal. V tuto dobu, a dále ještě zpravidla v letních měsících, odjížděla řada vyslanců až na několik týdnů pryč z města. K tomu se přidávaly další církevní svátky, kdy se také nepracovalo. Zajímavé je zjištění, že podle Vratislavova itineráře, který pro dobu jeho řezenské mise můžeme rekonstruovat podle odeslané korespondence, český vyslanec neodjížděl z města na delší dobu ani v létě. Zároveň je ale třeba dodat, že pro blízkost jeho jihočeských statků se několikadenní (cca až dvoutýdenní) pobyt mimo město nemusel v absenci korespondence projevit. V době zasedání sněmu se František Karel účastnil dvakrát až třikrát týdně řádných zasedání a také blíže neurčeného počtu zasedání mimořádných. Kromě oficiálních pracovních setkání, která probíhala ve staré řezenské radnici v místnostech k tomu určených: v zasedací místnosti kurfiřtského kolegia nebo ve vedlejším pokoji (*Nebenzimmer*) se vyslanec účastnil méně formálních setkání na různých jiných místech a při různých příležitostech. Jednalo se nejčastěji o schůzky v domech jiných vyslanců, případně jednání v rámci některé ze slavností či hostin. K výraznější změně došlo jen mezi lety 1713-1714, kdy sněm sídlil přechodně v Augsburgu a řádná zasedání probíhala jen dvakrát týdně.

Do Augsburgu sněm přesídlil z důvodu morové nákazy, které postihla Řezno v létě

1713. Jednalo se v historii sněmu o výjimečnou situaci, ke které došlo vůbec poprvé. Přesun byl spojen s mnoha nepříjemnostmi – přítomnost nemoci, odlišné ekonomické podmínky v novém místě a francouzská vojska takřka za branami. Ve hře bylo nakonec i úplné rozpuštění sněmu. Sněm však prokázal značnou houževnatost a po roce se opět vrátil do Řezna – některé věci se však již napořád změnily, např. počet zasedání v týdnu (dvě místo tří).

Významné místo v životech vyslanců zaujímal barokní ceremoniál, který se výrazně projevil hned při jejich příjezdu. U stálého říšského sněmu v Řezně se totiž vyvinul specifický ceremoniál pro přijímání vyslanců principálním komisařem (zástupcem císaře). Ten byl zejména vůči kurfiřtským vyslancům velice vstřícný – komisař jim šel v ústrety až do druhého předpokojí, což by se v případě audience u osobně přítomných korunovaných hlav, a už vůbec ne u císaře, nikdy nestalo. Roli zde tedy hrál zřejmě fakt, že i principální komisař byl jen diplomatem (byť vysoce postaveným), zastupujícím svého pána. Různé ceremoniální spory byly takřka na denním pořádku a nevyhnuly se ani českému vyslanci. K potenciálně vážnému precedenčnímu sporu mohlo dojít již v roce 1709, tedy v prvním roce Vratislavovy mise. Do Řezna tehdy přijel Evžen Savojský, ověnčený polní maršál a významný císařův dvořan. Český vyslanec by před ním měl mít teoreticky přednost, protože byl zástupcem kurfiřta a krále, kdežto Evžen byl kníže. Vzhledem k princovu renomé to ovšem takto jednoduše nešlo vyřešit. Za přispění principálního komisaře kardinála Lamberga došlo k dohodě, která spočívala v tom, že Vratislav se sice nezúčastnil plánované hostiny, ale přišel až později na hru v karty, která se odbývala v méně formálním prostředí.

Středoevropský ceremoniál na počátku 18. století byl mezi vysoce postavenými lidmi přítomen v každodenním životě. Dnes ho však poznáváme zejména ze situací, které nebyly běžné, a to byly slavnosti a s tím spojené konflikty. Ke konfliktům docházelo zejména v situacích, kdy se mělo potkat větší množství osob, které by se za běžných okolností nepotkaly. A to byl právě případ slavností. Řada zúčastněných si uvědomovala, že ceremoniál jim ztěžuje vzájemná jednání i život a čas od času se objevovaly snahy ho různým způsobem obejít. Nabízí se tedy otázka, proč ho prostě nezrušit? Starší literatura vnímala tuto diskrepanci jako důkaz slabosti a nevyspělosti předmoderní společnosti a ceremoniálně podmíněné chování bylo proto často ironizováno. Odpověď na tuto otázku je však poměrně jednoduchá a vychází z poznání, co vlastně ceremoniál byl. Nejednalo se totiž pouze o vnější projev chování. Naopak, ceremoniál byl uložen v nejvlastnějších základech urozené společnosti a v naučených kódech jednání a chování, a proto ho nebylo jednoduché odstranit, i když způsoboval řadu potíží. Každý pokus o jeho obejítí byl tedy vnímán jako útok na celý společenský systém a řád a nemohl mít dlouhého trvání. Na druhou stranu to neznamená, že by takové pokusy neexistovaly. Jedním

z úspěšnějších byla metoda *pêle-mêle*. Ta v jednoduchosti znamenala, že v určitou, přesně danou chvíli byl ceremoniál upozaděn, resp. neuplatněn. Tento systém si oblíbil principální komisař Christian August von Sachsen-Zeitz a užíval ho zejména při hostinách. Několikrát to fungovalo velmi dobře, zejména v prvním roce jeho působení v Řezně. Takto bez větších problémů proběhly velkolepé oslavy dobytí Bělehradu Evženem Savojským (září 1717) a následné oslavy císařových jmenin a narozenin (listopad 1717). Dlouhodobě byl však takový postup odmítnut, právě z výše uvedených důvodů. Proto již v roce 1719 vyslanci kurfiřtů proti dalšímu zavedení *pêle-mêle* protestovali a následujícího roku dosáhli toho, že se při císařských oslavách nepořádala hostina, protože právě při tabuli se tento systém hlavně užíval.

V podstatě jediným způsobem, jak mohl být ceremoniál změněn nebo alespoň částečně upraven, byla široká shoda všech zainteresovaných jedinců. Po dlouhých jednáních došlo před rokem 1720 k tzv. parifikaci rakouského vyslance, což znamenalo, že byl jako vedoucí knížecího kolegia zrovnoprávněn s kurfiřtskými vyslanci. Tato situace zapadala do dlouhodobých snah císaře upevnit postavení svých vyslanců u sněmu. V praxi se to projevilo například tím, že nyní byl rakouský vyslanec oprávněn zasedat při slavnostech v kostele na lavici společně s kurfiřty. Slavnostní mše v katedrále (i v jiných kostelích, např. v klášterním kostele u sv. Jimrama) bývaly jednou z nejvýraznějších třecích ploch a parifikace se to zdála řešit. Došlo však k tomu, že se těchto událostí zúčastňovalo postupně stále menší množství osob, především z řad kurfiřtských vyslanců, a tedy výsledek nebyl tak hmatatelný. V jiných případech, například když se v roce 1716 narodil arcivévoda Leopold Jan a bylo více než vhodné, aby vše proběhlo v poklidu, byla změna ceremoniálu striktně odmítnuta a místo toho se hledalo jiné řešení (rozdělení účastníků na skupiny).

Jak již bylo řečeno, ceremoniál úzce souvisel se slavnostmi. Ty byly důležitým projevem barokní doby. Nebyly jen marnotratným divadlem, ale zrcadlila se v nich duše barokního člověka. U vyslanců navíc přicházel na řadu aspekt reprezentace své pána, kde platila přímá úměra – čím vyšší postavení, tím větší a bohatší slavnost. Je tedy jasné, že zástupci císaře museli na jeho (svou) reprezentaci vynakládat nemalé částky a úsilí.

Většinu svého čtrnáctiletého pobytu, pokud nepočítáme kratší absence, strávil český vyslanec přímo v Řezně. Pouze ve výjimečných případech opouštěl město na delší čas. Takovou výjimkou byly roky 1713-1714, kdy po dobu jednoho roku zasedal sněm z důvodu moru v Augsburgu, a dále roky 1718 a 1722, kdy byl Vratislav pryč z osobních důvodů. V roce 1718 se zřejmě jednalo o dědické řízení v Čechách a cesta trvala půl roku. Na téměř celý rok pak odjel roku 1722, kdy se pohyboval mezi Čechami a Vídní v předtuše další diplomatické mise.

V Řezně si český vyslanec vybral k bydlení výstavný palác, zvaný Pürklovský. Ten je

označován jako zahradní, ačkoli se, z důvodu velkého rozsahu starého města, nacházel v hradbách a nikoli na předměstí. Jednalo se o dostatečně reprezentativní objekt, v jehož interiéru nacházíme bohaté vybavení, zejména velkou sbírku obrazů. Bylo to odsud také relativně nedaleko na radnici, kde zasedal sněm, i do kláštera sv. Jimrama, kde sídlil principální komisař. Pozdější čeští vyslanci u sněmu však zpravidla sídlili jinde – v klášteře sv. Jakuba, odkud to bylo do zmíněných budov spojených s činností sněmu ještě o kousek blíž.

F. K. Vratislav musel v průběhu své řezenské mise řešit i záležitosti osobní povahy. Zmíněné dědické řízení z roku 1718 si vyžádalo jeho osobní přítomnost v Čechách, jiné věci se daly vyřešit z Řezna. Zde se jednalo zejména o neuspokojivé chování jeho příbuzného a jmenovce Františka Karla Vratislava, mladšího bratra Jana Václava Vratislava, nejvyššího českého kancléře a důležitého patrona českého vyslance. Mladší František Karel přijel do Řezna, protože Jan Václav nebyl spokojen s volbou jeho nevěsty a námluvy k ovdovělé hraběnce Kaisersteinové tak musely být zrušeny. V městě na Dunaji měl mladík zřejmě pod dozorem staršího příbuzného přijít na jiné myšlenky a možná se i něco přiučit. Mezi další události, které vyslanci často ztěžovaly život, byl např. případ jednoho jeho služebníka, který si nedovoleně půjčoval peníze na jeho jméno nebo Vratislavova obrana ve věci zakázaného šenkování vlastního piva.

Hrabě Vratislav projevil při sněmovních jednáních určité nadání a cit pro vyjednávání. Zastával jasně procísařská stanoviska a stal se důležitou oporou habsburské politiky v Řezně. Přestože se o důležitých rozhodnutích musel radit s Vídní, otevíralo se mu poměrně široké pole působnosti při vlastním vyjednávání, což je patrné zejména v pozdějších letech jeho mise, kdy již nasbíral dostatečné zkušenosti. To všechno poznáváme z jeho vlastních dopisů i ze zápisů z jednání sněmovních kolegií. Zároveň je však třeba jeho vliv nepřeceňovat – v sedmi až devítičlenném shromáždění kurfiřtů disponoval jen jedním hlasem.

František Karel Vratislav z Mitrovic naplňoval všechny role, které bychom od barokního vyslance očekávali, měrou vrchovatou. Účastnil se všech oficiálních pracovních zasedání v rozsahu na počátku 18. století takřka nevídaném; významné festivity spojené s císařskou rodinou (jmeniny a narozeniny panujícího císaře, vojenská vítězství, smuteční slavnosti) z drtivé většiny osobně navštěvoval, případně i sám organizoval a podporoval tak další úlohu raně novověké diplomacie – (sebe)prezentaci. I s ohledem na kontakty, které v Řezně získal, není divu, že se následně uplatnil v další diplomatické službě v jiných evropských státech – Polsko/Sasko, Rusko. Takový služební postup nebyl sice zcela typický, spíše se od člověka jeho formátu a původu očekávalo, že zaujme vysoké úřady u dvora nebo alespoň ve svém rodišti. Nic z toho se sice nestalo, to by však nemělo devalvovat tento typ

kariéry.

Předložená práce si rozhodně neklade za cíl úplné vyličení životních osudů hraběte Vratislava ani českých vyslanců u říšského sněmu. Spíše je určitým dílkem rozsáhlejší mozaiky, kterou se teprve učíme poznávat. Je jí raně novověká diplomacie a raně novověký člověk a jeho svět. Prostor pro další výzkum se tedy nabízí v mnoha směrech. Z bohatého rodinného archivu Vratislavů z Mitrovic nebyla prozatím věnována dostatečná pozornost např. rozsáhlé osobní korespondenci Františka Karla Vratislava, o pozůstalosti jeho otce Václava Ignáce nemluvě. Pokud zůstaneme u osoby Františka Karla, bylo by zajímavé zkoumat jeho počínání u sněmu pohledem jiných diplomatů – např. principálního komisaře (dokumenty uloženy ve Vídni), rakouského vyslance, případně vyslanců jiných. Nabízí se rovněž vydat se směrem výzkumu jiných českých vyslanců u sněmu, zejména těch, jejichž rodové archivy se dochovaly – to je případ Františka Filipa ze Šternberka, jehož bohatá pozůstalost se nachází v Archivu Národního muzea v Praze. Někteří sněmovní vyslanci udržovali kontakty se šlechtici z Habsburské monarchie a podávali jim zprávy o dění v Řezně – to známe ze zmíněného příkladu Ditrichštejnů, kteří takto úkolovali rakouské vyslance Padera a Jodociho a jejichž korespondence je uchovávána v Moravském zemském archivu v Brně. To vše je ale již součástí jiných příběhů.

Přílohy

1. Textová příloha

1a. Počty relací (1709-1723) a dopisů Janu Václavovi Vratislavovi (1709-1711)⁶⁶¹

Relace byly zasílány zpravidla jednou až dvakrát týdně v poštovní dny, kterými byly v Řezně úterý a čtvrtek. Podle poznámek o datu přijetí, kterými dopis opatřili ve vídeňské kanceláři zjišťujeme, že cesta trvala většinou tři až čtyři dny. Relace kopírovaly tradiční barokní způsob tvorby korespondence - začínaly úvodním zdvořilostním oslovením císaře, jemuž byly adresovány, následovala relativně velká mezera (*Briefspiegel*) a ukončeny byly ujištěním o pisatelově věrnosti s díky za projevenou přízeň a závěrečným pozdravem, datací a podpisem.⁶⁶²

Rok	Měsíc	Relace	Dopisy
1709	Březen	0	1
	Duben	0	1
	Květen	5	2
	Červen	6	3
	Červenec	5	0
	Srpen	7	4
	Září	5	2
	Říjen	6	0
	Listopad	5	1
	Prosinec	6	4
Celkem r. 1709	=	45	18
1710	Leden	6	4
	Únor	2	3
	Březen	3	3
	Duben	1	3
	Květen	3	0

⁶⁶¹ NA, ČVŘ kart. 5-34, relace a dopisy F. K. Vratislava z Řezna/Augsburgu, 1709-1723. Některé relace se nedochovaly, máme ale k dispozici soupis sněmovní agendy, ze kterého je patrné, že se jedná pouze o jednotky kusů, viz ÖStA, HHStA, Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatskanzlei, Diplomatische Korrespondenzen, Regensburg, Kurböhmische Gesandtschaft, kart. 112, Berichte (Extrakte, Konzepte, Abschriften), 1708-1803, *Kurzer Auszug aus denen Königlich-Chur-Böhmischen Gesandtschafts-Berichten de ANNO 1708 bis ANNO 1770* inclusivé, nefol. Je ovšem třeba vzít v úvahu, že tento dokument obsahuje chyby, např. neuvádí některé relace, o kterých bezpečně víme, že existují.

⁶⁶² Bližší informace na s. 5.

	Červen	2	1
	Červenec	3	4
	Srpen ⁶⁶³	0	3
	Září	0	0
	Říjen	0	1
	Listopad	2	1
	Prosinec	2	0
Celkem r. 1710	=	24	23
1711	Leden	0	3
	Únor	1	0
	Březen	5	6
	Duben	4	4
	Květen	6	6
	Červen	7	5
	Červenec	6	1
	Srpen	3	1
	Září	0	4
	Říjen	0	3
	Listopad	0	4
	Prosinec ⁶⁶⁴	0	0
Celkem r. 1711	=	32	37
1712	Leden	1	-
	Únor	5	-
	Březen	7	-
	Duben	2	-
	Květen	7	-
	Červen	2	-
	Červenec	4	-
	Srpen	7	-
	Září	6	-
	Říjen	9	-

⁶⁶³ Od konce srpna do konce října návštěva Jana Václava Vratislava ve Vídni.

⁶⁶⁴ Korunovace Karla VI. ve Frankfurtu nad Mohanem.

	Listopad	8	-
	Prosinec	5	-
Celkem r. 1712	=	63	-
1713	Leden	6	-
	Únor	6	-
	Březen	6	-
	Duben	3	-
	Květen	6	-
	Červen	4	-
	Červenec	3	-
	Srpen	5	-
	Září ⁶⁶⁵	3	-
	Říjen	3	-
	Listopad	3	-
	Prosinec	7	-
Celkem r. 1713		55	-
1714	Leden	5	-
	Únor	4	-
	Březen	4	-
	Duben	7	-
	Květen	4	-
	Červen	2	-
	Červenec	5	-
	Srpen	3	-
	Září ⁶⁶⁶	1	-
	Říjen	5	-
	Listopad	6	-
	Prosinec	5	-
Celkem r. 1714		51	-
1715	Leden	6	-
	Únor	4	-

⁶⁶⁵ Od září datováno v Augsburgu (útěk před morem).

⁶⁶⁶ Od září datováno opět v Řezně.

	Březen	3	-
	Duben	4	-
	Květen	3	-
	Červen	3	-
	Červenec	6	-
	Srpen	3	-
	Září	4	-
	Říjen	3	-
	Listopad	3	-
	Prosinec	3	-
Celkem r. 1715	=	45	-
1716	Leden	4	-
	Únor	3	-
	Březen	3	-
	Duben	4	-
	Květen	5	-
	Červen	4	-
	Červenec	4	-
	Srpen	4	-
	Září	5	-
	Říjen	5	-
	Listopad	4	-
	Prosinec	5	-
Celkem r. 1716	=	50	-
1717	Leden	3	-
	Únor	5	-
	Březen	5	-
	Duben	2	-
	Květen	4	-
	Červen	4	-
	Červenec	5	-
	Srpen	6	-
	Září	3	-

	Říjen	2	-
	Listopad	3	-
	Prosinec	5	-
Celkem r. 1717	=	47	-
1718	Leden	3	-
	Únor	3	-
	Březen ⁶⁶⁷	0	-
	Duben	0	-
	Květen	0	-
	Červen	0	-
	Červenec	1	-
	Srpen	2	-
	Září	4	-
	Říjen	2	-
	Listopad	2	-
	Prosinec	2	-
Celkem r. 1718	=	19	-
1719	Leden	3	-
	Únor	1	-
	Březen	5	-
	Duben	4	-
	Květen	3	-
	Červen	5	-
	Červenec	3	-
	Srpen	3	-
	Září	3	-
	Říjen	2	-
	Listopad	3	-
	Prosinec	3	-
Celkem r. 1719	=	38	-
1720	Leden	5	-

⁶⁶⁷ Od března do července pobyt v Čechách (zřejmě probíhající dědické řízení) a ve Vídni.

	Únor	3	-
	Březen	2	-
	Duben	4	-
	Květen	4	-
	Červen	3	-
	Červenec	4	-
	Srpen	4	-
	Září	6	-
	Říjen	5	-
	Listopad	5	-
	Prosinec	5	-
Celkem r. 1720	=	50	-
1721	Leden	8	-
	Únor	2	-
	Březen	5	-
	Duben	2	-
	Květen	3	-
	Červen	4	-
	Červenec	1	-
	Srpen	3	-
	Září	6	-
	Říjen	3	-
	Listopad	2	-
	Prosinec	3	-
Celkem r. 1721	=	42	-
1722	Leden	2	-
	Únor ⁶⁶⁸	1	-
	Březen	0	-
	Duben	0	-
	Květen	0	-
	Červen	0	-

⁶⁶⁸ Od poloviny února do začátku července pobyt v Čechách a ve Vídni.

	Červenec	1	-
	Srpen ⁶⁶⁹	1	-
	Září	0	-
	Říjen	0	-
	Listopad	0	-
	Prosinec	0	-
Celkem r. 1722	=	5	-
1723	Leden	4	-
	Únor	2	-
	Březen	3	-
	Duben	2	-
	Květen ⁶⁷⁰	0	-
	Červen	2	-
	Červenec	3	-
	Srpen	3	-
Celkem r. 1723	=	19	-
Celkem vše	=	585	78

⁶⁶⁹ Od počátku srpna do konce roku pobyt ve Vídni a v Čechách. Obojí snad v souvislosti s plánovaným vyslancovým odchodem z Řezna.

⁶⁷⁰ Přítomen v Řezně minimálně část měsíce, pokud ne po celou dobu.

1b. Edice vyslanecké instrukce pro Františka Karla Vratislava z Mitrovic ke stálému říšskému sněmu v Řezně, Vídeň, 28. 12. 1708⁶⁷¹

„Joseph

Instruction und Befehl für Unseren, auf den führwehrenden Reichstag zu Regensburg Verordneten König[lichen] Böhmb[ischen] Geßandten den /:tit[ulus]:/ Frantz Carl Graffen Wratislaw von Mitrowitz et [cetera].

Demselben wirdt bereits zur genüge bekindt seyn, welcher gestaldt Wir unßeren, Uns alß Erbkönig in Böheimb, unstrittig gebührenden Sitz- und Stim[m]e in Churfürst[lich]en Collegio bey allen Reichsversamblungen auch Deputations- <J. Ham[m]erschmidt m[anu] p[ropria]> Collegial- undt anderen Tügen zunehmen g[nä]d[i]gst vor gutt angesehen, auch bereits desßen würck[lich]en Possess bey der erfolgten Readmission in Churfürst[lich]en Collegio genommen haben; der gestalten, daß Wier als König in Böheimb, undt des Hey[ligen] Röm[ischen] Reichs Churfürst, anfangs durch /:tit[ulus]:/ Freyherrn von Wetzels, Chur-Trierischen Geßandten,⁶⁷² Unßere Einwilligung in Churfürst[lich]en Collegio vortragen lasßen, womit an des Churfürstens von Pfaltz⁶⁷³ L[ie]bd[en] undt desßen gesambte Pfaltzische Rudolphische Linie, die von Bayern verwürckte aldte Pfaltzische Chur- undt Ertztruchsasßen Ambt, wie auch die Ober Pfaltz und Graffschafft Cham cum appertinentys verliehen undt übertrag[en] werden möchte.

Welches dann auch mit Beystimmung aller übrigen Chur- undt Fürsten seine würcklichkeit erreicht, danehmb[lich]e des Churfürstens von Pfaltz L[ie]bd[en] nach inhalt der Goldenen Bull, Westphalischen Friedensschlusßes undt Kay[serlichen] Wahlcapitulation als haubt der Rudolphischen Linie in dem Churfürst[lich]en Collegio den zweyten Sitz des Weltlichen Standes gleich nach Uns als Könige zu Böheimb, undt vor Chur Sachßen genommen. Nachdeme aber hierauff zugleich auch die würck[lich]e Introduction der längst resolvirten Hanoverischen Chur vorgefallen, undt Wier ein eigenes Subjectum, welches Unsere böhmb[ische] Chur vertrette, nemb[lich]en Unseren Cammerer undt lieben Getreÿen Frantz Ferdinandt Graffen Khinsky von Chinitz undt Tettau⁶⁷⁴ zu dießem ende nacher Regensburg abgeßendet, dießer auch daselbsten gleicher gestalt den würk[lich]en Possess genommen, undt

⁶⁷¹ ÖStA, HHStA, Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatskanzlei (1500-1860), Diplomatische Korrespondenzen (1590-1860), Instruktionen (1607-1847), 10 Wi-Z (1672-1843), kart. 10-4, Wratislaw von Mitrowitz, Graf Franz Karl (1708-1733), fol. 1, 4-12.

⁶⁷² Trevířský vyslanec Franz Johann von Wetzels, viz s. 64.

⁶⁷³ Jan Vilém Falcký, viz s. 64-65.

⁶⁷⁴ František Ferdinand Kinský z Vchynic a Tetova, první český vyslanec u říšského sněmu, viz s. 40-41.

nebst anderen Churfürst[lich]en Gesandten, dem vor vielen Sæculis her gerühmten Haus Braunschweig Linneburg Hanoverischer Linie, in Unßern Nahmen, als Unßer Churfürst[lichen] böhmb[ischen] Geßandte seine Stimme mitzugelegt, auch <auch> der wirck[lich]en introduction mitbeygewohnet; herentgeg[en] Wier Ihn Graffen Kinsky seiner bey Unßerer König[lichen] böhmb[ische]n Hoff-Cantzley vertretenden Vice-Cantzlersstelle willen, wiederumben anhero zu berufen, undt an seine statt Ihn Graff Wratißlaw als Unßeren König[lichen] und Churböhmb[isch]en Geßandten dahin abzuschicken g[nä]d[i]gst beschloßen. Alß hat derßelbe allforderist undt pro

I^o. sich gegen Ende Januarÿ des nechst anruckenden newen Jahrs nacher Regensburg ohnfehlbahr zu erheben undt nebst dem Graffen Khinsky eine Zeit ohne Charactere daßelbst zu stehen, undt sich in ein undt dem andern besßer zu informiren, bies daß er Graff Khinsky von dannen /:wie geg[en] ende Martÿ geschehen solle:/ sich begeben wirdt, wo alß dann derßelbe den Characterem Unßers König- undt Churfürstl[ich]en Geßandten publiq[ue] machen, undt forderist bey dem Unßern alldortieg[en] Kay[serlich]en Principal Comissario des Cardinals von Lamberg⁶⁷⁵ L[ie]bd[en] vermittelt voranschickung Unßeres mittlerzeit dahin nachgehenden Credential-Schreibens gezihmendt anmelden lasßen, so dann zu der von Ihrer L[ie]bd[en] bestimmenden Zeit undt Stund zu Ihro sich verfügen, deroßelben nebst ablegung Unßers g[nä]d[i]gsten grusses von der Ihme auffgetragener Legation, undt ablöße Unßeres daselbst stehenden geßandens die eröffnung thuen, die gleicher gestalt nachkom[m]ende Vollmacht in Unßerem Nahmen, alß Chur-Böhmbischer Geßandter bey demahliger Reichsverßamblung zuerscheinen vorzeigen, folg[lich] gedachten Cardinalis L[ie]bd[en] Assistentz- undt Beystandt in allen Vorfällenheiten höffligest imploriren, undt sich bestermasßen hierzue recommendiren kann.

Worauff dann derßelbe den Churböhmbischen Legations-Secretarium zu dem Churmaintzischen Directore abschicken, seine ankunfft undt Vollmacht anzeigen, auch daß er anstatt des Graffen Kinsky Unßer Chur-böhmische Interesse führohlin bey den Reichsconvent zu beobachten habe, die behöriege anzeige thuen wirdt.

Undt wann dießer darauff, wie Wier nicht zweiffeln, Ihme die erste Visite zugeben sich einfinden wirdt, ~~wirdt~~ dan[n] derßelbe Ihme auch mündtlichen præmissis Curialibus eben dießes anzuzeig[en] ~~haben~~, daß von Uns derßelbe zur Beobachtung der Uns alß König und Churfürsten in Böheimb zustehenden electoral voti undt zur ablößung Unßers daselbst gewesten Geßandens zu gegenwärtieg[en] Reichstag nacher Regensburg abgeordnet worden

⁶⁷⁵ Kardinál Johann Philipp von Lamberg, principální komisař u stálého říšského sněmu v Řezně, viz s. 33-35.

seye, wo er sich dann versehen thätte, gleichwie er Churmaintzischer Director bies anhero mit einer zu Unßerm g[nä]d[i]gsten Wohlgefallen angedewenten besondern Höfflich- und Freündtlichkeit Unßeren Churböhmb[isch]en Geßandten respiciret, undt tractiret hätte, daß auch er Churmaintzische Geßandte geg[en] desßen Perßohn noch ferner darmit continuiret werde.

Wogegen aber derßelbe gegen Ihme alß Directorn in allen Begebenheiten, sonderlich auch gegen alle Churfürsten undt Stände, undt deren anweßende Geßandte, dergestalten sich auffzueführen, undt zuhalten befließen seyn wolte, damit allerseiths ein vollständiges Vergnügen, undt alle zufriedenheit erfolg[en] solte; anreichendt pro

2°. die andere Churfürstliche, <Fürstliche> auch Stättische Geßandte undt zu Regensburg anweßende Gevollmächtigte, wirdt er Graff Wratislaw nach abweichung des Graff[en] Khinsky, auch bey denenßelben seine eintretung in seine stelle durch unterschiedene Bediente mit aller höfflichkeit, kundt undt zu wissen machen, von Ihnen allen auch, die er zu selbiger Zeit daselbst schon finden wirdt, ohne Unterschied /:ausgenommen von Unßerm Principal Commissario, undt Unßerm daselbst etwan befindt[lichen] Concomissario:/ die erste visite erwarten, denen Churfürst[lich]en undt Ertzhertzoglichen erstern Geßandten d[as] prædicat Excell[enz] jedoch sonder[lich] in Beyseyñ der Fürstlich[en] Geßandten, ohne ostentation, undt so wenig, alß es ohne offension sich thun lasßen, geben undt beyleg[en]; In anderen Ceremonialibus auch Unßere gesambte Österreichische Geßandtschafft denen Churfürstlich[en] Geßandten gleich halten, nicht münder, so wohl denen Churfürsten als Fürsten, nicht aber denen Stattischen Geßandten in sein Haus die oberhandt, undt den Vorsitz gestatten; in Beglaitung auch d[as] gewöhnliche Churfürst[lich]e herkommen, undt ceremoniale in Acht nehmen, undt derentwillen von Unßern vorieg[en] Geßandten die weitere information einziehen oder auch in sich ereignenden anständen, allforderist sich zu des Cardinalens als Unßern Principal Commissary L[ie]bd[en] gute Rathschläge halten, nicht münder mit dem Churtrierischen Geßandten die benöthigte Unterredung pfleg[en], da sich aber einige Newerung[en] hervor thätten, hierüber Unßere g[nä]d[i]gste Resolution fein zeitl[ich] et ante causam vulneratam einholen.

Worbey jedoch pro

3°. ein für allemahl in besondere obacht zunehmen ist, daß so offft einige anfrag, Relation, oder Nachricht an Uns zuhanden Unßerer König[lichen] Böhmb[ischen] Hoff-Cantzley gehor[sam]st zu erstatten vorfallen wirdt, derßelbe je- undt allezeit solche dergestalten zu instruiren befließen seyn solle, damit jedesmahlen der gebrauch, undt die observantz, wie es andere Geßandte vor alters gehalten haben, oder noch halten thuen, wie

ingleichen worzue andere geßandte, undt aus was Motiven undt Urbachen incliniren, fein punctual, fleißig, und vollständig[lich] mitanzuführen befließen seyn solle.

Worbey dann dahin absonder[lich] zu reflectiren seyn wirdt, ob die vorfallende Consultanda schon cum prioribus ante actis einige connexion haben, oder in manifestam Utilitatem Cæsaris et Impery redundiren, oder auch etwan in gantz newen Gravaminibus Statuum et Impery bestehen thun, undt von grösßerer Reflexion- undt Nachdenckhen seyn:

~~Wann~~ dan[n] in dem ersten casu kann er ex defectu informationis à priori gar leicht eine mehrere deliberationszeit begehren oder auch, so es schon abgehandelte Sachen wären, sich mit andern conformiren, in den andern casu auch, wo kein anstandt ob evidentem utilitatem obhanden, sein Votum immediatè ohne weiterer anfrag mitableg[en]. Was aber den dritten casum angehet, insolchen wirdt er zuvor mit Unßer[en] Kay[serlich]en Principal-Commissario, einige Unterredung præmittiren, auch andere Nachrichten einziehen, und an Uns so dann die allergehor[sam]ste Relation schleinig einschicken, damit über dergleichen von Ihme erstattende complete Berichte ein verlässlicher Schlues von hieraus erfolgen, undt die zeit öffters zu nicht gering[en] Schaden des Publici nicht verzog[en] undt gantz unnützig dahin gebracht werden möge, in übrieg[en] undt pro

4°. solle derßelbe auch auff d[as] jehne, so bereiths bey dem Chur- undt Fürst[lich]en Collegio in wehrender zeit, da Unßere Cron Böheimb ad Sessionem et consultationem readmittiret worden, vorgekommen, wohl ~~aber~~ undt genau Reflectiren, deme zu wieder bey seinen Frequentationibus Diætalibus nichts handeln lasßen, sonder[lich] in jenem punct, wo in Collegio Electorali et Principum, bereiths einhöllig geschlossen worden, wann es sich künfftig zutrug[en] möchte, daß die Catholische Pfaltzische Rudolphinische- undt Willhelminische Linie zugleich abnehmen, undt absterben, undt die Pfaltzische Succession auff einen Verwandten der Augustanischen Confession Stammen undt fallen thäte, alß dann anstatt der solcher gestaldt aufgehörenden zweyjen conjunctim angemerckten Pfaltzischen Catholischen Churen, undt noch existirenden Braunschweigischen Chur, eine eintzige Catholische Chur disjunctim substituiret werden solle.

Welche newe Catholische Chur in Locum der exspirirten Catholischen conjunctim gewesten Pfaltzischen Chur surrogiret wirdt, jedoch daß solchen newen Churfürsten hunc in casum zu benennen Uns alß Röm[ischen] Kayser, von dem Röm[ischen] Reich die unmittelbahre macht ist, zugeleget worden, dergestalten, daß dießer von Uns benandte Churfürst etiam non Investitus ohne ferneren anstandt- undt berathschlagung præviâ tamen solitâ Legitimatione in d[as] Churfürst[liche] Collegium zu introduciren- undt zu admittiren seyn werde.

So sich aber obgedachte beede Fälle mit dem Haus Pfaltz Tempore interregni zutrag[en], undt Wier hierdurch an der Nomination eines Churfürstens gehindert würden, da solte entzwischen bey der vorfallenen newen Wahl eines Röm[ischen] Kayßers, undt auch sonsten, denen Catholischen Churfürsten noch ein Separirtes Votum Supernumerarium zuwachßen, undt durch den vorsitzenden Catholischen Churfürsten zum Ende noch annectiret werden können. Solches aber nach erfolgter Wahl eines Röm[ischen] Kayßers widerumb erlöschen undt aufhören werde. Gleichwie dann auch dieße Supernumerari Churfürst[lich]e Catholische stelle undt Stimme nur in so lang, alß die Chur Hanoverisehe stehen undt dauren wirdt, auch stehen bleiben undt dauren solle; Wer aber derjenige Churfürst seyn würde, der auff dießen Fall das Superadditum Votum führen solte, dießes ist noch nicht ausgemacht worden.

Worbey man auch noch dießes von Reichsweg[en] verbündlich zugesetzt hatte, daß Wier alß König undt Churfürst in Böhmen in gewöhnlichen einfachen Churfürstlich[en] Matricular-anschlag angesehen, herentgeg[en] Unßere Cron undt Königreich Böheimb sambt allen desßen incorporirte übrieg[en] Landen, in des Reichs- Schutz, Schirm undt Protection genommen, undt solche wie andere Reichsländer, bey ereignende nothfälle, wieder allen auswertieg[en] unbillig[en] Gewalt, Inhalt der Executions-Ordnung, undt anderen <heylsamben> Reichssatzung[en], kräftig[lich] geschützet werden sollen.

Warnebst noch dieße Verwahrung geschehen, daß Unßere ~~Chur Böheimb~~ zwar die Leges Impery auff denen Reichß undt anderen Chur Böheimb zwar die Leges Impery auff denen Reichß undt anderen Diæten undt zusammenkünfften in vorkommenden Reichsgeschäften zu beobachten, undt zuhalten haben, keinesweegs aber auf die Beobachtung der Reichs-Gesetze in Unßerm Erbkönigreich Böheimb undt Unßeren übrieg[en] incorporirten Erblanden, wieder die daselbst hergebrachte Observantz gebund[en] seyn werde; mit dießer fernerer Reflexion dahin bedacht zuseyn, womit Unßere Cron Böheimb, undt Unßere darzue gehörige Lande, entweder zu einem abßonderlichen Crayß eingerichtet, oder Unßerm Österreichischen Crayß incorporiret werd[en] möchten.

Worbey aber er Graff Wratislaw wohl beobachten solle damit Uns alß König in Böheimb über den einfachen Churfürst[lich]en Matricular-anschlage nichts mehrers, wohl aber noch weniger undt gar nichts aufgebürdet werde, indeme Wier d[en] Röm[ischen] Reich mit gantzen Arméen allerg[nä]d[i]gst zu schützen, undt zu verthädieg[en] pfleg[en].

Dahero er auch die incorporation in ein beßonderen, oder auch in den Osterreichischen Crayß auff alle erdenckliche weiße Schiviren, undt mit bester manier, so davon geredt würde, zuverschiben oder gar abzulähnen, bedacht seyn wirdt. Undt sintemahlen auch pro

5°. an gutter Ordnung undt Vormerckung deren in denen Reichsversamlungen, vorfallenden Geschäften sonderlich viel gelangen ist; So solle seine des Graffen Wratislaws abßonder[lich]e Sorg undt application dahin gestellet seÿn, damit gleich bey seiner eintretung in d[as] Churfürst[lich]e Collegium er ein ordent[lich]es Protocollum einrichte, all d[as] jehne so bereiths unter seinem Antecessore Graffen Khinsky in Churfürst[lich]en Collegio undt sonsten vorgekommen mit anmerckung des Tags undt Jahrs, wann es geschehen, fein klar und deutlich annotiret, von Ihme selbst auch ohne unterlas undt aussetzung continuiret, die conclusa Collegiorum aber Uns punctual zugesändet <zu handen> reden; Unßeren König[lich]e[n] Böhmb[ischen] Hoff-Cantzley jedesmahl ohne Unterlas einzueschicket werd[en] sollen. Welches Protocoll in fleißiger Verwahrung zuhalten undt in gewieße Bandt nach proportion der Grösße zu verabfassen seÿn wirdt, damit es jederzeit de Possessore in Possessore, auf alle Unßere dahin jetzt undt künfftig absendende Churbohmische Geßandte gebracht werden, undt ex hac Traditione ein jeder Geßandter die Wisßenschafft desßen, so de præterito abgehandelt worden, auch in künfftig[en] Zeithen beyhanden haben, und die Ihme aufgetragene Negotia publica mit besßerm Eyffer auch Nutzen undt Vortheil tractiren undt endigen könne: Undt dieweilen auch pro

6°. Wier unlängst mit des Churfürstens von Pfaltz L[ie]bd[en] nach übergab undt einraumung der Ober Pfaltz einen ordent[lich]en Recess aufgerichtet undt beyderseiths zur ausfertigung einander zugestellet haben; Indeme in der, Ihrer L[ie]bd[en] Juræ Feudi Imperialis abgetretene Ober Pfaltz, ~~sich~~ auch unterschiedliche zue Unserer Cron Böheimb unmittelbahr angehörige Lehen sich befinden, die an Uns, alß König zu Böheimb nach des Maximiliani Emanuelis gewesten Churfürstens in Bayern[en] erfolgten Achtsercklärung, widerumb Jure directi dominÿ, undt zwar ex duplici capite gediehen seÿn, alldieweilen nemb[lich]en

1°. des jetzig[en] Churfürstens von Pfaltz L[ie]bd[en] von der jetzig[e] jehnig[e] Linie nicht descendiret, welche ex Domo Palatina hiebevorn in solches Lehen eingeführet worden, sich auch nicht gefunden, daß derselbe jemahlen in simultanea Investitura mit wäre begrieffen gewesßen, dann auch

2°. Ex capite Feloniæ ab ultimo Investito Electore Bavariæ commissa, solche Pfaltzische Lehen zu Unßerer weiter[en] freÿen Disposition lediglichen anheimgefallen, welche Lehenstücke Wür

dann auch, und zwar in specie Tennensberg,⁶⁷⁶ Hohenfels,⁶⁷⁷ Dürndorff,⁶⁷⁸ Hohlenberg,⁶⁷⁹ Strahlenberg,⁶⁸⁰ Aurbach,⁶⁸¹ Eschenbach,⁶⁸² Braunau,⁶⁸³ Heimberg,⁶⁸⁴ Freystatt,⁶⁸⁵ Hohlstein⁶⁸⁶ und Wolffstein,⁶⁸⁷ mit sambt ihren Ein- undt zugehörung[en], nebst der Schutz undt Schirmsgerechtigkeit des Closters Weißenohe,⁶⁸⁸ wie auch über die zu des Closters eigener Wirthschafft gehörige Bediente, Haußgeßindt, auch voritzo inhabende Grundstücke nebst der Prælatenstewer, jedoch die Clösterliche Unterthane ausgenommen, auff Ihrer L[ie]bd[en] des Johann Wilhelmb Churfürstens von Pfaltz unterthänigstes bitten, deroßelben, undt dero leib[lich]e mannliche Descendenten, undt zwar alß Feuda Nova aus König[lich]en Gnaden undt Clementz freündt- vetter- undt gnädiglich unter 3. Aug[usti] 1708 verliehen, undt gereicht haben, wie beykom[m]ende abschriefft des Lehenbrieffs solches mehrere Inhalts in sich begreiffet.

Herentgeg[en] aber vors künfftige Irrungen undt Strittigkeiten zu vermeiden, noch einige puncta à parte abzuhandlen, undt in die Richtigkeit zusetzen nöthig zuseyn befunden worden; So ist in obbemeldtem Nebenrecess unter anderen auch ausdrück[lich]e Versehung geschehen, daß 1°:

1°. die Schirmsgerechtigkeit über d[as] Closter Weißenohe, nebst der Prælatenstewer, wie schon erwehnet, des Churfürstens von Pfaltz L[ie]bd[en] Lehenweis zugehören, die Landes obriegkeit aber über die Clösterliche Unterthane der Stadt Nürnberg, nebst denen Schlößßern Rottenberg,⁶⁸⁹ undt Hartenstein,⁶⁹⁰ als wohin selbte ohne deme von alters hero gehörig geweßen, eben auch Lehenweis vorbehalten verbleiben solle. Ingleichen

2°. daß Wier auch die Untersuchung der verschwiegenen Lehen, je undt allezeit in der Ober Pfaltz vorzunehmen befugt, undt berechtiget seyn werden; nicht mündter

3°. daß es bey dem zwischen Unßeren König[lich]e[n] Böhmb[isch]en Commissarien und denen

⁶⁷⁶ Tännensberg, okr. Neustadt an der Waldnaab, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁷⁷ Okr. Neumarkt in der Oberpfalz, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁷⁸ Thurndorf, součást městyse Kirchentumbach, okr. Neustadt an der Waldnaab, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁷⁹ Hollenberg, součást města Pegnitz, okr. Bayreuth, Horní Franky, Bavorsko; název zaniklého hradu tamtéž.

⁶⁸⁰ Strahlenfels, součást obce Simmelsdorf, okr. Norimberk, Střední Franky, Bavorsko.

⁶⁸¹ Auerbach in der Oberpfalz, okr. Amberg-Sulzbach, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁸² Eschenbach in der Oberpfalz, okr. Neustadt an der Waldnaab, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁸³ Snad Bärnau, okr. Tirschenreuth, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁸⁴ Haimburg, část obce Berg bei Neumarkt in der Oberpfalz, okr. Neumarkt in der Oberpfalz, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁸⁵ Freystadt, okr. Neumarkt in der Oberpfalz, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁸⁶ Zřejmě Holnstein, součást obce Neukirchen bei Sulzbach-Rosenberg, okr. Amberg-Sulzbach, Horní Falc, Bavorsko; název zámku (pův. hradu) tamtéž.

⁶⁸⁷ Wolffstein, součást města Neumarkt in der Oberpfalz, okr. Neumarkt in der Oberpfalz, Horní Falc, Bavorsko; název zříceniny hradu tamtéž.

⁶⁸⁸ Býv. benediktinský klášter ve stejnojmenné vsi, okr. Forchheim, Horní Franky, Bavorsko.

⁶⁸⁹ Hrad a pevnost Rothenberg, Schnaittach, okr. Norimberk, Střední Franky, Bavorsko.

⁶⁹⁰ Hrad ve stejnojmenné obci, okr. Norimberk, Střední Franky, Bavorsko.

*Ambergischen*⁶⁹¹ Deputirten, Respectu der Ober Pfaltz, in abtheilung der Granitzen, verfasten Project, insoweith daß selbe bies zur übergab der Pfaltz an dem Churfürsten geendiget word[en], ~~seyñ~~ sein vollständiges Bewenden haben, dem Churfürsten aber, wann einige Granitz-strittigkeit, durch obiges Project noch nicht abgethan word[en] wären, auch seinerseiths zur diesfälligen Commission Deputirte zuschicken unbenommen seyñ solte, welches dann auch Ihme Unßers Chur-böhmb[isch]en Geßandten zur nachricht kundt undt wiesßendt gemacht ~~seyñ~~ wirdt.

Indeme es sich aber anjetzo ereignen will, daß des Churfürstens von Pfaltz L[ie]bd[en] sowohl die, der Stadt Nürnberg, über die Clösterliche Unterthane zu Weißenohe, reservirte, undt Lehensweis überlassene Superiorität, alß auch die so mühesamb undt kostbahre Commissionaliter bereiths abgetheilte Granitzen, in Disputat undt zweiffel ziehen, ja gar zu annulliren vorhabens seyē undt über dießes noch einige ihme gar nicht übergebene Lehenstückhe Jure Appertinentiarum, undt zwar violenter an sich zuziehen anfangē, da nehmb[lich] des Churfürstens L[ie]bd[en] abgeordneter Graff von Wießer,⁶⁹² Unßere reservirte Lehens Vasallos zur ablegung des äydlichen Homagÿ zu adcitiren, und durch zwangsmittel darzue zu compelliren sich bereiths unterstanden, und noch über dießes das zur Landtgraffschafft Leichtenberg⁶⁹³ /:welche alß ein gantz separirtes Landt, von Uns alß Röm[ischen] Kayßer des Fürstens von Lamberg⁶⁹⁴ L[ie]bd[en] inzwischen überlassen worden:/ unstrittig gehörige, undt Uns alß König zu Böhmeim zu Lehen Rührende, von denen vorieg[en] Landtgraffen zu Leichtenberg auch pro tali, undt zwar Separatim von Unßere Antecessoribus in Regno Bohemiæ recognoscirte Schloß Wernberg,⁶⁹⁵ undt den Marck Luhe⁶⁹⁶ eigenmächtig, und gleichsamb armata manu eingenom[m]en, undt an sich gezogen, welches lauter unzulassige eingriffe seyñ, indeme des Churfürstens von Pfaltz L[ie]bd[en] den mündesten Titulum hierzue nicht haben kann, weilen in Litteris Investituræ hiervon die mündeste meldung nicht geschehen. Alß wirdt er Unßer Churböhmische Geßandte, dafern bey der künfftig[en] Reichsdeliberation zu Regenspurg derentwillen einiger Vortrag geschehen, oder er auch diesfalls durch Unßere König[liche] Böhmb[ische] Hoff-Cantzley noch weiters instruiert

⁶⁹¹ Město Amberg, historické správní centrum Horní Falce.

⁶⁹² Hrabě Franz Joseph von Wiser (1679-1755), dvořan a úředník falckého kurfiřta, krátce také prozatímní falcký vyslanec u říšského sněmu (1716). HAUSMANN, F. (ed.), *Repertorium* II, s. 275; KARST, Theodor Thomas, *Das kurpfälzische Oberamt Neustadt an der Haardt: Studien zu seiner Entstehung, Entwicklung, Verfassung und Verwaltung vom 12. bis zum 18. Jahrhundert. Ein Beitrag zu Territorial- und Verwaltungsgeschichte der Pfalz*, Speyer 1960, s. 159.

⁶⁹³ Leuchtenberg, lankrabství v Horní Falci, stejnojmenný hrad a městys tamtéž.

⁶⁹⁴ Leopold Matthias první kníže Lamberg, viz s. 75.

⁶⁹⁵ Hrad Wernberg, městys Wernberg-Köblitz, okr. Schwandorf, Horní Falc, Bavorsko.

⁶⁹⁶ Markt Luhe, dnes součást městyse Luhe-Wildenau, okr. Neustadt an der Waldnaab, Horní Falc, Bavorsko.

werd[en] möchte, auff die Uns, alß König in Böhmeib, zustehende Oberlehens-gerechtigkeit, wohl undt genau zu Reflectiren und dererselben nichts widriges einschleichen oder geschehen zulasßen in abßonder[lich]er Beobachtung halten. Undt

Endtlichen in allen undt jedem Vorfallenheiten alles dasjenige, was einen König[lichen] Böhmb[ischen] Geßandten obliegt, undt so wohl zu Unßerer Kay[serlichen] Autorität, alß des Reichß und Unßerer Erbcron Böhmeib dienst, wohlfarth, undt aufnehmen gereichen kann, auf d[as] embßigste Ihme angeleg[en] seyn lasßen; Allermasßen Wier diesfalls zu seiner Vernunfft, Treÿ, undt Geschichlichkeit Unßer g[nä]d[i]gstes Vertrewen gestellet haben. Undt verbleiben in solcher g[nä]d[i]gsten zuversicht Ihme mit Kay[serlich]en und König[lichen] Gnaden wohl ~~beÿgethan undt~~ gewog[en]. Wienn d[er] 28.ten Xbris [Decembris] 1708

Instruction undt Befehl für den, auff den Führwehrend[en] Reichstag zu Regensburg verordneten König[lichen] Böhmb[ischen] Geßandten Frantz Carl Grafen Wratislaw von Mitrowitz. <scribatur>

Instruction für Gr[af] Wratislaw als k[ur] Böh[m] [ischen] Gesandten nach Regenspurg. 28. Xbr [Decembris] 1708. “

1c. Edice nájemní smlouvy pro Františka Karla Vratislava z Mitrovic na dva Pürklovské zahradní domy, Řezno, duben 1716⁶⁹⁷

Nájemní smlouvy nebývají často dochovány. Pokud se však zachovají, jsou zajímavým pramenem k poznávání dějiny bydlení, podoby interiérů nebo rezidenčních strategií. Některé byly již vydány edičně, např. nájemní smlouva Václava Eusebia z Lobkovic (1609-1677) z Vídně z roku 1660.⁶⁹⁸

„Zuvermercken: Daß zwischen des hochgebohrnen herrn, herrn Frantz Carl, des Hey[ligen] Röm[ischen] Reichs Graffen von Wratislau und Mitrowitz, Ihro Röm[ische] Keyßer[liche] Majestät Cam[m]erern, würck[lichen] geheimen und böhmischen appellations Rath, wie auch dero zu noch fürwehrenden Reichsversam[m]lung alhier gevollmächtigten König[lichen] Churböhmischen Gesandten Excellenz, alß hohen herrn Stifftern an einem: Und dann dem Wohledlen herrn Johann Jacob Häberln,⁶⁹⁹ hießigen löb[lichen] gemeiner Stadt wohlverordneten Lieutenanten, alß herrn verstifftern am andern theil, heüt zu Endts gesetzten Tages und Jahrs nachstehender Stiffts Contract verabhandlet und geschlossen worden.

Erstlich hat wohlermelter herr Verstiffter seine zwey Gardten Häußer deren oberes einen Saal gegen Occident, das andere aber gegen Mittag, und die helffte von dem Gardten, theils mit einer Mauer, theils mit einer Sommerlauben den Endtscheid hat, an hochermelt Ihro hochgräffliche Excellenz verstiftet vor hiernach benandtes Jährliches Stifftgeldt, darzu auch die in d[er] zum Beschluß dieses Contracts designirts Meublen zum gebrauch mitangelaßen werden. Hingegen und für das

Anderte haben mehr hochgedacht herrn Stiffters Excellenz nicht nur von Jahr zu Jahr und biß zu dero einstigen hohen Veränderung von hierab diese erstbedeüte zwey Gardtenhäuser und halbscheid des Gardtens vor sich, nebst inhabung der beweglichen und verzeichneten stückhe gestiftet, sondern auch davor alljährlich und sowohl bey jetziger beziehung, alß so fort von Jahr zu jahren voraus, Einhundert Gulden Rheinisch, jeden derselben zu 15 bazen od[er] 60 Kr[euzer] zu rechnen, zubezahlen versprochen. Nicht minder ist

Drittens expressé bedungen und geschlossen worden, daß Ihro hochgräfflich Excellenz allen Schaden, auch durch Sie oder Ihro leüthe sich etwa ereignen könnende feuers gefahr, die Gott in allen gnaden v[er]hüten und abwenden wolle!, auff sich nehmen, und sub

⁶⁹⁷ RAV, sign. IIIC3a2, kart. 137, nájemní smlouva, Řezno, duben 1716.

⁶⁹⁸ KUBEŠ, J., *Sídelní strategie*, s. 106-108. O pronájmech ve Vídni blíže KUBEŠ, J., *Reprezentační funkce*, s. 95-100.

⁶⁹⁹ Blíže k jeho osobě viz s. 117.

hypotheca[ti]one bonorum, in tantum, quantum ad hæc opus est, *davor hafften und stehen; benebst den von dem an der Mittags Seiten situirten Pürckhlischen Gardten Hauße über den weg in der höhe zuerrichten entschloßenen Gang und Einbruch in disseitiges Gardtenhauß [a]uff dero kosten verferttigen und einstens widerum in eben den Standte an Maueren und anderst, wie sich solche vorjezt bey d[er] Stifft befinden, machen und richten, auch den Gang widerumb abbrechen lassen wollen und sollen: ingleichen an Zimmern, öffnen, fensteren, geschloßen und Mobilien, jedes wider in den jezigen wesen und Standt zu restituiren und herzustellen.*

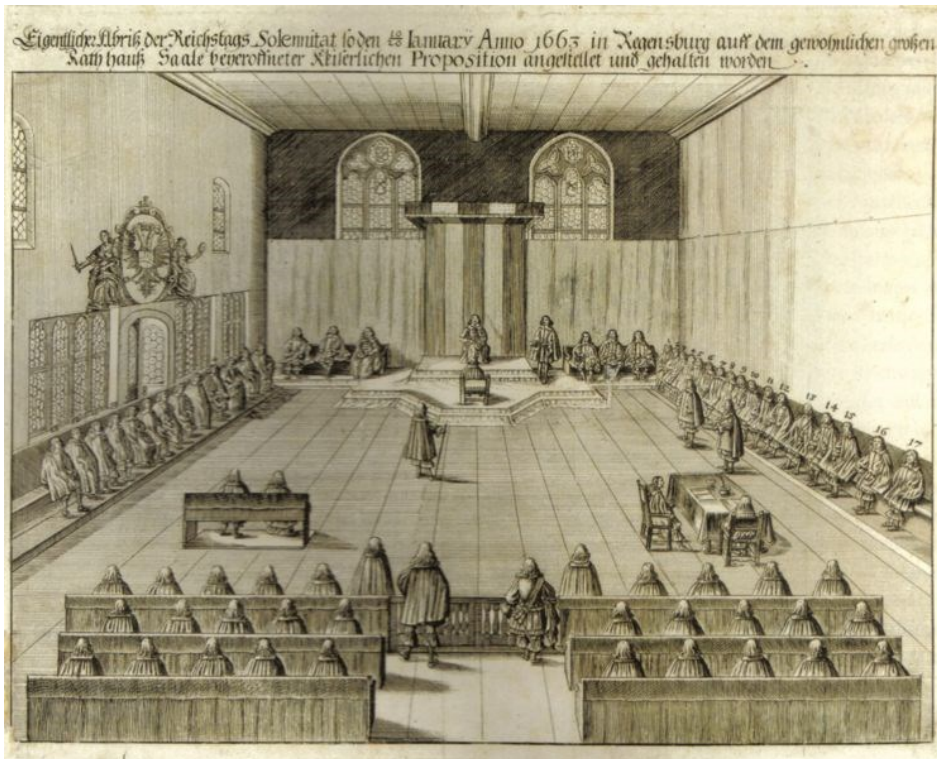
Endlichen auch bey ereignenden veränderungen und Abzug von den Gardten oder von danen, verbinden sich Ihro hochgräfflich Excellenz, ein jahr darüberhin die Stifft zuhalten, und das Stifftgeldt davor per Einhundert Gulden zu entrichten.

Und dieses alles einander steiff, fest undt unverbrüchlich zuhalten, haben respectivè hoch- und wohlermelte[n] herren Contrahenten invicem gelobet und versprochen, getreulich und ohne gefehrds. Zu Urkunt und wahren Versicherung auch beederseitig diesen Contract mit dero hohen eigenen handten und angebohrnen Petschafften unterzeichnet und bekräftiget. So geschehen Regenspurg, den ... April im 1716 Jahre.

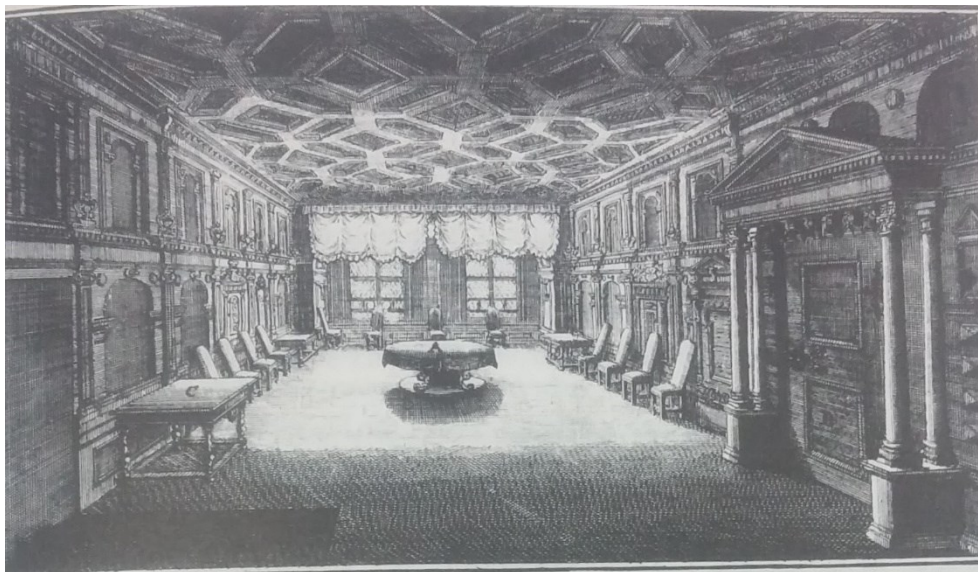
<pečet> J[ohann] J[acob] Haberle
Statt Lieut[enant] m[anu] p[ro]pria “

2. Obrazová příloha

Obr. č. 4: První slavnostní zasedání říšského sněmu v hlavním sále staré řezenské radnice, leden 1663, výjev s předáním císařské propozice, rytina, 1663⁷⁰⁰

Obr. č. 5: Vedlejší poradní místnost kurfiřtského kolegia (*Nebenzimmer*), řezenská radnice, rytina podle Andrease Geyera, Řezno, kol. 1725⁷⁰¹

⁷⁰⁰ WIKIMEDIA COMMONS, File: Immerwährender Reichstag.jpg, commons.wikimedia.org [online, cit. 2023-05-09], dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Immerw%C3%A4hrender_Reichstag.jpg.

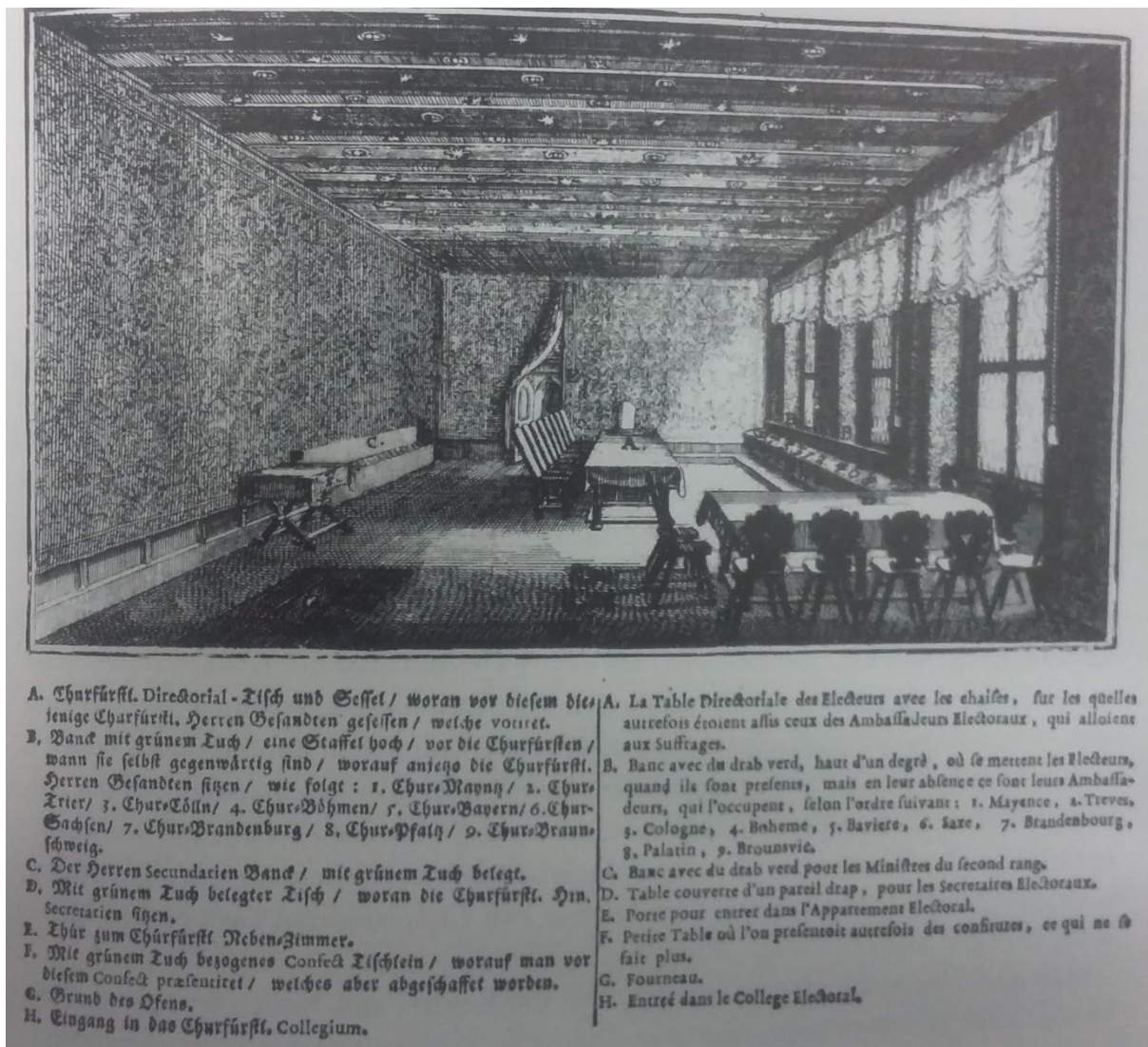
⁷⁰¹ Převzato z: KIMMINICH, Otto, *Der Regensburger Reichstag als Grundlage eines europäischen Friedensmodells*, in: D. Albrecht (ed.), Regensburg, s. 109-126, zde s. 117.

Obr. č. 6: František Karel Vratislav z Mitrovic v řádovém rouchu sv. Ondřeje, nejvyšší vyznamenání ruské říše obdržel roku 1730 z rukou carevny Anny; anonym, olej na plátně⁷⁰²

⁷⁰² Soukromá sbírka, zámek Dírná. K řádu blíže VÁVRA, F., *Diplomatův dům*, s. 13 a 48.

Obr. č. 8: Zasedací místnost kurfiřtského kolegia v budově řezenské radnice i s popisem, rytina podle Andrease Geyera, Řezno, kol. 1725⁷⁰⁴

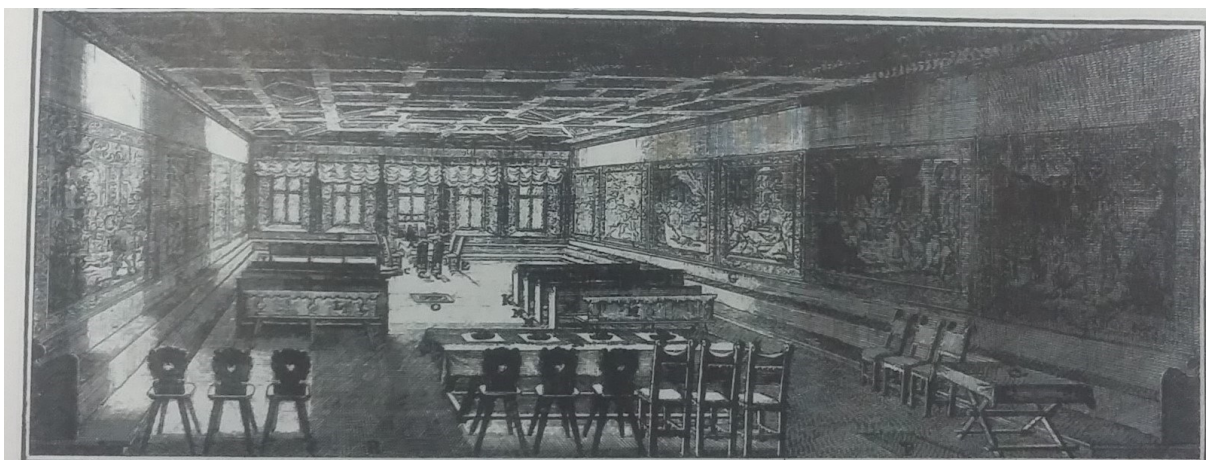
⁷⁰⁴ Převzato z: KIMMINICH, O., *Der Regensburger Reichstag*, s. 113.

Obr. č. 9: Nákres stolu z kurfiřtské poradní místnosti a způsob rozsazení vyslanců, který pořídil nebo nechal pořídít český vyslanec hrabě Vratislav; stejný stůl vidíme na rytině na obr. č. 5⁷⁰⁵

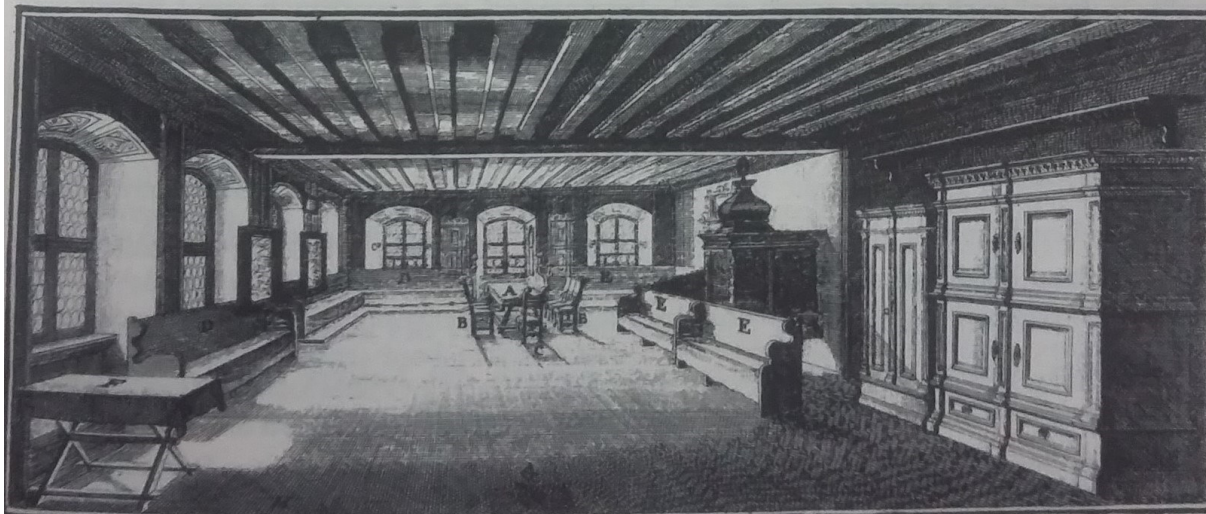

⁷⁰⁵ NA, ČVR, kart. 19, relace F. K. Vratislava, Řezno, 1. 6. 1717, příl. B.

Obr. č. 10: Zasedací místnosti knížecího a městského kolegia, řezenská radnice, rytiny podle Andrease Geyera, Řezno, kol. 1725⁷⁰⁶

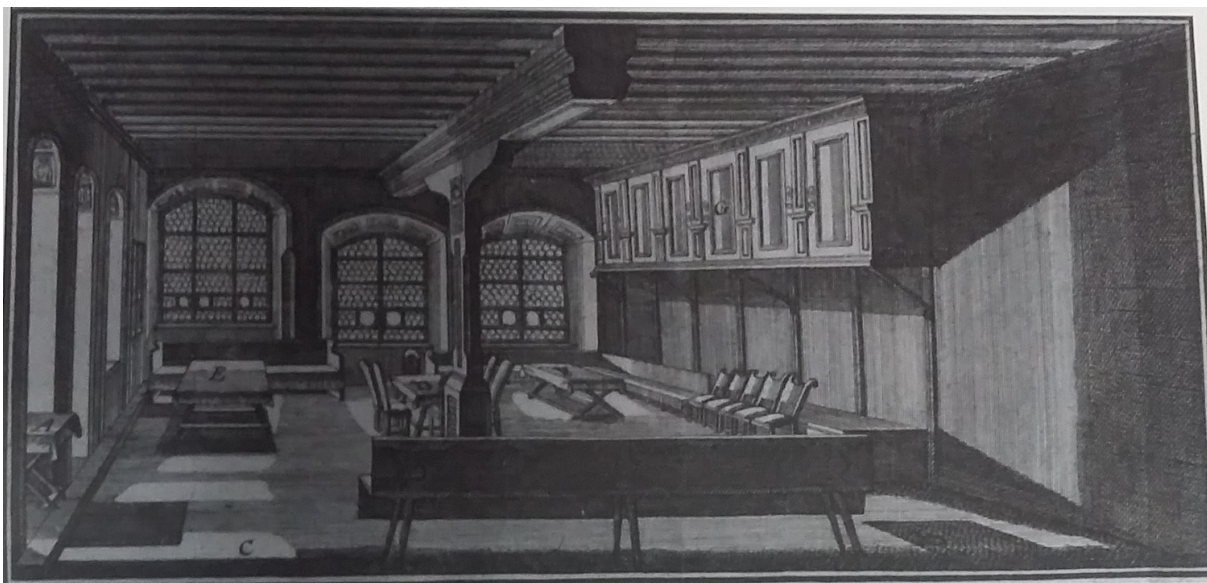
Fürstliches Kollegium, um 1725

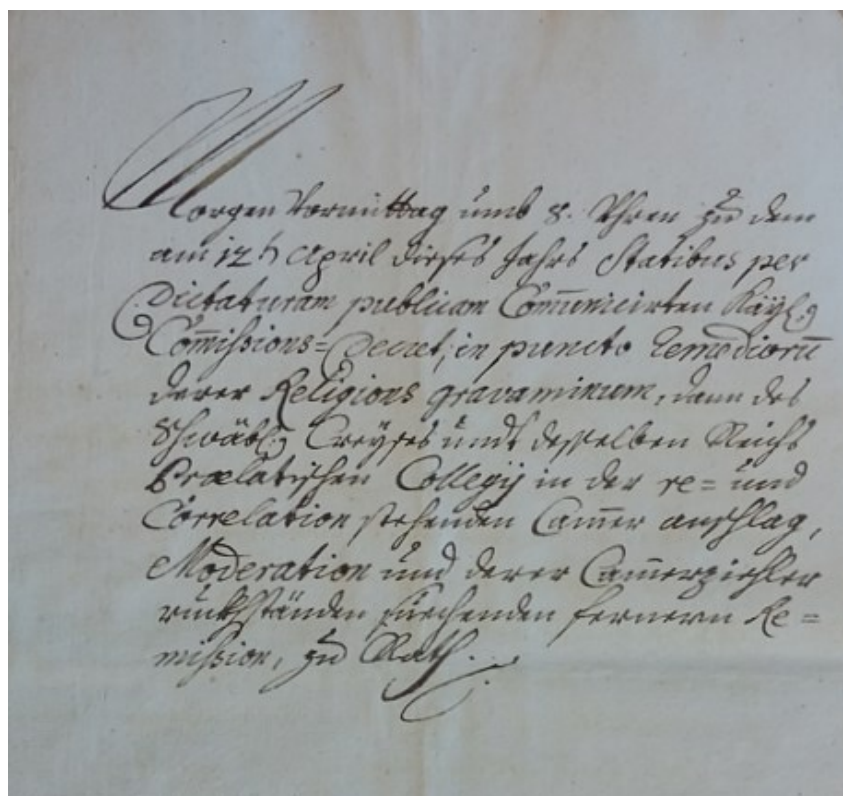
Reichsstädtisches Kollegium, um 1725

⁷⁰⁶ Převzato z: KIMMINICH, O., *Der Regensburger Reichstag*, s. 117.

Obr. č. 11: Vedlejší poradní místnost knížecího kolegia (*Nebenzimmer*), řezenská radnice, rytina podle Andrease Geyera, Řezno, kol. 1725⁷⁰⁷

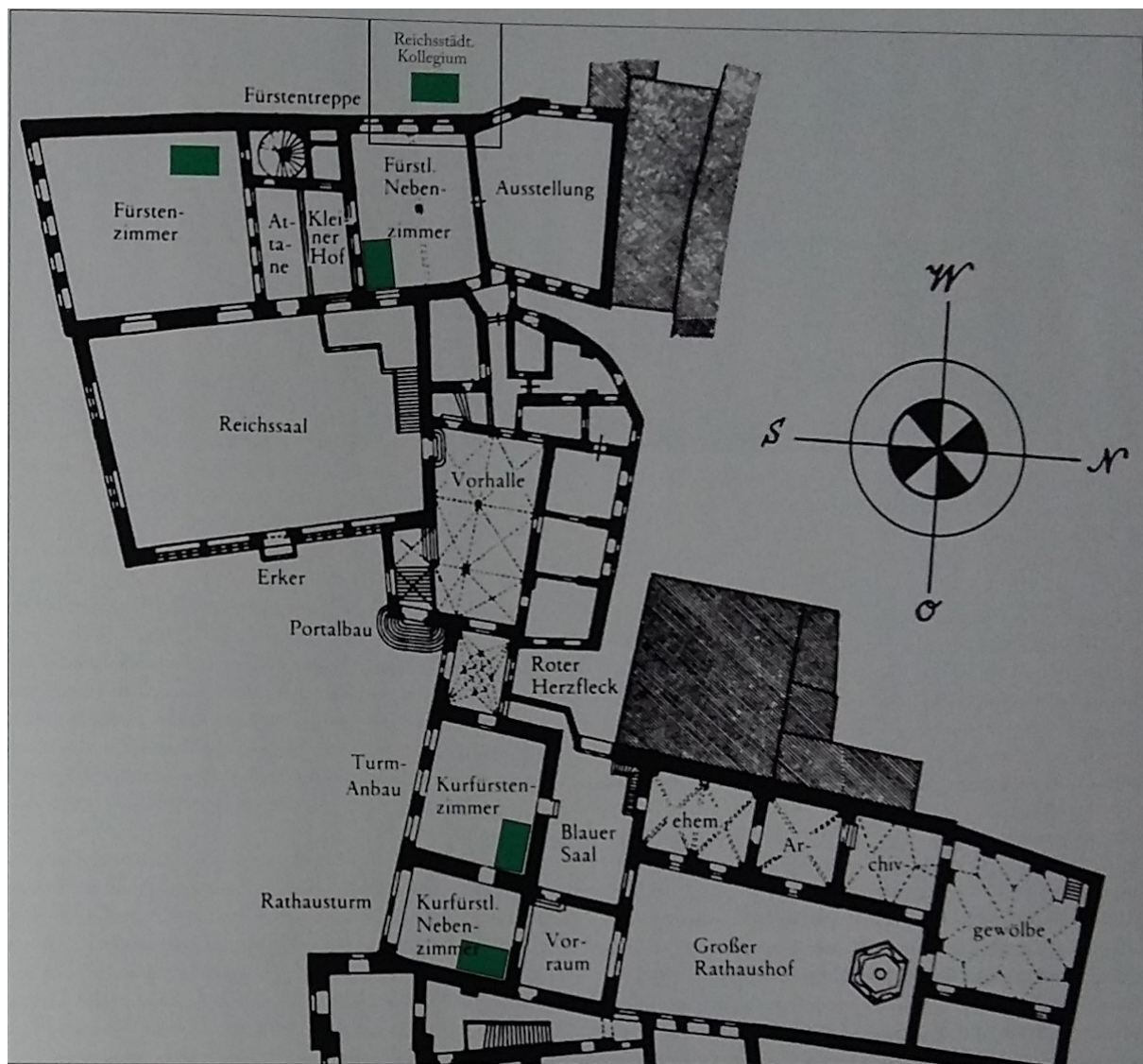
Obr. č. 12: Tzv. *Raths-Ansage-Zeddel*, kterou mohučský vyslanec svolával ostatní k zasedání, zde k zasedání 20. 12. 1720⁷⁰⁸

⁷⁰⁷ Převzato z: DÜWEL, S., *Ad bellum I*, s. 166.

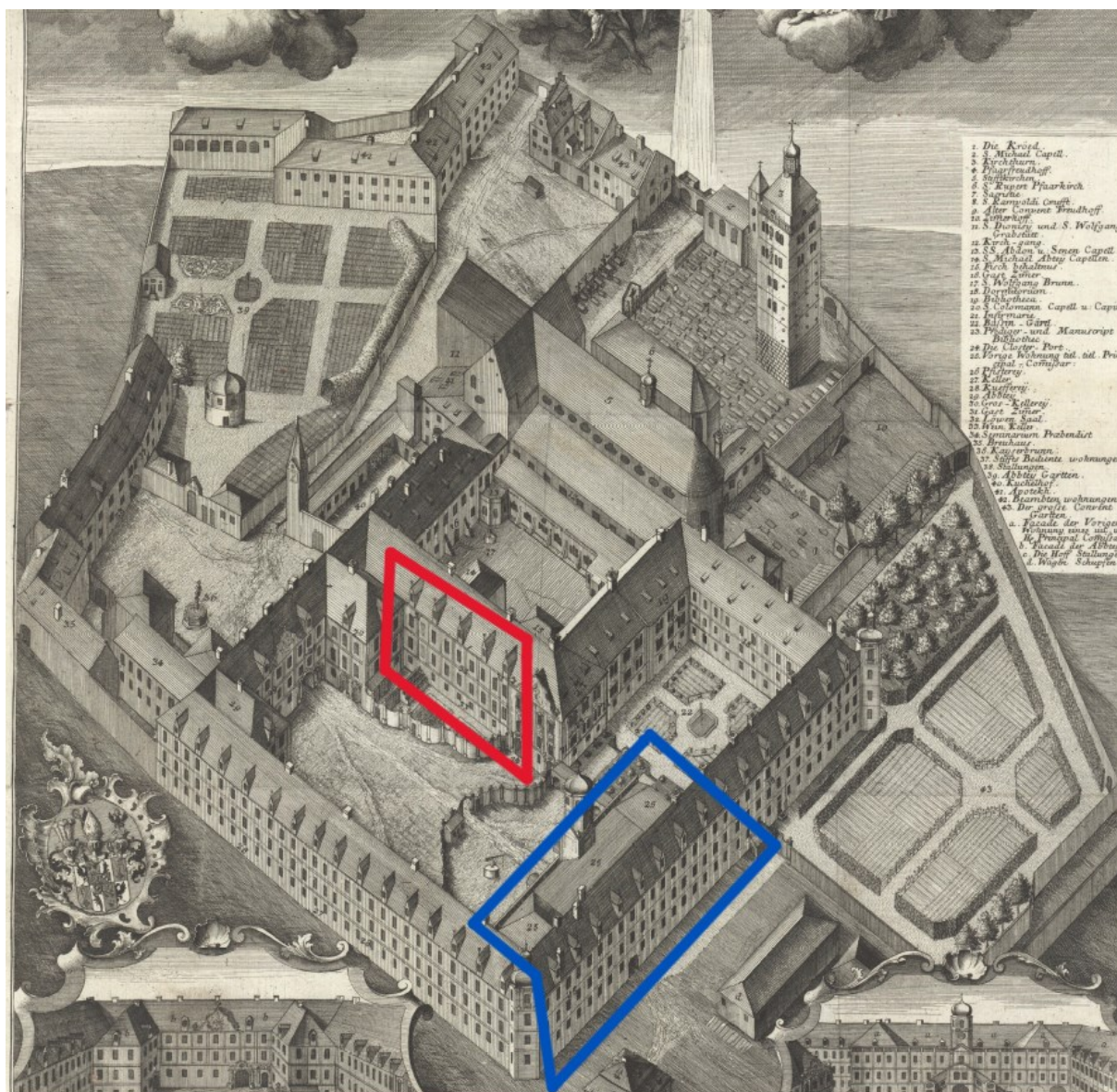
⁷⁰⁸ NA, ČVR, kart. 26, relace F. K. Vratislava, Řezno, 21. 12. 1720, příl. č. 1.

Obr. č. 13: Plánek prvního patra staré radnice v Řezně s vyznačenou polohou jednotlivých místností: hlavní sněmovní sál (*Reichssaal*), kurfiřtské kolegium (*Kurfürstenzimmer*), kurfiřtská poradní místnost (*Kurfürstliche Nebenzimmer*), knížecí kolegium (*Fürstenzimmer*), knížecí poradní místnost (*Fürstliche Nebenzimmer*) a naznačené městské kolegium, které se nachází v dalším patře (*Reichsstädtische Kollegium*)⁷⁰⁹

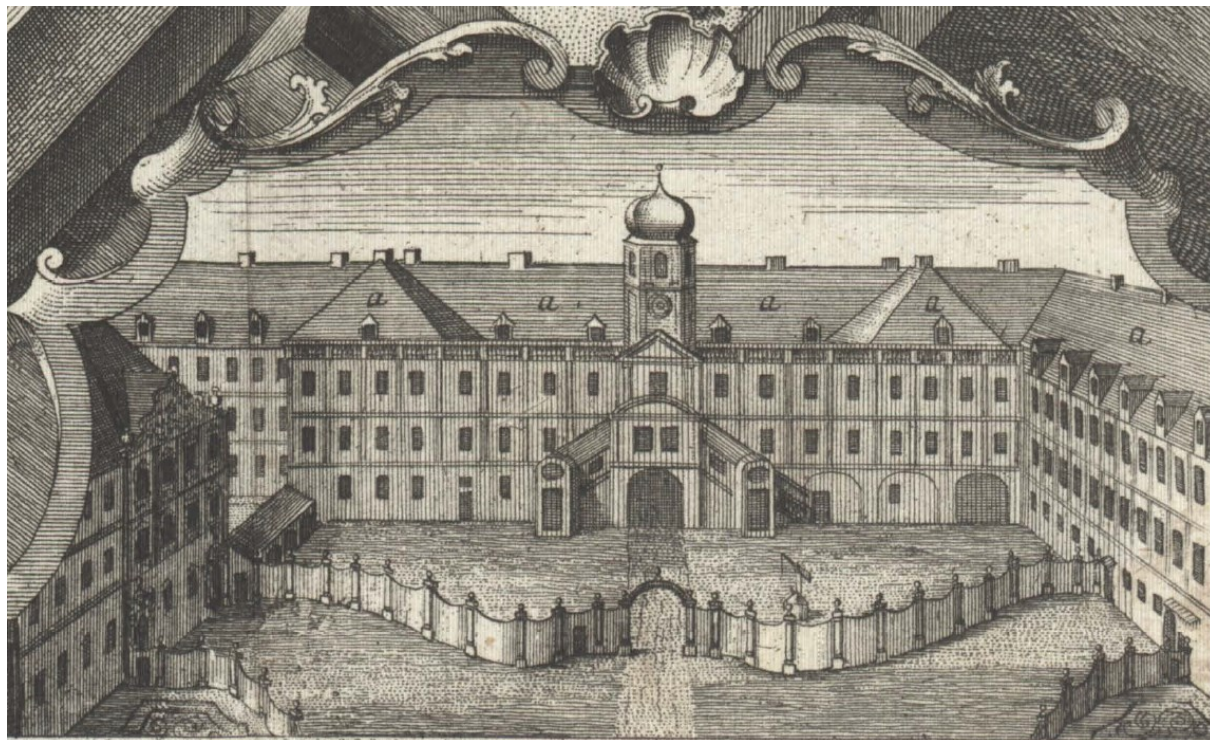
⁷⁰⁹ Převzato z: DRASCEK, Daniel, *Das „süße“ Leben der Gesandten des Immerwährenden Reichstages in Regensburg: Populäre Mythen*, in: K. Unger – P. Styra – W. Neiser (edd.), Regensburg, s. 15-31, zde s. 17.

Obr. č. 14: Klášter sv. Jimrama, Řezno, modrá – sídlo principálního komisaře, červená – trakt, ve kterém se nachází hlavní klášterní reprezentační místnost, Lví sál (*Löwensaal*); detail rytiny, Rädlmayr, Řezno?, 1755⁷¹⁰

⁷¹⁰ LMU: LUDWIG-MAXIMILIANS-UNIVERSITÄT MÜNCHEN. OPEN ACCESS LMU, [Kloster Sankt Emmeram, Regensburg], [Ratisbonae?]: [Rädlmayr?], 1755, epub.ub.uni-muenchen.de [online], © 2021 [cit. 2023-05-10], dostupné z: <https://epub.ub.uni-muenchen.de/14183/>.

Obr. č. 15: Klášter sv. Jimrama, Řezno, průčelí traktu principálního komisaře s hlavní příjezdovou cestou, zdí, oddělující prostor od ostatních klášterních budov, a vstupním schodištěm s věží. Detail rytiny, Rädlmayr, Řezno?, 1755⁷¹¹

⁷¹¹ Tamtéž.

Obr. č. 16: Trůnní křeslo principálního komisaře s baldachýnem, vyrobeno pravděpodobně ve Frankfurtu nad Mohanem, kol. 1730/40, dnes ve sbírkách Thurn-Taxisů, Řezno⁷¹²

⁷¹² Převzato z: STÖCKL, Alexandra, „Dieser glänzende deutsche Hof ...“ – Repräsentation im 18. Jahrhundert, in: K. Unger – P. Styra – W. Neiser (edd.), Regensburg, s. 163-175, zde s. 169.

Obr. č. 17: Rok 1702: konkomisař přijímá první zdvořilostní návštěvu od kurfiřtských vyslanců, rytina⁷¹³

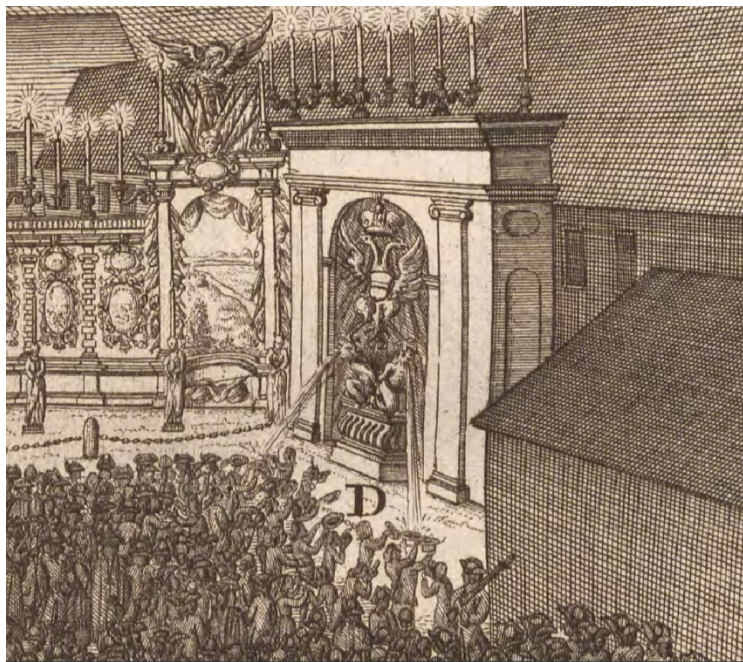
Obr. č. 18: Slavnostní iluminace na nádvoří kláštera sv. Jímrama před sídlem principálního komisaře u příležitosti dobytí Bělehradu v roce 1717; rytina, Johann Matthias Steudlin a Andreas Geyer, Řezno, 1717⁷¹⁴

⁷¹³ IMHOF, Andreas Lazarus von – SCHÖNLEBEN, Konrad, *Neu-eröffneten Historischen Bilder-Saals* VI, Nürnberg 1710, s. 366.

⁷¹⁴ STEUDLIN, J. M. – GEYER, A., *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest*.

Obr. č. 19: Fontána s červeným a bílým vínem jako součást iluminace z roku 1717, má podobu habsburského orla, který drží ve spárech dva Turky; detail předchozí rytiny⁷¹⁵

Obr. č. 20: Slavnostní hostina se *Schauessen* v Rytířském sálu sídla principálního komisaře v klášteře sv. Jimrama u příležitosti dobytí Bělehradu v roce 1717; rytina, Johann Matthias Steudlin a Andreas Geyer, Řezno, 1717⁷¹⁶

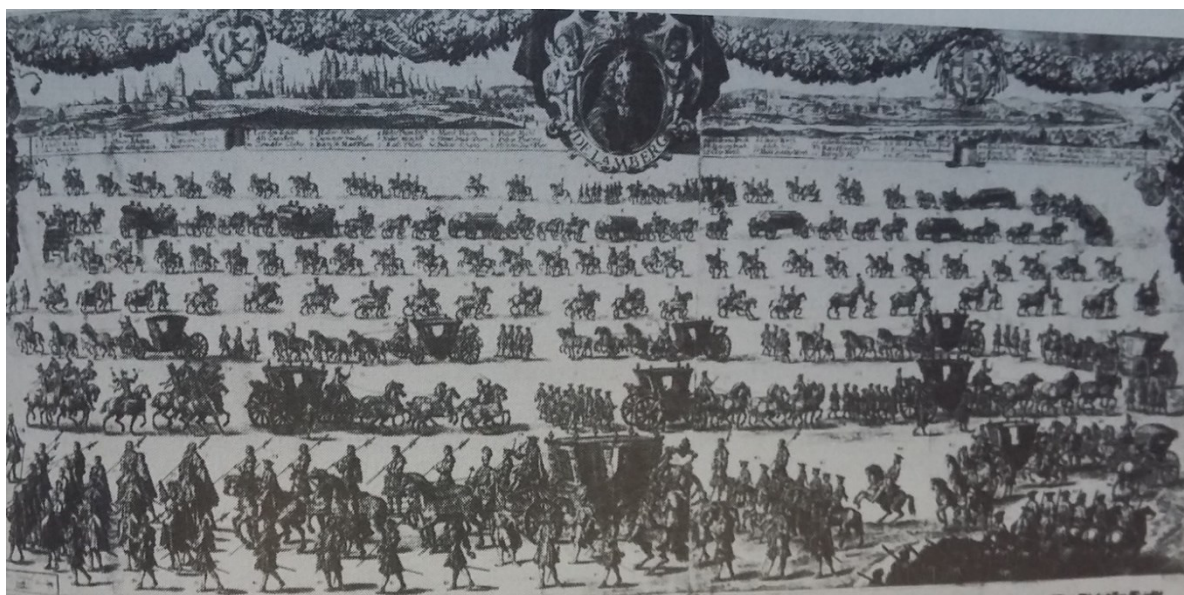
⁷¹⁵ Tamtéž.

⁷¹⁶ Tamtéž.

Obr. č. 21: Bál u příležitosti dobytí Bělehradu v roce 1717 pořádaný principálním komisařem ve Lvím sálu v klášteře sv. Jimrama; rytina, Johann Matthias Steudlin a Andreas Geyer, Řezno, 1717⁷¹⁷

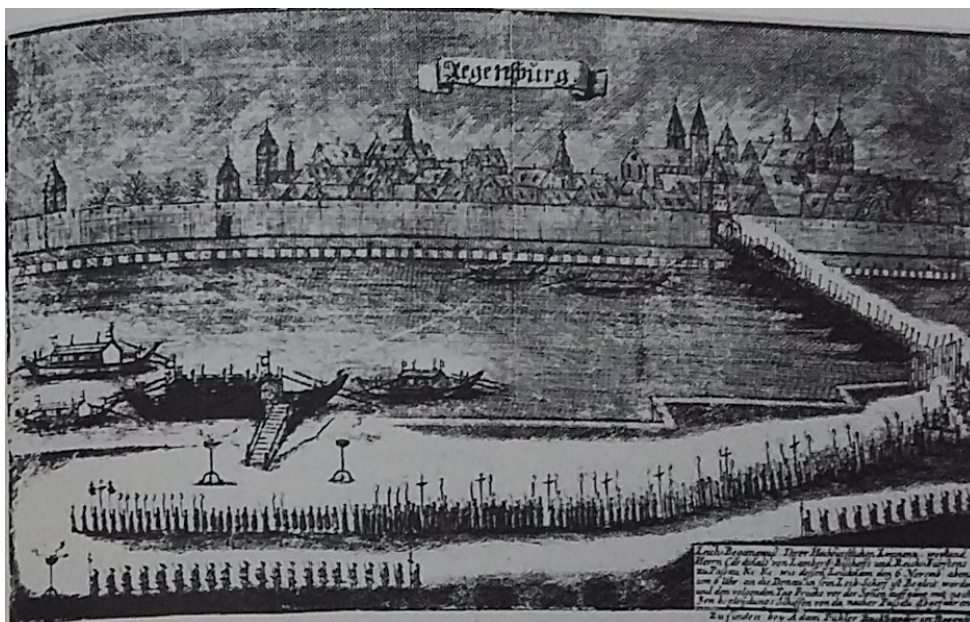
Obr. č. 22: Slavností vjezd kardinála J. P. von Lamberga do Řezna roku 1701; rytina, Georg Christoph Eimmart ml. a Matthäus Eimmart⁷¹⁸

⁷¹⁷ Tamtéž.

⁷¹⁸ Převzato z: ADLHOCH, G., *Der Einzug*, s. 273.

Obr. č. 23: Pohřební průvod kardinála J. P. von Lamberga Řeznem roku 1712, výjev konce průvodu u řeky se čtyřmi loděmi, rytina⁷¹⁹

Obr. č. 24: Hráči biliáru z památníku Johanna Georga Holtzera, kvaš na papíře, 1761⁷²⁰

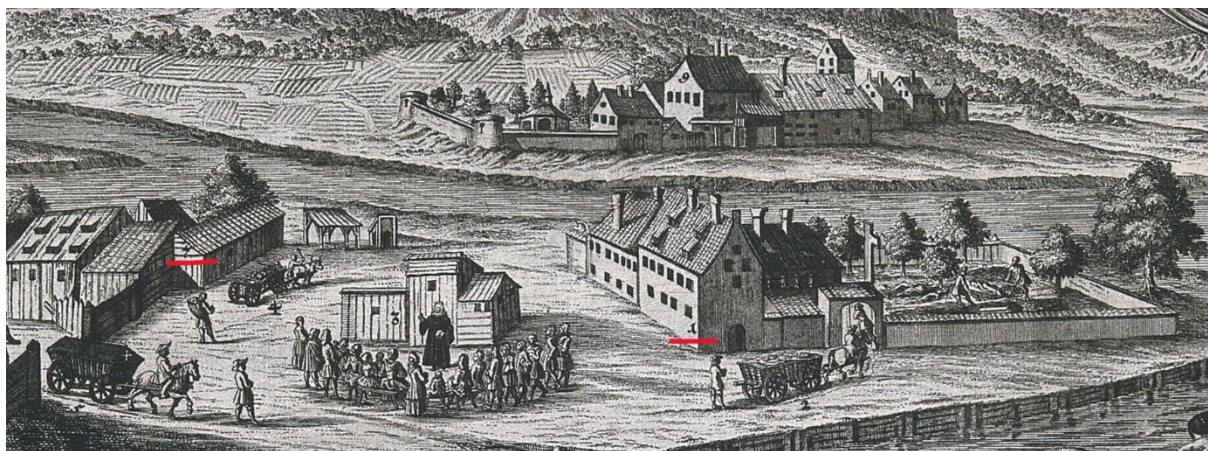
⁷¹⁹ Převzato z: RUHLAND, A., *Das Leichenbegängnis der Prinzipalkommissars Kardinal von Lamberg*, s. 287.

⁷²⁰ Převzato z: LANG, Maria, „... alles ungebührlich übermäßig zutrinken, fressen, sauffen, schwelgen und prassen verboten“: *Regensburg und sein Gastgewerbe*, in: K. Unger – P. Styra – W. Neiser (edd.), *Regensburg*, s. 201-223, zde s. 203.

Obr. č. 25: Řezno v době moru: archanděl Michael s mečem, důtkami a lebkou trestá město morem, v popředí se kající žena s dětmi modlí k bohu, na zemi leží překřížené klíče – symbol sv. Petra, patrona města, vpravo za řekou je vidět lazaret; rytina, Johann Jacob Weißhoff, Řezno, 1714⁷²¹

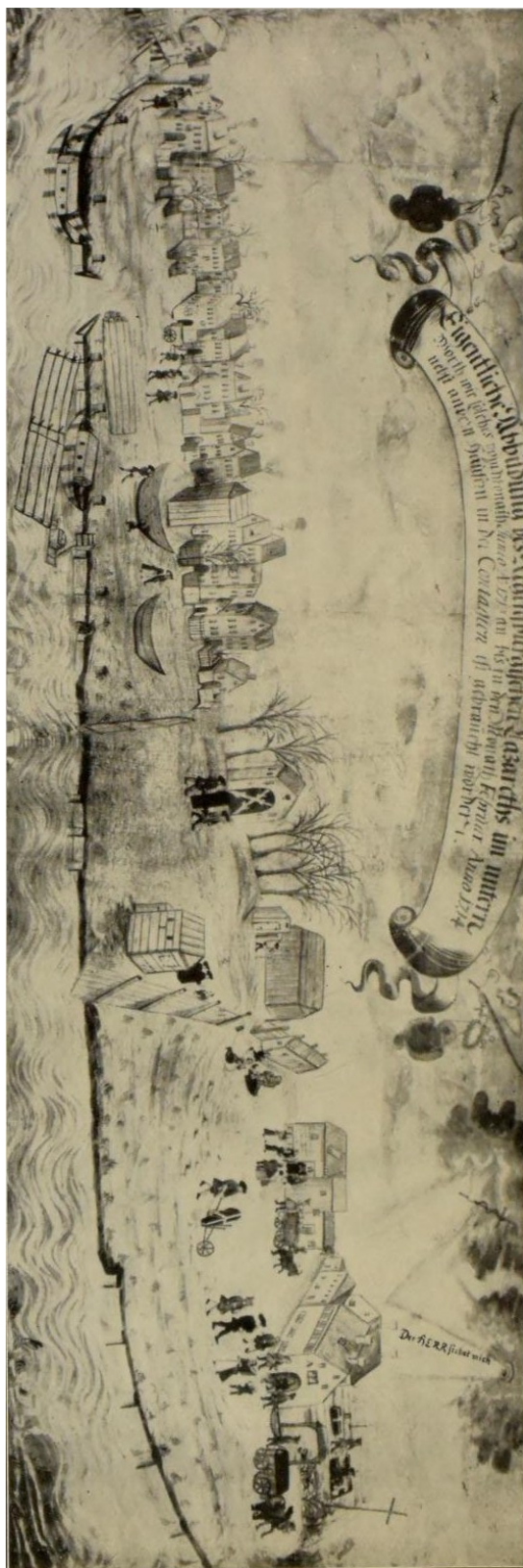
Obr. č. 26: Lazaret v Unterer Wöhrd (pod č. 1, vpravo), obydlí rekonvalescentů (pod č. 7, vlevo), detail rytiny *Das Regenspurgische Lazareth: Mit seiner gantzen Gegend*, Jacob Andreas Fridrich, Řezno, 1714⁷²²

⁷²¹ Frontispis knihy ALKOFER, E. S. *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl*.

⁷²² WIKIMEDIA COMMONS, File: [Das Regenspurgische Lazareth.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/Das_Regenspurgische_Lazareth.jpg), commons.wikimedia.org [online, cit. 2023-05-12], dostupné z:

Obr. č. 27: Morový lazaret v Unterer Wöhrd (zcela vpravo), dobová kresba pastelem, Řezno⁷²³

⁷²³ Převzato z: SCHÖPPLER, H., *Die Geschichte*, nečisl. příl.

Summary

This dissertation is focused on the Bohemian envoy Franz Karl count Wratislaw von Mitrowitz (1679-1750) and his diplomatic mission to the Perpetual Imperial Diet in Regensburg (1709-1723). Much more than the plain description of political meetings we were concerned on cultural-historical aspects of diplomat's life – arrival to the city and beginning of his work, politics, ceremonial, festivities, relations to other colleagues, housing, travelling, plague of 1713/14 and of course the private issues, which had a special influence to his working life. Originally, the dissertation should be a comparison with another Bohemian envoy Franz Philipp von Sternberg (1708-1786, in office 1745-1748). But, because of the great amount of archival sources and absence of almost any research about Sternberg, it was finally decided to focus the theme “only” to the mission of count Wratislaw. Important in this decision was also the fact, that Wratislaw's mission to Regensburg was by far the longest of every Bohemian envoy to the Perpetual Diet.

Of many theoretical approaches we finally chose combination of two: symbolic actions and early modern ceremonial in the way Barbara Stollberg-Rilinger understand it and history of real people connected to anthropology and diplomacy (*Akteurszentrierte Geschichte*) by Hillard von Thiesen. On this foundation and thorough analyse of primary sources (mainly diplomatic correspondence and other documents) a story about life and work of Bohemian envoy to the Perpetual Imperial Diet was built. At the same time, it is a story about the Diet and its functioning, because this type of institution was not only a significant political power in the Reich; it was primarily made up of living people, which formed and to some extent also determined, how the Diet looked like.

The text is divided into five main chapters. First is about primary sources, literature and methodology. Second one is about general information about the Perpetual Imperial Diet and its functioning, third is about Habsburg envoys, with special consideration to the Bohemian envoys. Fourth chapter is about general information about Franz Karl Wratislaw, while the crucial part of the dissertation is the fifth chapter - it brings information about the diplomatic mission of F. K. Wratislaw to Regensburg and it is based on thorough archival research. It deal with several phenomena – as written above – because the aim is to discuss as broader and complex picture of life of the Bohemian envoy in Regensburg as possible. The work has several goals: firstly, detailly clarify Wratislaw's diplomatic mission to Regensburg, because we do not know anything about it. It was the first mission of young Bohemian aristocrat and was followed by successful whole-life career in Habsburg diplomatic service. His further career is relatively

well known, the more visible is the blank space in historiography, covering the mission to the Diet. Secondly – my dissertation is not only description of a career of one diplomat, but on his example, it shows, how the Perpetual Imperial Diet functioned, mainly from the decision-making process and envoy's everyday life point of view. In other words – what the diplomat had to do, with whom and where he met and eventually, which benefits and feelings he had about it.

Count Wratislaw introduces to us as a young, hardly 30 years old, son from an old noble family of Bohemian origin, only recently raised to the status of counts. At the beginning of the 18th century, his family experienced unprecedented growth. It was possible, because of a splendid career of his distant kinsman Johann Wenzel Wratislaw (1670-1712) and related family Kinský. Young Franz Karl could soon contribute to this rise by being nominated to replace his brother-in-law Franz Ferdinand Kinský (1678-1741) as a Bohemian envoy to the Perpetual Imperial Diet in Regensburg. He was later well known for his lifelong service in Habsburg diplomacy and thus he confirmed the position of his family between significant families of the monarchy. But at the same time, he stood at the beginning of the fall of the family, mainly because enormous debts, which he partially inherited, partially created himself and also because his relatives from his own and the next generation, failed to produce a male heir (including himself). That is why, in the second half of the 18th century, any member of the family stand for the highest offices in the country, monarchy, church, or diplomacy.

Franz Karl Wratislaw arrived to the city of Regensburg in the uneasy time of the Wars of the Spanish Succession (1701-1714). He was only the second envoy to hold this position after count Kinský, which spent there only few months. The function was brand new (because of the so called *readmission* of the Bohemian vote from the year 1708) and it was his work to fulfil it with a purport and imprint to its important contours, which it should have. Simultaneously, it was necessary to convince other diplomats to the Diet, mainly the prince-electors, to accept him as a rightful member of their college (i.e. group, from the Latin *collegium*). None of these tasks was an easy one and Franz Karl could be given credit for successfully establishing the office of the Bohemian envoy. We can say that, because of the analyse of the reports, he sent to Vienna, the length of his stay (14 years in total) and behaviour of his successors. The process of acceptance by other diplomats was the tough one and lasted at least the whole first year of his mission. This concrete problem had several roots – foremost, he was sent by the emperor, as the only one in the college of prince-electors. Prince-electors were traditionally strongly opposing emperor's interference into their prerogatives. Next – as it was already said, the office was newly established and therefore it was important, that others

get used to, that there will be a new colleague sitting and voting by their side. Last but not least, it was his youth and the fact, that his position at the Diet was one of the highest. Higher stand, according to ceremonial, only principal commissioner (*Prinzipalkommisar*), concommisioner (*Konkommisar*) – if he was appointed – and three representatives of Rhineland archbishops from Mainz, Cologne and Trier. In the group of secular prince-electors was his position even higher – from historical point of view, Bohemian king was the most senior secular prince-elector. In the time of Wratislaw's mission, hierarchical differences among prince-electors became to diminish, nevertheless he still occupied the most honourable seat right from the chairman.

The Perpetual Imperial Diet was a top-ranking institution in the Reichs policy and attracted in fact attention of the whole Europe. It was made up of the community of 40 to 50 envoys from the imperial estates with the right to sit and vote (*Sitz und Stimme*) and some other diplomats from European countries (e.g. from France). Envoys at the Diet were divided into special groups according to which subject they represented – if prince-electors, princes or free and imperial cities. To general chaos contributed the fact, that there were approximately 45 envoys, which represented around 150 estates! It necessarily follows, that the majority of envoys represented more than one master; it applied mainly to the members of the colleges of princes and cities, but also some representatives of prince-electors acted like that. It caused problems mainly in cases, when a certain diplomat held votes in more than one college or in relatively banal case, when this envoy was not present at the Diet, so it suddenly lost ten votes, for instance. The most votes at the same time hold baron Friedrich Karl Karg von Bebenburg (1709-1773). In 1758 in the short-term he represented 19 to 21 subjects in total. Even in long-term it was not less than 15 votes. We can say, that the envoy of the Bohemian king was an exception, because for the whole 14 years of his service in Regensburg, he held only this one vote. However, the Bohemian envoy could not sit at the Diet until so called *readmission* of the Bohemian vote, which was finalised in 1708. It meant, that the Bohemian elector was fully invested with his partly lost medieval rights.

Besides official structures like college of prince-electors, Wratislaw was member of the group of Habsburg diplomats at the Diet - together with Austrian envoy (he sat in the college of princes), principal commissioner (the highest-ranking diplomat at the Diet) and concommisioner (his deputy). There were three principal commissioners during Wratislaw's stay and with every one of them he had a special relationship. While cardinal Johann Philip von Lamberg (1651/52-1712) was his friend, with prince Maximilian Karl von Löwenstein (1656-1718) they were not so close and cardinal Christian August von Sachsen-Weitz (1666-1725)

often made up modifications of ceremonial, which caused problems and envoys (mainly the prince-electors) had to solve it. With Bohemian envoy gained emperor his man in the college of prince-electors. This was of high importance, because it was this college, which in many cases initiated and accepted decisions, which affected the whole Diet – e.g. in the case of the transfer of the Diet to Augsburg (1713), because of the plague epidemic.

There was an instruction for the Bohemian envoy, issued before his arrival. Two main tasks were connected to Palatinate: one was about transfer of the old rights of the elector Palatine, which were in meantime exercised by the Bavarian prince-electors, back to Palatinate – this was in fact mainly resolved before his arrival and he had only to make it to an end. Second “Palatinate task” was connected to the hypothetical question of extinction of the current elector’s family, which did not happen during Wratisslaw’s mission. Other tasks were more practical and were fully completed: make contacts with certain people, do ceremonial visits, know right addressing, write regular reports and care of Bohemian envoy’s archive.

His time divided the Bohemian diplomat between the working part of the year and holiday. The regular holidays were mainly connected to the important festivals of the liturgical year – Christmas, Easter, Pentecost, Dożynki (harvest festival) and an autumn holiday, which date was not specifically fixed – when the Diet did not sit. At this time, and usually also during the summer months, many of the envoys left the city for up to several weeks. We had to add other ecclesiastical holidays to it, when people did not work. Interesting is, that according to F. K. Wratisslaw’s itinerary, which we can reconstruct from his sent correspondence, he did not leave the city for a longer period of time, even in the summer. At the same time, we should add, that because of his South Bohemian estates were too close to Regensburg, his absence does not have to show up in the absence of correspondence. When there were regular meetings of the Diet, Franz Karl attended it twice or thrice a week, plus there could be an unspecified number of irregular meetings. Besides official meetings at the old townhall of Regensburg, which took place in special rooms – either in the standard meeting room of the college of prince-electors or in so called secondary room (*Nebenzimmer*) – the diplomats met during less formal or even informal meetings at different places and different circumstances. It were mostly meetings in the houses of individual diplomats, in monasteries or during the festivities and feasts. The only significant change happened during the years 1713/14, when the Diet sat in Augsburg due to the plague epidemic.

The Diet was relocated to Augsburg because a plague occurred in Regensburg in the summer of 1713. It was very special situation, because it happened for the first time in the history of the Diet. There were several inconveniences – the disease, different economic

conditions at the new place and French troops almost at the gates. They even thought about dissolution of the Diet. But it showed certain toughness and after a year, it came back to Regensburg. However, some things were changed forever, e.g. the number of sessions in a week (two instead of three).

Very important place in the lives of envoys took the baroque ceremonial, which show up at the very beginning of their mission. At the Perpetual Imperial Diet, a specific ceremonial at the first audiences with the deputy of the emperor, the principal commissioner, was developed. It was very accommodating mainly to the prince-electors' envoys – the commissioner walked towards them to the second antechamber, which could never happen, if there was the emperor, or any other monarch, personally. Maybe it was because of the fact, that even principal commissioner was only a diplomat, who represented his master. Different ceremonial quarrels were daily routine and it happened also to the Bohemian envoy. Potentially very serious precedence problem could happen in December 1709. Eugene of Savoy (1663-1736) came in the city and the Bohemian envoy should have theoretical precedence right, according to the ceremonial – he was an envoy of the king and prince-electors, while Eugene was “only” prince. Because of Eugene's reputation at the court, it cannot be solved easily. It was the principal commissioner, who helped. They agreed, that Wratisslaw will not attend the planned banquet, but he will join the company later to play cards, which was identified as much less formal occasion.

Central European ceremonial at the beginning of the 18th century was present every day in the group of high-ranking people. But today, we know the ceremonial especially from uncommon situations, it means festivities and conflicts, which occurred at these circumstances. Conflicts mainly occurred in situations when a bigger group of people should meet. And this was the case of festivities. Many people, even in the 18th century, realised, that this ceremonial makes everything harder and therefore there were several ideas on how it could work without it. So why they did not cancel it? Older literature perceived this discrepancy as the evidence of weakness and immaturity of premodern society and ceremonially conditioned behaviour was therefore often ironized. Answer to this question is relatively simple and it is connected to another question – what was actually ceremonial? It was not only an external means of behaviour. On the contrary, ceremonial was deeply deposited in the very heart of society and therefore it was not easy to eliminate it, even if it caused so much trouble. Every single attempt to diminish the ceremonial was therefore seen as an attack to the whole social system and order and could not last long. On the other hand, it does not mean, they do not try to change it. One of the most successful experiment was the so called *pêle-mêle* method. It simply meant, that in

precise moment, the ceremonial will not exist. This system was especially liked by the principal commissioner cardinal Sachsen-Zeitz; he used it mainly during feasts. On several occasions it functioned really well, especially during his first year in office. In this way he – without major problems – organised spectacular celebrations of the recapture of Belgrade by prince Eugene in September 1717 and the subsequent emperor's nameday and birthday (November 1717). However, in long term perspective, this procedure was rejected from above mentioned reasons. That is why, already in 1719, envoys of prince-electors protested against further implementation of *pêle-mêle* and the next year (1720) they achieved a victory – during emperor's festivities there was no feast, because at the feast the *pêle-mêle* method was mainly used.

In fact, the only way, how to change or at least modify the ceremonial, was a broad agreement of majority of the diplomats. After long negotiations, they agreed before 1720 to so called *parification* of the Austrian envoy as a head of the college of princes, which meant, that he should be from now ceremonially equal to the envoys of prince-electors. It was connected to long time efforts of the emperor to strengthen position of his diplomats at the Diet. In praxis it was manifested e.g. by the right of the Austrian envoy to sit in the church pew together with prince-elector's envoys during the mass. Festive masses in the cathedral of St. Peter in Regensburg (but also in different churches, such as the cloister church of St. Emmeram) were one of the most problematic parts of festivities and *parification* seemed to solve it. But it happened, that less and less diplomats attended these events (mainly the prince-elector's envoys), so the outcome was somehow devalued. In other cases, e.g. when heir apparent to the Habsburg empire Leopold Johann was born in 1716 and it was more than appropriate to celebrate it peacefully, the change of ceremonial was strictly refused and instead of it, another solution had been searched (division the participants into separate groups).

It was already said that ceremonial was strongly bond to festivities. Festivities of any kind were really important to the baroque period. It was not only a lavish theatre, but it mirrored the soul of baroque men. Moreover, envoys had to fully represent their masters and there was a direct proportion in it – the higher status of the master, the bigger and richer festivities. It is clear now, that representatives of the emperor had to spent a great deal of money and effort in representation of their master and of course of themselves.

With only a few exceptions, the Bohemian envoy stayed the whole time in Regensburg. First exception was the plague epidemic of 1713/14, when the Diet was transferred to Augsburg, second was in 1718, when he was in Bohemia because of inheritance issues in his family and third was in 1722, when he travelled to Vienna and Bohemia, because of his further career. In Regensburg he lived in one grand palace, called Pürkel's. It was really spacious and sufficiently

representative building. And it was quite close to the townhall, where the Diet meets and also to St. Emmeram Closter, where the principal commissioner lived.

Franz Karl had to solve several personal issues during his stay in Regensburg. He was a guardian of his younger kinsman, who was also named Franz Karl Wratistlaw (1688-1716), because the mighty Johann Wenzel was not satisfied with the choice of his bride. Other incidents made his live and work harder – such as the case of one of his servants, who borrowed money in Wratistlaw’s name, but without his knowledge, or his defence against the prohibited selling of beer.

Count Wratistlaw demonstrate a certain talent and sense for political negotiations. He stand for clearly pro-imperial attitude and became an important support of Habsburg policy in Regensburg. Despite the fact, he had to consult important decisions with Vienna, there was still relatively broad space for negotiations of his own, which can be seen mainly in later years of his mission, when he already gained enough experience. Everything, what is said on previous pages, we know from his own letters and also from minutes from meetings of the Diet’s colleges. Simultaneously, we cannot overestimate his influence – he had only one vote in the group of seven (nine) prince-electors’ envoys.

Franz Karl Wratistlaw filled up every role, we would expect from the early modern baroque diplomat. He attended every official meeting connected to his work, which was far from common in the 18th century reality; he personally attended almost every significant festivity connected to the Habsburg family (namedays and birthdays of the ruling emperor, military victories, funerals) and some of them he also (co)organised, which supported other task of early modern diplomacy – (self)presentation. When we consider the contacts, he made in Regensburg, it is no wonder, further career in diplomatic corps awaited him. He spent the rest of his adult life as a diplomat in Polish-Saxon union and in Russia. This career was not a typical one, it was more likely, that he – according to his family background and personal abilities – took some high offices at the imperial court or in Bohemian Lands. Never of this happened, but it should not devalue this type of career. On the example of count Wratistlaw we can reconstruct not only a career of one emperor’s diplomat, but also the history of Bohemian embassy in Regensburg and functioning of the Diet itself.

Seznam pramenů a literatury

1. Nevydané prameny

Česká republika

Archiv hlavního města Prahy

- Sběrka matrik 1584-1937 (1949), Malá Strana, farnost sv. Mikuláše, sign. MIK N4O3, N 1667-1688;
 - sign. MIK N6, N 1688-1713;
 - sign. MIK Z3, Z 1713-1760.

Archiv Národního muzea, Praha

- Sternberg-Manderscheid, kart. 70, František Filip (1708–1786), korespondence přijatá, nefol.

Národní archiv Praha

- České vyslanectví v Řezně 1708-1748, kart. 1-2, 4-34, 100, nefol.

Státní oblastní archiv v Praze

- Sběrka matrik Středočeského kraje, sign. M6-4/3, matrika Jince 03, Z 1742-1781.

Státní oblastní archiv v Třeboni

- Sběrka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 1103, poř. č. 2, matrika NOZ Dírná, Z 1721-1778;
 - inv. č. 2433, poř. č. 1, matrika NOZ Kadov, N 1659-1703;
 - inv. č. 2433, poř. č. 1, matrika NOZ Kadov, Z 1659-1703.

Zámek Dírná, Rodinný archiv Vratislavů z Mitrovic

- inv. č. 32, sign. IA32, kart. 5, povyšovací dekret pro vybrané členy rodu Vratislavů (i s potomstvem) mezi uherskou šlechtu, Vídeň, 19. srpna 1709, kniha, 13 listů;
- inv. č. 157, sign. IIC1a, kart. 23, svěření, nefol.;
- inv. č. 171-176, sign. IID1a, IID2a-IID2e, kart. 35, allod, nefol.;
- inv. č. 285, sign. IIIC3, kart. 137-149, zástupce českého krále na říšském sněmu, 1690-1727, částečná foliace;
- inv. č. 297, sign. IIIC11, kart. 169, přehled úřední dráhy Františka Karla hr. Vratislava, 1750;
- inv. č. 305, sign. IIID6b, kart. 174, majetkové poměry – osobní účty, 1721-1726, nefol.;
- inv. č. 311, sign. IIIE5, kart. 179, kuchařka v Řezně Apolonie Terezie Prokošová, 1728-1735, nefol.

- inv. č. 312, sign. IIIE6, kart. 179, služebnictvo, koupě jihlavského sukna na livreje 1724, nefol.

Rakousko

Österreichische Staatsarchiv Wien, Finanz- und Hofkammerarchiv

- Alte Hofkammer, Hofffinanz Österreich, General Hoffzahlamtsrechnung, Hofzahlamtsbücher, sv. 124, r. 1680;
 - sv. 134, r. 1689;
 - sv. 136, r. 1691 (též film 180);
 - sv. 139, r. 1694 (též film 183);
 - sv. 142, r. 1699 (též film 186);
 - sv. 143, r. 1701.
- Indizes und Protokollbücher des Bestandes Hofffinanz 1531–1762, Hofffinanz Bücher 1154 Protokoll Expedit – 1733;
 - Hofffinanz Bücher 1156 Protokoll Registratur – 1733;
 - Hofffinanz Bücher 1158 Protokoll Expedit – 1734;
 - Hofffinanz Bücher 1160 Protokoll Registratur – 1734.

Österreichische Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv

- Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatskanzlei (1500-1860), Diplomatische Korrespondenzen (1590-1860), Instruktionen (1607-1847), 10 Wi-Z (1672-1843), kart. 10-4, Wratisslaw von Mitrowitz, Graf Franz Karl (1708-1733).
- Diplomatie und Außenpolitik vor 1848, Staatskanzlei (1500-1860), Diplomatische Korrespondenzen (1590-1860), Regensburg (1662-1850), Kurböhmische Gesandtschaft (1708-1850), kart. 1-7, Weisungen (1749-1807);
 - kart. 8-102, Berichte (1749-1806);
 - kart. 112, Berichte (Extrakte, Konzepte, Abschriften), 1708-1803, nefol.
- Reichsarchive (cca 14-19. st.), Reichskanzlei (14.-19. st.), Regensburg (1663-1806), Kurböhmische Gesandtschaft Berichte und Weisungen (1712-1802), Berichte, kart. 1, Berichte der Kurböhmischen Gesandtschaft (1713-1802), nefol.;
 - Weisungen, kart. 1-2, Weisungen an die Kurböhmische Gesandtschaft (1712-1794), nefol.
- Staatenabteilungen, Polen II, kart. 3, Hofkanzlei, Staatskanzlei 1723-26, odeslaná korespondence Františka Karla Vratislava z Mitrovic, 1724-1726.

2. Vydané prameny

BURDOVÁ, Pavla a kol. (edd.), *Tereziánský katastr český III. Dominikál*, Praha 1970.

- BUSCHMANN, Arno (ed.), *Kaiser und Reich: Verfassungsgeschichte des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation vom Beginn des 12. Jahrhunderts bis zum Jahre 1806 in Dokumenten I-II*, 2., rozš. vyd., Baden-Baden 1994.
- ČADKOVÁ, Iva – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda (edd.), *Berní rula 4: Bechyňský kraj I*, Praha 2013.
- ČADKOVÁ, Iva – ZAHRADNÍKOVÁ, Magda (edd.), *Berní rula 6: Bechyňský kraj II*, Praha 2014.
- DICKMANN, Fritz a kol. (edd.), *Acta Pacis Westphalicae*, série I. Instruktionen, I. Frankreich – Schweden – Kaiser, Münster 1962.
- HOFMANN, Hanns Hubert (ed.), *Quellen zum Verfassungsorganismus des Heiligen Römischen Reiches deutscher Nation 1495-1815*, Darmstadt 1976.
- HRADECKÝ, Emil (ed.), *Berní rula 26: Kraj Podbrdský*, Praha 1952.
- CHALUPA, Aleš a kol. (edd.), *Tereziánský katastr český I. Rustikál (kraje A-CH)*, Praha 1964.
- Kol. autorů, *Recueil des instructions données aux ambassadeurs et ministres de France depuis les traités de Westphalie jusqu'à la Révolution française*, 31 sv., Paris 1884-1998.
- LÍVA, Václav (ed.), *Berní rula 3: Pražská města*, Praha 1949 [v tiráži 1950].
- OERTEL, Christian Gottfried, *Reichs-Tags-Diarium oder zuverlässige Nachricht von dem was unter der Regierung Kaisers Franz des Ersten auf dem Allgemeinen Deutschen Reichs-Tage an Legitimationen der Gesandtschaften ... und in die Reichs-Händel einschlagenden bekannt gewordenen Schriften von 1745-1765 sich ergeben I. 1745/65*, Regensburg 1766.
- PACHNER von EGGENSTORFF, Johann Joseph, *Vollständige Sammlung aller von Anfang des noch fürwährenden teutschen Reichstags de anno 1663 bis anhero abgefaßten Reichsschlüsse I-IV*, Regensburg 1740-1777.
- ROSENFELD, Sybil (ed.), *The Letterbook of Sir George Etherege*, London 1928.
- ZEUMER, Karl (ed.), *Quellensammlung zur Geschichte der Deutschen Reichsverfassung in Mittelalter und Neuzeit I-II*, 2., rozš. vyd., Tübingen 1913.

3. Staré tisky a literatura před rokem 1900

- ALKOFER, Erasmus Sigismund, *Fortsetzung des Historischen Berichts: Welcher in dem vorhergehenden Regenspurgischen Pest- und Buß-Denckmahl enthalten ...*, Regensburg 1714.
- ALKOFER, Erasmus Sigismund, *Regenspurgisches Pest- und Buß-Denckmahl: Wegen der im Jahr Christi 1713 allhier grassirten Seuche der Pestilenz ...*, Regensburg 1714.
- [BAUER, Conrad Alois], *Ueber die Parifikation der erzherzoglich Oestreichischen Gesandten mit den Gesandten der Kurfürsten des H. R. Reichs*, Rense 1793, in: Johann August Reuß (ed.), *Deductions- und Urkunden-Sammlung: Ein Beitrag zur Teutschen Staatskanzlei XII*, Ulm 1797, s. 1-118.
- BOEHAIMB, Carl August, *Die Besitzer von 51 ehemaligen Pfalzneuburgischen Hofmarken im kgl. Regierungsbezirk von Oberpfalz und Regensburg*, VHVO 18, 1858, s. 205-351.
- BÜLOW, Heinrich Wilhelm von, *Ueber Geschichte und Verfassung des gegenwärtigen Reichstages I-*

- II, [Regensburg] 1792.
- EISENHART, August Ritter von, *Speidel, Johann Jacob*, in: Rochus Freiherr von Liliencron (red.), ADB XXXV, Leipzig 1893, s. 96-97.
- GAMPERT, Philipp Friedrich, *Kurze Geschichte der Pestseuche, welche in der Stadt Regensburg, vor einem vollen Jahrhundert, im Jahr 1713 herrschte*, Regensburg 1813.
- GÖSCHEN, Oskar, *Die Kaiserstein: Geschichte des Hauses*, Wien 1873.
- GRÖBLER, Hermann, *Die Ursachen der Permanenz des sogenannten Immerwährenden Reichstags zu Regensburg*, Jena 1869, dizertační práce.
- HECHTEL, Johann Leonhard, *Consilium antipestiferum, oder wohlmeinendes Bedenckhen: Wie man sich anjetzo bey grassirenden pestilentialischen Seuchen und Kranckheiten, sowohl praeservativè als curativè mit erträglichen Mitteln durch Göttlichen Beystand verwahren solle. ...*, Regensburg 1713.
- [HOFFMANN, Matthäus], *Meine Gedanken über die Parifikation der erzhertzoglich-österreichischen Gesandten mit den Kurfürstlichen*, s. l. 1794, in: Johann August Reuß (ed.), *Deductions- und Urkunden-Sammlung: Ein Beitrag zur Teutschen Staatskanzlei XII*, Ulm 1797, s. 119-198.
- IMHOF, Andreas Lazarus von - SCHÖNLEBEN, Konrad, *Neu-eröffneten Historischen Bilder-Saals VI*, Nürnberg 1710.
- JENISCH, Daniel, *Geist und Charakter des achtzehnten Jahrhunderts, politisch, moralisch, ästhetisch und wissenschaftlich betrachtet I-III*, Berlin 1800-1801.
- KADICH, Heinrich von - BLAŽEK, Conrad, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch IV, odd. X. Der Mährische Adel*, nové, zcela přeprac. a rozš. vyd., Nürnberg 1899.
- KALOUSEK, Josef, *České státní právo*, 2. vyd., Praha 1892.
- KAYSER, Albrecht Christoph, *Versuch einer kurzen Beschreibung der kaiserlichen freyen Reichsstadt Regensburg*, Regensburg 1797.
- KÖNIG, Johann Carl, *Gründliche Abhandlung von denen Teutschen Reichs-Tägen überhaupt und dem noch fürwährenden zu Regensburg insbesondere aus dem Teutschen Staats-Recht, Reichs-Tags-Handlungen und gegewärtiger Observanz hergeleitet und etworfen*, Nürnberg 1738.
- KRAUSKE, Otto, *Die Entwicklung der ständigen Diplomatie: Vom fünfzehnten Jahrhundert bis zu den Beschlüssen von 1815 und 1818*, Leipzig 1885.
- KÜCHELBECKER, Johann Basilius, *Zuverlässige und gründliche Nachricht von denen im Heil. Römischen Reiche gewöhnlichen Reichs-Tagen, insonderheit aber von Verfassung der fürwehrenden Reichs-Versammlung zu Regensburg ... I-II*, Leipzig - Budißin 1742.
- LÜNIG, Johann Christian, *Theatrum Ceremoniale Historico-Politicum, oder Historisch- und Politischer Schau-Platz aller Ceremonien, ... I-III*, Leipzig 1719-1720.
- MOSER, Johann Jacob, *Von denen Teutschen Reichs-Taegen: Nach denen Reichsgesezen und dem Reichsherkommen, wie auch aus denen Teutschen Staats-Rechts-Lehrern und einiger Erfahrung; ... I-II*, Frankfurt am Main – Leipzig 1774.

- N. N., *Diarium Politico-curiousum, oder Ausführliche und zuverlässliche Nachricht von allen denen merckwürdigen Begebenheiten, welche bey dem noch fürwährenden Reichs-Tage in Regensburg, anjezo von Zeit zu Zeit ordentlich vorfallen ...* I-III, Frankfurt am Main – Leipzig 1726-1727.
- N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent oder umständlicher Bericht von allerseits Höchst- und Hochansehnlichen Herren Gesandten: Wie Sie sich dermahlen hier befinden, was vor Vota und Titulaturen ein jeder führet, und wo Selbige, ... wohnen*, Regensburg 1727.
- N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent oder umständlicher Bericht von allerseits Höchst- und Hochansehnlichen Herren Gesandten, wie Sie sich zu Ende des Monaths Decembr. 1745 nach der Retour von Franckfurth hieselbst gegenwärtig befinden, und auf denen Strassen und Gassen bewohnt seyn*, [Regensburg] 1745, nepag.
- N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent, oder umständlicher Bericht von allerseits Höchst- und Hochansehnlichen Herren Gesandten, wie Sie sich zu Anfang des Monaths Novembris 1746 hieselbst in Regensburg gegenwärtig befinden, und auf denen Strassen und Gassen bewohnt seyn*, [Regensburg] 1746, nepag.
- N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent, oder umständlicher Bericht von allerseits Höchst- und Hochansehnlichen Herren Gesandten, wie Sie sich zu Anfang des Monaths Novembris 1747 hieselbst in Regensburg gegenwärtig befinden, und auf denen Strassen und Gassen bewohnt seyn*, [Regensburg] 1747, nepag.
- N. N., *Fort-florirender Reichs-Convent, oder umständlicher Bericht von allerseits Höchst- und Hochansehnlichen Herren Gesandten, wie sich Selbige zu Ende Novembr. 1749sten Jahrs hieselbst in Regensburg gegenwärtig befinden, und auf denen Strassen bewohnt seyn*, [Regensburg] 1749, nepag.
- N. N., *Kurtz-gefaßte und gründliche Beschreibung von denen Reichs-Tägen, insonderheit dem noch fürwährenden zu Regensburg: Nebst einer Verzeichnüß aller Stände des Reichs und deren gevollmächtigten Bothschafften und Gesandten, die sich von Anfang desselben biß 1730 auf solchem legitimiret, samt dem schemate alternantium in dem fürstlichen Collegio, 2., rozš. vyd., Regensburg 1730.*
- N. N., *Verzeichniss der in dem Stammbaume der fürstlichen und gräflichen Familie v. Batthyány vorkommenden Familienmitglieder (sammt biographischen Daten)*, Wien 1896.
- N. N., *Verzeichnüß Dererjenigen Chur-Fürsten, Fürsten und Ständen des Heiligen Römischen Reichs, auch der an- und abwesenden Räthen, Botschafften und Gesandten, wie sich dieselbe auf dem von ... Leopoldo ... nach Dero und des Heil. Röm. Reichs-Stadt Regensburg auf dem 8. Junii 1662 ausgeschriebenen Reichs-Tag ... eingefunden, und legitimiret haben ...*, Regensburg 1746, nepag.
- OERTEL, Christian Gottfried, *Heinrich Gottlieb Franckens ... Nachricht von der neuesten Beschaffenheit eines Reichs-Tags im Heil. Röm. Reich, und Abriß einer hinlänglichen Reichs-Tags-Bibliothek: Nebst einem Verzeichnisse der Reichs-Stände und deren Gesandten auf dem Reichs-Tage vom Jahr 1663 bis zu Ende Monats Merz 1761*, Regensburg 1761.

- OMPTEDA, Ludwig Freiherr von, *Irrfahrten und Abendteuer eines mittelstaatlichen Diplomaten: Ein Lebens- und Kulturbild aus den Zeiten um 1800*, Leipzig 1894.
- PARITIUS, Georg Heinrich, *Das jetzt-lebende Regensburg, oder Kurtz-gefaßte Nachricht vom Gegenwärtigen Zustand der des H. Röm. Reichs freyen Stadt Regensburg*, Regensburg 1722.
- PARITIUS, Georg Heinrich, *Das jetzt Anno 1723 lebende Regensburg, oder Kurtz-gefaßte Nachricht vom gegenwärtigen Zustand der des Heil. Römischen Reichs Freyen Stadt Regensburg*, Regensburg 1724.
- PARICIUS, Johann Carl, *Allerneueste und bewährte Nachricht von der des Heil. Röm. Reichs Freyen Stadt Regensburg, sammt allen Merckwürdigkeiten, welche den alten und neuen Zustand derselben in politischen und Kirchen-Sachen betreffen, und zugleich die ansehnlichsten Gebäude dieser Stadt in schönen Kupfferstichen darstellen ...*, Regensburg 1753.
- PUFENDORF, Samuel von (ed. Horst Denzer), *Die Verfassung des deutschen Reiches*, nejnov. německé vyd., Frankfurt am Main - Leipzig 1994.
- PÜTTER, Johann Stephan, *Historische Entwicklung der heutigen Staatsverfassung des Deutschen Reichs I-III*, Göttingen 1786–1787.
- RIEGER, Bohuslav, *Príspevek k dějinám českého kurfiřtství a arcibiskupství*, *Právník* 32, 1893, s. 1-16.
- ROHR, Julius Bernhard von, *Einleitung zur Ceremoniel-Wissenschaft der großen Herren ...*, Berlin 1729.
- STEUDLIN, Johann Matthias – GEYER, Andreas, *Prächtiges Sieg- und Freuden-Fest, welches, auf den ... durch die Glorreiche Waffen ... Carls des VI.ten ... wider den Türckischen Erb-Feind, den 16. August 1717 erhaltenen vollkommenen Sieg und darauf erfolgte Übergabe der Haupt- und Grantz-Vestung Griechisch-Weissenburg ... von Christian August ... in dero Residentz ... angeordnet und höchst-erfreulich begangen worden*, Regensburg [1717].
- STIEVE, Gottfried, *Europäisches Hof-Ceremoniel: In welchem Nachricht gegeben wird, was es für eine Beschaffenheit habe mit der Praerogativa und dem aus selbiger fliessenden Ceremoniel, welches zwischen Käyser- und Königl. Majestäten, Churfürsten, Cardinälen, Fürsten und freyen Republicquen, dero Gesandten und Abgesandten beobachtet wird, ...*, Leipzig 1723.
- VEHSE, Eduard, *Geschichte der deutschen Höfe seit der Reformation*, 48 sv., Hamburg 1851-1860 (zde především odd. II, sv. VII-XVII, *Geschichte des österreichischen Hofes und Adels und der österreichischen Diplomatie*, Hamburg 1851-1853).
- Wienerisches Diarium*, č. 565, 29. 12. 1708 – 1. 1. 1709, dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=17081229&zoom=48>.
- Wienerisches Diarium*, č. XXXVI, 6. 5. 1722, dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=wrz&datum=17220506&zoom=48>.
- WURZBACH, Constant von, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben XLVII*, Wien 1883.

- WURZBACH, Constant von, *Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben* LVIII, Wien 1889.
- ZEDLER, Johann Heinrich (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste ... XIV*, Leipzig – Halle 1739.
- ZEDLER, Johann Heinrich (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste ... LIX*, Leipzig – Halle 1749.
- ZEDLER, Johann Heinrich (red.), *Grosses vollständiges Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und Künste ... LXIII*, Leipzig - Halle 1750.

4. Sekundární literatura

- ADAIR, Edward Robert, *The Exterritoriality of Ambassadors in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, London 1929.
- ADAMČIKOVÁ, Anna, *Between Paris and Vienna: The Diplomatic Mission of Heinrich Franz von Mansfeld, 1680-1683*, Pardubice 2023, diplomová práce.
- ADLHOCH, Gabriele, *Der Einzug des Prinzipalkommissars Kardinal Philipp von Lamberg am 1. Dezember 1701*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 272-274.
- ADLHOCH, Gabriele – JOIST, Christa – KAMP, Michael, *Die Einzüge*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 31-42.
- ALTHOFF, Gerd – SIEP, Ludwig, *Symbolische Kommunikation und gesellschaftliche Wertesysteme vom Mittelalter bis zur Französischen Revolution*, FMSt 34, 2000, s. 393-411.
- ANDERMANN, Kurt (ed.), *Neipperg: Ministerialen - Reichsritter – Hocharistokraten*, Epfendorf 2014.
- ANDERSON, Matthew Smith, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, London - New York 1993.
- ANGERMEIER, Heinz, *Die Reichsreform: 1410–1555. Die Staatsproblematik in Deutschland zwischen Mittelalter und Gegenwart*, München 1984.
- ANSORGOVÁ, Kristýna, *Závěr severní války v zrcadle císařské diplomacie: František Karel I. Libštejnský z Kolovrat a zprostředkování míru v Olivě roku 1660*, Praha 2017, bakalářská práce.
- ANSORGOVÁ, Kristýna, *František Filip ze Šternberka jako císařský vyslanec v Polsku a Sasku v letech 1749–1764*, Praha 2020, diplomová práce.
- ARETIN, Karl Otmar Freiherr von, *Das Alte Reich 1648-1806 I-IV*, Stuttgart 1993-2000.
- ARETIN, Karl Otmar Freiherr von, *Otten, Ignaz Anton Freiherr von*, in: Týž (red.), *NDB XIX*, Berlin 1999, s. 652.
- ARIÈS, Philippe, *Dějiny smrti*, 2. vyd., Praha 2020.
- ARNDT, Johannes, *Das niederrheinisch-westfälische Reichsgrafenkollegium und seine Mitglieder (1653-1806)*, Mainz 1991.
- ARNDT, Johannes, „Pflicht-mässiger Bericht“: *Ein medialer Angriff auf die Geheimnisse des*

- Reichstags aus dem Jahre 1713*, JbKG 4, 2002, s. 1-31.
- ARNDT, Johannes, *Gab es im frühmodernen Heiligen Römischen Reich ein „Mediensystem der politischen Publizistik“? Einige systemtheoretische Überlegungen*, JbKG 6, 2004, s. 74–102.
- ARNDT, Johannes, *Herrschaftskontrolle durch Öffentlichkeit: Die publizistische Darstellung politischer Konflikte im Heiligen Römischen Reich 1648–1750*, Göttingen 2013.
- ARNEGGER, Katharina, *Das Geschlecht der Sinzendorf*, Wien 2000, dizertační práce.
- ARNEGGER, Katharina – AUER, Leopold – EDELMAYER, Friedrich – JUST, Thomas (edd.), *Der spanische Erbfolgekrieg (1701-1714) und seine Auswirkungen: In memoriam Teodora Toleva*, Wien 2018.
- ASCH, Ronald Gregor, *Europäischer Adel in der Frühen Neuzeit: Eine Einführung*, Köln – Weimar – Wien 2008.
- BABEL, Rainer (ed.), *Le Diplomate au travail*, Munich 2004.
- BACHMANN-MEDICK, Doris, *Cultural Turns: Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften*, 6. vyd., Reinbek bei Hamburg 2018.
- BAKEŠ, Martin, *Kryštof Václav z Nostic a jeho diplomatická cesta na území Polsko-litevské unie v roce 1693*, VSH 24, 2013, s. 99-119.
- BAKEŠ, Martin, *Habsbursko-švédské diplomatické vztahy v období vlády Karla XI. (1672-1697)*, Pardubice 2014, diplomová práce.
- BAKEŠ Martin, *Mimořádná diplomatická mise Adolfa Vratislava ze Šternberka: Švédské království v polovině 70. let 17. století očima císařského vyslance*, FHB 29, č. 1, 2014, s. 33-62.
- BAKEŠ, Martin, *Diplomatická mise jako nejistá investice: Antonín Jan z Nostic u stockholmského královského dvora (1685-1690)*, ČČH 113, 2015, č. 3, s. 714-747.
- BAKEŠ, Martin, *Legační kaplani ve službách císařských vyslanců ve Stockholmu ve druhé polovině 17. století*, ČČH 114, 2016, č. 4, s. 941-967.
- BAKEŠ, Martin, *Cestopis jezuitského legačního kaplana Martina Gottseera z Vídně do Stockholmu v roce 1690*, SAP 67, 2017, č. 1, s. 252-291.
- BAKEŠ, Martin, *Diplomatem v půlnoční zemi: Zástupci Habsburků ve Švédském království mezi lety 1650 a 1730*, Praha 2020.
- BAKEŠ, Martin – KUBEŠ, Jiří, *Imperial Chapels and Chaplains: A Comparative Study of Copenhagen, Stockholm, and Dresden in the Later Seventeenth Century*, in: Roberta Anderson - Charlotte Backerra (edd.), *Confessional Diplomacy in Early Modern Europe*, London 2020, s. 200-221.
- BARDONOVÁ, Martina, *Španělská ambasáda v Praze za působení dona Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, Praha 2015, dizertační práce.
- BARTH, Thomas, *Diplomatie und ländliche Gesellschaft im 18. Jahrhundert: Die Bedeutung des Immerwährenden Reichstags in Regensburg für den pfalz-neuburgischen und oberpfälzischen Landadel in der Oberpfalz*, VHVO 143, 2003, s. 241-294.
- BARTH, Volker, *Inkognito: Geschichte eines Zeremoniells*, München 2013.

- BARTH-SCALMANI, Gunda – RUDOLPH, Harriet – STEPPAN, Christian (edd.), *Politische Kommunikation zwischen Imperien: Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*, Innsbruck – Wien - Bozen 2013.
- BASTL, Beatrix, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, in: Josef Pauser - Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert)*, Wien – München 2004, s. 801-812.
- BAUER, Karl, *Regensburg: Kunst-, Kultur und Alltagsgeschichte*, 6., rozš. a dopl. vyd., Regenstauf 2014.
- BAUMAN, Zygmunt, *Tekutá modernita*, Praha 2002.
- BAUMANN, Wolfgang, *Die Siegesfeier der Stadt Regensburg 1717*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 304-309.
- BAUMANN, Wolfgang, *Die Siegesfeier des österreichischen Gesandten 1717*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 288.
- BAUMANN, Wolfgang, *Die Siegesfeier des Prinzipalkommissars Kardinal Christian August von Sachsen-Weitz 1717*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 289-303.
- BAUMANN, Wolfgang – FENDL, Elisabeth – KNORR, Burgi, *Barocke Feste*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 68-77.
- BAUMANN, Markus, *Das publizistische Werk des kaiserlichen Diplomaten Franz Paul Freiherr von Lisola (1613-1674): Ein Beitrag zum Verhältnis von Absolutistischem Staat, Öffentlichkeit und Mächtropolitik in der frühen Neuzeit*, Berlin 1994.
- BECKER, Frank, *Einleitung: Geschichte und Systemtheorie – ein Annäherungsversuch*, in: Týž (ed.), *Geschichte und Systemtheorie: Exemplarische Fallstudien*, Frankfurt am Main – New York 2004, s. 7-28.
- BECKER, Frank (ed.), *Geschichte und Systemtheorie: Exemplarische Fallstudien*, Frankfurt am Main – New York 2004.
- BECKER, Frank – REINHARDT-BECKER, Elke, *Systemtheorie: Eine Einführung für die Geschichts- und Kulturwissenschaften*, Frankfurt am Main 2001.
- BECKER, Hans-Jürgen, *Die Städtekurie am Immerwährenden Reichstag zu Regensburg als Rechtsform*, in: Andreas Otto Weber (ed.), *Städtische Normen – genormte Städte: Zur Planung und Regelmäßigkeit urbanen Lebens und regionaler Entwicklung zwischen Mittelalter und Neuzeit*, Stuttgart 2009, s. 145-161.
- BECKER, Winfried, *Der Kurfürstenrat: Grundzüge seiner Entwicklung in der Reichsverfassung und seine Stellung auf dem Westfälischen Friedenskongreß*, Münster 1973.
- BEGERT, Alexander, *Böhmen, die böhmische Kur und das Reich vom Hochmittelalter bis zum Ende des Alten Reiches: Studien zur Kurwürde und zur staatsrechtlichen Stellung Böhmens*, Husum 2003.

- BEHRINGER, Wolfgang, *Im Zeichen des Merkur: Reichspost und Kommunikationsrevolution in der Frühen Neuzeit*, Göttingen 2003.
- BECHTOLD, Jonas, *Challenges of Early Modern Diplomacy: Elizabethan Envoys to German Imperial Diets*, TH 29, 2021, s. 7-24.
- BECHTOLD, Jonas – BRAUN, Guido, *Diets as Spheres of Diplomatic Interaction*, in: Dorothee Goetze – Lena Oetzel (edd.), *Early Modern European Diplomacy: A Handbook*, Berlin 2024, v tisku.
- BĚLINA, Pavel – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan Pavel, *Velké dějiny zemí Koruny české X. 1740-1792*, Praha - Litomyšl 2001.
- BĚLINA, Pavel - KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VESELÁ, Irena - VLNAS, Vít, *Velké dějiny zemí Koruny české IX. 1683-1740*, Praha - Litomyšl 2011.
- BELSTLER, Ulrich, *Die Stellung des Corpus Evangelicorum in der Reichsverfassung*, Tübingen 1968, dizertační práce.
- BÉLY, Lucien, *Espions et ambassadeurs au temps de Louis XIV.*, Paris 1990.
- BÉLY, Lucien, *Das Wissen über das diplomatische Zeremoniell in der Früher Neuzeit*, in: Barbara Stollberg-Rilinger – Tim Neu – Christina Brauner (edd.), *Alles nur symbolisch?: Bilanz und Perspektiven der Erforschung symbolischer Kommunikation*, Köln – Weimar – Wien 2013, s. 141-159.
- BERNEY, Arnold, *Der Reichstag zu Regensburg (1702-1704)*, HV 24, 1929, s. 389-442.
- BERNS, Jörg Jochen, *Die Festkultur der deutschen Höfe zwischen 1580 und 1730: Eine Problemskizze in typologischer Absicht*, GRM 34 (65), 1984, s. 295-311.
- BERNSDORF, Elisabeth, *Das Jahrhundert des Eleganz: Livrées zeugen von der Feinheit des Hofes*, in: Wilhelm Imkamp – Peter Styra (edd.), *Gesellschaftliches Leben in Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Beiträge der Vortragsreihe „Das 18. Jahrhundert in 45 Minuten“ der Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek*, Regensburg 2016, s. 67-90.
- BERRIDGE, Geoff R., *Diplomacy: Theory and Practice*, 6., revid. vyd., Basingstoke – New York, 2022.
- BERRIDGE, Geoff R., *The Theory and Practice of Negotiation in the 17th and 18th Centuries*, QSP 4, 2004, s. 315-331.
- BERRIDGE, Geoff R. – KEENS-SOPER, Maurice – OTTE, Thomas G., *Diplomatic Theory from Machiavelli to Kissinger*, Basingstoke – New York, 2001.
- BIEDERBICK, Andreas, *Der deutsche Reichstag zu Regensburg im Jahrzehnt nach dem Spanischen Erbfolgekrieg: 1714-1724. Der Verlauf der Religionsstreitigkeiten und ihre Bedeutung für den Reichstag*, Düsseldorf 1937.
- BITTNER, Ludwig – GROß, Lothar (edd.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit dem Westfälischen Frieden (1648) I. (1648-1715)*, Oldenburg - Berlin 1936.
- BLÄNKNER, Reinhard, *Historizität, Institutionalität, Symbolizität: Grundbegriffliche Aspekte einer Kulturgeschichte des Politischen*, in: Barbara Stollberg-Rilinger (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen*, Berlin 2005, s. 71-96.

- BOROVSKÝ, Tomáš – JANIŠ, Dalibor – MALANÍKOVÁ, Michaela a kol., *Spory o čest ve středověku a raném novověku*, Brno 2010.
- BOTH, Wolf von, *Friedrich I.*, in: Otto zu Stolberg-Wernigerode (red.), NDB V, Berlin 1961, s. 507-508.
- BOURDIEU, Pierre, *Teorie jednání*, Praha 1998.
- BRACHWITZ, Peter, *Die Autorität des Sichtbaren: Religionsgravamina im Reich des 18. Jahrhunderts*, Berlin – New York 2011.
- BRANDT, Hartwig – GROTHE, Ewald (edd.), *Rheinbündischer Konstitutionalismus*, Frankfurt am Main u. a. 2007.
- BRAUBACH, Max, *Diplomatie und geistiges Leben im 17. und 18. Jahrhundert: Gesammelte Abhandlungen*, Bonn 1969.
- BRAUBACH, Max, *Graf Dominik Andreas Kaunitz (1655-1705) als Diplomat und Staatsman*, in: Heinrich Fichtenau – Erich Zöllner (edd.), *Beiträge zur neueren Geschichte Österreichs*, Wien - Köln 1974, s. 225-242.
- BRAUN, Bettina, *Die geistlichen Fürsten im Rahmen der Reichsverfassung 1648-1803: Zum Stand der Forschung*, in: Wolfgang Wüst (ed.), *Geistliche Staaten in Oberdeutschland im Rahmen der Reichsverfassung: Kultur – Verfassung – Wirtschaft – Gesellschaft. Ansätze zu einer Neubewertung*, Pfendorf 2002, s. 25-52.
- BRAUN, Guido, *Der Immerwährende Reichstag aus französischer Sicht in der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <http://www.zeitenblicke.de/2012/2/Braun/index.html>.
- BUBEN, Milan Michael, *Wratislavové z Mitrowicz*, SE 7, č. 18, 1991, s. 151-156.
- BUNDOVÁ, Monika, *Každodennost císařského vyslance ve světle cestovního deníku: Gottlieb Amadeus z Windischgrätzu a jeho diplomatická cesta po dvorech knížat a kurfiřtů římsko-německé říše roku 1661*, České Budějovice 2012, bakalářská práce.
- BURGDORF, Wolfgang, *Protokonstitutionalismus: Die Wahlkapitulationen der deutschen Könige und Kaiser*, in: Heinz Duchhardt (ed.), *Wahlkapitulationen in Europa*, Göttingen – Bristol 2015, s. 109-130.
- BURIÁNKOVÁ, Michaela, *Pražský agent hraběte Ferdinanda Jana Verduga v druhé půli 17. století*, HO 41, 2012, s. 171-192.
- BURKE, Peter, *Variety kulturních dějin*, Brno 2006.
- BURKE, Peter, *Co je kulturní historie?*, Praha 2011.
- BURKHARDT, Johannes, *Verfassungsprofil und Leistungsbilanz des Immerwährenden Reichstags: Zur Evaluierung einer frühmodernen Institution*, in: Heinz Duchhardt – Matthias Schnettger (edd.), *Reichsständische Libertät und habsburgisches Kaisertum*, Mainz 1999, s. 151-183.
- BURKHARDT, Johannes, *Europäischer Nachzügler oder institutioneller Vorreiter?: Plädoyer für einen neuen Entwicklungsdiskurs zur konstruktiven Doppelstaatlichkeit des frühmodernen*

- Reiches*, in: Matthias Schnettger (ed.), *Imperium Romanum – Irregulare Corpus – Teutscher Reichs-Staat: Das Alte Reich im Verständnis der Zeitgenossen und der Historiographie*, Mainz 2002, s. 297-316.
- BURKHARDT, Johannes, *Vollendung und Neuorientierung des frühmodernen Reiches 1648-1763*, 10., zcela nově přeprac. vyd., Stuttgart 2006.
- BURMEISTER, Helmut (ed.), *Friedrich: König von Schweden, Landgraf von Hessen-Kassel. Studien zu Leben und Wirken eines umstrittenen Fürsten (1676–1751)*, Hofgeismar 2003.
- BURSCHEL, Peter – VOGEL, Christine (edd.), *Die Audienz: Ritualisierter Kulturkontakt in der frühen Neuzeit*, Köln - Weimar - Wien 2014.
- BUSSE, Tobias, *Die Geschichte der Pest in Regensburg von den Anfängen bis ins 18. Jahrhundert*, Regensburg 2006, dizertační práce.
- BŮŽEK, Václav, *Dvůr habsburských císařů v letech 1526–1740 a historiografie na prahu 21. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *OH 10: Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003, s. 5-32.
- BŮŽEK, Václav, *Der Weg zur Synthese: Der Gesellschaft der böhmischen Länder 1526–1740 in der Historiographie des letzten Jahrzehnts*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *OH 11: Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006, s. 5-36.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav – MAŤA, Petr, *Wandlungen des Adels in Böhmen und Mähren im Zeitalter des „Absolutismus“ (1620-1740)*, in: Ronald Gregor Asch (ed.), *Der europäische Adel im Ancien Régime: Von der Krise der ständischen Monarchien bis zur Revolution (ca. 1600-1789)*, Köln – Weimar – Wien 2001, s. 287-321.
- BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), *Habsburkové: Země Koruny české ve středoevropské monarchii 1526-1740*, Praha 2017.
- CANTOR, Norman Frank, *Po stopách moru: Černá smrt a svět, který porodila*, Praha 2005.
- CERMAN, Ivo, *Pojmy „frakce“, „strana“ a „kabala“ v komunikační praxi dvořanů Leopolda I.*, ČČH 100, č. 1, 2002, s. 33-54.
- CERMAN, Ivo, *„Kabal“, „Parthey“, „Faction“ am Hofe Kaiser Leopolds I.*, in: Jan Hirschbiegel – Werner Paravicini (edd.), *Der Fall des Günstlings: Hofparteien in Europa vom 13. bis zum 17. Jahrhundert*, Ostfildern 2004, s. 235-247.
- CERMAN, Ivo, *Šlechtická kultura v 18. století: filozofové, mystici, politici*, Praha 2011.
- CERMAN, Ivo, *Bibliografie k dějinám epidemií 1500–1918*, OH 21, č. 2, 2020, s. 329-336.
- CONRADS, Norbert, *Der Anteil des schwedischen Gesandten Stralenheim an der Entschlussbildung und Durchführung der Altranstädter Konvention von 1707*, in: Jürgen Rainer Wolf (ed.), *1707-2007 Altranstädter Konvention: Ein Meilenstein religiöser Toleranz in Europa*, Halle 2008, s. 26-50.

- COUFALOVÁ, Iveta, *Lutherovo jubileum (1717) a konverze na saském kurfiřtském dvoře: Východiska a možnosti výzkumu*, TH 20, 2017, s. 157-173.
- COUFALOVÁ, Iveta, *Král-konvertita: Panovnická konverze Augusta Silného a její reflexe v saském veřejném prostoru především mezi dvěma luteránskými jubilei (1717/1730)*, Olomouc 2021, dizertační práce (vyjde jako kniha Praha 2023).
- ČÁŇOVÁ, Eliška, *Mor v Čechách roku 1680*, SAP 31, 1981, s. 265-339.
- ČECHOVÁ, Blanka, *Polsko-habsburské vztahy v době Ferdinanda III. a Vladislava IV.: Dynastická diplomacie a třeboňská zástavní držba*, Brno 2012, dizertační práce.
- ČERNUŠÁK, Tomáš, *Služba papeži versus služba vlastní rodině: Příklad pražského nuncia Antonia Caetaniho*, FHB 32, č. 1-2, 2017, s. 137-149.
- ČERNUŠÁK, Tomáš - MAREK, Pavel, *Gesandte und Klienten: Päpstliche und spanische Diplomaten im Umfeld von Kaiser Rudolf II.*, Berlin - Boston 2020.
- ČERNÝ, Karel, *František Oldřich Kinský a jeho podíl na zahraniční politice Leopolda I. do roku 1679*, Praha 1952, dizertační práce.
- ČERNÝ, Karel, *Morová epidemie v Praze roku 1713 a klementinská kolej Tovaryšstva Ježíšova*, BS 6-7, 2004, s. 55-66.
- ČERNÝ, Karel – HORN, Sonia (edd.), *Plague between Prague & Vienna: Medicine and infectious diseases in early modern Central Europe*, Praha 2018.
- ČERVENKA, Vladimír, *České převorství johanitů a jejich heraldika II.*, JH, č. 2, 2007, s. 7-35.
- ČORNEJ, Petr, *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*, Praha 2019.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – KAŠE, Jiří – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít, *Velké dějiny zemí Koruny české VIII. 1618-1683*, Praha - Litomyšl 2008.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – RAK, Jiří – VLNAS, Vít, *Habsburkové v českých dějinách: Ve stínu tvých křídel*, 2. vyd., Praha 2012.
- ČTVRTNÍK, Pavel – GALUŠKA, Jan – TOŠNEROVÁ, Patricia, *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Liberec 2008.
- DALLMEIER, Martin, *Huldigung und Repräsentation am Immerwährenden Reichstag (1663-1806)*, in: Martin Dallmeier – Eberhard Dünninger – Manfred Knedlik – Peter Styra (edd.), „Dieser glänzende deutsche Hof ...“: 250 Jahre Thurn und Taxis in Regensburg, Regensburg 1998, s. 124-142.
- DALLMEIER, Martin, *Kommunikation und Publikation am immerwährenden Reichstag zu Regensburg*, in: Kol. autorů (edd.), Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg, Kallmünz 2001, s. 35-51.
- DANIEL, Ute, *Kompendium Kulturgeschichte: Theorien, Praxis, Schlüsselworte*, 5., upr. a rozš. vyd, Frankfurt am Main 2006.
- DAUBER, Robert L., *Johanniter-Malteser-Ritter unter kaiserlichen Fahnen 1523-1918*, Gnas 2007.
- DAUSER, Regina, „Dann ob Uns gleich die Kayserliche Würde anklebet“ – Der kaiserliche Vorrang

- bei Friedensverhandlungen und in Friedensverträgen des 17. und 18. Jahrhunderts, in: Inken Schmidt-Voges – Siegrid Westphal – Volker Arnke – Tobias Bartke (edd.), *Pax perpetua: Neuere Forschungen zum Frieden in der Frühen Neuzeit*, München 2010, s. 305-327.
- DAVIS CROSS, Mai'a Keapuolani, *The European Diplomatic Corps: Diplomats and International Cooperation from Westphalia to Maastricht*, Basingstoke - New York 2007.
- DEMMERLE, Eva, *Habsburkové: Dějiny jedné dynastie*, Praha 2012.
- DEWALD, Jonathan, *The European Nobility 1400-1800*, Cambridge 1996.
- DICK, Bettina, *Die Entwicklung des Kameralprozesses nach den Ordnungen von 1495 bis 1555*, Köln - Wien 1981.
- DICKMANN, Fritz, *Der Westfälische Frieden*, 7. vyd., Münster 1998.
- DIRLMEIER, Ulf (ed.), *Geschichte des Wohnens II. 500-1800: Mittelalter bis Aufklärung. Hausen – Wohnen – Residieren*, Stuttgart 1998.
- DÖBERL, Mario, „Ein paar schöner wägen nach der Wienerischen neuesten façon:“ *Zur Geschichte eines Geschenks Kaiser Karls VI. an den Zarenhof anlässlich der russisch-habsburgischen Allianzverträge des Jahres 1726*, JKMW 4/5, 2002/2003, s. 297-331.
- DORDA, Ulrike M., *Johann Aloys Joseph Reichsfreiherr von Hügel (1754-1825): Ein Leben zwischen Kaiser und Reich im napoleonischen Deutschland*, Würzburg 1969, dizertační práce.
- DOTZAUER, Winfried, *Die deutschen Reichskreise (1383-1806)*, Stuttgart 1998.
- DRASCEK, Daniel, *Das „süße“ Leben der Gesandten des Immerwährenden Reichstages in Regensburg: Populäre Mythen*, in: Klemens Unger – Peter Styra – Wolfgang Neiser (edd.), *Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte*, Regensburg 2013, s. 15-31.
- DROSDA, Robert, *Die Verhandlungen auf dem Reichstag zu Regensburg von der Ankunft des Grafen Gottlieb von Windischgrätz bis zum Abschluss des zwanzigjährigen Waffenstillstands im August 1684*, Wien 1939, dizertační práce.
- DROSTE, Heiko, *Ein Diplomat zwischen Familieninteressen und Königsdienst: Johan Adler Salvius in Hamburg (1630-1650)*, in: Hillard von Thiessen – Christian Windler (edd.), *Nähe in der Ferne: Personale Verflechtung in den Außenbeziehungen der Frühen Neuzeit*, Berlin 2005, s. 87-104.
- DROSTE, Heiko, *Im Dienst der Krone: Schwedische Diplomaten im 17. Jahrhundert*, Berlin – Münster 2006.
- DUDA, Zdeněk, „*Vás, o svatí patronové, pobožně vzýváme*“ *aneb poslední epidemie moru z let 1713-1714 v myšlení a jednání obyvatel města Písku*, Cornova 1, č. 2, 2011, s. 51-63.
- DUCHHARDT, Heinz, *Deutsche Verfassungsgeschichte 1495-1806*, Stuttgart 1991.
- DUCHHARDT, Heinz, *Die Kurfürstlichen Kollegialschreiben als Flankierung der Wahlkapitulationen*, in: Týž (ed.), *Wahlkapitulationen in Europa*, Göttingen – Bristol 2015, s. 131-140.
- DUINDAM, Jeroen, *Vienna and Versailles: The Courts of Europe's Dynastic Rivals, 1550-1780*, Cambridge 2003.

- DÜLMEN, Richard van, *Kultura a každodenní život v raném novověku (16.-18. století) I. Dům a jeho lidé; II. Vesnice a město; III. Náboženství, magie, osvícenství*, Praha 1999-2006.
- DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.
- DÜWEL, Sven, *Ad bellum Sacri Romano-Germanici Imperii solenne decernendum: Die Reichskriegserklärung gegen Brandenburg-Preußen im Jahr 1757. Das Verfahren der „preußischen Befehdungssache“ 1756/57 zwischen Immerwährendem Reichstag und Wiener Reichsbehörden I-II*, Berlin 2016.
- DYGDAŁA, Jerzy, *Rywalizacja dwóch dyplomatów cesarskiego i francuskiego w Polsce 1733 roku – Heinrich Wilhelm von Wilczek i Antoine-Felix de Monti*, in: Ryszard Skowron (ed.), *Polska wobec wielkich konfliktów w Europie nowożytnej: Z dziejów dyplomacji i stosunków międzynarodowych w XV-XVIII wieku*, Kraków 2009, s. 495-512.
- EDELMAN, Murray, *Politik als Ritual: Die symbolische Funktion staatlicher Institutionen und politischen Handelns*, 3., rozš. vyd., Frankfurt am Main – New York 2005.
- EDELMAYER, Friedrich, *Gesandtschaftsberichte in der Frühen Neuzeit*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert)*, Wien – München 2004, s. 849-859.
- EXTERNBRINK, Sven, *Friedrich der Große, Maria Theresia und das Alte Reich: Deutschlandbild und Diplomatie Frankreichs im Siebenjährigen Krieg*, Berlin 2006.
- FALCKE, Jeannette, *Studien zum diplomatischen Geschenkwesen am brandenburgisch-preußischen Hof im 17. und 18. Jahrhundert*, Berlin 2006.
- FALKNER, James, *The War of the Spanish Succession 1701–1714*, Barnsley (UK) 2015.
- FENDL, Elisabeth, *Fürstliche Feste und Volksbelustigungen*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg*, Kallmünz 2001, s. 127-138.
- FESTER, Richard, *Die Abberufung Gottfrieds von Jena vom Regensburger Reichstage*, FBPG 15, sv. 2, 1902, s. 471-495.
- FIEBIG, Eva Susanne, *Der Große Nordische Krieg 1700–1715/21*, in: Eva Susanne Fiebig - Jan Schlürmann (edd.), *Handbuch zur nordelbischen Militärgeschichte: Heere und Kriege in Schleswig, Holstein, Lauenburg, Eutin und Lübeck 1623–1863/67*, Husum 2010, s. 367-408.
- FISCHER, Mattias G., *Reichsreform und „Ewiger Landfrieden“: Über die Entwicklung des Fehderechts im 15. Jahrhundert bis zum absoluten Fehdeverbot von 1495*, Aalen 2007.
- FOLTA, Jaroslav, *Stepling, Joseph(us)*, in: Hans Günther Hockerts (red.), *NDB XXV*, Berlin 2013, s. 263-264.
- FOLTÝN, Tomáš, *Ferdinand August z Lobkovic (1655-1715): K jeho funkci hlavního komisaře na říšském sněmu v Řezně (1692-1698)*, in: Jiří Kubeš (red.), *Vyšší šlechta v českých zemích v době baroka (1650-1750): Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů*, Pardubice 2007, s. 53-72.

- FOLTÝN, Tomáš, *Biografie Ferdinanda Augusta z Lobkovicz: Příspěvek k poznání výchovy, vzdělávání a počátkům kariéry barokního šlechtice*, Pardubice 2008, diplomová práce.
- FREITAG, Matthias, *Gesandte und Gesandtschaften am Immerwährenden Reichstag*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg*, Kallmünz 2001, s. 175-190.
- FREVERT, Ute – HAUPT, Heinz-Gerhard (edd.), *Neue Politikgeschichte: Perspektiven einer historischen Politikforschung*, Frankfurt am Main 2005.
- FREYER, Stefanie – WESTPHAL, Siegrid (edd.), *Wissen und Strategien frühneuzeitlicher Diplomatie*, Berlin – Boston 2020.
- FREYTAG, Rudolf, *Das Prinzipalkommissariat des Fürsten Alexander Ferdinand von Thurn und Taxis*, JHVD 25, 1912, s. 249-274.
- FRIEDRICH, Susanne, *Drehscheibe Regensburg: Das Informations- und Kommunikationssystem des Immerwährenden Reichstag um 1700*, Berlin 2007.
- FRIEDRICH, Susanne, „Zur rechten Zeit“ – *Die temporale Struktur von Kommunikation am Immerwährenden Reichstag*, in: Harriet Rudolph – Astrid von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015, s. 287-308.
- FROST, Robert I., *The Northern Wars: War, State and Society in Northeastern Europe 1558–1721*, [2., v tomto vydavatelství 1. vyd.], London 2014.
- FURGER, Carmen, *Briefsteller: Das Medium „Brief“ im 17. und frühen 18. Jahrhundert*, Köln – Weimar – Wien 2010.
- FÜRNRÖHR, Walter, *Das Patriziat der Freien Reichsstadt Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Eine sozialgeschichtliche Studie über das Bürgertum der Barockzeit*, VHVO 93, 1952, s. 153-308.
- FÜRNRÖHR, Walter, *Der Immerwährende Reichstag zu Regensburg: Das Parlament des Alten Reiches*, VHVO 103, 1963, s. 165-255 (3., v podstatě nezměněné vyd. Regensburg - Kallmünz 2001).
- FÜRNRÖHR, Walter, *Kurbaierns Gesandte auf dem Immerwährenden Reichstag: Zur bayerischen Außenpolitik 1663-1806*, Göttingen 1971.
- FÜRNRÖHR, Walter, *Gesandtennepotismus auf dem Immerwährenden Reichstag*, *Genealogie: Deutsche Zeitschrift für Familienkunde* 25, č. 5, 1976, s. 161-173.
- FÜRNRÖHR, Walter, *Die kurböhmischen Gesandten auf dem Immerwährenden Reichstag*, SFF 19, 1977, s. 25-52.
- FÜRNRÖHR, Walter, *Die Vertreter des habsburgischen Kaisertums auf dem Immerwährenden Reichstag I-II*, VHVO 123, 1983, s. 71-139 a 124, 1984, s. 99-148.
- FÜRNRÖHR, Walter, *Reichsstädte und Immerwährender Reichstag*, in: Rainer A. Müller (ed.), *Reichsstädte in Franken I: Verfassung und Verwaltung*, München 1987, s. 143-158.

- GATZ, Erwin (ed.), *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1803: Ein biographisches Lexikon*, Berlin 1990.
- GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur: Vybrané eseje*, Praha 2000.
- GESTRICH, Andreas, *Absolutismus und Öffentlichkeit: Politische Kommunikation in Deutschland zu Beginn des 18. Jahrhunderts*, Göttingen 1994.
- GIENOW-HECHT, Jessica C. E. – SCHUMACHER, Frank (edd.), *Culture and International History*, New York - Oxford 2004.
- GILBERT, Felix, *The New Diplomacy of the Eighteenth Century*, WP 4, č. 1, 1951, s. 1-38.
- GMOSER, Susanne (ed.), *Chronologische Liste der Reichshofräte nach Oswald von Gschließer*, Wien 2014.
- GOFFMAN, Erving, *Všichni hrajeme divadlo: Sebe prezentace v každodenním životě*, 2., upr. vyd. (v Portále 1.), Praha 2018.
- GÖLLER, Karl Heinz, *Sir Georg Etherege und Hugh Hughes als englische Gesandte am Reichstag*, in: Dieter Albrecht (ed.), *Regensburg – Stadt der Reichstage*, [2., rozš. a upr. vyd.], Regensburg 1994, s. 143-166.
- GOTTHARD, Axel, *Säulen des Reiches: Die Kurfürsten im frühneuzeitlichen Reichsverband I-II*, Husum 1999.
- GOTTHARD, Axel, *Das Alte Reich 1495-1806*, 5., přehl. a rozš. vyd., Darmstadt 2013.
- GRÄF, Holger Thomas – PRÖVE, Ralf, *Wege ins Ungewisse: Eine Kulturgeschichte des Reisens 1500–1800*, dotisk 1. vyd., Frankfurt am Main 2015.
- GRANIER, Gerhard, *Der Deutsche Reichstag während des spanischen Erbfolgekrieges (1700-1714)*, Bonn 1954.
- GREEN, Anna, *Cultural History*, Basingstoke 2007.
- GROSSEGGER, Elisabeth, *Theater, Feste und Feiern zur Zeit Maria Theresias 1742-1776: Nach den Tagebucheintragungen des Fürsten Johann Joseph Khevenhüller-Metsch, Obersthofmeister der Kaiserin*, Wien 1987.
- GRUNER, Wolf Dieter, *Lerchenfeld*, v., in: Fritz Wagner (red.), *NDB XIV*, Berlin 1985, s. 312–313.
- GSCHLIEßER, Oswald von, *Crane (Krane)*, *Johann Baptist Edler Herr v.*, in: Otto zu Stolberg-Wernigerode (red.), *NDB III*, Berlin 1957, s. 400.
- GSTETTNER, Hans, *Regensburger Reichstag-Korrespondenzen: Ein Stück Pressepolitik des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation*, München 1936.
- HÄBERLEIN, Mark – JEGGLE, Christof (edd.), *Materielle Grundlagen der Diplomatie: Schenken, Sammeln und Verhandeln in Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Konstanz – München 2013.
- HALAMEK, Kryštof, *Ve víru trojí loajality: Diplomatická mise knížete Maxmiliána II. z Dietrichsteinu do Polska roku 1645*, Pardubice 2023, diplomová práce.
- HAMANN, Brigitte, *Habsburkové: Životopisná encyklopedie*, 3. vyd., Praha 2010.
- HAMILTON, Keith – LANGHORNE, Richard, *The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and*

- Administration*, 2. vyd., Abingdon 2011.
- HANTSCH, Hugo, *Reichsvizekanzler Friedrich Karl Graf von Schöborn (1674-1746): Einige Kapitel zur politischen Geschichte Kaiser Josephs I. und Karls VI.*, Augsburg 1929.
- HÄRTER, Karl, *Das Kurmainzer Reichstagsdirektorium: Eine zentrale reichspolitische Schaltstelle des Reichserzkanzlers im Reichssystem*, in: Peter Claus Hartmann (ed.), *Der Mainzer Kurfürst als Reichserzkanzler: Funktionen, Aktivitäten, Ansprüche und Bedeutung des zweiten Mannes im Alten Reich*, Stuttgart 1997, s. 171-203.
- HÄRTER, Karl, *The Permanent Imperial Diet in European Context, 1663-1806*, in: Robert John Weston Evans – Michael Schaich – Peter Hamish Wilson (edd.), *The Holy Roman Empire 1495-1806*, New York 2011, s. 115-135.
- HÄRTER, Karl, *Der Immerwährende Reichstag (1663-1806) in der historischen Forschung*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <http://www.zeitenblicke.de/2012/2/Haerter/index.html>.
- HÄRTER, Karl, *Permanenz, Partizipation, Verfahren und Kommunikation: Perspektiven einer europäisch vergleichenden Analyse der Verfassung des Immerwährenden Reichstags*, in: Harriet Rudolph – Astrid von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015, s. 61-83.
- HARTMANN, Peter Claus, *Der Reichstag in Frankfurt im Jahr 1742*, in: Josef Schröder (ed.), *Beiträge zu Kirche, Staat und Geistesleben: Festschrift für Günter Christ zum 65. Geburtstag am 20. März 1994*, Stuttgart 1994, s. 159-168.
- HARTMANN, Peter Claus, *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation in der Neuzeit 1486-1806*, Stuttgart 2005.
- HARTMANN, Peter Claus, *Kulturgeschichte des Heiligen Römischen Reiches 1648 bis 1806: Verfassung, Religion und Kultur*, 2., rozš. a dopl. vyd., Wien – Köln – Graz 2011.
- HATTENHAUER, Christian, *Wahl und Krönung Franz II. AD 1792: Das Heilige Reich krönt seinen letzten Kaiser – Das Tagebuch des Reichsquartiermeisters Hieronymus Gottfried von Müller und Anlagen*, Frankfurt am Main 1995.
- HAUG, Tilman, „D'égal à égal?“ – *Statuskommunikation französischer Gesandter auf dem Immerwährenden Reichstag zwischen europäischen und reichsständischen Repräsentationsformen*, in: Harriet Rudolph – Astrid von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015, s. 235-250.
- HAUSMANN, Friedrich (ed.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder seit den Westfälischen Frieden II. (1716-1763)*, Zürich 1950.
- HAUSMANN, Jost, *Die Städte des Reichskammergerichts*, in: Týž (ed.), *Fern vom Kaiser: Städte und Stätten des Reichskammergerichts*, Köln - Weimar -Wien 1995, s. 9–36.
- HAVLÍK, Jiří M., *Diarium Kinsky 1663–1672: Klíče k Františku Oldřichovi Kinskému (1634–1699)*,

- FHB 29, 2014, č. 1, s. 133-165.
- HAVLÍK, Jiří M., *The Extraordinary Imperial Envoys to the Conclave during the 1667-1730 period*, TH 19, 2016, s. 205-245.
- HAVLÍKOVÁ, Eva - POLEHLA, Petr, *Intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století*, Červený Kostelec 2020.
- HECKEL, Martin, *Itio in partes: Zur Religionsverfassung des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation*, ZRG KA 95, 1978, s. 180-308.
- HEIN, Wilhelm, *Der Regensburger Reichstag von 1740 bis 1745*, Wien 1953, dizertační práce.
- HELLWIG, Karl Heinz, *Die Rechtsstellung der kaiserlichen Prinzipal- und Konkommisar am Reichstag*, Mainz 1955, dizertační práce.
- HENGERER, Mark, *Kaiserhof und Adel in der Mitte des 17. Jahrhunderts: Eine Kommunikationsgeschichte der Macht in der Vormoderne*, Konstanz 2004.
- HENGERER, Mark (ed.), *Macht und Memoria: Begräbniskultur europäischer Oberschichten in der Frühen Neuzeit*, Köln - Weimar – Wien 2005.
- HERSCHE, Peter, *Muße und Verschwendung: Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter I*, Freiburg im Breisgau 2006.
- HILLEBRAND, Werner, *Das Gesandten- und Agentenwesen des Herzogtums Braunschweig-Wolfenbüttel am Ende des Alten Reiches 1764-1806/07*, BJ 44, 1963, s. 119-160.
- HLAVAČKA, Milan, *Cestování v éře dostavníku: Všední den na střeoevropských cestách*, Praha 1996.
- HLOUŠKOVÁ, Kateřina, *Země za zrcadlem: Rusko-italské diplomatické a obchodní vztahy v druhé polovině 17. století*, Červený Kostelec 2010.
- HOFMAN, Jiří, *Vlasti k obraně, matce ke cti: Stavba pevnosti Terežín 1780-1790*, České Budějovice 2022.
- HOFFMANN, Paul, *Die bildlichen Darstellungen des Kurfürstenkollegiums von den Anfängen bis zum Ende des Heiligen Römischen Reiches (13.-18. Jahrhundert)*, Bonn 1982.
- HOCHEDLINGER, Michael – MAŤA, Petr – WINKELBAUER, Thomas (edd.), *Verwaltungsgeschichte der Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit I/1–2. Hof und Dynastie, Kaiser und Reich, Zentralverwaltungen, Kriegswesen und landesfürstliches Finanzwesen*, Wien 2019.
- HOJDA, Zdeněk, „Idola“ barokního bádání aneb jak se vyhnout Skylle a neupadnout v osidla Charybdy, in: Týž (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 15-26.
- HOJDA, Zdeněk, *Česká aristokracie a barokní Evropa*, in: Lubomír Slavíček (ed.), *Artis pictoriae amatores: Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství*, Praha 1993, s. 63-95.
- HOJDA, Zdeněk, *Pasy 16.–18. století jako pragmatické písemnosti*, in: Zdeněk Hojda – Hana Pátková (edd.), *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*, Praha 2008, s. 155-186.
- HOJDA, Zdeněk, *Dva jezuitské deníky z diplomatických misí: K úloze členů jezuitského řádu v mezinárodní diplomacii 17. století*, FHB 27, č. 2, 2012, s. 315-328.

- HOJDA, Zdeněk - CHODĚJOVSKÁ, Eva - HAJNÁ, Milena - TESAŘÍKOVÁ, Alexandra, *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje I. Kavalírská cesta českého šlechtice do německých zemí, Itálie, Francie, Španělska a Portugalska a II. Cestovní deník Heřmana Jakuba Černína z let 1678-1682*, Praha 2014.
- HOLZAPFEL, Helmut, *Ein polnischer Minorit als kaiserlicher Gesandtschaftspriester in Stockholm*, NP 40, 1973, s. 183-194.
- HORROX, Rosemary (ed.), *The Black Death*, Manchester 1994.
- HÖXTER, Julius, *Die Vorgeschichte und die beiden ersten Jahre des "immerwährenden" Reichstags zu Regensburg*, Heidelberg 1901, dizertační práce.
- HRBEK, Jiří, *Jean Bodin a počátky teorie státní suverenity*, in: Jan Kubáček (ed.), I. studentský politologický almanach, Praha 2005, s. 7-30.
- HRBEK, Jiří, *Postavení diplomata v mezinárodním systému poloviny 17. století*, in: Jiří Hrbek – Petr Polehla – Jan Zdichynec (edd.), *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru: Sborník z konference k 360. výročí uzavření vestfálského míru*, Ústí nad Orlicí 2008, s. 222-234.
- HRBEK, Jiří, *Barokní Valdštejnové v Čechách: 1640-1740*, Praha 2013.
- HRBEK, Jiří, *Cesty evropské historiografie k diplomacii raného novověku*, TH 13, 2013, s. 7-30.
- HRBEK, Jiří, *Acting on behalf of the Bohemian King: Ferdinand Ernst von Waldstein's Journey to Westphalia (1645-1647)*, TH 19, 2016, s. 9-26.
- HRBEK, Jiří a kol., *Panovnický majestát: Habsburkové jako čeští králové v 17. a 18. století*, Praha 2021.
- HRDLIČKA, Josef, *Hodovní stůl a dvorská společnost: Strava na raně novověkých aristokratických dvorech v českých zemích (1550-1650)*, České Budějovice 2000.
- HRDLIČKA, Josef, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), OH 8: Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku, České Budějovice 2000, s. 293-314.
- HREBIKOVÁ, Anežka, *Štěpán Vilém Kinský jako císařský vyslanec v Rusku Petra Velikého v letech 1721-1722: Acta Legationis Moscoviticae aneb Diplomatické relace jako raně novověký pramen*, Praha 2016, diplomová práce.
- HRUŠKOVÁ, Monika, *Každodenní život císařských vyslanců v Polsku v druhé polovině 17. století*, České Budějovice 2012, diplomová práce.
- HRUŠKOVÁ, Monika, *Diplomaté na hranici: Císařští vyslanci a jejich působení v Polsku v 17. století*, in: Kol. autorů, *Kulturlandschaften und Identitäten entlang der tschechisch-österreichischen Grenze – 60 Jahre EU (= Kulturní krajiny a identity podél česko-rakouských hranic – 60 let EU)*, Raabs an der Thaya 2013, s. 55-61.
- HŘEBÍKOVÁ, Veronika, *Cesta císařského vyslance Josefa Klementa z Kounic po jižním Švédsku a Dánsku v létě 1776*, Pardubice 2019, bakalářská práce.
- HUFELD, Ulrich (ed.), *Der Reichsdeputationshauptschluss von 1803: Eine Dokumentation zum Untergang des Alten Reiches*, Köln 2003.

- HUNT, Lynn (ed.), *The New Cultural History*, Berkeley 1989.
- HUSS, Frank, *Vídeňský císařský dvůr: Kulturní dějiny od Leopolda I. po Leopolda II.*, Praha 2014.
- CHARTIER, Roger, *Cultural History: Between Practices and Representations*, Ithaca (N.Y.) 1988.
- CHRIST, Günther, *Der Exzellenz-Titel für die kurfürstlichen Gesandten auf dem Westfälischen Friedenskongreß*, PER 19, 1999, s. 89-102.
- INGRAO, Charles W., *In Quest and Crisis: Emperor Joseph I. and the Habsburg Monarchy*, West Lafayette 1979.
- JACOBSEN, Roswitha, *Fürstenfreundschaft: Landgraf Ludwig VI. von Hessen-Darmstadt und Friedrich I. von Sachsen-Gotha und Altenburg in ihren selbstzeugnissen*, in: Ferdinand van Ingen – Christian Juranek (edd.), *Ars et amicitia: Festschrift für Martin Bircher zum 60. Geburtstag*, Amsterdam 1998, s. 475-502.
- JAEGER, Friedrich – LIEBSCH, Burkhard (edd.), *Handbuch der Kulturwissenschaften I-III*, Stuttgart – Weimar 2004.
- JAHNS, Sigrid, *Das Reichskammergericht und seine Richter: Verfassung und Sozialstruktur eines höchsten Gerichts im Alten Reich I-II (3 sv.)*, Köln – Weimar - Wien 2003-2011.
- JANSENN, Wilhelm, *Die Anfänge des modernen Völkerrechts und der neuzeitlichen Diplomatie*, DVJs 38, č. 3, s. 450-485; č. 4, s. 591-638, 1964.
- JARNUT-DERBOLAV, Elke, *Die Österreichische Gesandtschaft in London (1701-1711): Ein Beitrag zur Geschichte der Haager Allianz*, Bonn 1972.
- JARREN, Volker, *Die Vereinigten Niederlande und das Haus Österreich 1648-1748: Fremdbildwahrnehmung und politisches Handeln kaiserlichen Gesandter und Minister*, in: Helmut Gabel – Volker Jarren (edd.), *Kaufleute und Fürsten: Außerpolitik und politischkulturelle Perzeption im Spiegel niederländisch-deutscher Beziehungen 1648-1748*, Münster 1998, s. 39-354.
- JARREN, Volker, *Europäische Diplomatie im Zeitalter Ludwigs XIV.: Das Beispiel Johann Daniel Kramprichs von Kronenfeld (1622–1693)*, JEG 3, 2002, s. 101-131.
- JIRKOVÁ, Pavla, „*Větší-li se, či menší mor*“: *Raně novověké morové epidemie v českých zemích*, Praha 2019.
- JUFFINGER, Roswitha – BRANDHUBER, Christoph – SCHLEGEL, Walter – WALDERDORFF, Imma (edd.), *Fürsterzbischof Guidobald Graf von Thun: Ein Bauherr für die Zukunft*, Salzburg 2008.
- JUŘÍK, Pavel, *Encyklopedie šlechtických rodů*, Praha 2014.
- KALIPKE, Andreas, *The Corpus Evangelicorum: A Culturalist Perspective on its Procedure in the Eighteenth-Century Holy Roman Empire*, in: Jason Philip Coy – Benjamin Marschke – David Warren Sabean (edd.), *The Holy Roman Empire, Reconsidered*, New York - Oxford 2010, s. 229-249.
- KAMMERHOFER, Leopold, *Die kaiserliche Prinzipalkommission und der Immerwährende Reichstag*

- in Regensburg 1663 bis 1806*, in: Kol. autorů, Akten der Prinzipalkommission des Immerwährenden Reichstages, München 1993, s. 11-19.
- KAMPMANN, Christoph, *Der Immerwährende Reichstag als „erstes stehendes Parlament?“: Aktuelle Forschungsfragen und ein deutsch-englischer Vergleich*, GWU 55, č. 11, 2004, s. 646-662.
- KANT, Immanuel, *K věčnému míru: Filosofický projekt - O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi*, Praha 1999.
- KAPLAN, Benjamin J., *Diplomacy and Domestic Devotion: Embassy Chapels and the Toleration of Religious Dissent in Early Modern Europe*, JEMH 6, č. 4, 2002, s. 341-361.
- KARST, Theodor Thomas, *Das kurpfälzische Oberamt Neustadt an der Haardt: Studien zu seiner Entstehung, Entwicklung, Verfassung und Verwaltung vom 12. bis zum 18. Jahrhundert. Ein Beitrag zu Territorial- und Verwaltungsgeschichte der Pfalz*, Speyer 1960.
- KEBLUSEK, Marika – NOLDUS, Badeloch Vera (edd.), *Double Agents: Cultural and Political Brokerage in Early Modern Europe*, Leiden – Boston 2011.
- KELLNER, Katharina, *Pesthauch über Regensburg: Seuchenbekämpfung und Hygiene im 18. Jahrhundert*, Regensburg 2005.
- KIESERLING, André, *Kommunikation unter Anwesenden: Studie über Interaktionssysteme*, Frankfurt am Main 1999.
- KIMMINICH, Otto, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, 2. vyd., Baden-Baden 1987.
- KIMMINICH, Otto, *Der Regensburger Reichstag als Grundlage eines europäischen Friedensmodells*, in: Dieter Albrecht (ed.), Regensburg – Stadt der Reichstage, [2., rozš. a upr. vyd.], Regensburg 1994, s. 109-126.
- KINDLER von KNOBLOCH, Julius – STOTZINGEN, Othmar Freiherr von (edd.), *Oberbadisches Geschlechterbuch III. M-R*, Heidelberg 1919.
- KLEINHEYER, Gerd, *Die kaiserlichen Wahlkapitulationen: Geschichte, Wesen und Funktion*, Karlsruhe 1968.
- KLÍMKOVÁ, Kateřina, *Císařská diplomacie na bavorském a saském dvoře v osmdesátých a devadesátých letech 17. století*, Brno 2006, diplomová práce.
- KLOSE, Albrecht – RUEß, Klaus-Peter, *Die Grabinschriften auf dem Gesandtenfriedhof in Regensburg: Texte, Übersetzungen, Biographien, Anmerkungen*, Regensburg 2015.
- KLUETING, Harm, *Das Reich und Österreich 1648-1740*, Münster u. a. 1999.
- KLUETING, Harm (ed.), *200 Jahre Reichsdeputationshauptschluss: Säkularisation, Mediatisierung und Modernisierung zwischen Altem Reich und neuer Staatlichkeit. Tagung der Historischen Kommission für Westfalen vom 3.–5. April 2003 in Corvey*, Münster 2005.
- KNECHT, Ingo, *Der Reichsdeputationshauptschluss vom 25. Februar 1803: Rechtmäßigkeit, Rechtswirksamkeit und verfassungsgeschichtliche Bedeutung*, Berlin 2007.
- KÖBLER, Gerhard, *Historisches Lexikon der Deutschen Länder: Die deutschen Territorien vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, 7., zcela přeprac. vyd., München 2007.

- KÖHLER, Matthias, *Neue Forschungen zur Diplomatiegeschichte*, ZHF 40, 2013, č. 2, s. 257-271.
- KOHNLE, Armin, *Die Reichstagsgesandten der Fürsten: Projekt einer Prosopographie im Reformationszeitalter*, in: Anette Baumann – Peter Oestmann – Stephan Wendehorst – Siegrid Westphal (edd.), *Reichspersonal: Funktionsträger für Kaiser und Reich*, Köln – Weimar – Wien 2003, s. 335-341.
- KOCH, Max, *Der deutsche Reichstag während des Siebenjährigen Krieges 1756-1763*, Bonn 1950, dizertační práce.
- KÖKÉNYESI, Zsolt, *Die ungarischen Stände als Teilnehmer der böhmischen Krönung 1743: Eine Fallstudie zur Regierungsstrategie von Maria Theresia*, OH 21, č. 1, 2020, s. 27-53.
- KOLLMANN, Josef, *České vyslanectví v Řezně 1708-1748*, Praha 1978.
- KOLMER, Lothar – WIEDEMANN, Fritz (edd.), *Regensburg: Historische Bilder einer Reichsstadt*, Regensburg 1994.
- KONRÁDOVÁ, Monika – SMÍŠEK, Rostislav, *Jan Kryštof z Fragsteinu a jeho diplomatická cesta do Ruska v letech 1657-1658: Teze edičního projektu*, OH 16, 2015, s. 247-268.
- KONRÁDOVÁ, Monika – SMÍŠEK, Rostislav, *The Illusion of Power or Relentless Reality? Ceremonial and Ritual Practices at the Court of Moscow in the Middle of the 17th Century through the Eyes of the Imperial Diplomats*, TH 19, 2016, s. 45-71.
- KOSCHORKE, Albrecht – FRANK, Thomas – LÜDEMANN, Susanne, *Des Kaisers neue Kleider: Über das Imaginäre politischer Herrschaft. Texte, Bilder, Lektüren*, Frankfurt am Main 2002.
- KOVÁCS, József László, *Der ungarische Hochadel am Scheideweg: Zum Lebensweg von Adam II. Batthyány (1664-1703)*, in: Rudolf Kropf – Martin Krenn (edd.), *Die Familie Batthyány: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart I*, Eisenstadt 2014, s. 69-83.
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004.
- KRAUS Hans-Christof – NICKLAS, Thomas (edd.), *Geschichte der Politik: Alte und neue Wege*, München 2007.
- KRAUS, Ivo a kol., *Věda v českých zemích: Dějiny fyziky, geografie, geologie, chemie a matematiky*, Praha 2019.
- KRIEGER, Karl-Friedrich, *König, Reich und Reichsreform im Spätmittelalter*, 2., přehl. vyd., München 2005.
- KRIEGER, Martin, *Der südliche Ostseeraum und der Deutsche Reichstag (16.-18. Jh.)*, in: Nils Jörn - Michael North (edd.), *Die Integration des südlichen Ostseeraumes in das Alte Reich*, Köln u. a. 2000, s. 275-309.
- KRISCHER, André, *Reichsstädte in der Fürstengesellschaft: Politischer Zeichengebrauch in der Frühen Neuzeit*, Darmstadt 2006.
- KROUŽIL, Vojtěch, *Diplomatické mise dvou větví habsburské dynastie 1577-1583*, Brno 2010, diplomová práce.

- KRÜGER, Peter (ed.), *Das europäische Staatensystem im Wandel: Strukturelle Bedingungen und bewegende Kräfte seit der Frühen Neuzeit*, München 1996.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Gallasové - barokní kavalíři a mecenáši (1630-1757)*, Praha 2013, dizertační práce.
- KRUMMHOLZ, Martin, *Habsburgische Propaganda des kaiserlichen Botschafters am päpstlichen Hof am Beispiel der Gesandten Johann Wenzel von Gallas (1714-1719)*, in: Werner Telesko (ed.), *Die Repräsentation der Habsburg-Lothringischen Dynastie in Musik, visuellen Medien und Architektur 1618-1918*, Wien 2017, s. 263-283.
- KUBEŠ, Jiří, *Diplomaticko-úřední cesta generálního válečného komisaře Leopolda Antonína Josefa hraběte Šlika z Pasounu a Holíče (1663-1723) po středoněmeckých dvorech v roce 1706*, VSH 11, 2002, s. 41-84.
- KUBEŠ, Jiří, *Diplomatické cesty, kariéra a cestovní deníky v době okolo roku 1700 na příkladech cest Kryštofa Václava z Nostic a Leopolda Antonína Šlika*, in: Eva Frimmová - Elisabeth Klecker (edd.), *Itineraria Posoniensia: Zborník z medzinárodnej konferencie Cestopisy v novoveku, ktorá se konala v dňoch 3.-5. novembra 2003 v Bratislave*, Bratislava 2005, s. 134-142.
- KUBEŠ, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740)*, České Budějovice 2005, dizertační práce.
- KUBEŠ, Jiří, *Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624-1734)*, PB 3, 2005, s. 86-119.
- KUBEŠ, Jiří, *Rudolf Josef Colloredo z Wallsee a jeho studium v Salcburku v letech 1723-1725*, in: Týž (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století: Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma "Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550-1800" konal na půdě Katedry historických věd FF UPa dne 28. listopadu 2005*, Pardubice 2007 s. 163-192.
- KUBEŠ, Jiří, *Vyšší šlechta z českých zemí v letech 1650–1750: Úvod do tématu*, in: Týž (red.), *Vyšší šlechta v českých zemích v době baroka (1650-1750): Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů*, Pardubice 2007, s. 9-33.
- KUBEŠ, Jiří, *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657–1658): Volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*, České Budějovice 2009.
- KUBEŠ, Jiří, *Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*, Pelhřimov 2013.
- KUBEŠ, Jiří, *Volba a korunovace Karla VI. římským císařem v roce 1711*, ČČH 111, č. 4, 2013, s. 805-841.
- KUBEŠ, Jiří, *České země a římsko-německá říše v raném novověku*, in: Karel Schelle - Jaromír Tauchen (edd.), *Encyklopedie českých právních dějin I. A-Č*, Plzeň - Ostrava 2015, s. 677-682.
- KUBEŠ, Jiří, *Jan Marek z Clary a Aldringenu jako vyslanec Leopolda I. u saského kurfiřtského dvora na konci 17. století*, ČČH 113, č. 2, 2015, s. 346-380.
- KUBEŠ, Jiří, *Kaple císařských vyslanců v Drážďanech v druhé půli 17. století*, FHB 30, 2015, č. 1, s.

127-156.

- KUBEŠ, Jiří, *Hermann Jakob Czernin von Chudenitz' Diplomatic Mission in Warsaw in 1695: A contribution towards the travel arrangements of Imperial diplomats*, TH 19, 2016, s. 171-203.
- KUBEŠ, Jiří, *Misja dyplomatyczna Hermana Jakuba Czernina z Chudenic w 1695 r. Cesarski ambasador i Rzeczpospolita u schyłku panowania Jana III Sobieskiego*, KZ 69, č. 3, 2016 (vyšlo 2017), s. 131–156.
- KUBEŠ, Jiří, *Readmise (1708)*, in: Karel Schelle – Jaromír Tauchen (edd.), *Encyklopedie českých právních dějin X. R – Říš, Plzeň - Ostrava 2017*, s. 175-178.
- KUBEŠ, Jiří, *Ceremoniál přijetí císařských vyslanců na dvoře anglických králů (1660-1740)*, in: Josef Hrdlička – Pavel Král – Rostislav Smíšek (edd.), *Symbolické jednání v kultuře raného novověku: Věnováno Václavu Bůžkovi k jeho životnímu jubileu*, Praha 2019, s. 92-104.
- KUBEŠ, Jiří, *Spory o český kurfiřtský hlas na volbách říšského panovníka (1519, 1619 a 1742)*, in: Karel Schelle - Jaromír Tauchen (edd.), *Encyklopedie českých právních dějin XV. Soukromé – Správa ústřední, Plzeň - Ostrava 2019*, s. 368-370.
- KUBEŠ, Jiří, *Zum größeren Ruhme des Geschlechts Thun: Frà Franz Siegmund von Thun (1639–1702) in Wien am Ende des 17. Jahrhunderts*, Frühneuzeit-Info 32, 2021, s. 231-257.
- KUBEŠ, Jiří, *The Delegation of the Bohemian King-Elector to the Election of the New Roman King in Frankfurt am Main, 1745*, Legatio: The Journal for Renaissance and Early Modern Diplomatic Studies 6, 2022, s. 65-97.
- KUBEŠ, Jiří a kol., *V zastoupení císaře: Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha 2018.
- KUBOVÁ, Tereza, *Interiérová výzdoba zámku v Uherčicích*, Brno 2015, diplomová práce.
- KUCZYNSKI, Brigitte, *Theodor Heinrich Altet von Stratman: Ein deutscher Diplomat des 17. Jahrhunderts*, Würzburg 1934.
- KUGELER, Heidrun, „*Ehrenhafte Spione*“: *Geheimnis, Verstellung und Offenheit in der Diplomatie des 17. Jahrhunderts*, in: Claudia Benthien – Steffen Martus (edd.), *Die Kunst der Aufrichtigkeit im 17. Jahrhundert*, Tübingen 2006, s. 127-148.
- KUGELER, Heidrun, „*Le Parfait Ambassadeur*“: *The Theory and Practice of Diplomacy in the Century following the Peace of Westphalia*, Oxford 2006, dizertační práce.
- KÜHNE, Ulrich, *Geschichte der böhmischen Kur in den Jahrhundert nach der Goldenen Bulle*, AUF 10, 1928, s. 1-110.
- KÜMIN, Beat, *Imperial Villages: Cultures of Political Freedom in the German Lands, c. 1300–1800*, Leiden – Boston 2019.
- KVĚTOVÁ, Miroslava – TOŠNEROVÁ, Marie, *Morové epidemie v českých raně novověkých městech optikou narativních pramenů*, OH 21, č. 2, 2020, s. 153-169.
- LANCINGER, Luboš – VLČEK, Pavel, *Zapomenuté sídlo významného barokního diplomata*, Umění 45, č. 6, 1997, s. 539-546.

- LANG, Maria, „... *alles ungebührlich übermässig zutrinken, fressen, sauffen, schwelgen und prassen verboten*“: *Regensburg und sein Gastgewerbe*, in: Klemens Unger – Peter Styra – Wolfgang Neiser (edd.), *Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte*, Regensburg 2013, s. 201-223.
- LANZINNER, Maximilian, *Arbeitsfelder und Forschungsfragen zum Immerwährenden Reichstag*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <https://www.zeitenblicke.de/2012/2/Lanzinner>.
- LAU, Thomas, *Das Reich der Diplomaten – Diplomaten des Reichs: Das Netz der habsburgischen Gesandten und Residente im Heiligen Römischen Reich*, in: Stephan Wendehorst (ed.), *Die Anatomie frühneuzeitlicher Imperien: Herrschaftsmanagement jenseits von Staat und Nation. Institutionen, Personal und Techniken*, Berlin – München – Boston 2015, s. 265-280.
- LEDVINKA, Václav – MRÁZ, Bohumír – VLNAS, Vít, *Pražské paláce: Encyklopedický ilustrovaný přehled*, 2., revid. vyd., Praha 2000.
- LEE STOLIČKA, Ondřej, *Brandenburg-Prussia between Madrid and Vienna: The failed diplomatic mission of Melchior von Ruck (1676–1680)*, Madrid 2022, dizertační práce.
- LEGUTKE, Daniel, *Die kaiserliche Gesandtschaftskapelle in Den Haag 1658-1718: Konfession und Säkularisierung in mikrohistorischer Sicht*, in: Vera Isaiasz (ed.), *Stadt und Religion in der frühen Neuzeit: Soziale Ordnung und ihre Repräsentationen*, Frankfurt am Main 2007, s. 245-274.
- LEGUTKE, Daniel, *Diplomatie als soziale Institution: Brandenburgische, sächsische und kaiserliche Gesandte in Den Haag, 1648-1720*, Münster 2010.
- LEHMKUHL, Ursula, *Diplomatiegeschichte als internationale Kulturgeschichte: Theoretische Ansätze und empirische Forschung zwischen Historischer Kulturwissenschaft und Sociologischem Institutionalismus*, GG 27, č. 3, 2001, s. 394-423.
- LEHSTEN, Lupold von, *Die hessischen Reichstagsgesandten im 17. und 18. Jahrhundert, I. Prosopographische Untersuchung a II. Anhang: Listen und biographisch-genealogische Blätter der hessischen Gesandten zu den Reichstagen im 17. und 18. Jahrhundert*, Darmstadt – Marburg 2003.
- LEHSTEN, Lupold von, *Möglichkeiten und Grenzen prosopographischer Forschungen zum Immerwährenden Reichstag im 18. Jahrhundert*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: https://www.zeitenblicke.de/2012/2/Lehsten/index_html.
- LEIHER, Nikolaus, *Die rechtliche Stellung der auswärtigen Gesandten beim Immerwährenden Reichstag zu Regensburg: Eine rechtshistorische Untersuchung unter Auswertung der Schriften zum Ius Publicum des Alten Reiches*, Aachen 2003.
- LEIPOLD, Regine – STYRA, Peter, *Die Wohnsitze der Gesandtschaften des Immerwährenden Reichstages von Regensburg (1663-1806): Begleitheft anlässlich des Tages des offenen Denkmals am 20. September 1998 und des Regensburger Herbstsymposiums zu Kunstgeschichte und Denkmalpflege vom 17. bis 22. November 1998*, Regensburg 1998.
- LINDSTRÖM, Peter – NORRHEM, Svante, *Flattering Alliances: Scandinavia, Diplomacy, and the*

- Austrian-French Balance of Power, 1648-1740*, Falun 2013.
- LIŠKOVÁ, Marie, *Puškařská manufaktura ve Verněřově (1709-1772)*, HaV 15, č. 5, 1966, s. 817-845.
- LOOSE, Hans-Dieter, *Hamburger Gesandte auf dem Regensburger Reichstag 1640/41: Ein Beitrag zur Geschichte von öffentlicher Meinung und Diplomatie Hamburgs in der Mitte des 17. Jahrhunderts*, ZVHG 61, 1975, s. 13-31.
- LOTZ, Wolfgang, *Die Spanische Treppe: Architektur als Mittel der Diplomatie*, in: Martin Warnke (ed.), *Politische Architektur in Europa vom Mittelalter bis heute – Repräsentation und Gemeinschaft*, Köln 1984, s. 175-223.
- LÖWENSTEIN, Uta, *Voraussetzungen und Grundlagen von Tafelzeremoniell und Zeremonietafel*, in: Jörg Jochen Berns – Thomas Rahn (edd.), *Zeremoniell als höfische Ästhetik im Spätmittelalter und Früher Neuzeit*, Tübingen 1995, s. 266-279.
- LUHMANN, Niklas, *Legitimation durch Verfahren*, Frankfurt am Main 1983.
- LUHMANN, Niklas, *Sociální systémy: Nárys obecné teorie*, Brno 2006.
- LUHMANN, Niklas, *Náboženství společnosti*, Praha 2015.
- LUTTENBERGER, Albrecht Pius, *Pracht und Ehre: Gesellschaftliche Repräsentation und Zeremoniell auf dem Reichstag*, in: Alfred Kohler – Heinrich Lutz (edd.), *Alltag im 16. Jahrhundert: Studien zu Lebensformen in mitteleuropäischen Städten*, München 1987, s. 291-326.
- LUTTENBERGER, Albrecht Pius, *Der Immerwährende Reichstag zu Regensburg, das europäische Mächtesystem und die politische Ordnung des Reichs*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg*, Kallmünz 2001, s. 11-23.
- MACEK, Bernhard A., *Die Krönung Josephs II. zum Römischen König in Frankfurt am Main: Logistisches Meisterwerk, zeremonielle Glanzleistung und Kulturgüter für die Ewigkeit, 2., přehl. vyd.*, Frankfurt am Main u. a. 2011.
- MACKOWIAK, Philip A. – SEHDEV, Paul S., *The Origin of Quarantine*, CID 35, 2002, č. 9, s. 1071–1072, dostupné z: <https://academic.oup.com/cid/article/35/9/1071/330421>.
- MAREK, Pavel, *La embajada española en la corte imperial 1558-1641: Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praga 2013.
- MAREK, Pavel, *El conde de Oñate y la diplomacia entre Madrid y Viena a principios de la Guerra de los Treinta Años*, Manuscrits: Revista d'Història Moderna 38, 2018, s. 35-50.
- MAREK, Pavel, *The Unity of the Habsburgs: The Empress Maria, the Ambassadors and the Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts*, in: V. D. Nazarov – Pavel Jurjevič Uvarov (edd.), *Три даты трагического пятидесятилетия Европы (1598-1618-1648): Россия и Запад в годы Смуты, религиозных конфликтов и Тридцатилетней войны*, Moscow 2018, s. 277-284.
- MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Hrabě Jeroným Colloredo a jeho vídeňští agenti ve 20. letech 18. století*, in: Ondřej Felcman (ed.), *Historie 2008: Sborník prací ze 14. celostátní studentské vědecké konference konané dne 5. a 6. března 2009 v Hradci Králové, Ústí nad Orlicí 2009*, s. 103-125.

- MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Aristokratická korespondence doby vrcholného baroka – její specifika, problémy a možnosti výzkumu*, in: Ladislav Nekvapil (ed.) *Kultura psaní v dějinách*, Pardubice 2016, s. 162-182.
- MARŠÁLKOVÁ, Lenka, *Dominik Andreas von Kaunitz during the 80's and the early 90's of the 17th Century: The Early Career of the Imperial Diplomat*, TH 19, 2016, s. 119-169.
- MATSCH, Erwin, *Der Auswärtige Dienst von Österreich(-Ungarn) 1720-1920*, Wien – Köln – Graz 1986.
- MATSCHKE, Franz, *Kaisersäle – Reichssäle: Ihre bildlichen Ausstattungsprogramme und politischen Intentionen*, in: Rainer Müller (ed.), *Bilder des Reiches*, Sigmaringen 1997, s. 323-356.
- MATTINGLY, Garrett, *Renaissance Diplomacy*, repr. 1. vyd. (Boston 1955), New York 1988.
- MATZKE, Judith, *Gesandtschaftswesen und diplomatischer Diensts Sachsens 1694–1763*, Leipzig 2011.
- MAŤA, Petr, *Der Adel aus den böhmischen Länder am Kaiserhof 1620-1740: Versuch, eine falsche Frage richtig zu lösen*, OH 10, 2003, s. 191-233.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MAŤA, Petr, *Petr Vorel, Velké dějiny země Koruny české 7: 1526-1618*, Praha – Litomyšl 2005, DTK 3, č. 1, 2006, s. 140-153, recenze.
- MAŤA, Petr, *Obranný spolek českých stavů z roku 1547: Poznámky k chronologii, právní terminologii a logice stavovského hnutí*, DTK 14, č. 1, 2017, s. 78-138.
- MAUR, Eduard, *Člověk a mor v dějinách*, Demografie: Revue pro výzkum populačního vývoje 37, 1995, s. 36–41.
- MAURER, Michael, *Feste und Feiern als historischer Forschungsgegenstand*, HZ 253, 1991, s. 101-130.
- MEISENBURG, Friedrich, *Der Deutsche Reichstag während des Österreichischen Erbfolgekrieges 1740-1748*, Dillingen 1931.
- MEIXNER, Christoph, *Musiktheater in Regensburg im Zeitalter des Immerwährenden Reichstages*, Sinzig 2008.
- MEMMINGER, Josef, *Der Immerwährende Reichstag in Regensburg – ein von der Schule vergessener Erinnerungsort?*, in: Franz Hederer – Christian König – Katrin Nina Marth – Christina Milz (edd.), *Handlungsräume: Facetten politischer Kommunikation in der Frühen Neuzeit. Festschrift für Albrecht P. Luttenberger zum 65. Geburtstag*, München 2011, s. 317-336.
- MENZEL, Gerhard, *Franz Josef von Albin 1748-1816: Ein Staatsmann des alten Reiches. Zu Wandel und Fortleben der Reichstradition bei der Neugestaltung Deutschlands 1787-1815*, MZ 69, 1974, s. 1-126.
- MERGEL, Thomas, *Überlegungen zu einer Kulturgeschichte der Politik*, GG 28, č. 4, 2002, s. 574-607.
- MIHALIK, Béla Vilmos, *The Fall of an Imperial Ambassador: Count Georg Adam von Martinitz and his Recall from Rome*, TH 19, 2016, s. 247-273.
- MICHALICOVÁ, Nela, *Habsbursko-polské vztahy ve 20. letech 18. století: Císařský vyslanec František*

- Karel Vratislav z Mitrovic v korespondenci s říšským vicekancléřem Schönbornem, 1724-1727*, Pardubice 2015, bakalářská práce.
- MICHALICOVÁ, Nela, *Vyslanec hofmistrem – hofmistr vyslancem: Jeden rok o dvojí roli hraběte Františka Karla Vratislava z Mitrovic u sasko-polského dvora v roce 1726*, in: Kateřina Kovárová – Zbyněk Sviták (edd.), *Historie 2015/2016: Sborník prací z celostátní studentské vědecké konference Brno 21.–22. dubna 2016*, Brno 2017, s. 115-134.
- MICHALICOVÁ, Nela, *Ke králi i k sejmu: Císařští diplomaté a habsburská politika vůči sasko-polské unii v druhé půli vlády Augusta II. (1719–1733)*, Pardubice 2018, diplomová práce.
- MICHALICOVÁ, Nela, *Polská princezna Marie Josefa a její hofmistr hrabě František Karel Vratislav z Mitrovic v letech 1724–1728*, in: Wojciech Iwańczak – Agnieszka Januszek-Sieradzkiej – Janusz Smołucha (edd.), *Świat kobiet w Czechach i w Polsce w średniowieczu i we wczesnej epoce nowożytnej*, Kraków 2018, s. 147-168.
- MORAW, Peter, *Versuch über die Entstehung des Reichstags*, in: Gabriele Haug-Moritz (ed.), *Verfassungsgeschichte des Alten Reiches*, Stuttgart 2014, s. 133-170.
- MÖSENER, Karl, „*Das Heraustreten des Festlichen kann nur geschehen durch Kunst*“, in: Týž (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 11-24.
- MÖSENER, Karl (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986.
- MÖSSLANG, Markus – RIOTTE, Torsten (edd.), *The Diplomats' World: A Cultural History of Diplomacy, 1815–1914*, Oxford [u. a.] 2008.
- MUDRA, Miroslav, *Pokusy o zavedení hromadné výroby pušek v Čechách*, HaV 15, č. 2, 1966, s. 192-219.
- MUCHEMBLED, Robert, *The Order of Gestures: A social History of Sensibilities under the Ancien Régime in France*, in: Jan Nicolaas Bremmer - Herman Roodenburg (edd.), *A Cultural History of Gesture: From Antiquity to the Present Day*, Cambridge 1991, s. 129-149.
- MÜLLER, Klaus, *Das kaiserliche Gesandtschaftswesen im Jahrhundert nach dem Westfälischen Frieden 1648-1740*, Bonn 1976.
- MÜLLER, Reiner A., *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation: Anspruch und Bedeutung des Reichstitels in der Frühen Neuzeit*, Regensburg 1990.
- MUZIK, Peter, *Staatsmann, Aufklärer, Katholik: Egid von Borié Reichsfreiherr zu Neuhaus, Salzburg und Dürnhof*, Bad Neustadt 2010.
- MŽYKOVÁ, Marie, *Šlechta ve službách diplomacie III. Dánsko, Polsko, Německo, Francie, SMOM*, Praha 2001.
- NETZLOFF, Mark, *The Ambassador's Household: Sir Henry Wotton, Domesticity, and Diplomatic Writing*, in: Robyn Adams – Rosanna Cox (edd.), *Diplomacy and Early Modern Culture*, Basingstoke 2011, s. 155-171.

- NEU, Tim, *The Importance of Being Seated: Ceremonial Conflict in Territorial Diets*, in: Jason Philip Coy – Benjamin Marschke – David Warren Sabeau (edd.), *The Holy Roman Empire, Reconsidered*, New York - Oxford 2010, s. 125-145.
- NEUBAUER, Edmund, *Das geistig-kulturelle Leben der Reichsstadt Regensburg (1750-1806)*, München 1979.
- NEUBAUER, Edmund, *Regensburg: Vom Kurfürstentag 1630 bis zum Ende des alten Reiches 1806*, Regensburg 1979.
- NEUGEBAUER-WÖLK, Monika, *Reichsstädtische Reichspolitik nach dem Westfälischen Frieden*, ZHF 17, 1990, s. 27-47.
- NEUHAUS, Helmut, *Das Reich in der frühen Neuzeit*, 2. vyd., München 2003.
- NIEDERKORN, Jan Paul, *Das Zeremoniell der Einzüge und Antrittsaudienzen der venezianischen Botschafter am Kaiserhof*, in: Ralph Kauz – Giorgio Rota – Jan Paul Niederkorn (edd.), *Diplomatisches Zeremoniell in Europa und im mittleren Osten in der frühen Neuzeit*, Wien 2009, s. 79-96.
- NIEDERKORN, Jan Paul, *Diplomaten-Instruktionen in der Frühen Neuzeit*, in: Anita Hipfinger (edd.), *Ordnung durch Tinte und Feder?: Genese und Wirkung von Instruktionen im zeitlichen Längsschnitt vom Mittelalter bis zum 20. Jahrhundert*, Wien 2012, s. 73-84.
- NIEDERMAYER, Franz, *Johann Philipp von Lamberg, Fürstbischhof von Passau (1651-1712)*, Passau 1938, dizertační práce.
- NIEDERQUELL, Theodor, *Ignaz Anton Freiherr von Otten, Kurmainzischer Principalgesanter und Direktor am Reichstag in Regensburg (1664-1737)*, MZ 75, 1980, s. 115-151.
- NOLTE, Margret, *Der Reichshofrat Johannes (von) Crane: Der "pacifator" in den Friedensverhandlungen zu Münster und Osnabrück 1643-1648 und seine Brüder Petrus und Henricus, bedeutende Söhne der kurkölnischen Stadt Geseke in Westfalen*, Geseke 1992.
- NOWAK, Christine, *Christian August Graf Seilern (1717-1801) als Diplomat*, Wien 1968, dizertační práce.
- OBRŠLÍK, Jindřich – ŘEZNÍČEK, Jan – VOLDÁN, Vladimír, *Rodinný archiv Ditrichštejnů I. Úvod, archivní pomůcky, historický archiv*, Brno 1979.
- OLIVÁN SANTALIESTRA, Laura, *Judith Rebecca von Wrabna and Maria Sophia von Dietrichstein: Two Imperial Ambassadors from Kingdom of Bohemia at the Court of Madrid (1653-1674)*, TH 19, 2016, s. 95-117.
- OSIANDER, Andreas, *The States System of Europe, 1640-1990: Peacemaking and the conditions of international stability*, Oxford 1994.
- Ottův slovník naučný XIV*, Praha 1899.
- Ottův slovník naučný XVI*, Praha 1900.
- Ottův slovník naučný XVIII*, Praha 1902.
- Ottův slovník naučný XXVI*, Praha 1907.

- PÁNEK, Jaroslav, *Der böhmische Staat und das Reich in der Frühen Neuzeit*, in: Volker Press – Dieter Stievermann (edd.), *Alternativen zur Reichsverfassung in der Frühen Neuzeit?*, München 1995, s. 169-178.
- PÁNEK, Jaroslav, *Šlechta v raně novověké Evropě z pohledu českého a evropského bádání*, in: Václav Bůžek (ed.), *OH 5: Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750)*, České Budějovice 1996, s. 19-45.
- PÁNEK, Jaroslav (ed.), *Akademická encyklopedie českých dějin I, A-C*, Praha 2009.
- PÁNEK, Jaroslav, *Bohemia and the Empire: Acceptance and Rejection*, in: Robert John Weston Evans – Peter Hamish Wilson (edd.), *The Holy Roman Empire: A European Perspective*, Leiden 2012, s. 121-141.
- PANGERL, Irmgard – SCHEUTZ, Martin – WINKELBAUER, Thomas (edd.), *Der Wiener Hof im Spiegel der Zeremonialprotokolle (1652-1800): Eine Annäherung*, Innsbruck – Wien – Bozen 2007.
- PAVELEC, Petr – GAŽI, Martin – HAJNÁ, Milena (edd.), *The nobility of the Czech Lands on the chessboard of European diplomacy*, České Budějovice 2022.
- PAVELEC, Petr – GAŽI, Martin – HAJNÁ, Milena (edd.), *Ve znamení Merkura: Šlechta českých zemí v evropské diplomacii*, České Budějovice 2020.
- PAVLÍČKOVÁ, Radmila – PRCHAL, Vítězslav, *Dopisy Maxmiliána Hilebrandta hraběti Vratislavovi z Mitrovic z obsazené Prahy roku 1742*, TH 8, 2011, s. 121-149.
- PEČAR, Andreas, *Die Ökonomie der Ehre: Der höfische Adel am Kaiserhof Karls VI. (1711-1740)*, Darmstadt 2003.
- PELIZAEUS, Ludolf, *Fürstlicher Gesandtenalltag hessischer und württembergischer Gesandter vom Zeitalter Ludwigs XIV. bis Napoleon: Theorie und Realität*, BDLG 136, 2000, s. 165-198.
- PELIZAEUS, Ludolf, *Kommunikative Akte des Gesandten von Kurmainz und dem Reichserzkanzler am Immerwährenden Reichstag 1692-1737*, in: Harriet Rudolph – Astrid von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015, s. 179-192.
- PENTLEHNER, Janina, *Das Jahrhundert der Kunst: Architekten und Künstler wirken in Regensburg*, in: Wilhelm Imkamp – Peter Styra (edd.), *Gesellschaftliches Leben in Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Beiträge der Vortragsreihe „Das 18. Jahrhundert in 45 Minuten“ der Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek*, Regensburg 2016, s. 133-157.
- PERELS, Ernst, *Zur Geschichte der böhmischen Kur im 14. und 15. Jahrhundert*, ZRG GA 45, 1925, s. 83-143.
- PFERSCHY, Gerhard (ed.), *Siegmund von Herberstein: Kaiserliche Gesandte und Begründer der Rußlandkunde und die europäische Diplomatie*, Graz 1989.
- PIENDL, Max, *Die fürstliche Rezidenz in Regensburg im 18. und beginnenden 19. Jahrhundert*, in: *Thurn-und-Taxis-Studien IV*, Kallmünz 1966, s. 1-197.

- PIENDL, Max, *Prinzipalkommissariat und Prinzipalkommissare am Immerwährenden Reichstag*, in: Dieter Albrecht (ed.), Regensburg – Stadt der Reichstage, [2., rozš. a upr. vyd.] Regensburg 1994, s. 167-184.
- POHLIG, Matthias – SCHAICH, Michael (edd.), *The War of the Spanish Succession: New Perspectives*, Oxford 2018.
- POLLEROß, Friedrich, *Tradition und Recreation: Die Residenzen der österreichischen Habsburger in der frühen Neuzeit (1490-1780)*, Majestas 6, 1998, s. 91-148.
- POLLEROß, Friedrich, *Die Kunst der Diplomatie: Auf den Spuren des kaiserlichen Botschafters Leopold Joseph Graf von Lamberg (1653-1706)*, Petersberg 2010.
- POLLEROß, Friedrich, *Gesandte im Bild: Repräsentationsformen der Diplomatie*, in: Gunda Barth-Scalmani – Harriet Rudolph – Christian Steppan (edd.), Politische Kommunikation zwischen Imperien: Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa, Innsbruck – Wien - Bozen 2013, s. 41-68.
- PONS, Rouven, *Gesandte in Wien: Diplomatischer Alltag um 1700*, in: Susanne Claudine Pils – Johann Paul Niederkorn (edd.), Ein zweigeteilter Ort?: Hof und Stadt in der Frühen Neuzeit, Innsbruck 2005, s. 155-187.
- POPELKA, Liselotte, *Castrum Doloris oder „Trauriger Schauplatz“: Untersuchungen zu Entstehung und Wesen ephemerer Architektur*, Wien 1994.
- PORTER, Roy, *Dějiny medicíny: Od starověku po současnost*, 2. vyd., Praha 2013.
- PORZELT, Carolin, *Die Pest in Nürnberg: Leben und Herrschen in Pestzeiten in der Reichsstadt Nürnberg (1562-1713)*, St. Ottilien 2000.
- PRESS, Volker, *Das Reichskammergericht in der deutschen Geschichte*, Wetzlar 1987.
- PRESS, Volker, *Böhmen und das Reich in der Frühen Neuzeit*, Bohemia 35, 1994, s. 63-74.
- PRCHAL, Vítězslav – VÁVRA, Filip, *Jídlo a slavnosti na císařské ambasádě v Petrohradě ve 30. letech 18. století*, in: Blanka Jedličková – Milena Lenderová – Miroslav Kouba – Ivo Říha (edd.), Krajiny prostřených i prázdných stolů I. Evropská gastronomie v proměnách staletí, Pardubice 2016, s. 93-108.
- PROCHÁZKA, Roman Freiherr von, *Genealogische Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandfamilien*, Neustadt an der Aisch 1973.
- PRUTZ, Hans, *Gottfried von Jena als brandenburgischer Reichstagsgesandter 1679-1687*, FBPG 18, č. 2, 1905, s. 387-470.
- RAMCKE, Reiner, *Die beziehungen zwischen Hamburg und Österreich im 18. Jahrhundert: Kaiserlich-reichsstädtisches Verhältnis im Zeichen von Handels- und Finanzinteressen*, Hamburg 1969.
- REIDEL, Hermann, *Die Residenzen der kaiserlichen Prinzipalkommissare am Immerwährenden Reichstag*, in: Kol. autorů (edd.), Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg, Kallmünz 2001, s. 165-174.
- REIL, Richard (red.), *Die Pest 1713 in Regensburg und Statt am Hoff*, Regensburg 2013.

- REINCKE, Heinrich, *Der alte Reichstag und der neue Bundesrat*, Tübingen 1906.
- REINHARD, Wolfgang, *Freunde und Kreaturen: Historische Anthropologie von Patronage-Klientel-Beziehungen*, FUb 139, 1998, s. 127-141.
- REISER, Rudolf, *Adeliges Stadtleben im Barockzeitalter: Internationales Gesandtenleben auf dem Immerwährenden Reichstag zu Regensburg. Ein Beitrag zur Kultur- und Gesellschaftsgeschichte der Barockzeit*, München 1969.
- REISER, Rudolf, *Regensburg: Stadt mit Vergangenheit. Eine Kulturgeschichte bis 1810*, Regensburg 1977.
- RENNER, Carl Oskar, *Das Palais am Neupfarrplatz: Die Geschichte des Regensburger Bankhauses Hieronymus Löschenkohl*, in: Herbert Schindler (ed.), *Szenarien des Rokoko*, München 1969, s. 139–150.
- RIEDL-VALDER, Christine, „*Welche Einöde würde Regensburg seyn, wenn die sämtlichen Gesandtschaften aus der Stadt weg wären*“: *Die Kunstschaffen in Regensburg unter dem Einfluss des Immerwährenden Reichstags*, in: Klemens Unger – Peter Styra – Wolfgang Neiser (edd.), *Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte*, Regensburg 2013, s. 131-143.
- RICHEs, Daniel, *Protestant Cosmopolitanism and Diplomatic Culture: Brandenburg-Swedish Relations in the Seventeenth Century*, Leiden – Boston 2013.
- RICHTER, Gregor, *Die Vertretung der thüringischen Staaten beim Regensburger Reichstag 1663-1806*, BDLG 98, 1962, s. 121-158.
- RILL, Bernd, *Karl VI.: Habsburg als barocke Grossmacht*, Graz – Wien – Köln 1992.
- ROHR, Theo, *Der Deutsche Reichstag vom Hubertusburger Frieden bis zum Bayerischen Erbfolgekrieg (1763-1778)*, Bonn 1968, dizertační práce.
- ROHRSCHEIDER, Michael, *Strukturgegebenheiten und Vernetzungen der Reichstagsgesandtschaften Franz' I. und Maria Theresias (1745-1763): Ein Problemaufriss*, *Zeitenblicke* 11, č. 2, 2012, nepag., dostupné z: <http://www.zeitenblicke.de/2012/2/Rohrschneider/index.html>.
- ROHRSCHEIDER, Michael, *Österreich und der Immerwährende Reichstag: Studien zur Klientelpolitik und Parteibildung (1745-1763)*, Göttingen 2014.
- ROHRSCHEIDER, Michael, *Friedrich Karl Karg Freiherr von Bebenburg (1709-1773): Ein kurkölnischer Reichstagsgesandter im Spannungsfeld von Region, Reich und internationaler Politik*, *RhVJ* 81, 2017, s. 118-138.
- ROHRSCHEIDER, Michael – STROHMEYER, Arno (edd.), *Wahrnehmung des Fremden: Differenzenerfahrungen von Diplomaten im 16. und 17. Jahrhundert*, Münster 2007.
- ROHRSCHEIDER, Michael – STROHMEYER, Arno, *Der Immerwährende Reichstag als Forschungsfeld: Klientel, Patronage und Parteibildung Österreichs und Preußens um 1750 im Vergleich*, *MIÖG* 119, č. 1-2, 2011, s. 168-180.

- ROOSEN, William James, *The Age of Louis XIV.: The Rise of Modern Diplomacy*, Cambridge 1976.
- ROOSEN, William James, *Early Modern Diplomatic Ceremonial: A System Approach*, JModH 52, č. 3, 1980, s. 452-476.
- ROSER, Sebastian, *Die Trauerfeierlichkeiten für Kaiser Joseph I. 1711*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 283-285.
- ROSER, Sebastian, *Die Trauerfeierlichkeiten für Kaiserin Eleonora Magdalena Theresia 1720*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 315-319.
- ROZSÍVALOVÁ, Eva, *Morová epidemie v Čechách v roce 1713 a v letech následujících*, Praha 1963, kandidátská práce.
- ROŽMBERSKÝ, Petr, *Zapomenutá zbrojovka Vratislava z Mitrovic ve Spáleném Poříčí*, Plzeň 2014.
- RUBNER, Heinrich, *Die französische Gesandtschaft am Regensburger Reichstag (1663-1702)*, VHVO 147, 2007, s. 165-204.
- RUDOLPH, Harriet, *Diplomatiekosten als Transaktionskosten? Ein Forschungsansatz zur vergleichenden Analyse der Finanzierung außenpolitischer Kommunikation*, in: Gunda Barth-Scalmani – Harriet Rudolph – Christian Steppan (edd.), *Politische Kommunikation zwischen Imperien: Der diplomatische Aktionsraum Südost- und Osteuropa*, Innsbruck – Wien - Bozen 2013, s. 69-84.
- RUDOLPH, Harriet, *Ökonomische Grundlagen der habsburgisch-osmanischen Diplomatie im 16. und beginnenden 17. Jahrhundert: Ein Problemaufriss*, in: Arno Strohmeier – Norbert Spannenberger (edd.), *Frieden und Konfliktmanagement in interkulturellen Räumen: Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie in der Frühen Neuzeit*, Stuttgart 2013, s. 239-263.
- RUDOLPH, Harriet, *Einleitung*, in: Harriet Rudolph – Astrid von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015, s. 11-33.
- RUDOLPH, Harriet – SCHLACHTA, Astrid von (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015.
- RUHLAND, Armin, *Das Leichenbegängnis des Prinzipalkommissars Kardinal Christian August von Sachsen-Weitz 1725*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 330-334.
- RUHLAND, Armin, *Das Leichenbegängnis der Prinzipalkommissars Kardinal von Lamberg 1712*, in: Karl Möseneder (ed.), *Feste in Regensburg: Von der Reformation bis in die Gegenwart*, Regensburg 1986, s. 286-287.
- RYANTOVÁ, Marie, *Ochrana před morem v českých zemích, Bavorsku, Sasku a Prusku ve světle pramenů a úředních nařízení z let 1625-1720*, DP 20, 2002, s. 313-327.

- RYANTOVÁ, Marie – VOREL, Petr (edd.), *Čeští králové*, Praha – Litomyšl 2008.
- ŘEPA, Milan, *Kulturní dějiny jako alternativa v české historiografii mezi Únorem a Listopadem: Předběžný přehled*, in: Tomáš Knoz – Jiří Lach – Tomáš Borovský a kol., *Kultura ve středoevropských dějinách: Rozprava mezi humanitními obory*, Praha 2020, s. 89-115.
- SCOTT, Hamish M. – SIMMS, Brendan (ed.), *Cultures of Power in Europe during the Long Eighteenth Century*, Cambridge 2007.
- SEDLÁČEK, August, *Diplomatická činnost Jana Václava Gallase v Anglii v letech 1704-1711*, SSM, *Historia* 9, 1988, s. 53-67.
- SENNFELDER, Miriam, *Das Jahrhundert der Tafelkultur: Feines Speisen als Ausdruck der feinen Gesellschaft*, in: Wilhelm Imkamp – Peter Styra (edd.), *Gesellschaftliches Leben in Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Beiträge der Vortragsreihe „Das 18. Jahrhundert in 45 Minuten“ der Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek*, Regensburg 2016, s. 91-114.
- SEYLER, Gustav Adelbert, *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch VI, odd. I. Abgestorbener Bayerischer Adel II*, nové, zcela přeprac. a rozš. vyd., Nürnberg 1906.
- SCHERBAUM, Bettina, *Die bayerische Gesandtschaft in Rom in der frühen Neuzeit*, Tübingen 2008.
- SCHUETZ, Martin, *Legalität und unterdrückte Religionsausübung: Niederleger, Reichshofräte, Gesandte und Legationsprediger. Protestantisches Leben in der Haupt- und Residenzstadt Wien im 17. und 18. Jahrhundert*, in: Rudolf Leeb – Martin Scheutz – Dietmar Weigl (edd.), *Geheimprotestantismus und evangelische Kirchen in der Habsburgermonarchie und im Erzstift Salzburg (17./18. Jahrhundert)*, Wien - München 2008, s. 209-236.
- SCHUETZ, Martin, *Göttlicher Zorn, Pestlazarette und Donauinseln: Die Wiener Pest von 1713 und die Obrigkeit*, *OH 21*, č. 2, 2020, s. 170-188.
- SCHUETZ, Martin – WEISS, Alfred Stefan, *Das Spital in der Frühen Neuzeit: Eine Spitallandschaft in Zentraleuropa*, Wien 2020.
- SCHILLING, Heinz, *Höfe und Allianzen: Deutschland 1648-1763*, München 1998.
- SCHILLING, Heinz – HEUN, Werner – GÖTZMANN, Jutta (edd.), *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation 962 bis 1806: Altes Reich und neue Staaten 1495 bis 1806. II. Essays*, Dresden 2006.
- SCHINDLING, Anton, *La Diète de Ratisbonne et les Villes Impériales*, in: Georges Livet - Bernard Vogler (edd.), *Pouvoir, ville et société en Europe, 1650-1750*, Paris 1983, s. 405-412.
- SCHINDLING, Anton, *Die Anfänge des Immerwährenden Reichstags zu Regensburg: Ständevertretung und Staatskunst nach dem Westfälischen Frieden*, Mainz 1991.
- SCHLÖGL, Rudolf, *Historiker, Max Weber und Niklas Luhmann: Zum schwierigen (aber möglicherweise produktiven) Verhältnis von Geschichtswissenschaft und Systemtheorie*, *SS 7*, č. 1, 2001, s. 23-45.
- SCHLÖSSER, Susanne, *Der Mainzer Erzkanzler im Streit der Häuser Habsburg und Wittelsbach um das Kaisertum 1740-1745*, Stuttgart 1986.

- SCHMID, Alois, *Regensburg: Reichsstadt, Fürstbischof, Reichsstifte, Herzogshof*, München 1995.
- SCHMID, Alois, *Ein böhmischer Adeliger im Dienst des Kaiserhofes: Rudolph Graf Chotek als Gesandter Maria Theresias am Kurbayerischen Hof 1745-1749*, D (Plzeň) 20, 2003, s. 130-154.
- SCHMID, Peter (ed.), *Geschichte der Stadt Regensburg I*, Regensburg 2000.
- SCHMIDT, Georg, *Die Wetterauer Kuriatsstimme auf dem Reichstag*, in: Týž (ed.), *Stände und Gesellschaft im Alten Reich*, Stuttgart 1989, s. 93-109.
- SCHMIDT, Georg, *Geschichte des Alten Reiches: Staat und Nation in der Frühen Neuzeit 1496-1806*, München 1999.
- SCHMIDT-VON RHEIN, Georg, *Das Reichskammergericht in Wetzlar*, Wetzlar 1990.
- SCHMÖLZER, Hilde, *Die Pest in Wien: „Des wütenden Tods Ein umständig Beschreibung ...“*, Wien 1985.
- SCHMUTZ, Daniel, *Gold in der Welt der Diplomatie: Geschenke des englischen Gesandten Thomas Coxe auf seiner Mission in der Schweiz (1689-1692)*, KAS 51, č. 1, 2000, s. 23-32.
- SCHNETTGER, Matthias, *Der Reichsdeputationstag 1655–1663: Kaiser und Stände zwischen Westfälischem Frieden und Immerwährendem Reichstag*, Münster 1996.
- SCHNETTGER, Matthias, *„Principe sovrano“ oder „Civitas imperialis“? Die Republik Genua und das Alte Reich in der frühen Neuzeit (1556–1797)*, Mainz 2006.
- SCHNETTGER, Matthias, *Kaiser und Reich: Eine Verfassungsgeschichte (1500-1806)*, Stuttgart 2020.
- SCHNETTGER, Matthias – VERGA, Marcello (edd.), *L'Impero e l'Italia nella prima età moderna / Das Reich und Italien in der Frühen Neuzeit*, Bologna - Berlin 2006.
- SCHÖPPLER, Hermann, *Die Geschichte der Pest zu Regensburg*, München 1914.
- SCHULTZ, Uwe (ed.), *Das Fest: Eine Kulturgeschichte von der Antike bis zur Gegenwart*, München 1988.
- SCHULZE, Winfried, *Regensburg: Der Sitz des Immerwährenden Reichstags*, in: Alois Schmid – Katharina Weigand (edd.), *Schauplätze der Geschichte in Bayern*, München 2003, s. 257-275, 487.
- SCHÜTZ, Ernst, *Die Gesandtschaft Großbritanniens am Immerwährenden Reichstag zu Regensburg und am kur(pfalz-)bayerischen Hof zu München 1683-1806*, München 2007.
- SIKORA, Michael, *Formen des Politischen: Der Frühmoderne deutsche Reichstag im systemtheoretischer Perspektive*, in: Frank Becker (ed.), *Geschichte und Systemtheorie: Exemplarische Fallstudien*, Frankfurt am Main u. a. 2004, s. 157-184.
- SMEND, Rudolf, *Das Reichskammergericht: Geschichte und Verfassung*, Weimar 1911 (repr. Aalen 1965).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Anton Florian von Liechtenstein und Rom: Selbstpräsentation eines kaiserlichen Gesandten zum Ausgang des 17. Jahrhunderts*, in: Marek Vařeka – Aleš Zářický (edd.), *Das*

- Fürstenhaus Liechtenstein in der Geschichte der Länder der Böhmisches Krone, Ostrava-Vaduz 2013, s. 197-212.
- SMÍŠEK, Rostislav – KONRÁDOVÁ, Monika (edd.), *Mezi Vídní, Varšavou a Moskvou: Diplomatická cesta Jana Kryštofa z Fragsteinu do Moskvy v letech 1657-1658*, České Budějovice 2020.
- SMOLKA, Josef – VACKÁŘOVÁ, Jana, *Josef Stepling (1716-1778) v jeho biografii a bibliografii*, Praha 2018.
- SMUTNÝ, Bohumír, *Relace císařského vyslance Waltera Leslieho o cestě do Cařihradu a zpět v letech 1665-1666*, SPVA 1, 1970, s. 167-182.
- SOWERBY, Tracey – CRAIGWOOD, Joanna (edd.), *Cultures of Diplomacy and Literary Writing in the Early Modern World*, Oxford 2019.
- SOWERBY, Tracey – HENNINGS, Jan (edd.), *Practices of Diplomacy in the Early Modern World c. 1410-1800*, London 2017.
- SPÁČILOVÁ, Libuše – SPÁČIL, Vladimír – BOK, Václav, *Glosář starší němčiny k českým pramenům*, Olomouc 2014.
- STEJSKALOVÁ, Eva, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha 2015.
- STEPAN, Christian, *Simboličeskaja politika v epochu oživlenija avstro-russkich otnošenij: Imperatorskij posol Graf Franc Karl Vratislav v Rossii (1728-1733)*, in: E. S. Uzeneva (ed.), *Slavjanskij mir v tret'jem tysjačelii: Slavjanskije narody. Vektory vzaimodějstvija v Central'noj, Vostočnoj i Jugo-Vostočnoj Evrope*, Moskva 2010, s. 130-139.
- STEPAN, Christian, *Kaiserliche Gesandte und ihre Annäherungspolitik durch die Kraft der Gesten: Der symbolische Startschuss zum österreichisch-russischen Bündnis von 1726*, in: Gunda Barth-Scalmani – Joachim Bürgschwentner – Matthias König – Christian Stepan (edd.), *Forschungswerkstatt: Die Habsburgermonarchie im 18. Jahrhundert*, Bochum 2012, s. 27-42.
- STEPAN, Christian, *Akteure am fremden Hof: Politische Kommunikation und Repräsentation kaiserlicher Gesandter im Jahrzehnt des Wandels am russischen Hof (1720–1730)*, Göttingen 2016.
- STÖCKL, Alexandra, „Dieser glänzende deutsche Hof ...“ – *Repräsentation im 18. Jahrhundert*, in: Klemens Unger – Peter Styra – Wolfgang Neiser (edd.), *Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte*, Regensburg 2013, s. 163-175.
- STÖCKL, Alexandra, *Der Principalkommissar: Formen und Bedeutung sozio-politischer Repräsentation im Hause Thurn und Taxis*, Regensburg 2018.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Zeremoniell als politisches Verfahren: Rangordnung und Rangstreit als Strukturmerkmale des frühneuzeitlichen Reichstags*, in: Johannes Kunisch (ed.), *Neue Studien zur frühneuzeitlichen Reichsgeschichte*, Berlin 1997, s. 91-132.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Die Wissenschaft der feinen Unterschiede: Das Präzedenzrecht*

- und die europäischen Monarchien vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, Majestas 10, 2002, s. 123–150.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Die zeremonielle Inszenierung des Reiches, oder: Was leistet der kulturalistische Ansatz für die Reichsverfassungsgeschichte?*, in: Matthias Schnettger (ed.), *Imperium Romanum – Irregulare Corpus – Teutscher Reichs-Staat: Das Alte Reich im Verständnis der Zeitgenossen und der Historiographie*, Mainz 2002, s. 233-246.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Verfassung und Fest: Überlegungen zur festlichen Inszenierung vormoderner und moderner Verfassungen*, in: Hans-Jürgen Becker (ed.), *Interdependenzen zwischen Verfassung und Kultur*, Berlin 2003, s. 7-37.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne: Begriffe – Thesen – Forschungsperspektiven*, ZHF 31, č. 4, 2004, s. 489-527.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen*, Berlin 2005.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Die Symbolik der Reichstage – Überlegungen zu einer Perspektivenumkehr*, in: Maximilian Lanzinner – Arno Strohmeier (edd.), *Der Reichstag 1486–1613: Kommunikation – Wahrnehmung – Öffentlichkeiten*, Göttingen 2006, s. 77-93.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *On the Function of Rituals in the Holy Roman Empire*, in: Robert John Weston Evans – Michael Schaich – Peter Hamish Wilson (edd.), *The Holy Roman Empire 1495-1806*, New York 2011, s. 359-373.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Des Kaisers alte Kleider: Verfassungsgeschichte und Symbolsprache des Alten Reiches*, 2., přehl. a aktualiz. vyd., München 2013.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation: Vom Ende des Mittelalters bis 1806*, 7., aktualiz. vyd., München 2023.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara – NEU, Tim – BRAUNER, Christina (edd.), *Alles nur symbolisch?: Bilanz und Perspektiven der Erforschung symbolischer Kommunikation*, Köln – Weimar - Wien 2013.
- STONE, Lawrence, *The Crisis of the Aristocracy 1558-1641*, London 1967.
- STROHMEYER, Arno, *Kulturtransfer durch Diplomatie: Die kaiserlichen Botschafter in Spanien im Zeitalter Philipps II. und das Werden der Habsburgermonarchie (1560-1598)*, in: Wolfgang Schmale (ed.), *Kulturtransfer: Kulturelle Praxis im 16. Jahrhundert*, Innsbruck 2003, s. 205-230.
- SUDOVÁ, Martina, *Po stopách šlechtického rodu Wratislavů*, RR 9, č. 1, 2007, s. 5.
- SUETONIUS Tranquillus, Gaius, *Životopisy dvanácti císařů: Spolu se zlomky jeho spisu O významných literátech*, 5. vyd., Praha 2016.
- SUCHÁNEK, Pavel, *Triumf obnovujícího se dne: Umění a duchovní aristokracie na Moravě v 18. století*, Brno 2013.
- SUTER, Andreas, *Kulturgeschichte des Politischen – Chancen und Grenzen*, in: Barbara Stollberg-Rilinger (ed.), *Was heißt Kulturgeschichte des Politischen*, Berlin 2005, s. 27-55.
- SUTHERLAND, Suzanne, *From Battlefield to Court: Raimondo Montecucoli's Diplomatic Mission*

- to *Queen Christina of Sweden after the Thirty Years' War*, SCJ 47, č. 4, 2016, s. 915-938.
- SVOBODA, Libor, *Diplomatické vztahy mezi Habsburky a Ruskem v letech 1654–1656*, Brno 2006, dizertační práce.
- SVOBODNÝ, Petr – HLAVÁČKOVÁ, Ludmila, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004.
- SWIDEROVÁ, Kristina, *Adam František a Eleonora Amálie ze Schwarzenberku: Příčiny a průběh jejich manželské krize v letech 1710–1722*, TH 9, 2011, s. 357-374.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Počátky novinového zpravodajství a novin v českých zemích (do devadesátých let 18. století)*, Brno 2011.
- ŠIMONÍČEK, Jakub, *Alois Thomas z Harrachu jako vyslanec císaře Leopolda I. v Sasku (1694-1696)*, Pardubice 2023, bakalářská práce.
- ŠTĚPÁNEK, Jan, *Rod Lažanských ve vztahu k uměleckému prostředí českých zemí*, Praha 2017, dizertační práce.
- ŠTOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
- ŠUBRTOVÁ Veronika, *Španělská vyslanecká mise Františka Eusebia z Pöttingu pohledem jeho korespondence Ditrichštejnům*, Pardubice 2021, diplomová práce.
- TEPLÍK, Tomáš, *Evropská diplomacie v historických souvislostech od počátků do vypuknutí první světové války*, Praha 2008.
- TEPLÝ, František, *Dva starí hospodáři čeští (Štěpán Vratislav z Mitrovic a Jiřík, bratr jeho)*, Olomouc 1916.
- THIESEN, Hillard von, *Diplomatie und Patronage: Die spanisch-römischen Beziehungen 1605-1621 in akteurszentrierter Perspektive*, Tübingen 2010.
- THIESEN, Hillard von, *Diplomatie vom type ancien: Überlegungen zu einem Idealtypus des frühneuzeitlichen Gesandtschaftswesens*, in: Hillard von Thiessen – Christian Windler (edd.), *Akteure der Außenbeziehungen: Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*, Köln – Weimar – Wien 2010, s. 471-503.
- THIESEN, Hillard von, *Diplomaten und Diplomatie im frühen 18. Jahrhundert*, in: Heinz Duchhardt – Martin Espenhorst (edd.), *Utrecht – Rastatt – Baden 1712-1714: Ein europäisches Friedenswerk am Ende des Zeitalters Ludwigs XIV.*, Göttingen 2013, s. 13-34.
- THIESEN, Hillard von – WINDLER, Christian, *Einleitung: Außenbeziehungen in akteurszentrierter Perspektive*, in: Tíž (edd.), *Akteure der Außenbeziehungen: Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*, Köln – Weimar – Wien 2010, s. 1-14.
- TIPTON, Susan, *Diplomatie und Zeremoniell in Botschafterbildern von Carlevarijs und Canaletto*, in: RJ 8, 2010, 197 s.
- TISCHER, Anuschka, *Diplomatie*, in: *Enzyklopädie der Neuzeit 2*, Stuttgart – Weimar 2005, s. 1028-1041.

- TRAPP, Eugen, *Prebrunn – "ehemals eine lustige Vorstadt": Nachruf auf ein nie in die Denkmalliste eingetragenes Ensemble*, in: Kol. autorů (edd.), *Denkmalpflege in Regensburg 13*, Regensburg 2014, s. 175–211.
- TRÍSKA, Karel, *Rodinný archiv Vratislavů z Mitrovic: 1503-1897. Inventář*, Třeboň 1961 [i. e. České Budějovice 1963].
- TURBA, Gustav, *Reichsgraf Seilern aus Ladenburg am Neckar 1646-1715 als kurpfälzischer und österreichischer Staatsmann: Ein Lebens- und Zeitbild*, Heidelberg 1923.
- ULBERT, Jörg, *Der Reichstag im Spiegel französischen Gesandtenberichte (1715-1723)*, in: Olaf Asbach – Klaus Malettke – Sven Externbrink (edd.), *Altes Reich, Frankreich und Europa: Politische, philosophische und historische Aspekte des französischen Deutschlandbildes im 17. und 18. Jahrhundert*, Berlin 2001, s. 145-169.
- ULBRICHT, Otto (ed.), *Die leidige Seuche: Pest-Fälle in der Frühen Neuzeit*, Köln – Weimar – Wien 2004.
- UNTERBURGER, Klaus, *Heilige Kämpfe und politisches Kalkül: Der Reichstag als Forum des Streits und des Ausgleichs zwischen den Konfessionen*, in: Klemens Unger – Peter Styra – Wolfgang Neiser (edd.), *Regensburg zur Zeit des Immerwährenden Reichstags: Kultur-historische Aspekte einer Epoche der Stadtgeschichte*, Regensburg 2013, s. 101-113.
- URFUS, Valentin, *Císař Josef I.: Nekoronovaný Habsburk na českém trůně*, Praha 2004.
- VÁCHA, Štěpán – VESELÁ, Irena – VLNAS, Vít – VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. & Alžběta Kristýna: Česká korunovace 1723*, Praha – Litomyšl 2009.
- VALENTA, Aleš, *Soukromé účty jako pramen k analýze finančního hospodaření aristokracie v raném novověku: Pokladna Františka Václava Trauttmansdorffa v 1. polovině 18. století*, ČNM H 176, č. 1-2, 2007, s. 59-88.
- VALENTA, Aleš, *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice 2011.
- VÁLKA, Josef, *Barokní slavnosti*, in: Zdeněk Hojda (ed.), *Kultura baroka v Čechách a na Moravě*, Praha 1992, s. 53-63.
- VÁVRA, Filip, *Diplomatův dům: Provoz a financování císařské ambasády v Moskvě a Petrohradě v letech 1728–1733*, Pardubice 2016, bakalářská práce.
- VÁVRA, Filip, *Mezi Vídní a Prahou: Komunikace Františka Josefa Černína se správcem jeho vídeňských paláců ve 20. a 30. letech 18. století*, Pardubice 2018, diplomová práce.
- VÁVRA, Filip, *V hlavní roli ambasáda: Diplomatiův dům a problematika jeho držby na příkladu ruské mise Františka Karla hraběte Vratislava z Mitrovic v letech 1728–1733*, in: Jaroslav Dibelka – Jan Šimánek (edd.), *Historie 2016/2017: Sborník prací z 22. celostátní studentské vědecké konference konané 6. a 7. dubna 2017 v Českých Budějovicích*, České Budějovice 2018, s. 159-186.
- VÁVRA, Filip, *Rezidenční síť Františka Josefa Černína z Chudenic ve Vídni a v Praze ve 20. a 30. letech 18. století*, *Theatrum historiae* 24, Pardubice 2019, s. 109-135.

- VÁVRA, Filip, *Černínský služebník Johann Andreas Schneiderer: Správce a agent Františka Josefa Černína z Chudenic v první třetině 18. století*, FHB 36, č. 1, 2021, s. 77-109.
- VÁVRA, Filip, *Regensburg or Augsburg? The Perpetual Imperial Diet and the last plague epidemic in 1713/1714 through the eyes of the Bohemian envoy Franz Karl Wratislaw von Mitrowitz*, OH 24, č. 1, 2023, s. 110-130.
- VESELÝ, Zdeněk, *Přehled dějin mezinárodních vztahů I. (Od starověku do roku 1914)*, dotisk 1. vyd., Praha 2004.
- VESELÝ, Zdeněk, *Přehled dějin mezinárodních vztahů III. (Dokumenty, úkoly ke studiu)*, Praha 2004.
- VESELÝ, Zdeněk, *Dějiny diplomacie*, Praha 2008.
- VESELÝ, Zdeněk, *Dějiny mezinárodních vztahů*, 2., upr. vyd., Plzeň 2010.
- VESELÝ, Zdeněk, *Diplomacie (teorie – praxe – dějiny)*, 3., upr. a aktualiz. vyd., Plzeň 2018.
- VEYNE, Paul, *Jak se píšou dějiny*, Červený Kostelec 2010.
- VINTROVÁ, Lenka, *Cesty císařských diplomatických poselstev do Cařihradu mezi polovinou 17. a polovinou 18. století*, in: Jiří Kubeš – Radmila Pavlíčková (edd.), *Šlechtic mezi realitou a normou: Miscellanea ze studentských prací k dějinám raného novověku*, Olomouc-Pardubice 2008, s. 125-159.
- VLNAS, Vít, *Příběh pohřbeného psa a faráře mazavky: Příspěvek k výzkumu struktury společenských elit raného novověku a jejich rituálů každodennosti*, MH 2, 1997 (vyd. 1998), s. 92-104.
- VLNAS, Vít, *Princ Evžen Savojský: Život a sláva barokního válečníka*, Praha – Litomyšl 2001.
- VOCELKA, Karl, *Familiengeschichte der Familie Windischgraetz im 17. und 18. Jahrhundert*, Wien 1988, nepublikovaný rukopis.
- VOCELKA, Karl – HELLER, Lynne, *Soukromý svět Habsburků: Život a všední dny jednoho rodu*, Plzeň 2011.
- VOCELKA, Karl – HELLER, Lynne, *Život Habsburků: Kultura a mentalita jednoho rodu*, Praha 2011.
- VOCELKA, Karl – VACHA, Brigitte - POHL, Walter, *Habsburkové: Historie jednoho evropského rodu*, Praha 1996.
- VOKÁČOVÁ, Petra, *Příběhy o hrdé pokoře: Aristokracie českých zemí v době baroka*, Praha 2014.
- VOREL, Petr, *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj zemí Koruny české v letech 1526–1618*, Pardubice 2005.
- VOREL, Petr, *Státoprávní vyčlenění českých zemí ze Svaté říše římské: Důsledky říšské reformy Maxmiliána I. Habsburského*, ČČH 111, č. 4, 2013, s. 743-804.
- VOREL, Petr, *Šmalkaldská válka v evropských dějinách 1546-1547*, Pardubice 2021.
- VOREL, Petr, *From Medieval Multinational Empire to Early Modern Nation States (Holy Roman Empire and Central Europe during the 14th–16th centuries)*, ČČH 121, č. 2, 2023, s. 365-388.
- VRÁNOVÁ, Michaela, *Wolfgang Hannibal Schrattenbach u papežského dvora - olomoucký biskup ve službách císaře*, Olomouc 2016, diplomová práce.
- VYBÍRAL, Zdeněk, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku*

- novověku, České Budějovice 2005.
- WALZL, August, *Gesandter des Kaisers: Die abenteuerlichen Missionen des Johann von Goess in Kopenhagen, Belgrad und Rom*, Klagenfurt 1984.
- WANGER, Bernd Herbert, *Kaiserwahl und Krönung im Frankfurt des 17. Jahrhunderts: Darstellung anhand der zeitgenössischen Bild- und Schriftquellen und unter besonderer Berücksichtigung der Erhebung des Jahres 1612*, Frankfurt am Main 1994.
- WANKERL-HINTERHOFER, Margaretha, *Studien zur Geschichte der Beziehungen der Stadt Regensburg zum Kaiserhof vom Regierungsantritt Leopold I. bis zum Tode Karls VI. (1658-1740)*, Wien 1966.
- WENDEHORST, Alfred, *Friedrich Carl, Graf von Schönborn*, in: Otto zu Stolberg-Wernigerode (red.), NDB V, Berlin 1961, s. 492-493.
- WERKSTETTER, Christine, *Die Pest in der Stadt des Reichstags: Die Regensburge „Contagion“ von 1713/14 in kommunikationsgeschichtlicher Perspektive*, in: Johannes Burkhardt – Christine Werkstetter (edd.), *Kommunikation und Medien in der Frühen Neuzeit*, München 2005, s. 267-294.
- WERNICKE, Horst – HACKER, Hans-Joachim (edd.), *Der Westfälische Frieden von 1648 – Wende in der Geschichte des Ostseeraums*, Hamburg 2001.
- WHALEY, Joachim, *Germany and the Holy Roman Empire I. From Maximilian I to the Peace of Westphalia 1493-1648 a II. From the Peace of Westphalia to the Dissolution of the Reich 1648-1806*, New York 2012.
- WHALEY, Joachim, *The Legacy of the Immerwährende Reichstag in German History*, in: Harriet Rudolph – Astrid von Schlachta (edd.), *Reichsstadt – Reich – Europa: Neue Perspektiven auf den Immerwährenden Reichstag zu Regensburg (1663–1806)*, Regensburg 2015, s. 37-59.
- WILD, Joachim, *Formen und protokollarische Inszenierung der internationalen Diplomatie der Frühen Neuzeit im Spiegel ihres Schriftguts*, in: Georg Vogeler (ed.), *Geschichte „in die Hand genommen“: Die Geschichtlichen Hilfswissenschaften zwischen historischer Grundlagenforschung und methodischen Herausforderung*, München 2005, s. 245-257.
- WINDLER, Christian, *Diplomatie als Erfahrung fremder politischer Kulturen: Gesandte von Monarchen in den eidgenössischen Orten (16. und 17. Jahrhundert)*, GG 32, č. 1, 2006, s. 5-44.
- WINTER, Otto Friedrich (ed.), *Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Länder III. (1764-1815)*, Graz – Köln 1965.
- WOLF, Peter, *Reichsdeputationshauptschluss und das Ende des Reichstags*, in: Kol. autorů (edd.), *Reichsstadt und Immerwährender Reichstag (1663-1806): 250 Jahre Haus Thurn und Taxis in Regensburg*, Kallmünz 2001, s. 63-75.
- WOLFF, Fritz, *Corpus Evangelicorum und Corpus Catholicorum auf dem Westfälischen Friedenskongreß: Die Einfügung der konfessionellen Ständeverbindungen in die Reichsverfassung*, Münster 1966.

WONDRÁK, Eduard, *Historie moru v českých zemích*, 2., dopl. vyd., Praha 2020.

WRATISLAV z MITROVIC, Maxmilián, *Historie rodu hr. Wratislavů z Mitrovic*, in: MHS, Brno 2002-2005 (vyd. 2006), s. 564-598.

WÜHRER, Jakob – SCHEUTZ, Martin, *Zu Diensten Ihrer Majestät: Hofordnungen und Instruktionsbücher am frühneuzeitlichen Wiener Hof*, Wien – München 2011.

ZEILINGER, Wolfgang, *Die Entstehungsgeschichte des Immerwährenden Reichstags*, Wien 2017, diplomová práce.

ZOLLINGER, Manfred, *Geschichte des Glücksspiels: Vom 17. Jahrhundert bis zum Zweiten Weltkrieg*, Wien – Köln – Weimar 1997.

ŽAK, Sabine, *Das Tedeum als Huldigungsgesang*, HJ 102, 1982, s. 1-32.

5. Internetové zdroje

AMT FÜR KULTUR FÜRSTENTUM LIECHTENSTEIN: LANDESARCHIV, Kirchner Michael Achatius [Achaz, Achatz] von, Freiherr, Reichshofrat und Konkommisnar, *e-archiv.li* [online, cit. 31-12-2022], dostupné z: <https://www.e-archiv.li/personDetail.aspx?persID=30857&backurl=auto>.

BAYERISCHE LANDESBIBLIOTHEK ONLINE: DAS PORTAL ZU GESCHICHTE UND KULTUR DES FREISTAATS, Ortsblätter des 19. Jahrhunderts, *bayerische-landesbibliothek-online.de* [online, cit. 2023-03-08], dostupné z: https://www.bayerische-landesbibliothek-online.de/images/blo/ortsblaetter/karten/karten/St_Reg_1811_r2.jpg.

BIBLIOGRAFIE DĚJIN ČESKÝCH ZEMÍ: HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR, Bibliografie dějin Českých zemí, *biblio.hiu.cas.cz* [online, cit. 2023-04-20], dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/>.

DEUTSCHE BIOGRAPHIE, Speckmann, Johann Stephan Edler von: Indexeintrag, *deutsche-biographie.de* [online, cit. 2023-06-14], dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/sfzS16602-5.html>.

DEUTSCHE BIOGRAPHIE, Wrisberg, Rudolph Johann von: Indexeintrag, *deutsche-biographie.de* [online, cit. 2023-06-29], dostupné z: <https://www.deutsche-biographie.de/pnd104175788.html>.

GENEALOGY.EU, Genealogy index: Erdödy 2, *genealogy.euweb.cz* [online, cit. 2023-06-29], dostupné z: <http://genealogy.euweb.cz/hung/erdody2.html>.

GOOGLE MAPS, Bürgerstift St. Michael, *google.cz* [online], © 2023 [cit. 2023-03-10], dostupné z: <https://www.google.cz/maps/place/B%C3%BCrgerstift+St.+Michael/@49.0216116,12.0843493,126m/data=!3m2!1e3!5s0x479fc1acbc758931:0xd5ec3a7bd7f95d64!4m1!1m8!3m7!1s0x479fc19872222ef7:0x41d25a40937cb10!2zxZhlem5vLCBOxJttZWNrbw!3b1!8m2!3d49.0134297!4d12.1016236!16zL20vMGQzNF8!3m5!1s0x479fc1ac7abf907:0xbf2a6e5da79066d9!8m2!3d49.0216939!4d12.0839522!16s%2Fg%2F1td2yghp?hl=cs>.

KAISER UND HÖFE, Personendatenbank der Höflinge der österreichischen Habsburger in der Frühen Neuzeit, *kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de* [online, cit. 2022-12-30], dostupné z:

<https://kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de/>.

KAISER UND HÖFE, Personendatenbank der Höflinge der österreichischen Habsburger in der Frühen Neuzeit: Scherer von Hohenkreuzberg, Johann, *kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de* [online, cit. 2023-06-30], dostupné z: <https://kaiserhof.gwi.uni-muenchen.de/11449>.

LMU: LUDWIG-MAXIMILIANS-UNIVERSITÄT MÜNCHEN. OPEN ACCESS LMU, [Kloster Sankt Emmeram, Regensburg], [Ratisbonae?]: [Rädlmayr?], 1755, *epub.ub.uni-muenchen.de* [online], © 2021 [cit. 2023-05-10], dostupné z: <https://epub.ub.uni-muenchen.de/14183/>.

MERGEL, Thomas, *Kulturgeschichte der Politik*, verze 2.0, in: Docupedia-Zeitgeschichte, 22. 10. 2012 [online, cit. 2023-03-10], dostupné z: http://docupedia.de/zg/mergel_kulturgeschichte_politik_v2_de_2012.

REDENSARTEN-INDEX, Im trüben fischen, *redensarten-index.de* [online, cit. 2022-12-09], dostupné z: https://www.redensarten-index.de/suche.php?suchbegriff=im%2BTr%C3%BCben%2Bfischen&bool=relevanz&gawoe=an&sp0=rart_ou&sp1=rart_varianten_ou.

STADT WIEN: WIEN GESCHICHTE WIKI, Zum alten Babenberger-Stadttor, *geschichtewiki.wien.gv.at* [online, cit. 2023-08-11], dostupné z: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Zum_alten_Babenberger-Stadttor.

UNIVERSITÄT WIEN, 650 plus – History of the University of Vienna: Maximilian Sala von Jeutendorf und Stolberg, Dr. jur. utr., *geschichte.univie.ac.at* [online, cit. 2023-06-30], dostupné z: <https://geschichte.univie.ac.at/en/persons/maximilian-sala-von-jeutendorf-und-stolberg>.

WIKIMEDIA COMMONS, File: Immerwährender Reichstag.jpg, *commons.wikimedia.org* [online, cit. 2023-05-09], dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Immerw%C3%A4render_Reichstag.jpg.

WÖRTERBUCHNETZ, Meyers Großes Konversationslexikon XV, *woerterbuchnetz.de* [online], © 2023 [cit. 2023-05-02], 6. vyd, Leipzig – Wien 1905–1909, s. 157, dostupné z: <https://www.woerterbuchnetz.de/Meyers>.

Seznam zkratek

ADB: Allgemeine Deutsche Biographie

AHMP: Archiv hlavního města Prahy

ANM: Archiv Národního muzea

AUF: Archiv für Urkundenforschung

BDLG: Blätter für deutsche Landesgeschichte

BJ: Braunschweigisches Jahrbuch

BS: Bibliotheca Strahoviensis

býv.: bývalý

CID: Clinical Infectious Diseases

cís.: císařský

č.: číslo

ČČH: Český časopis historický

čl.: článek

ČNM H: Časopis Národního muzea, řada historická

D (Plzeň): Dějepis: Sborník katedry historie, Západočeská univerzita v Plzni

dopl.: doplněné

DP: Documenta Pragensia

DTK: Dějiny – teorie - kritika

DVJs: Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte

FBPG: Forschungen zur Brandenburgischen und Preußischen Geschichte

FHB: Folia Historica Bohemica

FMS: Frühmittelalterliche Studien

fol.: folio

FUb: Freiburger Universitätsblätter

GG: Geschichte und Gesellschaft

GRM: Germanisch-Romanische Monatsschrift

GWU: Geschichte in Wissenschaft und Unterricht

HaV: Historie a vojenství

HF Bücher: Hoffinanz Bücher

HJ: Historisches Jahrbuch

HO: Historica Olomucensia

HV: Historische Vierteljahrsschrift

HZ: Historische Zeitschrift

JbKG: Jahrbuch für Kommunikationsgeschichte

JEG: Jahrbuch für europäische Geschichte

JEMH: Journal of Early Modern History
JH: Jihočeský herold: Časopis o historii a pomocných vědách historických
JHVD: Jahrbuch des Historischen Vereins Dillingen
JKMW: Jahrbuch des Kunsthistorischen Museums Wien
JModH: Journal of Modern History
kart.: karton
KAS: Kunst und Architektur in der Schweiz
kon.: konec
kr.: krejcar
KZ: Kronika zamkowa
lat.: latinsky
MH: Marginalia Historica: Sborník prací Katedry dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty
Univerzity Karlovy
MHS: Moravský historický sborník: Ročenka Moravského národního kongresu
MIÖG: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung
MZ: Mainzer Zeitschrift: Mittelrheinisches Jahrbuch für Archäologie, Kunst und Geschichte
NA, ČVŘ: Národní archiv Praha, České vyslanectví v Řezně
např.: například
NDB: Neue Deutsche Biographie
nečisl.: nečíslováno/nečíslovaná
nej.: nejvyšší
nejnov.: nejnovější
NOZ: Narození – oddaní – zemřelí
NP: Nasza Przeszłość: Studia z dziejów kościoła i kultury katolickiej w Polsce
obr.: obrázek
odd.: oddíl
odst.: odstavec
OH: Opera historica
okr.: okres
ÖStA, FHKA: Österreichische Staatsarchiv Wien, Finanz- und Hofkammerarchiv
ÖStA, HHStA: Österreichische Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv
PB: Porta Bohemica: Sborník historických prací
PER: Parliaments, Estates and Representation
poč.: počátek
pol.: polovina
pozn.: poznámka
přehl.: přehlédnuté

přepřac.: přepřacované
přil.: příloha
příp.: případně
pův.: původně/původní
QSP: Quaderni di Scienza Politica
r.: rok/roku
RAV: Zámek Dírná, Rodinný archiv Vratislavů z Mitrovic
revid.: revidované
RhVJ: Rheinische Vierteljahrsblätter
RJ: Riha Journal
roz.: rozená
rozš.: rozšířené
RR: Rodopisná revue
s.: strana
SAP: Sborník archivních prací
SCJ: Sixteenth Century Journal
SE: Střední Evropa: Revue pro středoevropskou kulturu a politiku
SFF: Sudetendeutsche Familienforschung
sl.: sloupec
SOA: Státní oblastní archiv
SPVA: Sborník prací východočeských archivů
srov.: srovnej
SS: Soziale Systeme
SSM: Sborník Severočeského muzea
st.: století
sv.: svazek
TH: Theatrum historiae
tzv.: takzvaný
VHVO: Verhandlungen des historischen Vereins für die Oberpfalz und Regensburg
VSH: Východočeský sborník historický
vyd.: vydání
vysl.: vyslanec
WP: World Politics
zem.: zemřel
ZHF: Zeitschrift für Historische Forschung
zjm.: zejména
zl.: zlatý

ZRG KA: Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Kanonistische Abteilung

ZRG GA: Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Germanistische Abteilung

ZVHG: Zeitschrift des Vereins für Hamburgische Geschichte

Seznam příloh

1. Tabulky

- č. 1: Principální komisaři 1663-1806
- č. 2: Konkomisari 1663-1750
- č. 3: Čeští vyslanci u sněmu 1708-1806
- č. 4: Rakouští vyslanci u sněmu 1663-1750
- č. 5: Počty relací (1709-1723) a dopisů Janu Václavovi Vratislavovi (1709-1711)

2. Textová příloha

- č. 1: Počty relací (1709-1723) a dopisů Janu Václavovi Vratislavovi (1709-1711)
- č. 2: Edice vyslanecké instrukce pro Františka Karla Vratislava z Mitrovic ke stálému říšskému sněmu v Řezně, Vídeň, 28. 12. 1708
- č. 3: Edice nájemní smlouvy pro Františka Karla Vratislava z Mitrovic na dva Pürkllovské zahradní domy, Řezno, duben 1716

3. Obrazová příloha

- č. 1: Plán města Řezna z roku 1811, detail
- č. 2: Bývalý Pürkllovský zahradní palác, současný stav
- č. 3: Celkový pohled na západní část Řezna s vyznačenými stavbami, plán města, 1811
- č. 4: První slavnostní zasedání říšského sněmu v hlavním sále staré řezenské radnice, leden 1663, výjev s předáním císařské propozice, rytina, 1663
- č. 5: Vedlejší poradní místnost kurfiřtského kolegia (*Nebenzimmer*), řezenská radnice, rytina podle Andrese Geyera, Řezno, kol. 1725
- č. 6: František Karel Vratislav z Mitrovic v řádovém rouchu sv. Ondřeje, anonym, olej na plátně
- č. 7: Ukázka typického dokumentu: první list relace F. K. Vratislava z Řezna, 8. 10. 1720
- č. 8: Zasedací místnost kurfiřtského kolegia v budově řezenské radnice i s popisem, rytina podle Andrese Geyera, Řezno, kol. 1725
- č. 9: Nákres stolu z kurfiřtské poradní místnosti a způsob rozsazení vyslanců, který pořídil nebo nechal pořídít český vyslanec hrabě Vratislav
- č. 10: Zasedací místnosti knížecího a městského kolegia, řezenská radnice, rytiny podle Andrese Geyera, Řezno, kol. 1725
- č. 11: Vedlejší poradní místnost knížecího kolegia (*Nebenzimmer*), řezenská radnice, rytina podle Andrese Geyera, Řezno, kol. 1725
- č. 12: Tzv. *Raths-Ansage-Zeddul*, kterou mohučský vyslanec svolával ostatní k zasedání, zde k zasedání 20. 12. 1720

- č. 13: Plánek prvního patra staré radnice v Řezně s vyznačenou polohou jednotlivých místností
- č. 14: Klášter sv. Jimrama, Řezno, detail rytiny, Rädlmayr, Řezno?, 1755
- č. 15: Klášter sv. Jimrama, Řezno, průčelí traktu principálního komisaře s hlavní příjezdovou cestou, zdí, oddělující prostor od ostatních klášterních budov, a vstupním schodištěm s věží, detail rytiny, Rädlmayr, Řezno?, 1755
- č. 16: Trůnní křeslo principálního komisaře s baldachýnem, vyrobeno pravděpodobně ve Frankfurtu nad Mohanem, kol. 1730/40, dnes ve sbírkách Thurn-Taxisů, Řezno
- č. 17: Rok 1702: konkomisář přijímá první zdvořilostní návštěvu od kurfiřtských vyslanců, rytina
- č. 18: Slavnostní iluminace na nádvoří kláštera sv. Jimrama před sídlem principálního komisaře u příležitosti dobytí Bělehradu v roce 1717; rytina, Johann Matthias Steudlin a Andreas Geyer, Řezno, 1717
- č. 19: Fontána s červeným a bílým vínem jako součást iluminace z roku 1717, má podobu habsburského orla, který drží ve spárech dva Turky; detail předchozí rytiny
- č. 20: Slavnostní hostina se *Schauessen* v Rytířském sálu sídla principálního komisaře v klášteře sv. Jimrama u příležitosti dobytí Bělehradu v roce 1717; rytina, Johann Matthias Steudlin a Andreas Geyer, Řezno, 1717
- č. 21: Bál u příležitosti dobytí Bělehradu v roce 1717 pořádaný principálním komisařem ve Lvím sálu v klášteře sv. Jimrama; rytina, Johann Matthias Steudlin a Andreas Geyer, Řezno, 1717
- č. 22: Slavností vjezd kardinála J. P. von Lamberga do Řezna roku 1701; rytina, Georg Christoph Eimmart ml. a Matthäus Eimmart
- č. 23: Pohřební průvod kardinála J. P. von Lamberga Řeznem roku 1712, výjev konce průvodu u řeky se čtyřmi loděmi, rytina
- č. 24: Hráči biliáru z památníku Johanna Georga Holtzera, kvaš na papíře, 1761
- č. 25: Řezno v době moru: archanděl Michael s mečem, důtkami a lebkou trestá město morem, rytina, Johann Jacob Weißhoff, Řezno, 1714
- č. 26: Lazaret v Unterer Wöhrd a obydlí rekonvalescentů, detail rytiny *Das Regenspurgische Lazareth: Mit seiner gantzen Gegend*, Jacob Andreas Fridrich, Řezno, 1714
- č. 27: Morový lazaret v Unterer Wöhrd, dobová kresba pastelem, Řezno